

Andrejs Edvīns Feldmanis

MASĻENKU TRAGĒDIJA

LATVIJAS TRAGĒDIJA

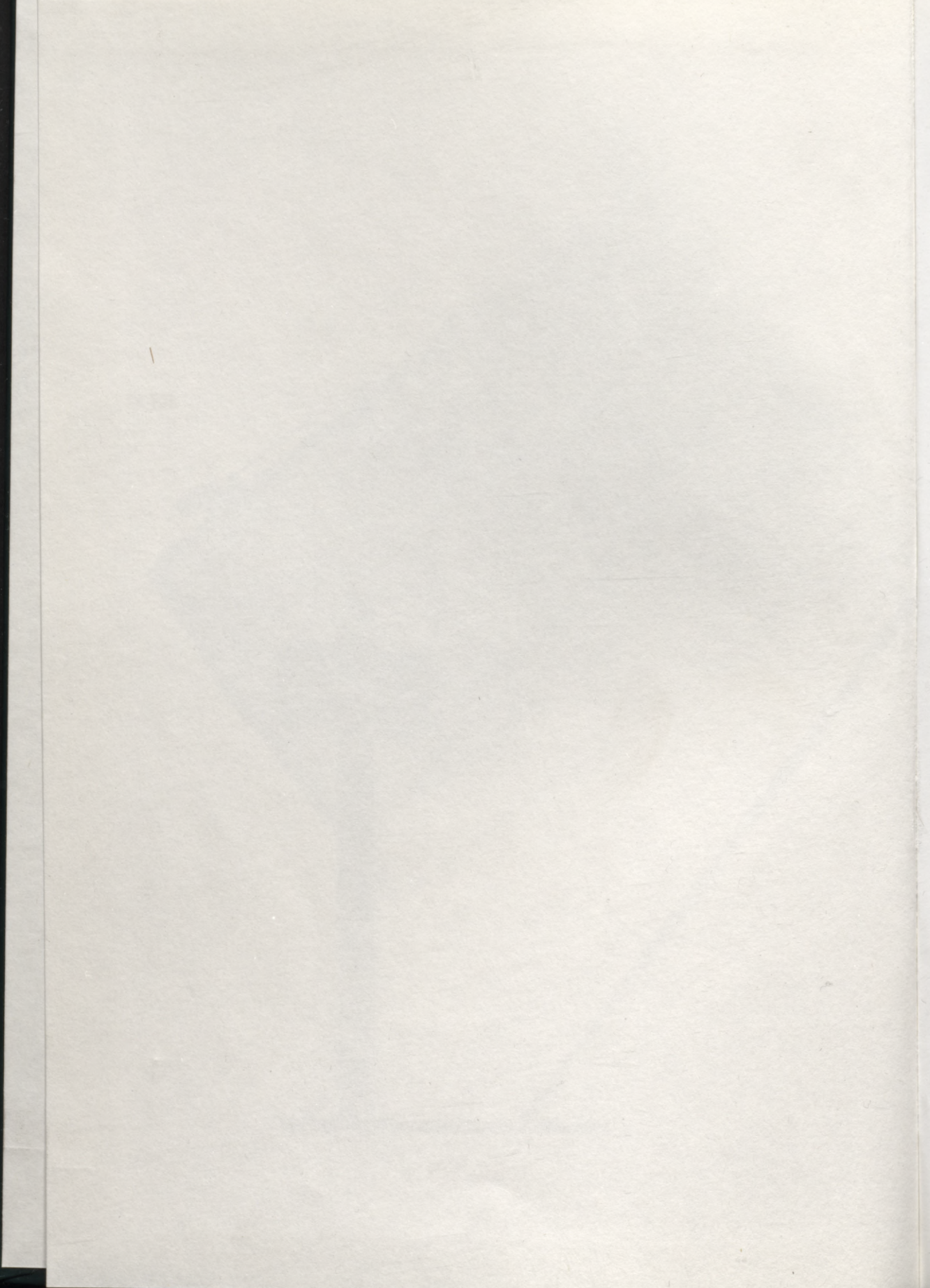
Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy

ROBEZAPSARDZIBAS

PGSTENIS

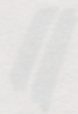
02-5
15

Veltu savam tēvam,
10. Aizputes kājnieku pulka virsleitnantam
Fridricham Feldmanim.

„Labāk manu galvu ņēma, nekā manu Tēvu zemi.“
(T. dz.)

LATVIJAS TRAGĒDIJA

Tragedy of Masļenki - Latvia's Tragedy

Masļenki okupācijas muzeja fonds

Rīga, 2002

Vellu savam tēvam,
10. Aizputes kāpnieku puķu virsējzinātniekiem
Fridrihnam Feldmanim.

„Lai šis manū palīdz gēms, nekā manū tēvu zemi.”
(1. dz.)

2002-5
151

L
R

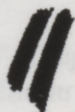
Andrejs Edvīns Feldmanis

MASĻENKU TRAGĒDIJA

—

LATVIJAS TRAGĒDIJA

Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy

Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonds

Rīga, 2002

0302044548

Andrejs Edvīns Feldmanis

MASĻENKU TRAGĒDIJA – LATVIJAS TRAGĒDIJA

TRAGEDY OF MASĻENKI – LATVIA'S TRAGEDY

Otrais papildinātais izdevums

Mākslinieciskais iekārtojums	Andrejs Edvīns Feldmanis
Datorsalikums	Zane Nemme
Zinātniskie redaktori	Rihards Pētersons, Metjū Kotts
Korektore	Dzintra Auziņa
Tulkojumi	Inese Dreimane (angļu – latviešu) Kristīne Ducmane (igauņu – latviešu) Andrejs E. Feldmanis (krievu – latviešu) Ruta Jostsone (angļu – latviešu) Metjū Kotts (angļu – latviešu) Sanita Kupča (angļu – latviešu) Jānis Liepiņš (vācu – latviešu) Dagnija Staško (latviešu – angļu)

ISBN 9984 - 9332 - 9 - 6

© Andrejs Edvīns Feldmanis, 2002

© Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonds (OMF), 2002

Priekšvārds

Lai pamatotu šīs grāmatas ieceres sākumu, man jāatgriežas Otrā pasaules kara pēdējās divās dienās. 1945. gada 8. maija rītā Kuldīgas apriņķa Vārmes pagasta Ģuldos no saimnieka un Kurzemes bēgļiem atvadījās kāda vācu Abvēra grupa, kura bija mitinājusies mežsarga lielākajā istabā. Izdalījuši savu ģimeņu piemiņas lietas, viņi iekāpa smagajā mašīnā un aizbrauca nezināmā virzienā.

9. maija pēcpusdienā mājas pagalmā parādījās Sarkanās armijas karavīrs. Vispirms viņš nošāva stārķi ligzdā uz kūts jumta kores, pēc tam bēgļiem atņēma pulksteņus. Biju šo notikumu aculiecinieks. Man bija žēl gan nošautā stārķa, gan atņemto pulksteņu.

Kontrastainā aina starp vācu karavīriem un sarkanarmieti iespaidoja manu dzīves uztveri visu turpmāko mūžu.

1946. gadā Vārmes pagasta Arājos notika kratīšana istabiņā, kur mēs, divi bērni un māte, mitinājāmies. Čekisti bija nometuši zemē mana tēva – Latvijas Armijas 10. Aizputes kājnieku pulka virsleitnanta Fridriha Feldmaņa – personiskās fotogrāfijas un berzēja tās zem savu zābaku zolēm. Šo skatu es pats neredzēju, tas ir spilgtākais manas māsas Ritas bērnības pārdzīvojums. Fotogrāfijas laimīgā kārtā saglabājušās, un uz tām vēl šodien redzamas čekistu zābaku atstātās pēdas.

Šie divi spilgtie notikumi arī noteica manu turpmāko attieksmi pret armiju. Neesmu dienējis padomju armijā, bet augsti godājis sava tēva virsnieka godu.

Turpmākajā dzīvē iepazīties ar Latvijas vēsturi pirms Otrā pasaules kara, ar dalītām jūtām sāku vērtēt neatkarīgās valsts armiju. Visu apzināto mūžu esmu sev uzdevis jautājumu, kāpēc 1941. gada 14. jūnijā, apcietinot Latvijas Armijas virsniekus Litenes vasaras nometnē, atskanēja tikai divi pārliecības šāvieni, kas bija vērsti pret okupantiem. Tos raidīja jau tobrīd likvidētā 10. Aizputes kājnieku pulka virsleitnants Fridrihs Feldmanis un Smagās artilērijas pulka kapteinis – leitnants Arveds Teodors Lulla.

Pētot Latvijas Armijas vēsturi, laika gaitā manas simpātijas svērās Latvijas robežsargu virsnieku pusē. Šie virsnieki, kuri bija pakļauti Iekšlietu ministrijai, visu savu dienesta laiku atradās tiešā cīņas frontē, sargājot valsts robežu, turpretī Latvijas Armijas virsniecība savas kaujas spējas atstrādāja tikai manevros. Šajā punktā veidojās arī atšķirības abu virsniecību rīcībā. Armijas virsnieki vairāk bija pieraduši pakļauties pavēļu izpildei, savukārt robežsargu virsniekiem pavēļu izpildes brīžos daudzkārt bija jāpieņem arī patstāvīgi lēmumi atkarībā no situācijas, kura veidojās katrā konkrētajā momentā uz robežas. Šī atziņa kalpoja par pamatu grāmatas iecerei.

„Jaunākās Ziņas“ 1940. gada 17. jūnijā publicēja mazu neievērojamu rakstiņu par robežkonfliktu uz austrumu robežas ar virsrakstu „Kļūmīgs atgadījums“. Vēlāk šis „kļūmīgais atgadījums“ pārtapa Latvijas traģēdijā.

1989. gadā „Telefilmā–Rīga“ sāku uzņemt dokumentālu filmu „Austrumu robeža“, kurai kopā ar Ilgvaru Kļavu uzrakstīju arī scenāriju. Filmas uzņemšana

aizsākās ar paredzamām grūtībām. Tobrīd trūka vēsturisku fotogrāfiju. Nebija atrodamas Masļenku traģēdijas upuru fotogrāfijas. Arī Latvijas Valsts vēstures arhīvā robežsargu dienesta lietās nebija atrodami šie portreti. Uz radio un televīzijas sludinājumiem atsaucās radi un paziņas. Lēnām sāku apzināt liecinieku pulku, un, kā vēlāk izrādījās, tas bija pēdējais brīdis iegūt informāciju no aculieciniekiem, kas bija jau sasnieguši cienījamu vecumu. Šajā dokumentālajā lentē iekļāvās mana pētījuma pirmā fāze.

Šis vēsturiskais pētījums rakstīts, pamatojoties uz dokumentu, liecinieku, apzinātu fotogrāfiju, publikāciju un citu avotu izpēti bāzes, kas pārtapa atsevišķā grāmatā. Šis tēmas atklāsmē būtiska nozīme ir fotogrāfijām. Grāmatā ir publicētas 142 fotogrāfijas. Stāstošās daļas beigās kā pielikums grāmatai pievienotas minēto personu biogrāfijas, dokumenti un avotos un literatūrā visbiežāk sastopamās kļūdas un neprecizitātes, aprakstot uzbrukumu Masļenku sardzei 1940. gada 15. jūnijā.

Savukārt rakstot personu biogrāfijas, tekstā saglabāta robežsargu un to virsnieku dienesta lietu aprakstu stilistika, piemēram, „doties likumīgā laulībā“, un ierakstu hronoloģiskā secība. Biogrāfijās apzināti atstāti laulību liecinieku vārdi, lai pievērstu lasītāju interesi un arī turpmāk skaidrotu vēl nezināmus pavedienus tālākai izpētei. Gadījumos, kad personu biogrāfijās nav minēti personu miršanas gadi, tad autoram tie nav zināmi. Grāmata rakstīta īsos, aprautos teikumos, īpaši nelietojot metaforas un tamlīdzīgus salīdzinājumus.

Pētot LVVA dokumentus saistībā ar grāmatā aprakstītajiem notikumiem un personām, varu piebilst, ka lielākoties pēc caurmērā 70–80 gadu glabāšanas arhīvā tie skatīti pirmo reizi. Par to liecina tukšās lasītāju izmantošanas lapas. Saistībā ar vienu notikumu vai personu arhīvā vienā lietā atrodami vairāki desmiti dokumentu. Autors atsaucei izmanto vienu, viņaprāt, uzskatāmāko. Tādējādi grāmatas lasītājiem, pētot izmantotās lietas, ir iespējams iegūt informāciju otras grāmatas apjomā.

Grāmata lasītājam tiek piedāvāta kā apsūdzības dokuments par Padomju Savienības veikto okupāciju pret neatkarīgo Latvijas valsti.

Vieglāk pasaules lielvalstīm bija pieciest netaisnību pret Latviju, nekā konfliktu atrisināt ar iespējamo atomkaru.

Maldās tie dažādie Latvijas valdības pārstāvji, kuri uzskata, ka NATO un Eiropas Savienība spēs aizstāvēt Latvijas neatkarību. Šovīnistiski noskaņotā Krievija, Padomju Savienības mantinieci, vienmēr uzskatīs, ka šodienas Latvijas neatkarība ir tikai starptautisks pārpratums, un viņi vienmēr savās domās paturēs Latviju kā Lielkrievijas impērijas sastāvdaļu.

Andrejs Edvīns Feldmanis

Rīgā

2002. gada 21. jūnijā

Zinātnisko redaktoru piezīme

Andreja Feldmaņa pētījums veltīts Latvijas vēsturē bieži pieminētam, bet maz izpētītam notikumam. Traģēdija uz austrumu robežas 1940. gada 15. jūnijā ievadīja Latvijas okupācijas dramatiskākos notikumus, saistītus ar cilvēku upuriem. Autors devis būtiskus papildinājumus šā robežkonflikta sakarā, ietiecoties tā iespējami sīkās detaļās, analizējot kopsakarības.

Taču Andrejs Feldmanis nav profesionāls vēsturnieks, bet ir profesionāls kinorežisors. Viņa pētījums ir daudzu gadu darba rezultāts, kas sākas 1990. gadu sākumā, strādājot pie dokumentālās filmas „Austrumu robeža“. Pa šiem gadiem apzināti līdz šim neizmantoti avoti Latvijas un rietumzemju arhīvos, dokumentētas aculiecinieku liecības, atsegtas neprecizitātes un labotas kļūdas tostarp profesionālu vēsturnieku pētījumos.

Zinātniskie redaktori ir rēķinājušies ar autora savdabīgo, kinematogrāfisko skatījumu un nav to koriģējuši. Andrejs Feldmanis redz situācijas dramatismu ar to cilvēku acīm, kuri iesaistīti šajos notikumos. Subjektīvs redzējums nav īpaši populārs vēsturnieku aprindās, taču šoreiz tas pamatojas rūpīgās materiālu studijās. Iespējams, tieši Andreja Feldmaņa grāmata rosinās Latvijas vēstures iepazīšanai un pētniecībai piesaistīt plašu interesentu loku.

Rihards Pētersons,
Metjū Kotts
2000. gada 16. maijā

Zinātnisko izdevumu piezīme

Andrijs Feidmanis ir Latvijas zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Feidmanis ir zinātnieks, kurš 1940. gada 15. jūnijā ievadīja zinātniskos darbus, kas parādīja, ka zinātniskie darbi ir jālasa, nevis jāpārskatīja. Šis darbs ir zinātniskā literatūra, kas ir jālasa, nevis jāpārskatīja.

Andrijs Edvīns Feidmanis

1940. gada 21. jūnijā

I daļa

Latvijas valsts

un robežas izveide

**LATVIJAS-PSRS
ROBEŽKONFLIKTS
1940. GADA 15. JŪNIJĀ**

I daļa

LATVIJAS-PSRS

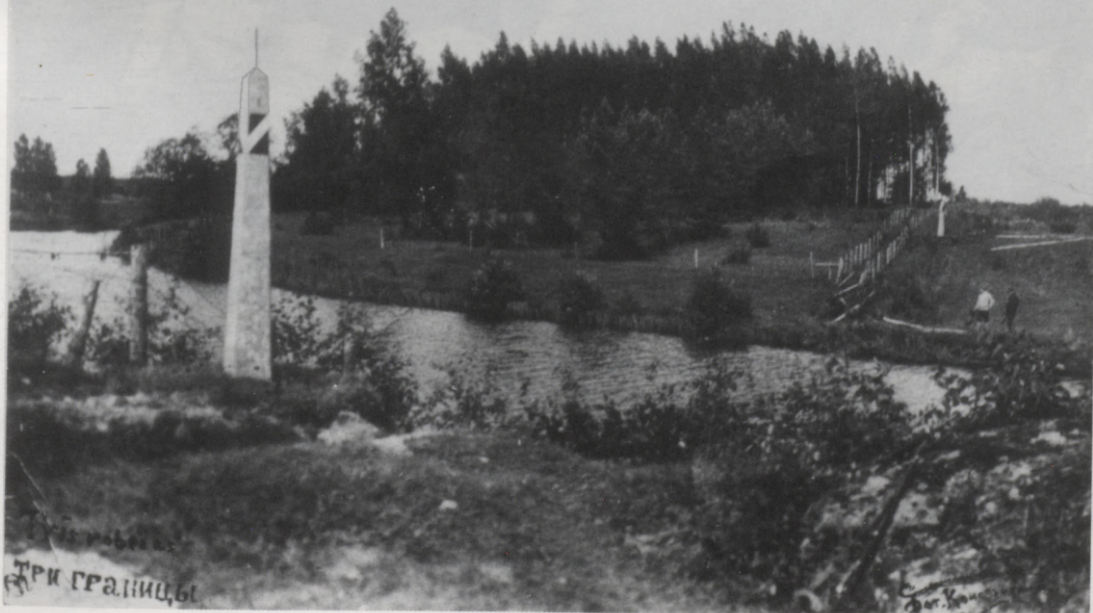
ROBEŽKONFLIKTS

1940. GADA 15. JŪNIJĀ

Latvijas valsts austrumu robežas izveide

Sākotnējo Latvijas valsts austrumu robežu noteica pēc Latvijas Brīvības cīņām (1918-1920), kad Padomju Krievijas karaspēku atspieva uz dienvidiem un izveidama atbilstoši 1920. gada 30. janvārī Maskavā noslēgtam pamiēra līgumam. Tā kā līgumam pievienoja divus papildus izveidojamās līguma izveidošanas kontrolei pēc tam, kad pamiēra līgums būs zaudējis spēkā statusu. Padomju Krievijai bija grūti un apkaunojoši piekāpties Latvijas lieldabai stobru priekša. Pamiēra līgums noteica, ka no tā noslēgšanas brīža desmit dienu laikā abu valstu karaspēki ieņem līgumā noteiktās demarkācijas līnijas. Pēc šo līniju apraksta redzams, ka Latvija jau noteikusi aptuvenā valsts austrumu robežu, kura galvenokārt iet pa lielākām un mazākām upēm, purvīm, ka arī skerso ezurām. Skaidr, ka Latvija, slēdzot šo pamiēra līgumu, paredzēja kādas grūtības tai sagādāt sāgāt austrumu robežu, un tādej noteica demarkācijas līniju pa dabas veidojumiem šajā dienā.

Pamiēra līguma parakstāšanas brīdī kara darbība turpinājās, jo Krievija vēl pēdējā brīdī izmēģināja iekarot kādu sev labvēlīgu zemes stūri. Latvijas

Latvijas valsts
austumu robežas izveide

1. Latvijas, Igaunijas, Padomju Krievijas robežu saskares vieta 20. gadu sākumā.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 1235

Sākotnējo Latvijas valsts austrumu robežu noteica pēc Latvijas Brīvības cīņām (1918–1920), kad Padomju Krievijas karaspēku atspieda uz austrumiem – Latvijai vēlamā attālumā. 1920. gada 30. janvārī Maskavā starp karojošām pusēm tika noslēgts pamiera līgums. Tā īpašs nosacījums bija līguma slepenība. Pamiera līgumam pievienoja divus papildpantus. Viens no tiem attiecās uz komisijām, kuras izveidojamas līguma ievērošanas kontrolei pēc tam, kad pamiera līgums būs zaudējis slepenības statusu. Padomju Krievijai bija grūti un apkaunojoši piekāpties Latvijas lielgabalu stobru priekšā. Pamiera līgums noteica, ka no tā noslēgšanas brīža desmit dienu laikā abu valstu karaspēki ieņem līgumā noteiktās demarkācijas līnijas. Pēc šo līniju apraksta redzams, ka Latvija jau noteikusi aptuveno valsts austrumu robežu, kura galvenokārt iet pa lielākām un mazākām upēm, purviem, kā arī šķērso ezerus.¹ Šķiet, ka Latvija, slēdzot šo pamiera līgumu, paredzēja, kādas grūtības tai sagādās sargāt austrumu robežu, un tādēļ noteica demarkācijas līniju pa dabas veidotajiem šķēršļiem.

Pamiera līguma parakstīšanas brīdī kara darbība turpinājās, jo Krievija vēl pēdējā brīdī izmisīgi mēģināja atkarot kādu sev labvēlīgu zemes stūrīti. Latvijas

2. Leitnants Kārlis Burkēvics ar kundzi Emiliju Irmu (dz. Hintenbergu) dienesta līnijdroškā 20. gadu vidū Jaunlatgalē (no 1938. gada Abrene, šobrīd Pitalova). Pierobežā vienīgie satiksmes līdzekļi bija zirgi un divriteņi. 20. gados pierobežas pagastu valdēm bija jānozīmē šķūtnieki robežu apsardzības dienestu rīcībā. Vēlāk robežsargi iegādājās motociklus, kurus, par to saņemot zināmu kompensāciju, izmantoja arī dienesta vajadzībām. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Oļega Sēmāna māpe, OMF inv. Nr. 1332)

¹ Похлебкин В. В. Внешняя политика Руси, России и СССР за 1000 лет в именах, датах, фактах – Вып. II, кн. 3 – Москва: Международные отношения, 1998. – стр.120, 121.

3. Pulkveža L. Bolšteina vizīte Igaunijā 20. gadu beigās. Attēla centrā Robežpolicijas formas tērпā L. Bolšteins. (Foto no Eesti Filmiarhiiv, Nr. A-40-63)

karaspēka pārākuma priekšā 1920. gada 1. februārī puses noslēdza pamiera papildlīgumu. Tā 2. pants noteica:

Demarkācijas līniju starp Latvijas un Krievijas armijām faktiski nosaka frontes līnija, kuru ieņem abu pušu armijas pulkst. 12 dienā 1. februārī 1920. g.

4. pants attiecās uz līguma slepenību:

Slepenais pamiera līgums kļūst atklāts pēc Latvijas puses pirmā paziņojuma.²

Turpmākajos 20 neatkarības gados Latvija centās nepieminēt šo slepeno pamiera līgumu ar Krieviju.* Pirmā starptautiskā vienošanās par Latvijas robežu ar Padomju Krieviju bija 1920. gada 11. augusta miera līgums. Latvijas robežu ar

² Turpat, 122., 123. lpp.

* Grāmatniecības akciju sabiedrības „Golds un Jurjans” 1929. gada izdevumā „Mūsu Armija tapšanā, valsts izcīnīšanā un tagadējos sasniegumos” ievietots Robežapsardzības priekšnieka pulkveža Ludviga Bolšteina raksts „Robežapsardzība, viņas izveidošanās un darbība”. Šā raksta pirmie teikumi vēsta:[...] *Pirmās valsts robežas noteica mūsu nacionālā armija. Atbrīvojot mūsu zemi no ārējā ienaidnieka, viņa apstājās apmēram uz mūsu etnogrāfiskās robežas.*

Lasot šīs rindkopas daļu, redzam, ka pulkvedis L. Bolšteins izvairās nosaukt Latvijas ārējo ienaidnieku vārdā, to starpā arī nepieminot pamiera līgumu ar Krieviju, kā arī Latvijas valsts nosaukumu aizstājot ar vārdiem „mūsu zeme”, bet terminu „valsts robeža” aizstāj ar etnogrāfisko robežu. Nebija tā, ka vienā upes krastā dzīvoja meitene ar Jaunlatgales etnogrāfisko tēpu un otrā pusē krieviete sarafānā. 1929. gadā Latvijas militārais potenciāls jau krietni atpalika no Padomju Savienības potenciāla, un Latvijas militārie darbinieki kļuva piesardzīgi izteikumus par austrumu kaimiņu.

Igauniju noteica 1920. gada 19. oktobrī Rīgā parakstīts līgums³, bet Latvijas robežu ar Lietuvu noteica 1921. gada 14. maijā noslēgtā konvencija⁴. Ar Poliju pastāvēja pagaidu robeža, kuru no 1935. gada sargāja 1. Dagdas bataljona 1. rotas 1. sardze un Ilūkstes apgabala 13., 14., 15. atsevišķā rota.

1939. gada 25. oktobrī iekšlietu ministrs K. Veitmanis Robežsargu brigādei parakstīja pavēli nr. 15 par jauna robežu apsardzības formējuma, 5. Krāsnavas baltaljona, nodibināšanu.⁵ Par bataljona komandieri tika iecelts Eduards Jaunozoliņš.

Jaunizveidotā bataljona struktūra liecināja, ka Robežsargu brigāde īstenoja daudz stingrākus robežu apsardzības pasākumus, salīdzinot ar austrumu robežu, jo bija sācies Otrais pasaules karš. To Polijas daļu, kura robežojās ar Latviju, okupēja PSRS karaspēks. Polijas daļa, kas robežojās ar Latviju, ietilpa strīdīgajā Viļņas apgabalā un oficiāli to varēja noteikt tikai pēc Lietuvas un Polijas vienošanās. PSRS un Vācija, 1939. gadā sadalot ietekmes sfēras šajā reģionā, strīdīgo Viļņas apgabala jautājumu izgaisināja uz visiem laikiem.

Valsts austrumu robežas strīdīgos jautājumus starp Latviju un Padomju Krieviju kārtoja īpaša starpvalstu komisija, kura beidza darbu 1923. gada 7. aprīlī.⁶

4. Latvijas iekšlietu ministrs Vilis Gulbis (priekšplānā), aiz muguras pa labi Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins uz Latvijas-PSRS robežas 3. Abrenes bataljona 1. rotas sargājamajā teritorijā 30. gadu beigās. (Foto no Jāņa Strazdiņa kolekcijas)

³ Mieriņa A. Latvijas valsts robežas (1918–1940) // Latvijas zemju robežas 1000 gadus / Sast. A. Caune. – Rīga: LU Latvijas vēstures institūts, 1999. – 197. lpp.

⁴ Turpat, 201. lpp.

⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1970. l., 65. lp.

⁶ Turpat, 191. lpp.

Latvijas robeža sākās no Igaunijas robežas starp Babinas un Vimorskas ciemu un beidzās pie Daugavas starp Koskovciem un Novoje Selo pie Daugavas.⁷ Robežas garums bija 352 kilometri, no kuriem 89 km virzījās pa sauszemi, 262 km pa ūdeņiem.⁸ 1926. gada 19. jūlijā Rīgā tika noslēgta vienošanās par robežkonfliktu izšķiršanu uz Latvijas–PSRS robežas.⁹

Pēc Latvijas Brīvības cīņu beigām jaunās valsts austrumu robežu sargāja dažādas karaspēka daļas, bet 1920. gada 5. novembrī Latvijā izveidoja Robežsargu divīziju četru pulku sastāvā. Austrumu robežas apsardzību nodrošināja 1. Latvijas strēlnieku pulks.¹⁰

1922. gada 2. februārī Ministru kabinets nolēma Robežsargu divīziju izformēt un robežu apsardzību nodot Iekšlietu ministrijas Administratīvajam departamentam, kas izveidoja jaunu apsardzības formējumu – Robežpoliciju – un no 9. līdz 21. martam savā pārziņā pārņēma robežu ar Padomju Krieviju.¹¹

[5.] 3. Abrenes bataljona jaunā karoga iesvētīšana Abrenes stadionā 30. gadu beigās. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 4382)

⁷ Latvijas un Padomju Krievijas miera līgums. – Stockholm: Latvian National Foundation, 1985. – 14. lpp.

⁸ Latvija. Robežas. // Latviešu konversācijas vārdnīca / Red. A. Švābe. – 10. sēj. – Rīga: A. Gulbis, 1933.–1934. g. – 20336. sleja.

⁹ Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LVVA), 1373. f., 2. apr., 70. l., 45. lp. Sk. arī: *Похлебкин. Внешняя политика Руси.* – стр. 232.

¹⁰ Robežapsardzība // Latvijas brīvības cīņas. 1918–1920. Enciklopēdija / Atb. red. Inta Pētersone – Rīga: Preses nams, 1999. – 251. lpp.

¹¹ Latvijas iekšējās drošības vēsture. – Rīga: Valters un Rapa, 1925. – 44. lpp.

1928. gada 24. aprīlī ministru prezidents P. Juraševskis un iekšlietu ministrs E. Laimiņš parakstīja Robežapsardzības kodeksu „Noteikumi par valsts robežu apsardzību”.¹² Līdz tam Robežpolīcija ievēroja un lietoja armijas dienesta reglamentu. Vienlaikus ar kodeksa parakstīšanu Robežpolīcija tika pārdēvēta par Robežapsardzību.

1935. gada 6. aprīlī Robežapsardzību pārveidoja par Robežsargu brigādi, un Latvijas un PSRS robežas apsardzībai tika izveidoti 3 bataljoni.¹³ Jaunā struktūra noteica diezgan simetrisku robežu apsardzības dalījumu. 2. Zilupes bataljons un 3. Abrenes* bataljons (nosaukums no 1938. gada 9. aprīļa)¹⁴ iedalījās 4 rotās, 12 vados, 36 sardzēs un 12 rezerves sardzēs. Izņēmums bija 1. Dagdas bataljons, kurā bija 3 rotas.¹⁵ Latvijas un PSRS robežposmu sargāja Robežsargu brigādes 1. Dagdas, 2. Zilupes un 3. Abrenes bataljons kopumā ar 98 sardzēm uz robežjoslas. Pēdējais 1. Dagdas bataljona komandieris bija pulkvežleitnants Jānis Lapsa, 2. Zilupes – pulkvežleitnants Mārtiņš Kalniņš un 3. Abrenes – pulkvežleitnants Oskars Jansons. Abrenes bataljona sargātā teritorija robežojās ar Igauniju un PSRS. Latvijas teritorijas daļa šo divu valstu robežu saskares punktos veidoja trīsstūri un kā ķīlis iespraucās starp šo divu valstu teritorijām. Robeža šķērsoja purvus, un sargi pārvietojās pa dēļu laipām. Tas radīja papildu grūtības Latvijas sargājamajai daļai. Šajā robežu saskares punktā atradās 4. rotas 8. sardze bez savas sardzes ēkas un tikai trīs cilvēku sastāvā.¹⁶ Šī bija vienīgā rota uz austrumu robežas ar 8 sardzēm. Ar Igauniju Latvijas robeža pārsvarā bija noteikta pa sauszemi, turpretī ar Padomju Krieviju pa lielākām un mazākām upēm. 1. Dagdas bataljona sargājamā teritorija savukārt robežojās ar PSRS un Poliju. Jāatgādina, ka Polijas pagaidu robeža bija noteikta pa Daugavu; upes platuma dēļ tas atviegloja Latvijas robežsargu darbu.

Katrai sardzei nācās sargāt apmēram 3,2 km robežas. Gaisa līnijā sardze no sardzes atradās apmēram 1–2 km attālumā, katrā sardzē bija 6 robežsargi un sardzes priekšnieks.¹⁷ Pēc reglamenta uz robežjoslas atradās tikai divi sargi. Viens bija gaitnieks**, otrs pēc sardzes priekšnieka speciāla rīkojuma atradās šifrētā slēpnī***. Robežsargu brigādes vadība arī saprata, ka šķietami mazais robežjoslas posms – 3,2 km – vienam gaitniekam nav nosargājams. Valsts budžets robežu

¹² Noteikumi par valsts robežu apsardzību // Valdības Vēstnesis. – 1928. – 27. aprīlis. – 1.–4. lpp.

¹³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1176. l., 22. lp.

* Sakarā ar Jaunlatgales apriņķa pārdēvēšanu par Abrenes apriņķi Robežsargu brigādes 3. Jaunlatgales bataljonu pārdēvēja par 3. Abrenes bataljonu. Pamats: 1938. gada 9. aprīļa iekšlietu ministra rezolūcija nr. 2/R.

¹⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1178. l., 24. lp.

¹⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 2207. l., 4. lp.

¹⁶ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l.

¹⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1567. l.

** Gaitnieks ir bruņots robežsargs, kas sardzes apgaitas zināmas daļas apsardzībai un sava uzdevuma izpildīšanai novietojas novērošanai izdevīgā vietā vai arī patrulē gar robežas līniju. – LVVA, 1373. f., 2. apr., 25. l., 4. lp.

*** Slēpnis ir bruņots robežsargs, kas segti novietojas robežlīnijas tuvumā tādā vietā, kur sagaidāma robežas pāriešana vai citi robežkārtības traucējumi. – LVVA, 1373. f., 2. apr., 25. l., 4. lp.

0302044548

apsardzībai vairāk līdzekļu neparedzēja, un Robežsargu brigādes komandieris Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris [turpmāk L. K. o. k.] ģenerālis L. Bolšteins šo trūkumu mēģināja kompensēt, iesaistot robežu apsardzībā labāk sagatavotos karavīrus. Robežsargu brigāde rīkoja dažādus kursus, lai papildinātu robežsargu zināšanas.¹⁸ Piemēram, slepenās aģentūras vervēšana, lai iefiltrētos nelegālo komunistu piekritēju un atbalstītāju vidū. Šos kursus sarīkoja lielā slepenībā, tos vadīja Politiskās policijas ierēdņi. Robežsargi tika nosūtīti uz kādu apdzīvotu vietu austrumu robežas tuvumā. Apmācību laikā konspirācijas nolūkos robežsargi pārvietojās privātajā apgērbā.

Par prasmi sargāt robežu robežsargs saņēma viņam atbilstošu kvalifikācijas apliecinājumu, kuru noteica ikgadējā atestācijas komisija. Pēc 5 gadu nepārtrauktas dienēšanas robežsargiem tika piešķirta krūšu nozīme un atļauja to nēsāt.

Robežsargu brigādes vadība mēģināja nomainīt arī tos sargus, kuru dzimtā puse bija pierobežas pagasti. Šie sargi vairāk domāja par savu privātsaimniecību uzturēšanu un dienestam nenodevās ar pilnu apņēmību. Tieši par šādiem sargiem, kam sazarotais radu pulks bija izklaidēts gar visu Latvijas austrumu robežu, interesi izrādīja arī padomju specdienesti. Iekšlietu ministrijas Politiskajai policijai un Latvijas Armijas štāba Informācijas daļai* bija sarežģīti izsekot radu pārvietošanos, mainot dzīves vietu. Savukārt tiem sargiem, kuri nāca no Vidzemes un Kurzemes un kuri pēc dienesta regulārajā armijā uzticīgi kalpoja robežsardzei, piedāvāja nopirkt vietējo krievu atstātās vai pārdodamās saimniecības pierobežas joslā. Robežsargu brigāde pat daļēji kompensēja pirkumu.

Robežsargu brigāde izjuta ievērojamu dienējošo virsnieku trūkumu uz austrumu robežas.

1939. gada 20. decembrī Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis Ludvigs Bolšteins rakstīja Armijas štāba priekšniekam ziņojumu Nr. R.A. 7-4568: *[..] Piedzīvojumi rāda, ka, neskatoties uz 20% piemaksu pie pamatalgas, armijas virsnieki tomēr labprātīgi nevēlas pārnākt robežapsardzības dienestā. Kā vienu no iemesliem min virsnieku bažas par turpmāko avansēšanas iespēju armijā.*

Robežsargu brigādes uzdevumi un novietojums prasa labus un vecākus virsniekus – vada komandierus, jo tie izklaidus novietojuma dēļ nevar atrasties zem pastāvīgas rotas komandiera uzraudzības. Lai nokārtotu armijas virsnieku pārvietošanu uz brigādi un otrādi, lūdzu Jūsu gādību izstrādāt attiecīgus noteikumus un vajadzības gadījumā papildināt Karavīru dienesta likumu.¹⁹

¹⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1181. l., 9. lp.

¹⁹ LVVA, 1474. f., 1. apr., 811. l., 5. lp., 5. lp. o.p.

* Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa bija Latvijas izlūkošanas un pretizlūkošanas dienesta galvenā struktūra, kuras sastāvā ietilpa radiopeilēšanas u. c. apakšstruktūras, kas tekstā netiek īpaši atšifrētas un pētījumā tiek dēvētas par Latvijas izlūkdienestu. Politiskā policija, līdz 20. gadu vidum Politiskā apsardze, bija Iekšlietu ministrijas struktūra, kuras viena no funkcijām bija politiski neuzticamu personu izsekošana un kura savā darbībā nereti pārklāja Latvijas izlūkdienesta pilnvaras.

Katram vadam bija sava nometne* jeb rezerves sardze.²⁰ Tās robežsargi galvenokārt bija nodarbināti saimniecībā un vajadzības gadījumā aizvietoja sardzē trūkstošos robežsargus (slimības, atvaļinājumi, kursi utt.). Arī rotām bija sava nometne, tajā izvietojās rotas štābs, telefonu centrāle, zirgu stalli, smēde, savs robežsargu veikals (Rīgas Armijas ekonomiskā veikala filiāle)²¹ un izbūvētas robežsargu mācību šautuves. Rotu nometnes atradās patālu no robežjoslas un bija iekārtotas rotas sargājamās teritorijas vidū. Arī rezerves sardzes atradās tālāk nost no robežas. Bija noteiktas divas pierobežu joslas. Pirmā josla atradās 2 km, otrā – 15 km no robežlīnijas.²² Katrai no 98 sardzēm uz austrumu robežas bija savi specifiski apsardzes nosacījumi. To noteica apvidus reljefs, apdzīvota vai neapdzīvota vieta, upes, pa kurām bija nosprausta robežlīnija, ūdens šķirtnes, purvi un tamlīdzīgi. Kad tika noteikta Latvijas austrumu robeža, karaspēka daļas, kuras uzsāka robežu apsardzību, izvietojās vietējo krievu zemnieku mājās. Šī krievu iedzīvotāju daļa sastāvēja no bijušo cariskās Krievijas muižu kalpiem, karavīriem un virsniekiem, kuri bija cīnījušies „balto” armijās un tagad atraduši patvērumu aiz bailēm no padomju varas atriebības. Daļa iedzīvotāju šeit atradās aiz pārpratuma, kara darbības dēļ. 1937. gadā 6 pierobežas pagastos Jaunlatgales apriņķī dzīvoja 5098 latvieši un 37 650 krievu.²³

Sākotnēji sardzes ēkas bija izvietotas tiešas robežjoslas tuvumā. 30. gados intensīvi tika celti jauni kordoni*, un to atrašanos projektēja tālāk no robežas.²⁴ No zemniekiem īrētās privātmājas robežu apsardzībai sagādāja papildu grūtības. Kā minēts, tad tiešais tuvums robežai ļāva padomju robežsargiem kontrolēt Latvijas sardžu darbību. Daži šo māju saimnieki bija savervēti spiegošanai no padomju puses, daļa bija iesaistījušies Latvijas Komunistiskās partijas aktīvistu pagrīdes darbībā.

Kordoniem vajadzīgo zemes platību valsts atpirka no zemniekiem.²⁵ Ne vienmēr pareizi tika nokārtoti šo zemju pirkšanas juridiskie dokumenti. Šādos

* Katram vadam, kurā ietilpa 3 sardzes, bija sava vada nometne jeb rezerves sardze. Tā bija novietota tālāk no valsts robežas (3–5 km). Rezerves sardzes robežsargi nodarbojās ar vada saimniecības norisēm, apgādi, kopa zirgus, piedalījās būvdarbos, apstrādāja zemi. Vismaz viens sargs, kas parasti bija beidzis speciālus robežsargu kursus Rīgā, nodarbojās ar pretizlūkošanu. Vada komandieri bija Latvijas Armijas štāba Informācijas daļas virsnieki.

²⁰ 3. Abrenes bataljona 4. rotas 2. vada rezerves sardzes žurnāls. – LVVA, 1373. f., 2. apr., 1689. l.

²¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1181. l., 17. lp.

²² Noteikumi par valsts robežu apsardzību // Valdības Vēstnesis. – 1928. – 27. aprīlis – 1. lpp.

²³ *Maldups A.* Apriņķu un pagastu apraksti. – Rīga: Valsts statistikas pārvalde, 1937. – 524., 529., 530., 532., 533., 537. lpp.

* Kordons (fr. *cordon* – aukla; virve) karalietās – karaspēka novietojums ķēdes veidīgi gar kādu apsargājamu līniju, parasti valsts robežu, karaspēks novietojās gar robežu mazos apcietinājumos. [...] tā lielums atkarājas no vietas svarīguma. – Latviešu konversācijas vārdnīca. Red. A. Švābe. 9. sējums. – R., 1933., 17647-8 slejas.

Arī Latvijas Robežapsardzībā lietots termins. Robežapsardzībai piederošās zemes, ēku, pievedceļu komplekss, kurš ierobežots ar sētu vai cita veida norobežojumiem. Šo vārdu lieto, kad runā par šo kompleksu kopumā.

²⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1494. l., 7. lp.

²⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1474. l., 2., 32. lp.

gadījumos grūtības radās, skaidrojot patiesos zemes īpašniekus. Jau 20. gadsimta sākumā cariskā Krievija īstenoja zemes dalījumu viensētās, piešķirot zemniekiem lietošanas tiesības, nenostiprinot tos ar Zemes grāmatu. Līdz Latvijas valsts izveidei krievu zemnieki, kuri vēlāk nonāca Latvijas Republikas teritorijā, jau bija paguvuši savas zemes strēmeles sadalīt vēl sīkāk un pārdot.

Lūk, ko 1938. gada 5. martā Zemkopības ministrijas Zemes ierīcības departamenta Mērniecības daļas mērnieks K. Beķeris rakstīja Jaunlatgales apriņķa mērniekam par Augšpils pagasta Žuguru sādžas zemnieku viensētām iedalītajām zemēm:

[...] Kopējais sadalīšanas plāns no S.P.R.S. [PSRS – autors] nav saņemts; daļa no viensētu dokumentiem (kuri no krievu valdības iestādēm ir bijuši izsniegti bez ierakstīšanas zemes grāmatās) tagad vairs nav atrodamī, jo gājuši pa šiem gadiem zudumā un tamdēļ nokārtošanā ietveramās zemes kopplatību var noteikt tikai aptuveni.²⁶

30. gadu beigās, kad Latvijas valsts kļuva turīgāka, šīs neskaidrības izmantoja krievu zemnieki, pieprasot papildu kompensācijas, kaut arī tam nebija juridiska pamatojuma. Saņemot atteikumu, daļa zemnieku savu neapmierinātību izrādīja, tepat no aizrobežas dāsni pieņemot Latvijai nelabvēlīgu padomju propagandu.

30. gadu beigās Latvija labiekārtoja un izdaiļoja austrumu robežu. Katram bataljonam bija savs dārznieks. 3. Abrenes bataljona dārznieks Alfrēds Zandbergs Eiropas valstu konkursā par vienu posmu Abrenes bataljona sargājamā joslā ieguva godalgu.

²⁶ LVVA, 1679. f., 171. apr., 1264. l., 21. lp.

Latvijas valsts neatkarības draudi 1939. gada rudenī

Latvijas valsts neatkarības
1939. gada rudenī

Latvijas valsts neatkarības
1939. gada rudenī

Latvijas valsts neatkarības
1939. gada rudenī

Latvijas valsts neatkarības
1939. gada rudenī

Latvijas valsts neatkarības
1939. gada rudenī

6. 19. Abrenes aizsargu pulka mācības 1939. gada vasarā.

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja

1939. gada augusta sākumā no jūras bija pārbraukuši Kolkas zvejnieki. Diena iegādījās saulaina. Zvejnieki žāvēja tīklus. Pie zvejniekiem pienāca nepazīstams cilvēks īsās šortu biksēs, ar melnām saulesbrillēm, somu duncīti pie sāniem, ar binokli un fotoaparātu kaklā. Sasveicinājies, bet savu vārdu nenosaucis, lūdza, lai zvejnieki viņu pārceļot uz Kolkas bāku. Vasarās bieži uzradās ekskursanti, kuri gribēja pabūt zemes ragā starp līci un atklāto jūru. Parasti viņi ieradās grupās un lūdza zvejniekus ar laivām pārceļot uz Kolkas bāku. Sākumā svešajam tūristam zvejnieki atteica. Tad atnācējs stādījās priekšā, nodēvējot sevi par Latvijas ārlietu ministru Vilhelmu Munteru. Zvejnieki naski aizveda viņu uz bāku un atpakaļ. V. Munters bija arī labi samaksājis: vērtē katram pa 10 latiem.

Šo epizodi 1978. gadā atstāstīja Augusts Rozefelds – viens no zvejniekiem, kas pārcēla Munteru. Viņa albumā bija arī Muntera un zvejnieku kopēja fotogrāfija, kuru vēlāk bija atsūtījis pats ārlietu ministrs.²⁷

Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins 1939. gada 31. augustā parakstīja pavēli Nr. 11, kuras 6. paragrāfā teikts:

[..] *Izsaku pateicību Valkas apgabala robežuzraugam d. kar. [dižkareivis – autors] Konstantīnam Trukšānam un Valmieras apgabala robežsargam kar. Emīlam Alksnim par to ka robežsargs d-kar. Trukšāns laipni uzņēmis pie sevis un devis naktī pajumti mūsu Ārlietu ministra kungam, kas kājām un arī no robežsargiem nepazīts, apceļojis pierobežu, bet kar. Alksnis atjautīgi un veikli sameklējis ministra kungu ceļā.*

*Laipnam un izpalīdzīgam pret ceļiniekiem būt ir katra pilsoņa pienākums, bet vēl jo vairāk valsts darbinieka – robežsarga.*²⁸

Ārlietu ministrs V. Munters savu Latvijas apceļošanu bija sadalījis 3 posmos, 1. posmā apceļojot Liepājas–Ventpils jūras krastu. Šīs vietas ministrs bija apceļojis jūlija sākumā. 17. jūlijā viņš uzsāka 2. posmu Rīga–Ainaži–Mazsalaca.

1939. gada 4. augusta „Jaunākās Ziņas” rakstīja:

[..] *No Mazsalacas ministrs sēdās vilcienā un nobrauca uz Balviem. Otrs šīs vasaras ceļojuma posms iesākās Balvos, virzoties uz Viļaku, Kacēniem, Zebalovu (pie Igaunijas robežas), no turienes uz Lauru koloniju, Alūksni, Api un tālāk uz Valku. Šo posmu apmēram 200 km garumā ministrs nogāja kājām 6 dienās.*²⁹

Abas pierobežu zonas (2 km un 15 km), kas ietilpa 3. Abrenes bataljona sargājamajā sektorā, robežsargi ļoti rūpīgi uzraudzīja. Svešam cilvēkam kājām pārvietoties šajās zonās nepamanītam bija neiespējami.

Domāju, ka Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa bija devusi robežsargiem norādījumus nekavēt V. Munteram brīvi pārvietoties gar austrumu robežu, vienlaikus vērojot viņa tūrista interesi.

Centīgajam robežsargam Konstantīnam Trukšānam pateicība tika izteikta pēc tam, kad Armijas štāba Informācijas daļa bija izanalizējusi V. Muntera ceļojumu kājām gar Latvijas robežām. Šī pateicība K. Trukšānam pienāca ar 26 dienu

²⁷ Okupācijas muzeja krājumi, Augusta Rozefelds 1978. gada liecības audioieraksts.

²⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1181. lieta, 40. lp.

²⁹ Ārlietu ministrs apceļo Latviju // Jaunākās Ziņas. – 1939. – 4. augusts – 3. lpp.

novēlošanos, jo 4. augustā ārlietu ministrs sāka ceļojuma 3. posmu – Rīga–Kolka–Mazirbe. Manuprāt, šī pateicība kalpoja V. Muntera maldināšanai.

Savukārt, lai novērstu Latvijas izlūkdienesta un sabiedrības uzmanību no šā uzkrītošā ceļojuma Latvijas pierobežas zonās, V. Munters 2. augustā neoficiālā vizītē priekšpusdienā ieradās Vīlandē, Igaunijā. 1919. gadā viņš šeit Sokala partizānu bataljonā cīnījās par Igaunijas neatkarību. Jau dienas otrajā pusē V. Munters viesojās Pērnavā, kur apciemoja Igaunijas armijas 6. bataljona mītni.³⁰ Bataljonam ministrs pasniedza piemiņas balvu – mākslinieka Vimbas gleznu „Kauja pie Cēsīm“.

Iespējams, ka kādas kopsakarības var atrast starp V. Muntera Kolkas bākas apciemošanu un vēlāko Sarkanās armijas klātbūtni Kolkas zvejniekciemā, kā arī Igaunijas, Latvijas un PSRS robežu saskares punktu apmeklēšanu Valkas robežapgabalā, tomēr pierādījumu tam nav.

Par V. Muntera aktīvajām tūrista gaitām Latvijas robežas zonās prese uzzināja ar nokavēšanos. „Jaunākās Ziņas“ 1939. gada 26. jūlijā gan publicēja informāciju, ka ārlietu ministrs paredzējis atvaļinājumā apceļot Latviju un uz dažām dienām ierasties atpūsties Igaunijā, Pērnavā. Domāju, ka noteikti pastāvēja savstarpēja neuzticēšanās starp V. Munteru un Latvijas Armijas štāba Informācijas daļu. Šķiet, ka Latvijas izlūkdienests nepiegādāja Munteram vajadzīgo informāciju. V. Munters to mēģināja iegūt pats, ceļojot kā tūrists.

Tā paša gada 22. septembrī Rīgā tika pārtraukti rotu komandieru kursi un uz savām dienesta vietām tika atkomandēti 3. Abrenes bataljona virsnieki: kapteiņleitnants Roberts Ērniņš, virsleitnants Ēriks Paeglis (*sk. pielikumā biogrāfiju B1*), virsleitnants Arnolds Suiņiņš. Kursu pārtraukšanas īstais iemesls publiski netika ziņots, bet virsniekiem tika paskaidrots par iespējamo Latvijas–PSRS bruņoto spēku konfliktu. Oficiāla pavēle par kursu pārtraukšanu tika izdota 3. oktobrī.³¹

1939. gada 5. oktobrī Latvija ar PSRS parakstīja savstarpējās palīdzības paktu jeb tā saucamo kara bāzu līgumu. 1939. gada 29. oktobrī PSRS karaspēks sāka plūst pāri Latvijas austrumu robežai, un jau šajā pašā dienā tam bija paredzēts novietoties Ventspils apriņķī, bet 31. oktobrī – Liepājas apriņķī.

Vēsturnieks E. Andersons grāmatas „Latvijas vēsture: Ārpolitika“ 2. sējumā raksta:

[..] *Latvijas bruņoto spēku vadībai nepatīkama bija padomju prasība atļaut iekārtot krasta apsardzības batarejas un izvietot kājnieku un artilērijas vienības 50 km garā joslā gar Kurzemes pussalas ziemeļu piekrasti no Dižirbes līdz Melnsilam, tā pārvaldot šo stratēģiski svarīgo šaurumu gan no Baltijas jūras, gan no Rīgas jūras līča puses.*³²

Padomju karaspēks faktiski bija izvietots gar visu Kurzemes piekrasti. Savstarpēja militāra konflikta gadījumā Latvijai palīdzība no rietumiem bija neiespējama.

³⁰ J. V. Ārlietu ministrs V. Munters Pērnavā. // Jaunākās Ziņas. – 1939. – 3. augusts – 9. lpp.

³¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1474. l., 45. lp.

³² Andersons E. Latvijas vēsture 1920–1940: Ārpolitika – 2. sēj. – Stokholma: Daugava, 1984. – 249.–250. lpp.

Līdz ar padomju karaspēku Latvijā 1939. gadā ieradās arī izlūk dienests, NKVD [PSRS Iekšlietu tautas komisariāts] darbinieki, kuriem bija jāšak veidot nākotnē izolējamo un apcietināmo personu sarakstus. Tiešus pierādījumus neizdevās iegūt, bet Armijas štāba Informācijas daļa un Politiskā policija to nojauta un iespēju ietvaros veica dažādus pretpasākumus.

1940. gada 16. aprīlī Kārtības policijas departamenta direktors Austrums izdeva rīkojumu Nr. 36/S:

*Armijas štāba Informācijas daļas priekšnieks ziņo, ka pēc segnumuru ieviešanas kara resorā armijas centrālo iestāžu un karaspēku daļu amatpersonām pa telefoniem bieži tiek jautāts pēc karaspēku daļu atrašanās vietām, motivējot to ar nepieciešamību nosūtīt pavēstes, vēstules vai cita veida sūtījumus karaspēku daļām vai atsevišķiem karavīriem. Vērā ņemot to, ka šādu paņēmieni pielieto spiegošanas nolūkos, lai tiktu ievērota vajadzīgā piesardzība un uz telefoniskiem pieprasījumiem nekādas izziņas par karaspēka dislokāciju neizsniegt.*³³

Latvijai nebija iespēju precīzi kontrolēt iebrucēju kontingentu un skaitu, it sevišķi tos, kuri ieradās kara kuģos. Šis kontingents izklīda pa visu Latvijas teritoriju. Pateicoties Latvijas Iekšlietu ministrijas Robežsargu brigādei un Politiskajai policijai, 1939. gada oktobra mēnesī Komunistiskās partijas darbība Latvijā bija pilnīgi paralizēta.³⁴ Abrenes apriņķa pierobežā nepastāvēja komunistu organizācija ar pilntiesīgiem partijas biedriem. Viena daļa, kura sevi dēvēja par komunistiem, bija sliņķi, dzērāji, spekulanti, kriminālsodītie un naida cēlāji pret robežsargiem. Komunistiskās partijas vadītāji sēdēja cietumos, Kominterne ar līdzekļiem neaktīvos vairs neatbalstīja. Latvijai iekšējie draudi tobrīd bija likvidēti. Rīga, kur vēl atradās pilntiesīgi Komunistiskās partijas biedri, tika atšķelta no austrumu pierobežas. Komunistu pārvietošanās šajā virzienā lielā attāluma dēļ bija bīstama. Visi cilvēki, kuri no Latvijas iekšienes dažādu iemeslu dēļ ieradās pierobežā, tika rūpīgi novēroti un izsekoti.

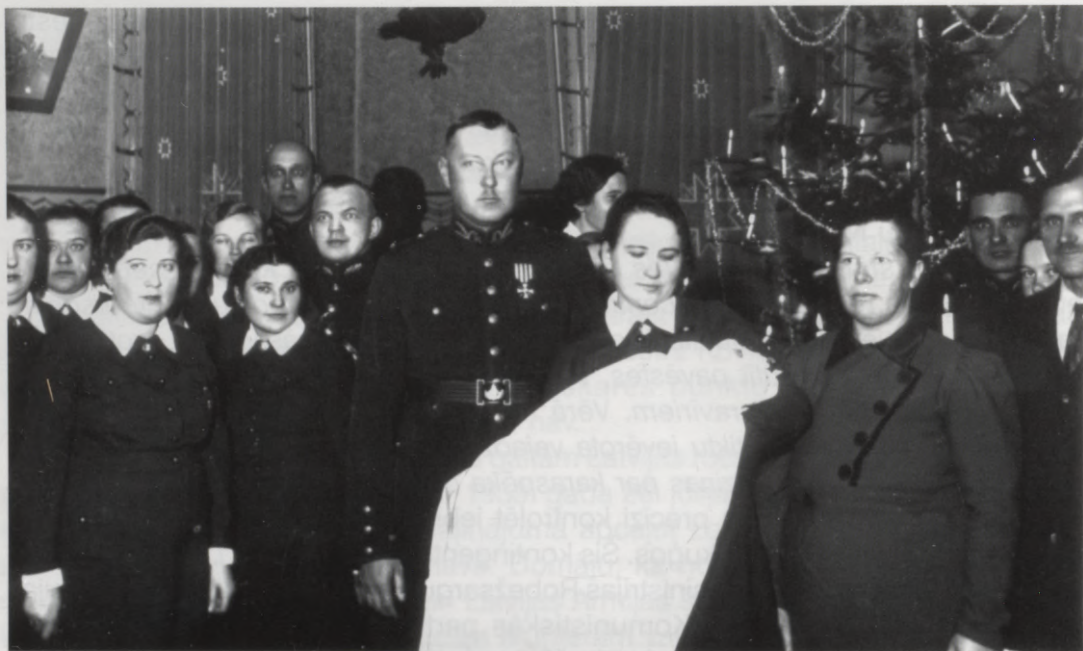
No pierobežu apriņķiem cīņu pret Komunistisko partiju visaktīvāk veica Abrenes apriņķī, turklāt ar labiem panākumiem (*sk. pielikumā dokumentu D1*). 1937. gada 1. maija priekšvakarā ar iefiltrētu aģentu izdevās pierādīt tās darbību šajā novadā, notika masveida kratīšanas un aresti. Tas bija vietējās policijas robežsargu un aizsargu sadarbības rezultāts. Tika aizturēti 15 komunistu aktivisti.³⁵ Viena daļa tika notiesāta, otra daļa no tiem tika izraidīta no pierobežas joslas uz citu dzīves vietu. Šīs aktivitātes ar drošu roku vadīja Abrenes apriņķa priekšnieks

³³ LVVA, 1373. f., 3. apr., 2655. l., 81. lp.

* Šādus vārdus savā ziņojumā rakstīja Lielbritānijas sūtnis Č. Orde savai priekšniecībai Londonā. Nav pamata apšaubīt viņa rakstīto, jo informācija tika saņemta no Latvijas Iekšlietu ministrijas. Skaidrības labad šeit būtu jāpiebilst, ka Latvijā akreditētie diplomāti nespēja nišēs izprast politisko situāciju valstī 30. gadu beigās. Komunistiskās partijas nelegāli darbojās visos Latvijas novados, bet Politiskā policija tiem neļāva koordinēties. Piemēram, ļoti grūti bija no austrumu robežas uz Kurzemi nogādāt komunistu propagandas literatūru. Katru pierobežā aizdomās turēto iedzīvotāju izsekoja pārvietošanās laikā Latvijas iekšienē. Toreiz ļoti viegli bija kontrolēt vilcienus un retās autobusu līnijas.

³⁴ Lielbritānijas Ārlietu ministrijas arhīvs. Public Record Office. FO 371/22227.

³⁵ Latvijas Valsts arhīvs (turpmāk – LVA), 1986. f., 2. apr., P-7904. l., 191. lp.

7. *Apriņķa priekšnieks G. Mežulis – krusttēvs Skaistkalnu ģimenes 14. atvasei Laimonim Abrenes pilsētas Aizsargu namā 1939. gadā. Priekšplānā no labās: Jūlijs un Emma Skaistkalni. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)*

L. K. o. k. Gustavs Mežulis. Viņš bija arī apriņķa policijas un 19. Abrenes aizsargu pulka priekšnieks. Gustavs Mežulis veiksmīgi sadarbojās ar lekšlietu ministrijas Robežsargu brigādi, ar Latvijas Aizsargu štābu un prasmīgi koordinēja to darbību savā apriņķī.

Latvijas lekšlietu ministrija

41. Pavēle Abrenes apriņķa policijai

Abrenē 1939. gada 10. oktobrī

1. §

Pamatojoties uz lekšlietu ministra kunga š.g. 2. oktobra 43. rezolūciju, ar šo dienu esmu nodevis apriņķi jaunieceltajam Abrenes apriņķa priekšniekam Jāzepam Kalvem.

Originālu parakstījis

G. Mežulis

Par noraksta pareizību

darbvedis J. Cīrulis

2. §

Neviens arī, lai neaizmirst, ka mūsu valsts vadībai, taisni šajā pārbaudījumu laikmetā ir nepieciešamas uzticības un nešaubības pilnās sirdis un vingrās darba rokas.³⁶

Ar šiem vārdiem G. Mežulis atvadījās no Abrenes apriņķa, jo tika pārcelts tajos pašos amatos uz Ventspils apriņķi.

³⁶ LVVA, 1784. f., 3. apr., 2654. l., 48. lp.

Tā kā Ventspils apriņķī izvietojās PSRS karaspēks, tad Latvijas valdība nolēma nodrošināt Ventspils apriņķi ar pieredzējušu vadību, lai labāk kontrolētu padomju militāristu klātbūtni šajā novadā; galvenokārt tādēļ, lai ar sarkanarmiešu atbalstu šeit nerastos „buntavnieciski revolucionāra” situācija. Pamats šādai varbūtībai bija, jo Ventspils apriņķī darbojās nelegālā komunistu partija. Ne mazāk aktīva tā bija arī Kuldīgas apriņķī.

G. Mežulis darbā uz Ventspils apriņķi līdzī aicināja savus uzticamos darbiniekus.

51. pavēle

Abrenes apriņķa policijai Abrenē

1939. gada 22. novembrī

[..] 3. §

Izsludīnu zināšanai Iekšlietu ministrijas Kārtības policijas departamenta direktora kunga š.g. 15. novembra 189. rezolūcijas norakstu:

Abrenes apr. policijas II iecirkņa kancelejas vecāko ierēdņi Skaidrīti Daugi ieceļu dienesta labā par Ventspils apr. priekšnieka biroja II šķiras darbvedi ar š.g. 16. novembri.³⁷

8. Rītupes stacija. Latvijas robežsargi kopā ar Padomju Savienības robežsargiem 20. gadu beigās. Pirmais no kreisās: leitnants Kārlis Burkēvics. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 4071)

³⁷ LVVA, 1784. f., 3. apr., 2654. l., 58. lp.

Pēc paša lūguma uz Ventspils apriņķa policiju tika pārcelts Abrenes apriņķa policijas 2. iecirkņa Balvu pilsētas policijas 1. šķiras kārtībnieks Kārlis Ozols.³⁸

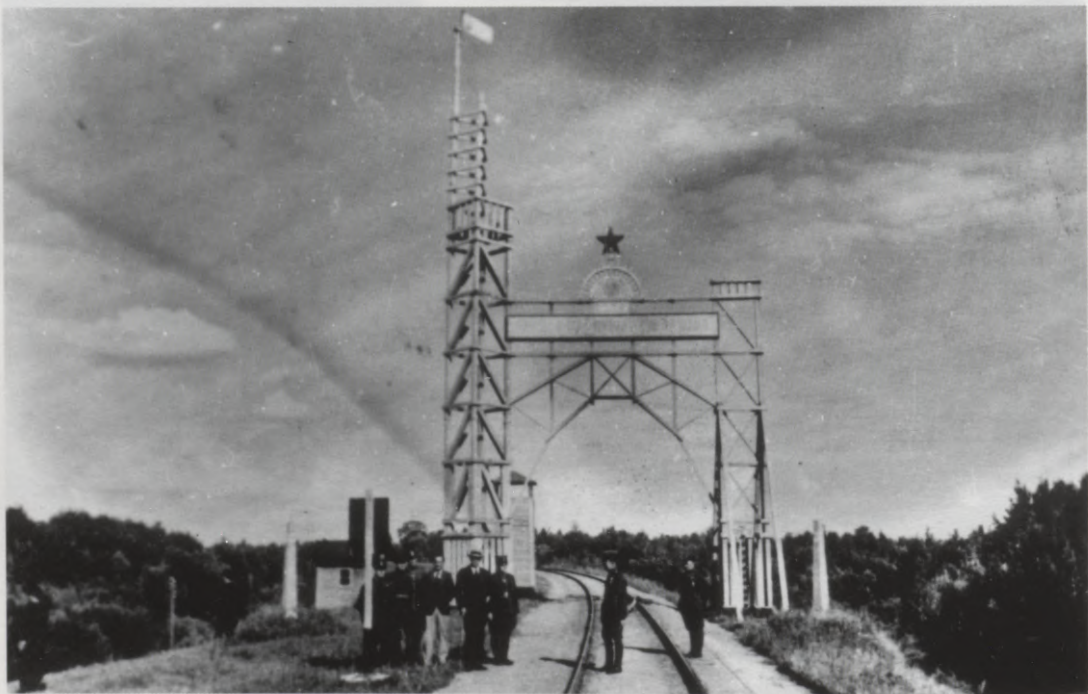
Paslepus, it kā uz paša vēlēšanos arī uz Ventspili tika pārcelts Abrenes apriņķa Politiskās policijas vadītājs Arnolds Rūsis³⁹.

Arī Abrenes apriņķī pēc kara bāzu līguma noslēgšanas cīņa pret Komunistisko partiju bija jāsāk no gala, jo kopā ar PSRS karaspēku uz Latviju līdzī atbrauca tās ideologi, jau labāk sagatavoti, ar lielākiem līdzekļiem un lielāku rīcības spēju.

Šoreiz šī cīņa bija jāuzsāk bez ļoti pieredzējušā Gustava Mežuļa.

Abrenes apriņķī atradās Latvijas-PSRS dzelzceļa Rītupes robežstacija. No Ļeņingradas kara apgabala caur šo staciju uz bāzēm Latvijā tika piegādāta munīcija, smagā artilērija un citi kara materiāli. Caurmērā ik dienu Rītupes stacijai cauri bija jāizlaiž 20 Sarkanās armijas vilcienu sastāvu. Šajā robežposmā 3. Abrenes bataljona sargiem palielinājās darba slodze.

Rītupē atradās Latvijas Armijas štāba Informācijas daļas punkts.⁴⁰ To vadīja Vasilijs Artickis. Lai kontrolētu PSRS bruņojuma ieviešanu Latvijā pēc savstarpējās palīdzības pakta parakstīšanas, Armijas štāba Informācijas daļa bija spiesta 3. Abrenes bataljona teritorijā atjaunot Kacēnu informācijas punktu,⁴¹ kura darbība bija pārtraukta 1932. gadā.⁴²

9. Latvijas-PSRS robežas dzelzceļa pārejas punkts Rītupē. Tautā sauktie „Paradīzes vārti”. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 9595)

³⁸ LVVA, 1784. f., 3. apr., 2654. l., 55. lp.

³⁹ LVA, 1986. f., 1. apr., 35782. l., 14. lp.

⁴⁰ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6949. l., 19. lp.

⁴¹ LVA, 1986. f., 1. apr., 41885. l., 34. lp.

⁴² LVA, 1986. f., 1. apr., 41884. l., 186. lp.

Rīgas, Jelgavas, Liepājas, Ventspils, Krustpils, Daugavpils, Indras, Rītupes un Zilupes dzelzceļa stacijās tika izveidotas dzelzceļa komandantūras.⁴³

Rītupes stacijā šo komandantūru vadīja jau pieminētais V. Artickis. Viņa pakļautībā strādāja vairāki virsnieki un rakstveži, vācot informāciju par padomju karaspēka pārvietošanos. Rītupes stacijas komandantūras uzdevumos ietilpa:

1) uzmanīgi apskatīt lidmašīnas, tankus un pārvietošanās tehniku, tūlīt izdarot attiecīgu analīzi rakstiski;

2) kopēt (pārrakstīt) padomju virsnieku dienesta apliecības;

3) noskaidrot padomju armijas daļu nosaukumus iepriekšējās dislokācijas vietās;

4) pētīt padomju virsnieku dokumentu izsniedzēju parakstus.⁴⁴

Visa informācija nekavējoties tika sūtīta uz Rīgu Latvijas Armijas štāba Informācijas daļai, kur bija izveidots jauns postenis – satiksmes daļas priekšnieks. Dzelzceļa policijas uzraugs Rītupes stacijā Dominiks Baranovskis centās reģistrēt visas civilpersonas, kuras ieradās reizē ar bāzu karaspēku.⁴⁵ Vasilijs Artickis mēģināja pēc dienesta pakāpēm un ieroču šķiras noteikt Latvijas teritorijā ievesto PSRS bruņoto spēku potenciālu.

Savukārt robežsargi Rītupes stacijā neļāva vietējiem iedzīvotājiem kontaktēties ar padomju militāristiem, bet Latvijas izlūkdienesta uzdevumā Rītupes stacijas bufetē un robežsargu veikalā mēģināja vervēt Sarkanās armijas virsniekus militāras informācijas iegūšanai. Šie nodomi neīstenojās. Padomju virsnieki cits citu uzmanīja, un neviens negribēja tikai uz aizdomu pamata nokļūt uz apsūdzēto sola kā dzimtenes nodevējs, jo par to pienācās augstākais soda mērs – nošaušana. Visi vēl labi atcerējās 1937. gada represijas Padomju Savienībā.

Latvija mēģināja uz austrumu robežas slāpēt krievu tautības iedzīvotāju pieaugošās „buntavnieciskās“ izpausmes, kuras bija tiešs padomju specdienestu un kopā ar padomju kara bāzu militāristiem nākušo komunistu slepenās darbības rezultāts. Uz austrumu robežas vietējo iedzīvotāju un robežsargu vidū tika izplatīta Sabiedrisko lietu ministrijā speciāli iespiesta brošūra, kurā ar diagrammu palīdzību bija salīdzināta dzīve Latvijā un PSRS (saimniecība, dzīves līmenis, izglītība utt.).⁴⁶

1940. gada ziemā Augšpils pagasta aizsardzes organizēja ziedojumu vākšanu somu karavīriem cīņā pret Sarkanā armiju. Ziedojumi sastāvēja no adītiem cimdiem un zeķēm. Augšpils pagastā šo pasākumu vadīja Hermīne Puriņa – 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes priekšnieka Fridriha Puriņa sieva. Savukārt nelegālā komunistu partija Abrenes apriņķī veica savdabīgu pretpropagandu aizsardžu aktivitātēm: aicināja jauniešus bēgt uz PSRS, lai cīnītos pret t. s. baltsomiem.

Pēc Sarkanās armijas ienākšanas Latvijā pierobežas pagastos un abās pierobežas joslās bija jūtamas pārmaiņas. Šeit strauji palielinājās alkohola patēriņš un krievu iedzīvotāju pirktpēja – viņu īpašumā parādījās velosipēdi un radioaparāti.

⁴³ LVA, 1986. f., 1. apr., 41884. l., 4. sēj., 8. lp.

⁴⁴ Turpat 4., 5. lp.

⁴⁵ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6949. l., 21. lp.

⁴⁶ LVA, 1986. f., 2. apr., P-9960. l., 39. lp.

10. Robežsargu brigādes, Latvijas Armijas Informācijas daļas un Somijas virsnieki. No kreisās puses 1. rindā otrais – pulkvedis Viljo Einar Tuompo (Somija)*, trešais – Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins, ceturtais – pulkvežleitnants Erkki Johannes Raappan (Somija)**, piektais – Robežsargu brigādes štāba priekšnieks pulkvedis Voldemārs Kalniņš; 2. rindā: sevišķo uzdevumu virsnieks kapteinis Jānis Bormanis, Robežsargu brigādes tieslietu pārzinis Jānis Lapkašs, Robežsargu brigādes komandieris adjutants kapteinis Arvīds Strazdiņš, nezināms, Latvijas Armijas kara prokurors pulkvedis Jānis Kulmanis, nezināms, Latvijas Armijas Informācijas daļas priekšnieks pulkvežleitnants Fricis Celmiņš. (Foto no Eižena Lapkaša kolekcijas)

Ņemot vērā pierobežas pagastos dzīvojošo krievu ienākumus attiecībā pret nodarbinātību, šo preču iegāde liecināja par papildlīdzekļu avotu esamību. Drīz Abrenes policijas iecirkņu krimināluzraugi noskaidroja, ka vairāki velosipēdi ir nozagti tajos apriņķa pagastos, kuri nerobežojās ar PSRS. Velosipēdus izmantoja pārbēdzēji, jo ar velosipēdu varēja ātri iebruukt pierobežas joslā un tikt pāri robežai Padomju Savienības pusē.

2 km pierobežas joslā naktīs pieauga Latvijas krievu tautības iedzīvotāju pārvietošanās. Robežsargi izsekoja šos cilvēkus un konstatēja, ka tie piedalās kolektīvos radioklausīšanās seansos, kuros tika uztverts Maskavas raidītājs.⁴⁷

* Pulkvedis Viljo Einar Tuompo (23.09.1893.–25.11.1957.) bija Robežsardzes karaspēka komandieris no 1935. līdz 1945. gadam. Ziemas karā 1939.–1940. gadā komandēja Somijas armijas Ziemeļsomijas grupējumu ģenerālmajora pakāpē. 1941. gadā paaugstināts par ģenerālleitnantu.

** Pulkvežleitnants Erkki Johannes Raappan (02.06.1893.–14.09.1962.) bija Robežsardzes karaspēka komandieris Joensuu 1921.–1939. gadā. Ziemas kara laikā 1939.–1940. gadā komandēja Somijas armijas Ziemeļkarēlijas grupējumu pulkveža pakāpē. 1941. gadā paaugstināts ģenerālmajora pakāpē.

⁴⁷ LVA, 1986. f., 2. apr., P-7577. l., 29. lp.

1939. gada 7. decembrī kapteinis Rūdolfs Grīslis (sk. pielikumā biogrāfiju B2) izdeva 3. Abrenes bataljona 2. rotas pavēli Nr. 536:

Visiem vadu komandieriem uzdodu likt priekšā visiem Jums pakļautiem robežsargiem, kuri sakarā ar dzīves vietu maiņu būtu pārvietojuši viņiem piederošo radio uztvērēja ierīci, nekavējoties par to pieteikt attiecīgā pasta un telegrāfa kantorī, dēļ attiecīgas atzīmes radio atļaujā.⁴⁸

Pierobežas joslā nedrīkstēja pārvietoties no saules rieta līdz saules lēktam. Par pārkāpumu bija noteikts ļoti bargs sods – Ls 500 vai 3 mēneši cietumsoda.⁴⁹ Vietējie krievi šo sodu nemaksāja, jo zināja, ka cietumā viņus neliks. Valstij dārgi izmaksāja personu turēšana cietumā par šādiem pārkāpumiem. 1940. gadā robežsargi šo sodu bija samazinājuši līdz Ls 20 vai 10 dienām arestā maksātspējas gadījumā.

Latvijai politiskās robežas uzturēšanai vajadzēja arvien vairāk līdzekļu. 1939./1940. gadā atvēlētie valsts budžeta līdzekļi dila ar katru dienu straujāk.

1940. gada 23. martā Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona komandieris pulkvežleitnants O. Jansons parakstīja pavēli Nr. A 8.-363:

Ar š. g. 1. aprīli 19. Abrenes aizsargu pulka dalībnieki – aizsargi un aizsardzes – vāks ziedojumus valsts aizsardzības labā. Uzdodu visiem robežsargiem ziedojumu vācējus viņu darbā pierobežas joslā atbalstīt un izrādīt vislielāko pretimnākšanu.⁵⁰

Paši aizsargi ziedojumu naudu mēģināja „izspiest” arī no politiski neuzticamiem krieviem. Augšpils pagasta valdes loceklis un rakstvedis Kārlis Rozītis tiem ātrāk nedeva atļauju malkas iegādei, kamēr viņi nebija ziedojuši valsts aizsardzībai.⁵¹ Šāda nostāja vēl vairāk saērcināja vietējos krievus. Viņi pārstāja runāt latviski sabiedriskās vietās un jau latviskos sādžu nosaukumus demonstratīvi sauca vecajos vārdos. 1939. gada rudenī pie Rozīša mājas ceļa gala tika atrasts uzsaukums: „*Мужики, давайте тирана Розита!*”^{*52}

Sabiedriskās vietās parādījās pretvalstiski uzsaukumi. 1940. gada 1. maijā un 15. maijā tie bija lozungi galvenokārt ar šādu tekstu: „*Долой режим грабежа, голода и мора!*”^{**53} Šajos datumos situācija uz robežas bija saspringta.

Strauji samazinājās robežpārkāpēju skaits no padomju puses. Padomju robežpārkāpēji, galvenokārt NKVD speciāģenti, aizturēšanas brīdī parasti pretojās vai bēga un tika nošauti. Caurmērā tika konstatēti divi šādi gadījumi mēnesī. Latvijas-PSRS robežkonfliktu izmeklēšanas un izšķiršanas komisijas sēdēs abas puses šos gadījumus neapsprieda. Tos, kurus Latvijā aizturēja, tūlīt pratināja sardzes telpās

⁴⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1222. l., 228. lp.

⁴⁹ Noteikumi par Latvijas – Padomju Sociālistisko Republiku Savienības pierobežu// Valdības Vēstnesis. – Nr. 147. – 1938. – 5. jūlijs. – 1. lpp.

⁵⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1300. l., 48. lp.

⁵¹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10626. l., 29. lp. o. p.

* Vīri, žņaudziet tirānu Rozīti!

⁵² LVA, 1986. f., 2. apr., P-10626. l., 23. lp.

** Nost ar laupītāju, bada un nāves režīmu!

⁵³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1526. l., 137. lp.

⁵⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1531. l., 291. lp.

un naktī sūtīja atpakaļ. Vairāki no viņiem atgriezoties tika nošauti pierobežas zonā padomju pusē, jo NKVD uzskatīja, ka šie ļaudis ir savervēti spiegošanai Latvijas labā.⁵⁴ Parasti atpakaļceļā tika nošauti tie, kuriem bija radi Latvijā. Maskava viņiem neuzticējās.

Padomju pusi šāds Latvijas izlūkdienesta īstenots paņēmiens neapmierināja. Komunistiskās partijas ideologi nevarēja panākt Latvijas valsts graušanu no iekšpuses. Viņi cerēja, ka Latvija šiem pārbēdzējiem dos politisko patvērumu, līdz ar to palielinātos to personu skaits, kas ar savu darbību destabilizētu politisko situāciju Latvijā. Lai izsekotu cilvēkus, Latvijas Politiskajai policijai un Latvijas Armijas štāba Informācijas daļai vajadzētu palielināt darbinieku skaitu.

1937. gada 2. aprīlī Latvijas Ārlietu ministrijas Austrumdaļas vadītājs K. Freimanis informēja Robežsargu brigādes komandieri ģenerāli L. Bolšteinu, ka PSRS atkārtoti pieprasa korigēt 1926. gada 19. jūlijā parakstīto Latvijas-PSRS robežkonfliktu izmeklēšanas un izšķiršanas Nolīgumu, par paraugu ņemot 1933. gadā starp PSRS un Poliju noslēgto konvenciju.⁵⁵

Jau 1936. gadā ģenerālis L. Bolšteins rakstīja Ārlietu ministrijas Austrumdaļas vadītājam:

[..] 4. §. 5. pkt. */Polijas nolīgums/,*

*kur teikts, ka izšķir jautājumus par nejauši robežu pārgājušu personu atpakaļ došanu, t.i. mūsu nolīguma veca redakcija, bet ne par tādiem PSRS pilsoņiem kas apzināti pāriet robežu, lai paliktu Latvijā, bet kas mums nav vēlams. Pēdējos PSRS pārstāvis līdz šim vienmēr ir atteicies pieņemt atpakaļ un mums nekas cits neatliek, ka slepeni tos pārsviest pār robežu.*⁵⁶

Latvija izstrādāja jaunu robežkonfliktu izmeklēšanas un izšķiršanas nolikumu ar PSRS. Ģenerāļa L. Bolšteina vadītā Robežsargu brigāde iepriekšminētajā punktā nepieķāpās, un līdz padomju okupācijai 1940. gada 17. jūnijā jauna vienošanās netika noslēgta.

Padomju armijas pārvietošanās laikā spiegi, kas bija sūtīti darboties pierobežas tuvumā, viegli varēja nokāpt no dzelzceļa vagonu platformām un iejukt vietējo iedzīvotāju vidū. Savukārt 3. Abrenes bataljona vadība ievēroja, ka, sākot ar 1939. gadu, lielāks kļūst pārbēdzēju skaits no Latvijas puses.⁵⁷ 3. Abrenes bataljonā bija ieviesta speciāla anketa, kurā tika uzskaitīti un raksturoti neuzticamo māju iedzīvotāji, sastādīja arī nelegālā ceļā uz PSRS izceļojušo personu sarakstus.⁵⁸ Tika pētītas arī jaunatnācēju biogrāfijas un ierašanās iemesli.

Piemēram, 1940. gada 11. janvārī Latvijas Ārlietu ministrija bija saņēmusi rakstisku iesniegumu no pilsoņa Broņislava Ceicana, ka 1939. gada 13. jūnijā pazudis dēls Julians Ceicans. Tēvs bijis ļoti izbrīnīts par dēla pazušānu, pat pieļaudams varbūtību, ka viņš nelegāli aizgājis uz PSRS. Viņa dēlu raksturoja kā paklausīgu jauniešu ģimenē, bez politiskām nosliecēm.

⁵⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 72. l., 13. lp.

⁵⁶ Turpat.

⁵⁷ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6949. l., 40. lp.; LVVA, 1373. f., 2. apr., 69. l., 143. lp.

⁵⁸ LVVA, 1784. f., 3. apr., 1761. l., 9. lp.

* Pulkvedis Voldemārs Kalniņš. Robežsargu brigādes štāba priekšnieks no 1936. gada līdz

Turpretī Robežsargu brigādes vadība Ārlietu ministrijas Austrumdaļas vadītājiem ieteica nenodarboties ar Ceicana lietu:

[..] *J. Ceicana atgriešanās nav vēlama, jo nav sagaidāms, ka viņu var pāraudzināt par krietnu valstisku pilsoni.*

Pulkvedis Kalniņš *

Tieslietu pārzinis Lapkašs⁵⁹

1940. gada 10. februārī plkst. 10.00 Ņivku māju (1. rotas 4. sardzes uzraugāmā daļa) rajonā Latvijas-PSRS robežu pārgāja Abrenes krievu ģimnāzijas audzēknis Grigorijs Jeļizara dēls Gromovs. Par notikušo robežsargiem ziņoja Grigorija māte.⁶⁰ Jaunietis uz Padomju Savienību bija devies ar viscēlākajiem nodomiem cīnīties pret baltsomiem Ziemas karā (PSRS karš pret Somiju 1939.–1940. g.).

Daļa šo cilvēku padomju pusē nogādāja savākto informāciju par Latvijas robežu apsardzību un nokļuva dažādās apmācību skolās, lai turpmāk, ja Latvija būs okupēta, atgrieztos un darbotos padomju varas interesēs. Arī par Gromovu Robežsargu brigādes vadības secinājumi piepildījās. 1941. gada 12. aprīlī Grigorijs Gromovs tika iecelts par LLKJS Ilūkstes apriņķa komitejas sekretāru.⁶¹ Lielāko daļu pārbēdzēju Padomju Savienības pusē apcietināja. NKVD viņus uzskatīja par labi sagatavotiem Latvijas izlūkiem. 1939. gadā uz Padomju Savienību aizbēga Antons Šviklis. Antona tēvs bija Augšpils pagasta skroderis. Viņa darbnīcā 3. Abrenes bataljona robežsargi šuva arī savus formastērpus. Antons bija sastrīdējies ar tēvu. Konflikta sekas bija tās, ka viņš, spītējot tēvam, nelegāli pārgāja Latvijas austrumu robežu un padomju pusē tika apcietināts un notiesāts kā Latvijas izlūkdienesta aģents. Līdz 1956. gadam A. Šviklis atradās Gulagā, kad tika pārskatīta viņa krimināllieta un atzīts, ka represēts nepiemēroti.

Pirmo nelegālo komunistiski noskaņoto šūniņu Abrenes krievu ģimnāzijā 1934. gadā izveidoja šīs skolas audzēknis Jevgēņijs Rjabiņins. 1935. gadā Latvijas Politiskā policija arestēja un notiesāja šīs skolas audzēkņus Rjabiņinu, Romānovu, Staršinovu un Bagradu. Šo kreisi noskaņoto jauniešu pulciņu atjaunoja skolas audzēknis Jevgēņijs Kaupužs, pateicoties brāļa Dominika atbalstam, kurš bija viens no Abrenes apriņķa komunistu nelegāļu vadītājiem. Tobrīd pulciņam pievienojās Pāvils Larionovs⁶² (par Larionovu ģimeni informācija sekos). J. Kaupužam palīdzēja Kacēnu pagasta iedzīvotājs Aleksandrs Ņikonovs – vēlākais Latvijas PSR lauksaimniecības ministrs (1951–1961).

Bez vainas nebija arī Abrenes apriņķa latviešu skolas. Lūk, ko 1939. gada 28. martā raksta Abrenes apriņķa Lauku pašvaldību vecākais un Skolu valdes

1940. gadam.

⁵⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 14. lp.

⁶⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 36. lp.

⁶¹ LVA, 101. f., 2. apr. 392. l., (09.04.41.–13.06.41.) 112. lp.

⁶² Васильев В. В. Пыталово. – Ленинград: Лениздат, 1978. – стр. 44, 45. (Šajā izdevumā ieviesusies kļūda – runa ir par Pēteri Larionovu.)

⁶³ LVVA, 3789. f., 1. apr., 41. l., 211. lp.

11. Purvmalas pagasta Atmodas 6 klašu pamatskola dibināta 1919. gadā. No kreisās puses 1. rindā: Purvmalas pagasta vecākais Miezītis, kapteinis Kārlis Holanders, skolotāja Alīda Lesiņš, Purvmalas pagasta Lauksaimniecības biedrības vadītājs Āboliņš, skolotājs Jānis Lesiņš; aizmugurē starp A. Lesiņu un Āboliņu sēž skolas pārzine M. Zvejnieks. 1939. gada fotogrāfija. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

loceklis Antons Kimerāls Latvijas izglītības ministram:

[..] *Baltiešu un latgaliešu sakausēšana vienā vienībā, nevirzas uz priekšu, bet gan novērojams, ka šīs atšķirības plaisa pēdējā laikā padziļinājās. Latgaliešu norobežošanās, pat gribētu teikt, separātisma tieksmes, nav izskaustas no šīs iedzīvotāju grupas dabīgas atšķirības, jo tādas nav, – bet tā tiek mākslīgi uzturēta un kultivēta no garīdzniecības un pa daļai no skolu darbiniekiem, kas ir visbēdīgāk.*⁶³

Šā ziņojuma saturs norāda, ka bija slepena darbība, cenšoties ārdīt valsts un tautas vienības principus. Par šīm norisēm Abrenes apriņķa policijas 4. iecirkņa priekšnieks rakstiski ziņoja apriņķa lauku pašvaldības vecākajam, ka Šķilbēnu pagasta valdes loceklis J. Klincāns atklāti izteicies:

[..] *Vēlu vai agri, kaut vai pēc 20 gadiem mēs, latgalieši, tāpat reiz tiksīm pie varas. Jūs čiuļi (domāti pārējie Latvijas iedzīvotāji) tāpat ilgi nevaldīsiet.*⁶⁴

Jaunieceltais Abrenes apriņķa priekšnieks J. Kalve 1940. gada 25. aprīlī parakstīja slepenu direktīvu Nr. S30 visiem policijas iecirkņu priekšniekiem:

[..] *Ar nolūku radīt pierobežas iedzīvotājos nedrošības sajūtu, pēdējā laikā iedzīvotājus no pretvalstiski noskaņotām personām tiek izplatītas dažnedažādas*

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ LVVA, 1784. f., 3. apr., 1761. l., 11. lp.

12. 1939./1940. gada Jaungada karnevāls Abrenē Aizsargu namā. No kreisās puses pirmais – pulkvežleitnants Oskars Jansons vietējās krievietes apskāvienā; trešā – Augšpils krievu ģimnāzijas direktora sieva; piektais – Abrenes apriņķa Lauku pašvaldību vecākais Antons Kimerāls; sestais – Abrenes krievu ģimnāzijas pārzinis Jānis Fridrihs. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

nepatīšanas un uztraucošas baumas. Uzodu ar visenerģiskāko apkarot baumu izplatīšanu un pret vainīgām personām ievadīt izziņas, kuras piesūtīt man sodīšanai.⁶⁵

Vēl kāda zīmīgu notikumu virkne Abrenes apriņķa pierobežas pagastos. Uz Latvijas Armijas štāba Administratīvo departamentu sāka ceļot iesniegumi no pierobežas pagastos dzīvojošajām krievu tautības mātēm par viņu Latvijas Armijas dienestā iesauktajiem dēliem. Viņas vēlējās, lai dēlus pārceļtu dienēt no dažādām citām armijas daļām uz 7. Siguldas kājnieku pulka 3. bataljonu Viļakā. Kā galvenais iemesls tika minēts tuvais dienesta attālums līdz dzimtajām mājām, kas ļautu vecākiem palīdzēt apstrādāt zemi karavīram pienākošajās brīvdienās.⁶⁶

It kā jau cilvēciski saprotami iesniegumi, tikai kāpēc šie iesniegumi nesevoja no citām Latgales apriņķu vietām?

Zīmīgi, ka visi iesniegumi rakstīti labā latviešu valodā un savstarpēji tekstuāli bija ļoti līdzīgi.

Lūk, ko Latvijas Armijas štāba Administratīvā departamenta vadītājam pulkvedim Antonam Hermanim Vipulim uz viņa vadītā departamenta pieprasījumu 1940. gada 29. martā atbildēja Augšpils pagasta priekšnieka v. i. Kārlis Rozītis un sekretārs Kārlis Bērziņš par Seļinas sādžā dzīvojošo analfabēti Martu Martīnovu:

[..] Pieder ap. 3 ha zemes un dzīvo trūcīgos materiālos apstākļos.⁶⁷

⁶⁶ LVA, 1474. f., 1. apr., 813. l., 130. lp.

⁶⁷ LVA, 1474. f., 1. apr., 813. l., 132. lp.

⁶⁸ LVVA, 1784. f., 3. apr., 1757. l., 38. lp.

K. Rozītis, rakstot šādu atbildi, vēlējās būt objektīvs, jo pieļāva iespēju, ka šī atbilde varētu nonākt M. Martīnovas atbalstītāju rokās. M. Martīnovas iesniegums 1940. gada 4. aprīlī tika noraidīts.

Militāri spēcīgākais armijas formējums vistuvāk PSRS robežai bija 7. Siguldas kājnieku pulka 3. bataljons Viļakā. Vistuvāk Latvijas–PSRS robežai bija novietota 9. Rēzeknes kājnieku pulka 7. rota Zilupē. Viļakas garnizonu sāka iekārtot 1922. gadā.⁶⁸ Iespējamā kara gadījumā ar PSRS tas stratēģiski bija vienots ar Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljonu. Armijas štāba vadība nevēlējās ļaut Viļakas garnizonā dienēt pierobežas pagastos dzīvojošiem krieviem. Informācijas noplūde par Viļakas garnizonu uz PSRS bija nevēlama.

Šodien grūti pateikt, vai Armijas štāba Administratīvajā departamentā šīs kopsakarības bija izanalizētas un atteikuma iemesli bija tieši šie.

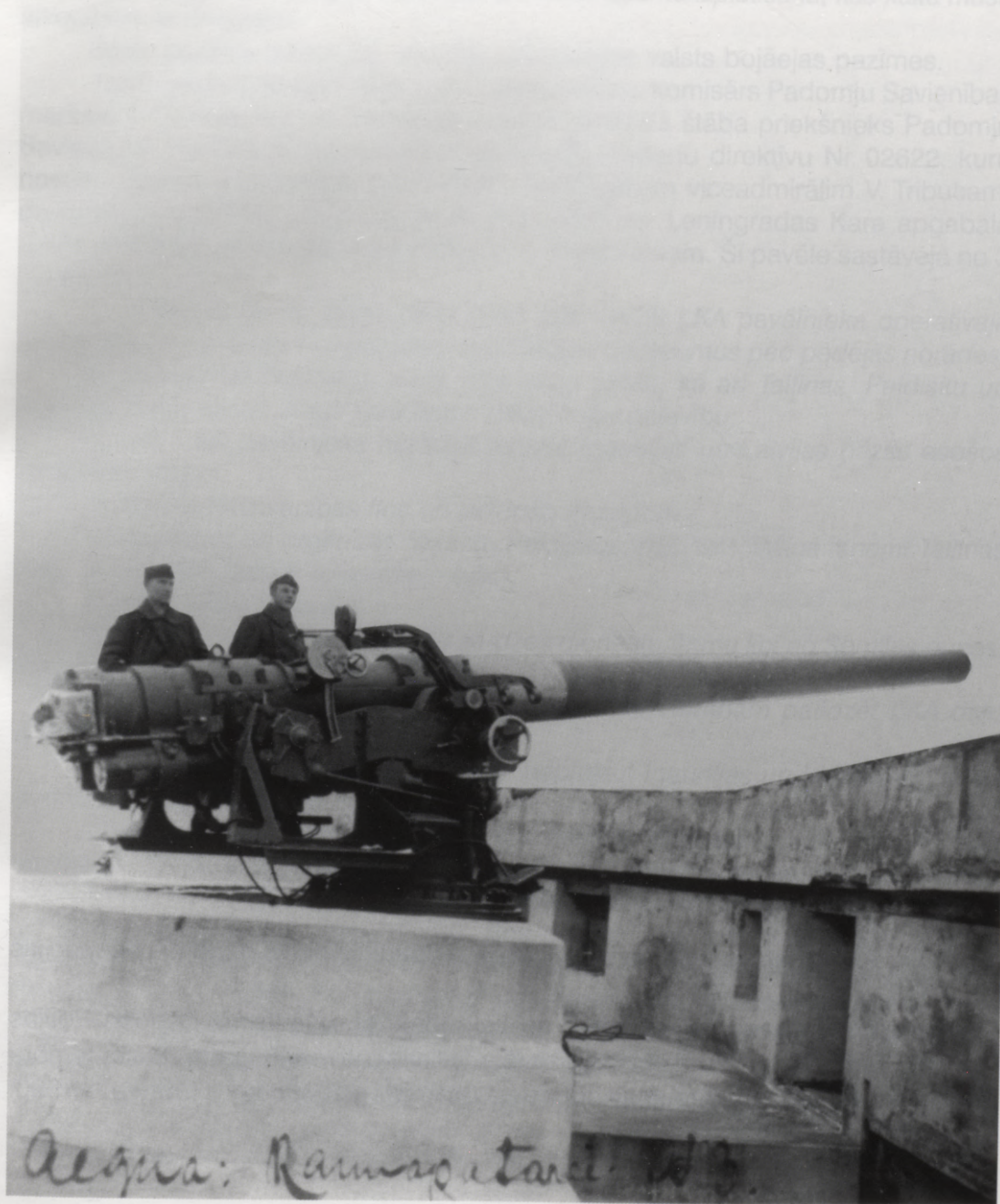
Latvijas Armija nespēja kontrolēt valsts gaisa telpu. Uz savām karaspēka bāzēm no PSRS dienā atlidoja un aizlidoja vairāki desmiti lidmašīnu, kā arī nelegāli pārkāpa Latvijas austrumu robežu, vienkārši uz brīdi ielidojot Latvijas gaisa telpā.⁶⁹

Pēc kara bāzu līguma noslēgšanas Latvija valsts politisko robežu sargāja ar lielām grūtībām.

⁶⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 23. lp.

⁷⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1222. l., 145. lp.

Baltijas neatkarības ierobežošana un okupācijas sagatavošana

Аэроп.: Рамсаутари. 1939.

13. Tālšāvējs lielgabals Aegnas salas cietoksni Igaunijā pirms padomju okupācijas 1940. gada 17. jūnijā.
Pēdējo reizi kaujas uzdevumā no lielgabala tika šauts uz bēgošo Polijas zemūdeni „Orzel“, kura patvaļīgi atstāja Tallinas ostu 1940. gada 18. septembra naktī. (Арьякас К. Внешняя политика Эстонии в 1939 году // Радуга. – 1990. – № 1. – стр. 52)

Foto no Eesti Filmiarhiiv, Nr. O-149394

1940. gada 5. jūnijā 3. Abrenes bataljona komandieris pulkvežleitnants Oskars Jansons izdeva pavēli Nr. A.2. – 41.st.:⁷⁰

Visiem rotu komandieriem paziņoju zināšanai un izpildīšanai, ka leklīti Ministrs uzdod norādīt visiem robežsargiem, ka aizliegts kā savā starpā, tā arī atklātībā debatēt par starptautiskiem notikumiem, valstu attiecībām un stratēģisko stāvokli, bet sevišķi noliegts kaut kādas simpātijas vai antipātijas par atsevišķām valstīm vai šo valstu vadītājiem. Vainīgos sodīs par politisku baumu izplatīšanu, kas kaitē mūsu attiecībām ar ārvalstīm.

Šāds pavēles teksts jau uzrādīja neatkarīgas valsts bojāejas pazīmes.

1940. gada 9. jūnijā PSRS tautas aizsardzības komisārs Padomju Savienības maršals G. Timošenko un Sarkanās armijas ģenerālā štāba priekšnieks Padomju Savienības maršals B. Šapošņikovs parakstīja slepenu direktīvu Nr. 02622, kuru nosūtīja Savienotās Baltijas flotes (SBF) pavēlniekam viceadmirālim V. Tribucam, divas kopijas JKFTK admirālim N. Kuzņecovam un Ļeņingradas Kara apgabala (ĻKA) pavēlniekam armijas komandierim K. Mereckovam. Šī pavēle sastāvēja no 3 punktiem.

[..] 1. No š. g. 10. jūnija plkst. 5.00 SBF pāriet ĻKA pavēlnieka operatīvajā pakļautībā un 12. jūnijā būt gataviem veikt kaujas uzdevumus pēc pēdējās norādes:

a) nodrošināt pastāvīgu jūras kara bāzu (JKB), kā arī Tallinas, Paldisku un Liepājas ostās esošo Jūras kara flotes (JKF) kuģu gatavību;

b) pēc ĻKA pavēlnieka norādes ieņemt Igaunijas un Latvijas bāzēs esošos kara flotes kuģus;

c) ieņemt tirdzniecības floti un peldošo transportu;

d) sagatavot un organizēt desantu Paldiskos, pēc tam Tallinā ieņemt Tallinas ostu un baterijas (krasta apsardze – tulk.);

e) slēgt Rīgas jūras līci;

f) organizēt pastāvīgu un drošu sardzes dienestu Somu līcī no Somijas puses, Baltijas jūrā;

g) ciešā sadarbībā ar sauszemes karaspēka vienībām palīdzēt ĻKA daļu uzbrukumā Vezenbergai*;

h) izmantojot aviācijas iznīcinātājus, nepieļaut Igaunijas un Latvijas aviācijas pārlidošanu uz Somiju vai Zviedriju.⁷¹

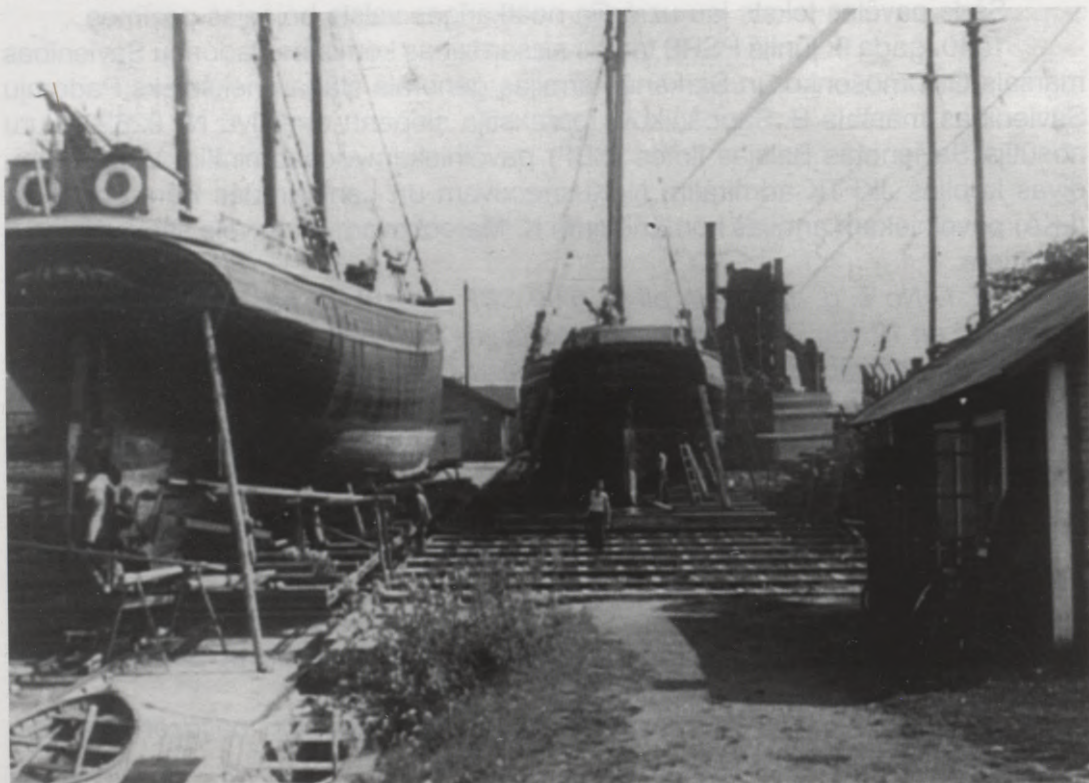
Tātad 9. jūniju var uzskatīt par tiešu Baltijas okupācijas sākumu. Vēl tikai vajadzēja rast ieganstu okupācijas attaisnošanai pasaules sabiedrības un politiķu acīs. Ieganstu varēja atrast, izprovocējot katru no Baltijas valstīm atsevišķi, piespiežot tās uzsākt kādu militāru pretdarbību. Šos provokāciju scenārijus PSRS arī tika īstenojusi. 11. jūnijā plkst. 19.30 Haras līcī Igaunijas teritoriālajos ūdeņos parādījās PSRS kuģi – iznīcinātāji „Володарский“ un „Артем“, kuri virzījās līdz Loksas ostas tiltam. Plkst. 19.50 kara kuģi bija apgriezušies un devās ārā no Haras līča austrumu virzienā.⁷² Autors detalizētāk pētījis Igaunijas piemēru.

* Vezenberga – Igaunijas pilsētas Rakveres nosaukums līdz 1917. gadam.

⁷¹ Dokumenta latvisko tulkojumu sk.: Atmata. – 1994. – 12.–18. aprīlis. – 3. lpp.

⁷² Igaunijas Valsts arhīvs (Eesti Riigiarhiiv, turpmāk – ERA), 2315. f., 2. apr., 94. l.

Igaunijai pēc tā saucamā kara bāzu līguma, kuru tā parakstīja 1939. gada 10. oktobrī, izdevās paturēt jūras kara cietoksni Aegnas salā, jūras novērošanas posteni Keri salā un savu jūras karaspēka bāzi Haras līcī ar Loksas ostu. Līgums noteica, ka šeit bez speciālas atļaujas nedrīkst iebraukt citu valstu kuģi, tajā skaitā arī PSRS. Šai Igaunijas jūras spēku bāzei nebija nekādas stratēģiskas nozīmes, ja nu vienīgi uz austrumiem atrodošā Oru, kas bija Igaunijas prezidenta Konstantīna Peta vasaras rezidence un ko pa jūras ceļu varēja sasniegt ātrāk, nekā braucot no Tallinas.

14. Loksas osta Igaunijā. 30. gadi. (Foto no Eesti Filmiarhiiv, Nr. 0-29086)

Loksas ostas saglabāšanu vairāk noteica pašapziņa nekā militāras intereses. Haras līča apkārtnē sakņojās igauņu jūrniecības un zvejniecības tradīcijas: daudzi zvejniekciemi lepojās ar izslavētajām reņģu un zušu kūpinātavām, notika spirta kontrabanda pāri jūrai, robežsargu aktivitātes, sargājot piekrastes zonu. Par to reklāmas nolūkos rakstīja Igaunijas avīzēs.⁷³ Šie raksti palielināja atpūtnieku skaitu Loksas kūrortā, jo lasītāji paši vēlējās pārlicināties par rakstīto.

Pat Staļins vēlāk pārmeta PSRS Jūras kara flotes tautas komisāra vietniekam I. Isokovam, ka, slēdzot Igaunijas–PSRS savstarpējās palīdzības un neuzbrukšanas līgumu, PSRS piekāpusies igauņiem Tallinas un Loksas ostas dēļ.⁷⁴ Domājams,

⁷³ Lābi Tsitre-Loksa rannaülade // Uudisleht – 1939. – Nr. 159. – 12. lpp.

⁷⁴ Ант Ю. Военные базы в Эстонии (1939–1940) // Радуга. – 1990. – № 1. – стр. 64.

ka arī PSRS augstākie militāristi no Igaunijā dislocētajām bāzēm vēlējās sildīties tajās pašās Loksas kūrorta piekrastes smiltīs, kur turīgie Igaunijas pilsoņi.

Tālāk notikumi risinājās šādi. 12. jūnijā plkst. 9.45 Tallinas reidā stāvošais PSRS sargkuģis neļāva iebraukt igauņu kuģim „Jaan Poskat“ kara ostā no rietumu puses (krievu puses) vārtiem, bet lika to darīt no austrumu puses.⁷⁵

13. jūnijā plkst. 16.20 Haras līcī iepeldēja padomju zemūdene „Щ-301“ („Щука“). Tā kā 11. jūnijā niecīgā Igaunijas kara flote neatklāja uguni pret padomju kuģiem – iznīcinātājiem, šoreiz padomju puse cerēja, ka igauņu krasta baterijas Haras līcī sašaus zemūdeni „Щ-301“.⁷⁶ Tas būtu iemesls, lai viceadmirāļa V. Tribuca komandētā SBF iznīcinātu Igaunijas kara floti un attaisnotu gaidāmo padomju okupāciju Igaunijā.

Arī šoreiz Igaunijas puse pretdarbību neveica. Vienīgi no Loksas ostas izbrauca neapbruņota motorlaiva un ziņkārības dēļ aprīņvoja padomju zemūdeni.

Par šādām provokācijām Igaunijas kara ministra otrais palīgs ģenerālmajors A. Traksmā mutiski ziņoja Igaunijas armijas štābam, bet ar telefonogrammu – Baltijas jūras kara bāzes komandierim Paldiskos (padomju kara bāze pēc bāzu līguma). Par šīm iepriekšminētajām padomju karaspēka provokācijām un daudziem citiem ierobežojumu pārkāpumiem atbildes igauņu pusei uz tās iesniegtajiem protestiem netika sniegtas.⁷⁷

1940. gada 14. vai 15. jūnijā uz Latviju ar bumbvedēju atlidoja NKVD Ārzemju nodaļas vietnieks majors Pāvels Sudoplatovs⁷⁸ ar segvārdu Matvejevs un Latvijas Ārlietu ministrijā tika stādīts priekšā kā V. Molotova speciālais padomnieks.⁷⁹ Rīgā jau nelegāli darbojās Vsevolods Merkulovs, PSRS Iekšlietu tautas komisariāta Valsts drošības galvenās pārvaldes vadītājs un NKVD vadītāja Lavrentija Berijas pirmais vietnieks. NKVD rezidents Rīgā un Latvijā, pirms tam Igaunijā, bija Ivans Čičajevs, kurš darbojās PSRS sūtniecības aizsegā.

Arī sūtniecības pirmais sekretārs M. Vetrovs bija NKVD darbinieks.

Šie vīri V. Merkulova vadībā Rīgā izstrādāja operāciju kompleksu, kā pārņemt kontroli pār Latvijas valdību. P. Sudoplatovam un M. Vetrovam bija slepenas tikšanās ar Latvijas ārlietu ministru Munteru.⁸⁰

Par visām provokācijām, kuras īstenoja padomju armija 1939. gada oktobra kara bāzu līguma ietvaros Baltijas valstīs, šo valstu ārlietu ministrijas tikai klusēja. Ārvalstu militārie atašēji Baltijas valstīs šāda veida informāciju bija spiesti iegūt izlūkošanas ceļā. Šī klusuciešana tikai pastiprināja PSRS agresivitāti. Tā bija Igaunijas un Latvijas valstu diplomātiskā kļūda.

⁷⁵ ERA, 527. f., 1. apr., 368. l., 14. lp.

⁷⁶ Vāljalāinud telefonogramm nr. 391. ERA, 2315. f., 2. apr., 94. l. Nav lappušu numerācijas.

⁷⁷ Vāljalāinud telefonogramm nr. 400. ERA, 2315. f., 2. apr., 94. l. Nav lappušu numerācijas.

⁷⁸ *Sudoplatov P., Sudoplatov A. Special Tasks: The Memoirs of an Unwanted Witness – A Soviet Spymaster. – Updated Edition – Boston: Little, Brown and Company, 1995. – p. 101.*

⁷⁹ *Судоплатов П. Разведка и Кремль. – Москва: ТОО-Гей, 1996. – стр. 116.*

⁸⁰ *Sudoplatov P., Sudoplatov A. Special Tasks. – p. 101.*

1940. gada 14. jūnijs Abrenes apriņķī

1940. gada 14. jūnijā Abrenes apriņķī tika iedibināta pienāca šķielami mierīga. Vasarā vēl sevi katrā nē bija pie...

Tajā rītā uz 1. Laigalas dziesmu svētkiem Daugavpils apriņķī - Abrenes - dziedātāju un muzikantu pulks.

Tiemā pārvarējumi organizatoriskas un finansiālas grūtības, abrenieši tomēr bija pabeiguši 24 korus ar 110 dziedātāju un 55 muzikantiem. Tā bija otra lielākā delegācija šīs svētku rīkošanas - Daugavpils apriņķī. Mājas gan palika 3. Abrenes bataljona dziesmas puķu orķestris. Tas bija labākais apriņķa orķestris, un Robežsargu bataljona vadība 15. un 16. jūnijā tam bija pavērtējumi citus saviesīgus pasākumus. Visi bataljona muzikanti dienēja 1. un 2. rotā, jo tādejādi bija vieglāk sarakot nācējamos etniskā zīm. Robežsargi bija iesaistījušies pierobežas pagastu sargu koros, viņi bija ceļā uz Daugavpili.

3. Abrenes bataljona spēks no 15. līdz 19. jūnijam rīkoja sporta instruktoru kursus. Vadīt kursumā bija aradnie valsts dziesmas treneris, vieglatlētiņš J. Dekšinskis. Bataljona sportistiem bija jāgatavojas gadsimājam robežsargu sporta spēlēm, kurās tagad tiku spēlēja 1. Daugavas bataljona. Sporta divi Abrenes bataljona vadīja vrsleimants Kārlis Madnie - 1. rotas 1. vada komandieris. Jau

1940. gada 14. jūnijs
Abrenes apriņķis

15. Sardzes ēkas Voločko celtniecība 3. Abrenes bataljonā 1940. gadā, neilgi pirms padomju okupācijas.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Leontija Vizuļa mape, OMF inv. Nr. 9354

1940. gada 14. jūnijs Abrenes apriņķī tā iedzīvotājiem pienāca šķietami mierīgs. Vasara vēl sevi kalendārā nebija pieteikusi, bet pavasaris tobrīd bija sauss un saulains. Sausums bija iespaidojis šā baseina upju tecējumu, un igauņi kaimiņos sūdzējās, ka Pērnavas upē jāpārtrauc koku pludināšana.⁸¹

Tajā rītā uz 1. Latgales dziesmu svētkiem Daugavpilī devās jaunākā Latgales apriņķa – Abrenes – dziedātāju un muzikantu pulks.

Ziemā pārvarējuši organizatoriskas un finansiālas grūtības, abrenieši tomēr bija pieteikuši 24 korus ar 1101 dziedātāju un 55 muzikantiem. Tā bija otra lielākā delegācija aiz svētku rīkotāja – Daugavpils apriņķa.⁸² Mājās gan palika 3. Abrenes bataljona izlases pūtēju orķestris. Tas bija labākais apriņķa orķestris, un Robežsargu bataljona vadība 15. un 16. jūnijā tam bija paredzējusi citus saviesīgus pasākumus. Visi bataljona muzikanti dienēja 1. un 2. rotā, jo tādējādi bija vieglāk sarīkot mēģinājumus attāluma ziņā. Robežsargi bija iesaistījušies pierobežas pagastu aizsargu koros, viņi bija ceļā uz Daugavpili.⁸³

3. Abrenes bataljona štābs no 15. līdz 19. jūnijam rīkoja sporta instruktoru kursus. Vadīt kursus no Rīgas bija ieradies valsts izlases treneris vieglatlētikā R. Dekšinieks. Bataljona sportistiem bija jāgatavojas gadskārtējām robežsargu sporta spēlēm, kuras togad tiktu rīkotas 1. Dagdas bataljonā. Sporta dzīvi Abrenes bataljonā vadīja virsleitnants Kārlis Mednis – 1. rotas 1. vada komandieris. Jau

16. Robežsargu mācības 3. Abrenes bataljona 1. rotā Augšpilī 1940. gadā. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

⁸¹ Par laika ziņām Pērnavā sk.: Pārnu Pāvaleht. – 1940. – 16. jūnijs.

⁸² Latgales dziesmu svētki 1940. g. 15. līdz 16. jūnijā Daugavpilī. Daugavpils: Daugavpils Latviešu biedrība, 1940. Atkārtots saīsināts Daugavpils pilsētas Izpildkomitejas Kultūras nodaļas izdevums. Izdots 1990. gadā.

⁸³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1566. l., 22. lp. o.p.

11. jūnijā bataljona komandieris pulkvežleitnants Oskars Jansons bija izdevis pavēli Nr. A8-736: no 1. rotas sporta kursos jāpiedalās sardzes priekšniekam kaprālim J. Maršavam, sargiem no dažādām sardzēm J. Meļņim, J. Heisteram, P. Pušķim, J. Buterim, K. Beizakam (*sk. pielikumā biogrāfiju B3*) un P. Cimoškam.⁸⁴ Bataljona komandieris pulkvežleitnants Oskars Jansons bija parakstījis vēl citu pavēli, ka virsleitnantu Kārli Medni (*sk. pielikumā biogrāfiju B4*) aizvietos 1. rotas 1. sardzes priekšnieks virsnieka vietnieks (v. v.) Vilis Lazdiņš (*sk. pielikumā biogrāfiju B5*). Arī 1. rotas 2. sardzes priekšnieks v. v. Fridrihs Puriņš (*sk. pielikumā biogrāfiju B6*) bija lūdzis atļauju 15. jūnijā doties uz savu īpašumu Mangaļu pagasta Langu ciema Švānu mājās.⁸⁵ F. Puriņš kā L. K. o. k. no Latvijas valsts beidzot bija saņēmis zemi un, cik rocība ļāva, būvēja saimniecības ēkas. Par 2. sardzes priekšnieka amata vietas izpildītāju tika izraudzīts sargs Valdis Grīnvalds (*sk. pielikumā biogrāfiju B7*).

3. sardzes priekšnieks J. Blakšenieks aprīļa mēnesī bija pārcelts darbā rotas noietnē Augšpilī un no 15. jūnija skaitījās atvaļinājumā.⁸⁶ J. Blakšenieks pūtēju orķestrī sita bungas un spēlēja trompeti. Viņa vietā par sardzes priekšnieku tika norīkots seržants Jānis Vēzis.⁸⁷ No 12. jūnija līdz 15. jūnijam J. Vēzis atradās speciālā norīkojumā.⁸⁸ Viņu aizvietoja 4. sardzes priekšnieks Fricis Kancītis (*sk. pielikumā biogrāfiju B8*).

Pārmaiņas bija gandrīz visās bataljona 35 robežsardzēs. Tuvojās atvaļinājumu laiks. Vasarā robežsargiem bija jāveic arī valsts robežas labiekārtošana. Nācās celt jaunas robežu apsardzības ēkas, bet, tā kā robežsargos dienēja labi galdnieki, namdari un mūrnieki, tas ļāva ātri un kvalitatīvi celt sardzes ēkas un labiekārtot dienesta dzīvokļus.

15. un 16. jūnijā F. Puriņš no savas sardzes darbos 9. sardzē bija norīkojis sargu Ērmani Švarcu. Viņš bija no tā dēvētajiem „staigātājiem“, kuri dažādu iemeslu dēļ mainīja sardzes. Ē. Švarca pēdējais pārkāpums bija noticis ziemā Masļenku sardzes malkas vešanas talkā. Sardzes priekšnieks Švarcam bija uzticējis alus puīša pienākumus, bet viņš pats šo dzērienu bija lietojis vairāk nekā talcinieki, turklāt nepiedienīgi uzvedies un nopelnījis divas diennaktis soda.⁸⁹

Bataljona komandieris Oskars Jansons pats tobrīd slimoja un savā vietā bija atstājis 3. rotas komandieri kapteini Kārli Holanderu* (*sk. pielikumā biogrāfiju B9*), kura dienesta vieta atradās Radavas muižā. Latvijas austrumu robežas sektorā 3. Abrenes bataljona sargi savus pienākumus veica nepilnā sastāvā. Nevar apgalvot, ka bija pārkāpts sardžu reglaments – vajadzīgie četri sargi tomēr bija norīkoti. Grūtības radās tikai ar atpūtas laika izmantošanu, jo šiem četriem bija jāuzņemas papildu darba slodze.

⁸⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1300. l., 94. lp.

⁸⁵ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. un 3236. l.

⁸⁶ LVVA, 5488. f., 1. apr., 456. l., 108. lp.

⁸⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1558. l., 148. lp.

⁸⁸ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 9. lp. o.p.

⁸⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1300. l., 33. lp.

* 3. rotas komandieris no 1939. gada 31. oktobra.

Daļa Latvijas iedzīvotāju bija samierinājusies ar PSRS karaspēka klātbūtni, kurš Latvijā ienāca pēc tā saucamā kara bāzu līguma parakstīšanas 1939. gada 5. oktobrī, daļa piemirsusi par tā esamību Latvijā, it sevišķi tajos apriņķos, kuros padomju karaspēks neatradās. Tāds bija arī Abrenes apriņķis Latvijā un Pečoru apriņķis Igaunijā. Jau teju 20 gadus šo apriņķu iedzīvotājus bija tracinājuši nelegālie komunistu ideju atbalstītāji. Arī PSRS spiegu biežā pārvietošanās uz austrumu robežas bija pierasta. Kopsakarības starp minētajiem faktoriem un Sarkanās armijas klātbūtni kara bāzu līguma ietvaros Latvijā pārzināja Latvijas Politiskā policija un Latvijas Armijas štāba Informācijas 2. daļa. Arī laimes darba meklētāji bija atgriezušies mājās no padomju kara bāzu celtniecības vietām, jo solītā lielā darba samaksa bija kārtējais padomju propagandas izdomājums. 14. jūnijā cauri Latvijai uz Igauniju izbrauca arī speciāls vilciens ar 500 lietuviešu un latviešu Baltijas nedēļas dalībniekiem.⁹⁰

3. Abrenes bataljonā bija uzcelti 5 novērošanas torņi. 14. jūnijā torņos esošie sargi ievēroja, ka padomju pusē no valsts iekšienes Latvijas virzienā pārvietoja tanku un automašīnu kolonnas. Tā kā padomju pusē reljefs ir paugurains, tad tehnikas saceltais putekļu mākonis pārklāja lielceļu, un tas it kā izbeidzās aiz kalna ielejā.⁹¹ Smagās tehnikas dārdoņa bija sadzirdama līdz vēlam vakaram (*sk. pielikumā dokumentu D2*).

1939. gada 1. septembrī sāktais Otrais pasaules karš vērtās plašumā. 1940. gada 14. jūnijā bez pretošanās vācu karaspēks iesoļoja Parīzē, un vācu armijas karaspēka grupējums C uzsāka uzbrukumu izdaudzīnātajai Mažino līnijai. Savukārt PSRS pastiprināti pievilka savu karaspēku Latvijas un Igaunijas austrumu robežai.

⁹⁰ Uus Eesti. – 1940. – 16. jūnijs.

⁹¹ Okupācijas muzeja krājumi, Hermīnes Rītiņas videoliecība, OMF inv. Nr. 2300/1.

14. jūnija 1942.

17. PSRS ātrgaitas bumbvedējs IL-4, kas bija Sarkanās armijas bruņojumā no 1935. līdz 1942. gadam.

Foto no grāmatas „Das große Flugzeug. Typen Buch“. – Berlin: Transpress VEB Verlag für Verkehrswesen, 1977. – S. 336.

Igaunijas rīta avīzes „Rahvaleht“ 1. lappusē bija publicēts raksts, ka Igaunijas Drāmas teātra telpās Tallinā koncertēs Latvijas Universitātes vīru koris Teodora Kalniņa vadībā:

[..] *Domājams, ka priekšā stāvošais koncerts kļūs par Baltijas valstu dziesmotās sabiedrības vakaru.*⁹²

14. jūnija rītā plkst. 8.35 ģenerālmajors A. Traksmā nosūtīja Baltijas jūras kara bāzes komandierim kārtējo telefonogrammu, ka šodien, tas ir, 14. jūnijā, no plkst. 05.00 līdz 23.00 Igaunijas gaisa telpu atļauj pārlidot vienam „Douglas“ un vienai mācību lidmašīnai no PSRS teritorijas līdz Paldiskiem un atpakaļ.⁹³ Šīs atļaujas no Igaunijas puses bija formālas. Praktiski Igaunija savu gaisa telpu nevarēja aizsargāt, tās apbruņojumā nebija modernas lidmašīnas un jaunākās zenīartilērijas. Vienīgais, kas Igaunijas armijai bija pa spēkam – savu gaisa telpu pārbaudīt radionovērošanas ceļā.

Plkst. 10.00 no Stokholmas izlidoja Somijas aviokompānijas AERO pasažieru lidmašīna „Kaleva“ („Junkers-52“), kura devās uz Tallinu ar starpnolaīšanos Turku un Helsinkos. Plkst. 13.54 šī pati lidmašīna no vietējā aerodroma Julemistē devās atpakaļceļā.⁹⁴ Lidmašīnā atradās tikai 7 pasažieri, puse no paredzētā skaita – divi vācu biznesmeņi Coellers un Ozermans, franču diplomātiskie kurjeri Frederiks Martī un Pauls Longnets, amerikāniete Beāte Dutheila, arī diplomātiskā kurjere, somiete Marija Lutss, kura bija atbraukusi apciemot savu vīru igauni, un zviedriete Marra Bettingera.⁹⁵ Autoram nav izdevies pierādīt literatūrā sastopamo apgalvojumu, ka divi vācu biznesmeņi patiesībā ir bijuši Vācijas izlūkdienesta aģenti, kuri no Igaunijas mēģināja izvest slepenu dokumentāciju. Vēlreiz pārlūkojot pasažieru piederību, varam secināt, ka padomju puse bija ieinteresēta iegūt savā pārvaldījumā visu pasažieru vesto bagāžu.

Plkst. 14.05 „Kaleva“ komanda (pilots kapteinis Bo fon Villebrants un radio-telegrāfists, rezerves leitnants Tauno Antero Launis) pieprasīja atļauju nolaisties Helsinku lidostā „Malmi“. Tajā brīdī lidmašīna atradās virs Igaunijas salas Keri un to jau novēroja Keri jūras sakaru posteņa vecākais Māts Kerno. Somu lidmašīnai katrā pusē 50–100 m attālumā lidoja divi padomju bumbvedēji IL-4. Kad „Kaleva“ atradās 1 km uz ziemeļaustrumiem no Keri, viens no bumbvedējiem izšāva ložmetēja kārtu uz somu lidmašīnu. Kad lidmašīnas atradās jau 2–3 km attālumā no salas, tika izšautas vēl vairākas īsas ložmetēju kārtas. „Kalevu“ apņēma dūmi un uguns, tā iegāzās jūrā. Notikuma vietā atradās trīs igauņu zvejnieku laivas.⁹⁶

Plkst. 14.55 avārijas vietā uzpeldēja padomju zemūdene „Щ-301“. Vispirms iznirusī zemūdene piebrauca zvejnieku laivām un jūrnieki tās pārbaudīja, vai laivās neatrodas jau uzpeldējušās lidmašīnas paliekas. Vienai zvejnieku laivai padomju jūrnieki pat izdauzīja iluminatorus. Pēc tam zemūdenes apkalpe steigā vāca

⁹² Riia ülikooli mehed laulavad Tallinnas // Rahvaleht. – 1940. – 14. jūnijs. – 2. lpp.

⁹³ Väljaläinud telefonogramm nr. 388. ERA, 2315. f., 2. apr., 94. l. Nav lappušu numerācijas.

⁹⁴ Присяжный А. Последний полет „Калевы“: как был сбит финский пассажирский самолет // Эхо планеты. – 1991. – № 43 (186) – стр. 20.

⁹⁵ Soome „Kaleva“ – lennukil hukkunud // Uudisleht. – 1940. – 16. jūnijs. – 7. lpp.

⁹⁶ ERA, 527. f., 1. apr., 386. l., 16. lp.

18. Igaunijai piederošā Keri sala Somu jūras līcī. 30. gadi. (Foto no Eesti Filmiarhiiv, Nr. 0-54923)

peldošās mantas.⁹⁷ Acīgie igauņu zvejnieki Lillevars Valli (četrpadsmitgadīgs skrodera dēls no Prangli salas) un Roja no Tammīmes zvejniekciema netālu no Tallinas paguva savākt peldošos priekšmetus brīdī, kad notikuma vietu aplidoja Somijas kara lidmašīna un izraisīja mazu apjukumu padomju jūrniekos. Tajā pašā dienā atrastie priekšmeti tika nosūtīti Igaunijas armijas štāba 2. daļas priekšniekam (izlūkošana, pretizlūkošana). Iespējams, ka savāktos priekšmetus, paslēptus starp zivīm, Tallinā nogādāja tas pats zvejnieks Roja. Līdzī tika iedots arī akts vienā eksemplārā, kuru bija parakstījis operatīvā sakaru dienesta izlūkvirsnieks (sk. pielikumā dokumentu D3).

Somu lidmašīnu „Kaleva“ notrieca 1. MTAP (mīnu-torpēdu aviācijas pulks) ekipāža, kuru komandēja šā pulka komandieris pulkvedis Šio Bedzinašvili, pirmais pilots kapteinis Pēteris Hohlovs *, strēlnieks radists Kazunovs. Tā apgalvo Arkādijs

⁹⁷ Присяжный А. Последний полет „Калевы“. – 22 стр.

* Padomju Savienības Varonis aviācijas ģenerālleitnants Pēteris Hohlovs (1910–1990) sarakstījis atmiņu grāmatu par 1. aviācijas mīnu torpēdu pulka darbību pirms kara un kara laikā. Šīs grāmatas nosaukums ir „Aiz trejdeviņām jūrām“. Grāmatai ir divi izdevumi: pirmais izdevums – Хохлов П.И. Над тремя морями (М.: Советская Россия, 1982); otrs papildinātais izdevums: Хохлов П.И. Над тремя морями (Л.: Лениздат, 1988). Vēsturi ziņošs lasītājs lasot un salīdzinot ievēros, ka šie izdevumi ir atšķirīgi kādā ļoti būtiskā vēsturiskā epizodē.

Pirmajā izdevumā autors nestāsta par Somijas lidmašīnas „Kaleva“ notriekšanu 1940. gada jūnijā. Šajā sakarībā varam uzdot pamatotu jautājumu, kāpēc vispār otrajā izdevumā kā papildinājumu vajadzēja publicēt šo epizodi, ja to nedrīkstēja aprakstīt vēsturiski patiesi? Mēs šeit sastopamies ar kārtējo padomju propagandas blefošanas variantu. Piemēram, autors apgalvo,

14. JŪNIJĀ PRET IGAUNIJU ĪSTENOTĀS PADOMJU PROVOKĀCIJAS

1. Sarkanās armijas bumbvedēji IL-4 seko Somijas lidmašīnai „Kaleva”.
2. IL-4 bumbvedēji notriec pasažieru lidmašīnu „Kaleva”.
3. Sarkanās armijas zemūdene „Ц-301” iebruc Igaunijas armijas kara bāzē Loksas ostā.
4. Zemūdene „Ц-301” atrodas tur, kur lidmašīna „Kaleva” iekrita jūrā.

Prisjažnijs savā rakstā „„Kaleva“ pēdējais lidojums“. Autors nedod atsauci par iegūto informāciju.

Šis pulks bija dislocēts Ļeņingradas apkaimē. Kaujas lidojumos parasti pulka komandieris nepiedalās. Viņa atrašanās uz bumbvedēja borta liecina, ka tika veikta iepļānota speciāla operācija un par tās iznākumu pulka komandieris bija personīgi atbildīgs.

Ekipāžām atgriežoties, eskadrijas izlidojumu žurnālā tika ierakstīta apzināti nepatiesa informācija, ka lidmašīna bez pazišanās zīmēm notriekta 23. jūnijā un tā pacēlusies no Igaunijas militārā aerodroma Lasnamē. Šis militārais aerodroms atradās netālu no civilā aerodroma. 14. jūnijā Igaunija vēl bija neatkarīga valsts, un lidmašīnas notriekšanu pasaulē uzskatītu par pirātisma aktu, bet 23. jūnijā, ja Igaunija būtu okupēta, to varētu attaisnot, jo PSRS gājusi palīgā igauņu tautai, kura tikko atbrīvojusies no buržuju varas, un šī nīstā valdība no valsts varētu būt tiekusies izvest naudu un slepenus dokumentus.⁹⁸ Domājams, ka šādu nežēlīgu provokāciju pret Igauniju un Somiju bija izplānojuši PSRS specdienesti. Šo versiju autors komentēs turpmāk.

Tā vietā, lai Igaunija iesniegtu protesta notu PSRS, ģenerālmajors A. Traksmā tajā pašā 14. jūnijā plkst. 16.20, divas stundas pēc Somijas lidmašīnas pazušanas, nosūtīja kārtējo telefonogrammu uz Paldiskiem:

[..] *Lai novērstu pārpratumus, lūdzu garantēt civilās aviācijas pārlidojumus Tallina–Helsinki, Tallina–Stokholma.*⁹⁹

14. jūnijā plkst. 23.30 naktī V. Molotovs izsauca Lietuvas ārlietu ministru Jozu Urbši uz Kremli un nodeva viņam ultimātu, kas Lietuvai bija jāpieņem līdz plkst.10.00 no rīta.¹⁰⁰ Šādi beidzās 14. jūnijs Baltijas valstīs, un neko labu nevēstīja arī turpmākās dienas.

ka lidmašīna „Junkers-52“ ir bijusi bez pazišanās zīmēm. Tālāk autors apgalvo, ka „Junkers-52“ piloti nav paklausījuši pavēlei par lidojumu atpakaļ uz Tallinas aerodromu. Ja lidmašīna būtu atgriezusies Tallinas aerodromā, tur nedrīkstētu nolaisties padomju bumbvedējs IL-4. Savukārt Sarkanajai armijai piederošajā kara aerodromā nosēdinātā un aplaupītā Somijas pasažieru lidmašīna izraisītu starptautisku protestu, kā arī pievērstu citu valstu militāristu uzmanību padomju karaspēka aktivitātēm neatkarīgajās Baltijas valstīs. „Kaleva“ vienkārši bija jānotriec bez lieciniekiem, lai iegūtu pasažieru bagāžu. Par to liecina iepļānotā zemūdenes „ИЦ-301“ atrašanās tieši lidmašīnas notriekšanas vietā.

Uzmanīgi iedziļinoties autora P. Hohlova rakstītajā, atrodam pretrunu. Pēc viņa teiktā, 1. MTAP vienlaikus komandē divi komandieri, jau pieminētais Š. Bedzinašvili un Nikolajs Tokarevs. N. Tokarevs pulka komandēšanu pārtrauc 1940. gada rudenī un dienesta labā tiek pārvietots uz Melnās jūras floti. Kurš tad galu galā izpildīja NKVD pavēli, notriecot jūrā Somijas pasažieru lidmašīnu „Kaleva“? Šis jautājums šobrīd paliek neatbildēts. Pēterim Hohlovam Padomju Savienības Varoņa nosaukumu piešķīra par pirmo pēkšņo Berlīnes bombardēšanu 1941. gada 7. augusta naktī.

⁹⁸ Turpat.

⁹⁹ Vāļjalāinud telefonogramm Nr. 392. ERA, 2315. f., 2. apr., 94. l. Nav lappušu numerācijas.

¹⁰⁰ Andersons E. Latvijas vēsture 1920–1940: Ārpolitika. – 2. sēj. – 429. lpp.

1. rotas 2. sardze un uzbrukums tai 15. jūnija rītausmā

19. 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardze 1932. gadā, tautā saukta par Masļenku sardzi, Augšpils pagasta dokumentos reģistrēta kā Lejniēki.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 1940/2

Šo sardzi tautā dēvēja par Masļenkiem, bet tai bija dots arī latvisks nosaukums – Lejnietki. 1935. gadā, kad izveidoja Robežsargu brigādi, 3. Abrenes bataljona sardžu nosaukumus sāka latviskot. Masļenku sardze figurēja jau no Latvijas austrumu robežas izveidošanās sākumiem. Šis kordons bija ieskauts starp Lživcevas un Kožuhoavas sādžu un Ludzas robežupi (Lža). Sardzes ēka bija koka būve uz mūra pamatiem ar skaidu jumtu. Tā bija celta 1929./1930. gadā. Iespējams, ka tā bija viena no pirmajām uzceltajām tipveida sardzes ēkām pēc robežas nospraušanas un iekļāvās to 10 kordonu skaitā, ko Ministru kabinets 1922. gadā nolēma divu gadu laikā uzcelt Latvijas austrumu robežas sektorā.¹⁰¹ Lejnietku zemes platība bija 0,2610 ha liela, un robežu apsardzības lietošanā tā atradās no 1926. gada 7. oktobra. Pats zemes iegūšanas jautājums nebija nokārtots līdz pat Latvijas okupācijas sākumam.¹⁰²

Sardzes ēka sastāvēja no piecām istabām un virtuves. Divas istabas aizņēma sardzes priekšnieks ar ģimeni, divās istabās dzīvoja 4 sargi, bet vienā bija sardzes dienesta telpa. Ēkas dimensijas bija 9,56 x 10,40 x 2,95 m. Vēl uz šīs zemes atradās mūra pagrabs, kurš bija izbūvēts pašā Ludzas upes krastā, maza saimniecības ēka kopā ar malkas šķūni, ko sedza skārda jumts. Ārpus kordona robežām

20. Masļenku sardze 1932. gada 12. jūlijā. No labās puses 1. rindā pirmais – robežsargs Indriķis Smilgziedis, trešais – robežsargs Staņislavs Driņģis; 2. rindā pirmā no labās Jūlija Smilgziedis, viņai klēpī dēls Arvīds, Hermīne Puriņa, Fridrihs Puriņš ar dēlu Voldemāru. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Oļega Sēmāna mape, OMF inv. Nr. 1361.)

¹⁰¹ Latvijas iekšējās drošības vēsture. – Rīga: Valters un Rapa, 1925. – 45. lpp.

¹⁰² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1500. l.

2. UN 3. SARDZES NOVIETOJUMS

1. Dmitrija Mihailova Šmailju sādžas viensēta Nr. 7 ar 3,7 ha lielu zemes gabalu. D. Mihailova mājā 3. Abrenes bataljona 1. rotas 3. sardze iřeja dienesta telpas.
2. Kārlim Smukkalmam piederošās Blontu sādžas viensētas Nr. 8 zemes gabala plāns.
3. 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes (Masļenki) kordona plāns.

Dmitrijam Maslovam piederošajā ēkā sardzes priekšnieks F. Puriņš bija ierīkojis kokamatniecības darbnīcu. 1937. gadā Lejniekos tika uzstādīts valsts karoga masts, uzmūrēts akmens tilts pār blakus esošo strautu un iestādīts liepu dzīvžogs.¹⁰³ 1991. gadā, kad grāmatas autors apmeklēja bijušos Lejniekus, tur vēl bija saglabāties pagrabs, akmens tiltiņš un iznīcinātās sardzes ēkas pamati. Liepas bija izaugušas slaidas.

Sardzes ēka bija uzcelta tikai 10 m no Ludzas robežupes. Padomju pusē netālu no Škardu sādžas atradās ģeogrāfiski augstākais punkts – 128,7 m virs jūras līmeņa. Šis kalns bez nosaukuma vienā pusē ar Ludzas upi veidoja ieplaku, kurā bieži radās miglas vāli, jo Latvijas pusē pletās lielais Markovkas purvs. Lejnieku kordons mita šaurā strēlē starp purvu un upi.

Aiz kordona robežām 1. sardzes virzienā 70 m attālumā no sardzes ēkas vīdēja sena no koka celta maza dzīvojamā ēka, kura piederēja zemniekam D. Maslovam un tika izīrēta robežsarga Žaņa Krieviņa ģimenei.¹⁰⁴

1. rotas 2. sardzes sastāvs laika gaitā bija ļoti mainījies un arī šīs sardzes priekšnieks v. v. F. Puriņš diezgan bieži bija mainījis amatus. Viņam piemita nelāgs niķis – šad tad lietot alkoholu. „Kunga prātā“ būdams, viņš parasti gāja sist pierobežā dzīvojošos krievus, kurus, savu nojautu dēļ, uzskatīja par komunisma ideju nesējiem vietējo iedzīvotāju vidū.¹⁰⁵ Sardzes priekšniekam bija tiesības pēkšņi ieiet viensētās, kuras atradās pierobežas joslā (2 km), un izdarīt kratīšanu. Kā liecinieks bija jāpieaicina kāds sargs.¹⁰⁶ 1923. gada 4. februārī kādā Ludzas apriņķa Bārtuļu sādžas mājā no Daugavpils bija ieradies Timofejs Seļavins – krievu adventists, kurš izplatīja reliģiska satura grāmatas. F. Puriņš, būdams alkohola reibumā, šim tirgonim atņēma pasi, izgrūstīja klātesošos un draudēja visus arestēt.¹⁰⁷ Ja Puriņš būtu bijis skaidrā prātā, varbūt viņš būtu atradis arī kaut ko pretvalstisku.

F. Puriņš bieži pārkāpa dienesta instrukcijas. F. Puriņam kā L. K. o. k. daudzreiz tika piedots, un robežsargu vadība šos gadījumus noklusēja, bet par pēdējo smagāko pārkāpumu par krievu piekaušanu viņš tika sodīts ar 7 diennaktīm stingrā arestā.¹⁰⁸ Sodu F. Puriņš izcietā no 1936. gada 1. augusta līdz 1936. gada 8. augustam. Bataljona vadība pat atbalstīja viņa biežo prombūtni savā saimniecībā, lai tikai mazāk būtu jāuzklausā krievu iedzīvotāju sūdzības par F. Puriņa izdarībām.

V. v. F. Puriņu pazina un neieredzēja arī padomju robežsargi. Padomju puse vienmēr mēģināja iesaistīt F. Puriņu kādā robežkonfliktā. To uzskatāmi raksturo fragments no 1937. gada 4. ceturkšņa Latvijas-PSRS 1. rajona robežkonflikta izmeklēšanas un izšķiršanas komisijas darbības pārskata:

¹⁰³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 11496. l., 57. lp.

¹⁰⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 26. lp.

¹⁰⁵ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. l., 64. lp., 64. lp. o.p.

¹⁰⁶ Noteikumi par valsts robežu apsardzību // Valdības Vēstnesis. – 1928. – 27. aprīlis – 1. lpp. (16. punkts).

¹⁰⁷ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. l., 24., 26. lp.

¹⁰⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1531. l., 273. lp.

[..] PSRS-bas pārstāvis ziņo ka š.g. 5 VIII pl. 19.45. Lielā Dzirnava ciema rajonā kāds mūsu robežsargs – instruktors nevajadzīgi mēģinājis ievilkt sarunā krievu robežsargu – vārdiem, zdorov brātišķi, kak živjoķe? * Nesaņēmis atbildi turpinājis.

Poķemu vi no nas serģiķes? ** Vai āboli jau gatavi?

Patiesie lietas apstākļi sekojoši, sardzes priekšnieks v-seržantam Fr. Puriņam, ejot gar robežu galvā nav bijis cepures, tas sveicienu atņēmis vārdiem zdorov, zdorov, citas nekādas sarunas nav bijis, kā apliecina arī mūsu robežsargi, kas šos apstākļus redzējuši. Jautājumu izšķirs nākamā sastapšanās sēdē.¹⁰⁹

Kā Latvijas brīvības cīnītājs kaujās pret lieliniekiem v. v. F. Puriņš joprojām bija leģendāra persona starp robežsargiem, kuri viņu cienīja viņa patriotisma dēļ.

Nepārprotami, šo sarunu ar padomju robežsargu bija iesācis v. v. F. Puriņš, pirms tam noņemdams cepuri, lai viņu varētu pazīt plikpaurības dēļ.

Padomju pusē 5 km platā joslā iedzīvotāji bija izraidīti no pierobežas. Baznīcas izdemolētas, sādžas pamestas. Pamestajos dārzos ienācās āboli, un, kā tas padomju robežsargiem bija raksturīgs, šis robežsargs grauza negatavus augļus.

21. 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. un 3. sardzes robežsargi ar ģimenēm Masļenkos 1939. gada jūlijā. No kreisās puses priekšplānā: Voldemārs Puriņš, Arturs Krieviņš, 2. rindā no kreisās: Erika Herta Kalniņš, Tatjana Kalniņš (dz. Andrejeva), Jadviga Blakšenieks, Rīta Krieviņš, Jūlija Krieviņš (dz. Etiks), Hermīne Puriņš (dz. Kalniņš); no kreisās stāv: Eduards Kalniņš, Valdis Grīnvalds, Jānis Locāns, Kārlis Beizaks, Žanis Krieviņš, nezināms, Jānis Blakšenieks. (Foto no Ritas Veanes kolekcijas)

* Sveiks, brālīt, kā dzīvo?

** Kāpēc jūs uz mums dusmojaties?

¹⁰⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 71. l., 116. lp.

22. Armijas štāba bataljona 2. rotas karavīri 1939. gada rudenī. 2. rindā pirmais no kreisās P. Cimoška. (Foto no P. Cimoškas brāļadēla Aivara Cimoškas ģimenes kolekcijas)

F. Puriņš nīda padomju sistēmu arī ar zobgalībām. Šis konflikts risinājās 1. rotas 9. sardzē.

Pēdējais sardzes sastāvs pirms padomju okupācijas bija militāri labāk sagatavots nekā iepriekšējie. Sargi Jānis Macītis (sk. pielikumā biogrāfiju B10) un Pēteris Cimoška (sk. pielikumā biogrāfiju B11) nāca no 1939. gada 12. septembra rezerves armijā iesauktajiem. P. Cimoška iepriekš bija dienējis Armijas štāba 2. rotā, kura nodrošināja goda sardzi pie Brīvības pieminekļa. Abi sargi savas militārās zināšanas bija papildinājuši 3. Jelgavas kājnieku pulka ložmetējnieku rotā. Šķiet, ka abi bija labi draugi un robežu apsardzībā nonāca vienā datumā un vienā sardzē. Vispieredzējušākais bija Žanis Krieviņš (sk. pielikumā biogrāfiju B12). Viņš jau bija nodienējis 6 gadus, turklāt vienā un tajā pašā vietā. Kārlis Beizaks nāca no Latvijas Armijas štāba bataljona; viņam bija laba rekomendācija no Armijas štāba Informācijas daļas vadītāja pulkveža Grigorija Ķikuļa (izlūkošana, pretizlūkošana). Ar rekomendāciju 3. sardzē bija nonācis arī Valdis Grīnvalds. Tā varbūt nebija tik iespaidīga kā K. Beizakam, bet tas, ka V. Grīnvalds bieži aizvietoja sardzes priekšnieku F. Puriņu, liecināja: viņam šis amats ļoti patika. 1940. gada 20. martā V. Grīnvalds ļoti sekmīgi bija beidzis robežsargu kursus Rīgā. Iespējams, no augstākās priekšniecības bija dots kāds mājienš, ka F. Puriņš drīzumā tiks nomainīts.

Tieši pusnaktī dienesta telpās beidzās bataljona pūtēju orķestra mēģinājums.¹¹⁰ Uz bataljona štābu Abrenē ar motociklu aizsteidzās sargs – muzikants

¹¹⁰ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga 1991. gada liecības audioieraksts.

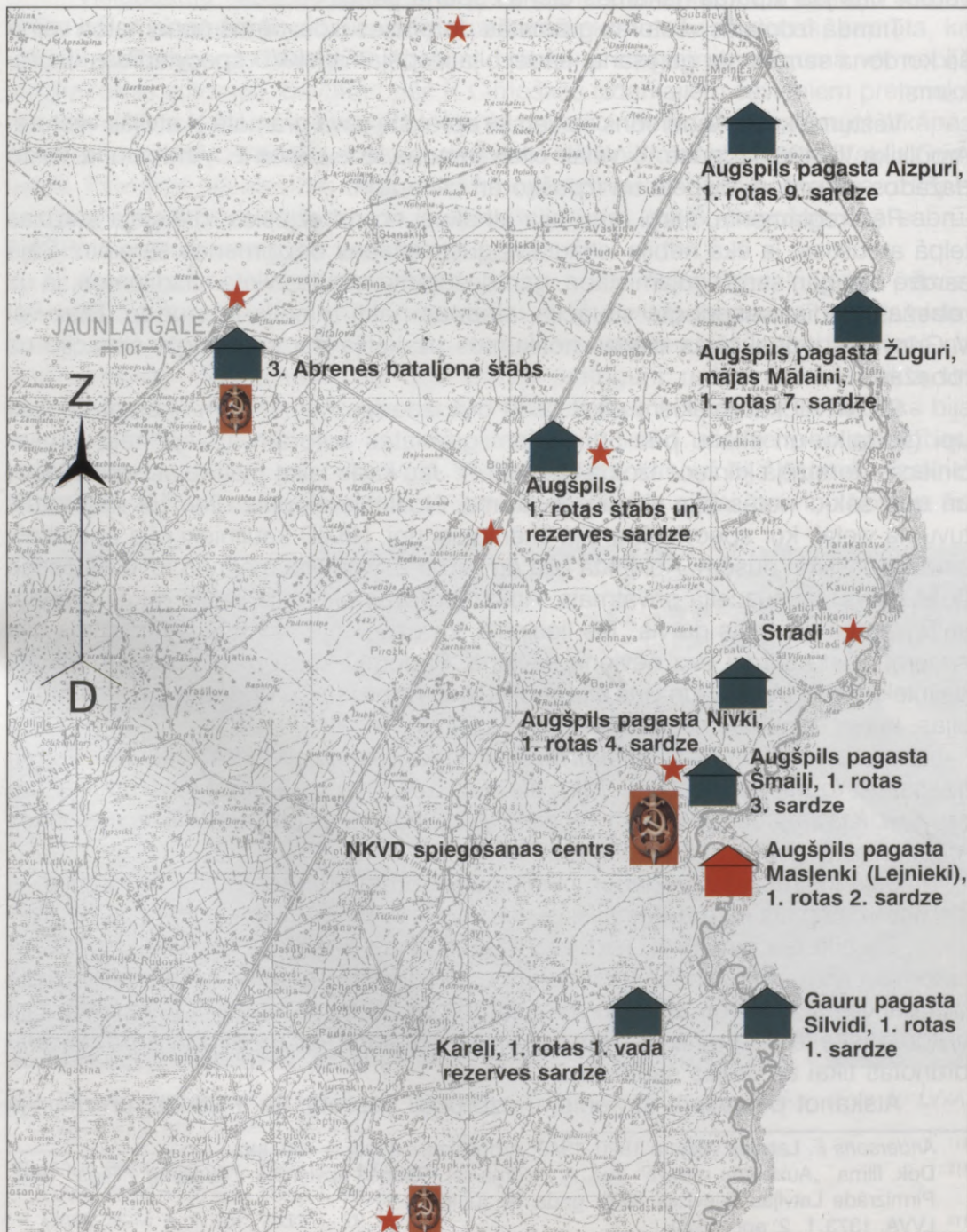
23. 3. Abrenes bataljona izlases pūtēju orķestris 1939. gadā. No kreisās 1. rindā: nezināms, nezināms, Jūlijs Skalbe, Vilis Lazdiņš, Nīcavs, Jānis Josts, Staņislavs Driņģis, Jānis Blakšenieks; 2. rindā: Roberts Goldbergs, Jānis Ošāns, Jānis Baraviks, Eduards Pumpuriņš, Alberts Žīds (1940. gada 20. jūnijā mainījis uzvārdu uz Āriņš); 3. rindā: Vincents Driņģis, Žīgurs, nezināms, Žanis Krieviņš, nezināms, Fricis Rullis. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

Roberts Goldbergs (*sk. pielikumā biogrāfiju B13*). Viņš bija bataljona štāba nakts dežurants 15. jūnijā un plkst. 00.30 viņam bija jānomaina Fricis Hermanis. F. Hermanis bija bataljona ieroču meistars un R. Goldbergs viņam bija lūdzis sevi aizstāt mēģinājuma laikā.

To, kādu sardzes grafiku nakts laikam bija sastādījis V. Grīnvalds, nekad neuzzināsim, jo sardzes žurnāls sadega ēkas ugunsgrēkā. Sardzes dienesta telpā uz ziņojumu dēļa atradās bataljona komandiera pulkvežleitnanta O. Jansona 11. jūnijā parakstītā pavēle, bet sardzes priekšnieks v. v. F. Puriņš to bija atstājis bez ievēribas. Šīs pavēles norakstā bija teikts, ka 15. jūnijā plkst. 10.00 sargiem K. Beizakam un P. Cimoškam jāpiesakās Abrenes stadionā pie virsleitnanta K. Medņa sakarā ar sporta kursiem. Šoreiz F. Puriņam nevajadzēja doties divu dienu atvaļinājumā, bet atbalstīt savas sardzes labākos sportistus un sardzes grafikā nakts maiņā tos neiekļaut. To neievēroja arī Valdis Grīnvalds. F. Puriņš nebija aprēķinājis arī to, ka no rīta plkst. 8.00 sardze paliks tikai ar diviem sargiem – Jāni Macīti un Žani Krieviņu, kuriem visu dienu vajadzēs atrasties uz robežjoslas bez nomaņas. Tā jau bija pavisma, pareizāk sakot, nolaidība. Pie šīs nolaidības bija vainīgs arī vada komandieris virsleitnants K. Mednis. Viņam ļoti patika organizēt saviesīgus pasākumus. Tādās reizēs viņš vairāk dzīvoja ar šīm domām un ar vieglu roku atļāva savā vadā izdarīt dažādas maiņas sardžu grafikā.

3. ABRENES BATALJONA 1. ROTAS SARDŽU NOVIETOJUMS UZ LATVIJAS-PSRS ROBEŽAS

★ Nelegālās komunistu šūniņas   NKVD atbalstītāji

15. jūnija nakts bija neparasti auksta. No pusnakts uz robežas sardzē atradās Jānis Macītis un Pēteris Cimoška. Viens no viņiem bija gaitnieks, otrs atradās slēpnī. Sardzē atpūtās Kārlis Beizaks. Iespējams, ka K. Beizakam bija paredzēts pēc vienas stundas nomainīt P. Cimošku slēpnī, jo viņš gulēja siltajā ziemas apakšveļā, bet varbūt viņš jau atpūtās nākamās dienas sporta gaitām.

Trimdā izdotajās vēstures grāmatās un preses izdevumos nepamatoti vaino šā kordona sargus par gulēšanu, kādēļ bija iespējams NKVD specvienības uzbrukums.

Vēsturnieks E. Andersons šo versiju apraksta savā grāmatā „Latvijas vēsture. Ārpolitika II“ 430. lappusē.¹¹¹ Vēlāk citos trimdas izdevumos E. Andersona teikto dažādos variantos apspēlē un izpušķo arī citi autori.

Pēc reglamenta, sargi, kuri bija atnākuši no robežjoslas, drīkstēja sardzes telpā atpūsties, ja ēkā nebija iekārtotas guļamistabas bezģimenes sargiem. Šajā sardzē bija gan sargu guļamistaba, gan dežurantu atpūtas vieta. Gadījumos, ja uz robežas valdīja saspringta situācija, slēpņus naktī mainīja ik stundu. Diez vai V. Grīnvalds iepriekšējās dienas notikumus uzskatīja par saspringtu situāciju uz robežas.

25 NKVD kaujiniekiem plkst. 2.30 bija izdevies nemanītiem šķērsot Ludzas upi (šo laiku un skaitu pēc 50 gadiem grāmatas autoram apstiprināja aculieciniece – toreizējā ķīlniece Izolda Brencē).¹¹² Jau kādu laiku pieturējās sauss laiks, un upe sēkļu vietās bija viegli pārvarama. Noliktais slēpnis diemžēl neatradās tuvumā vietai, kur specvienība bija šķērsojusi upi. NKVD kaujinieki bija aplenkusi sardzi no visām pusēm. Aplenkta bija arī sarga Ž. Krieviņa māja un tuvumā esošā D. Maslova jaunuzceltā privātmāja. Apkārt sardzes ēkai bija salikti rokas granātu saišķi, izņemot ieejas durvis. Tas liecināja, ka uzbrucēju sākotnējais nodoms bija saņemt gūstā sardzi bez neviena šāviena. Padomju karavīru uzbrukumu atklāja gaitnieks Jānis Macītis, un viņš bija rīkojies pēc Robežsargu brigādes papildinstrukcijas, kuras 4. punkts skaidroja:

[..] Gaitniekiem vai slēpņiem, ievērojot nepazīstama cilvēka tuvošanos robežai, neapsaukt to par lielu gabalu, bet pielaist uz 20–30 m, neatklājot sevi, un tikai tad apsaukt, kas sagādās svešajam negaidītu pārsteigumu un tas būs spiests pakļauties robežsargam bez ieroču lietošanas.¹¹³

Šajā instrukcijā bija daudz nepilnību un pretrunu. Piemēram, kā rīkoties, ja šis nepazīstamais lieto automātiskos ieročus?

Sis bija tas gadījums, kad pēc uzsaukšanas pretinieks uz gaitnieku izšāva automāta kārtu. Redzamība uzbrukuma brīdī līdzinājās gandrīz nullei. Biezā migla bija pārklājusi kordona teritoriju un apkārtni. Šajā kaujas situācijā priekšroka bija automātiskajiem ieročiem. Diemžēl visas 35 Abrenes bataljona sardzes bija bruņotas tikai ar kaujas šautenēm.

Atskatot pirmajiem šāvieniem, uzbrucēji saprata, ka ir atklāti, un mainīja

¹¹¹ Andersons E. Latvijas vēsture 1920–1940: Ārpolitika. – 2. sēj. – 430. lpp.

¹¹² Dok. filma „Austrumu robeža“ (rež. A. Feldmanis). Radošā apvienība „Telefilma – Rīga“ 1992. Pirmizrāde Latvijas Televīzijā 1992. gada 16. jūnijā.

¹¹³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1570. l.

kaujas taktiku, iznīcinot sardzi un nošaujot visus robežsargus. Gaitnieks Jānis Macītis, smagi ievainots, mēģināja sasniegt sardzes māju, kura tajā brīdī vēl nebija aizdedzināta. Netālu no sardzes ēkas J. Macītis uzkāpa rokasgranātai, un viņam tika atrauta kreisās kājas pēda.

Vislabākajā situācijā atradās sargs Pēteris Cimoška, kurš atradās slēpnī. P. Cimoška pieņēma kauju, jo, dzirdot automātisko ieroču šāvienus, saprata, ka uzbrūk padomju robežsargi. 3. Abrenes bataljona sargiem bruņojumā vēl nebija vieglie rokas automāti. Savukārt pēc P. Cimoškas izdarītajiem šāvieniem pretinieks noteica slēpņa vietu un mēģināja to ielenkt un iznīcināt. P. Cimoška šaujot atkāpās sardzes virzienā, jo dzirdēja, ka ar atsevišķiem šāvieniem sardzi aizstāv Valdis Grīnvalds. Pienākot pie sardzes ēkas, notika neparedzētais – P. Cimoška bija uzkāpis uz viena no granātu saišķiem un tika saplosīts gabalos. Vēlāk, degošajai ēkai sabrūkot, P. Cimoškas mirstīgās atliekas pārogļojās.¹¹⁴

Sarkanarmieši cauršāva sardzes ēku, un Valdis Grīnvalds tajā varēja pārvietoties tikai guļus. Telefona sakari nedarbojās. V. Grīnvalds pieprasīja no guļamistabas K. Beizakam kaujas šauteni. Tas liecina, ka sardzes ieroči atradās vienā no guļamistabām. V. Grīnvalds caur logu atklāja pretuguni; redzamība bija slikta, un viņš šāva uzbrucēju virzienā bez konkrēta tēmējuma. Acīmredzot K. Beizaks bija pieņēmis lēmumu atstāt ēku un mēģināt aizskriet līdz 1. sardzei pēc palīdzības. Viņš izlēca pa logu un pazuda miglā. Vēlāk izrādījās, ka viņš bija paguvis aizskriet tikai 199 m.¹¹⁵ K. Beizaks bija ticis garām Žaņa Krieviņa mājai, un viņu nošāva šis

24. Pie apskates protokola ieraksta Nr. 4. Apdegušais robežsarga J. Macīša līķis. (Foto no LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 26. lpp.)

¹¹⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 24. lp. o.p.

¹¹⁵ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 28. lp.

¹¹⁶ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 22. lp.

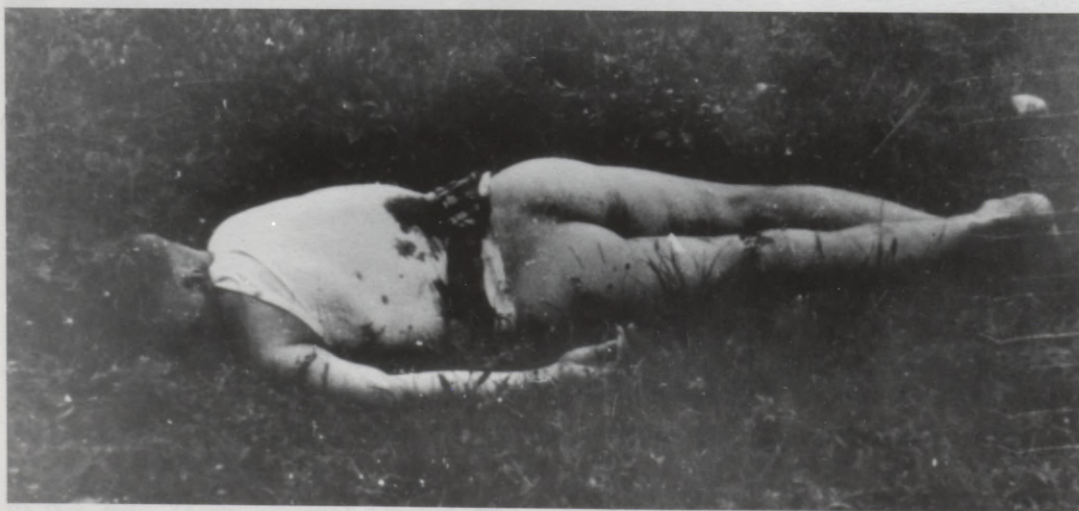
ēkas aplencēji. Vēlāk tiesu medicīnas ekspertīze ķermenī atrada arī granātas šķembas.¹¹⁶ Skrejošais K. Beizaks bija apmētāts ar rokasgranātām. Tā kā sardzes ēkā tomēr vēl tika izrādīta kāda pretestība, uzbrucēji pa logiem iemeta degmaisījumus. Iekšējās aizdegās.

Šajā brīdī, smagi ievainots, ārdurvis nogāzās Jānis Macītis un sauca pēc palīdzības. Palīdzēt vairs nevarēja, ēka pildījās ar smacējošiem dūmiem. J. Macītis pēdējiem spēkiem rāpoja ārā, un viņš vēlāk tika atrasts miris 8,5 m no mājas pamatiem ar apdegušām kājām. Tā varoņa nāvē krita labi draugi un dienesta biedri.

Sardzes mājas dienesta dzīvoklī atradās F. Puriņa sieva Hermīne (sk. pielikumā *biogrāfiju B14*) un viņas 14 gadus vecais dēls Voldemārs (sk. pielikumā *biogrāfiju B14*). Katrs no viņiem bija izvēlējis savu ceļu, kā atstāt degošo ēku. Hermīne izlēca pa logu, kas atradās ēkas dienvidu daļā. Ārā lecot, viņa rokās turēja spilvenu, laikam jau ar domu sevi aizsargāt no lodēm.

25. K. Beizaks ar līgavu Klāvdiju Romāņinu Augšpils pagastā. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

26. Pie apskates protokola ieraksta Nr. 6. Robežsarga K. Beizaka līķis. (Foto no LVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l.)

Hermīnes piezemēšanās vietā jau bija uzsprāgušas granātas un turpat netālu gulēja saplosītā P. Cimoškas ķermeņa daļas. 8,3 m attālumā no loga Hermīne Puriņa tika nošauta, un viņas līķi vēlāk atrada zemeņu dobēs.

Voldemārs mēģināja glābties, izskrienot pa durvīm. Tas viņam veiksmīgi izdevās, un viņš patvērumu meklēja malkas grēdā, kura bija sakrauta attālāk no degošām ēkām. Malkas grēdas aizsegā bija novietojies viens no krievu uzbrucējiem. Tas skrienošo Voldemāru sašāva vēderā un kājā.

Šajā pašā brīdī degošo ēku atstāja arī tās vienīgais aizstāvis Valdis Grīnvalds. Pametis karabīni uz grīdas, viņš izlēca pa logu austrumu virzienā un neskarts ielēca upē.¹¹⁷ Tur viņu sagūstīja padomju robežsargi. No Valda Grīnvalda atmiņu pieraksta:

[..] *Mani iedzina kādā lielā telpā, kurā bija vairāki galdi, bet ne soli. Pēc apm. 15 minūtēm telpā ienāca kāds krievu virsnieks un skaļā balsī noprāsīja,*

[27.] *Hermīne Kalniņa līgavaiņa Fridriha Puriņa formas tērpā 20. gadu sākumā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 11991)*

[28.] *Pie apskates protokola ieraksta Nr. 5. Sardzes priekšnieka sievas Hermīnes Puriņas līķis. (Foto no LVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 26. lpp.)*

¹¹⁷ *Grīnvalds V. Iebrukums Masļenkos // Daugavas Vanagu Mēnešraksts. – 1979. – Nr. 2. – 16. lpp.*

vai esmu virsnieks un kā sauc. Atbildēju, ka neesmu virsnieks, bet viņš noteica – nu, to mēs redzēsīm. Piezīmēju, ka krievu valodu zinu ļoti vāji. Mans rokas pulkstenis vairs nedarbojās, jo ielecot upē, tanī bija iesūcies ūdens. Tā kā biju basām kājām, bez frenča un slapjām virsbiksēm, bez cepures, sāku salt. Domāju, ja reiz esmu gūsteknis, tam pienākas būt kaut cik apģērbtam. Sāku daudzīt durvis; kāds tās atvēra, noprasīja bargā balsī, ko es gribot. Norādīju savu stāvokli un teicu, ka man salst. Pēc laiciņa durvis pavērās, pa tām iemeta pavecu šineli un gumijas čības. Tas arī bija mans apģērbs gūsta laikā.

Bija iestājusies dienas gaisma. Staigājot pa telpu, ievēroju uz dažiem galdiem izbārstītu machorku (rupju tabaku), pacēlu no grīdas avīzi, noplēsu gabalu un tanī uztīnu krievu cigareti. Atkal daudzīju pie durvīm, jo nebija sērkociņu. Tās atvērās un no sarga dabūju uguni. Smirdēja gan šī manta, bet pīpot gribējās.

Sāku pārdomāt stāvokli, domāju, ka krievi ir uzbrukuši visā plašumā un ko tagad dara mūsu armija.¹¹⁸

Vienlaikus ar uzbrukumu sardzes ēkai čekisti uzbruka arī sarga Ž. Krieviņa mājai. Ēkā tobrīd atradās Žanis Krieviņš, viņa sieva Lida Jūlija (sk. pielikumā biogrāfiju B12), dēls Arturs (sk. pielikumā biogrāfiju B12), piecgadīgā meita Rita (sk. pielikumā biogrāfiju B12) un robežsarga Eduarda Kalniņa sešgadīgā meita Ērika.

Vispirms pa diviem logiem tika iemestas rokasgranātas.

No Lidas Krieviņš pratināšanas protokola 16. jūnijā Rīgas 1. slimnīcā, kuru brigādes štāba uzdevumā pierakstīja adjutants kapteinis A. Strazdiņš:

[..] Uz rīta pusi ap pl. 03.00 pamodos no apdullinoša sprādziena. Sajutu sitienu galvā un pa visu ķermeni. Noskaidrojās, ka iesviesta rokas granāta un esmu smagi ievainots. Vīrs un bērni nebija ievainoti. Vīrs iesaucās: „Sarkanarmieši!“ un pavēlēja bērniem palīst zem gultas, bet mani ievilkā koridorā, jo ārpusē bija dzirdami šāvieni no šautenēm un patšautenes. Tai pašā laikā no ārpusē krievu valodā kļiedza, lai nāk ārā un sāka lauzt durvis, kamēr uzlauza. Pa uzlauztām durvīm ienāca 3 sarkanarmieši, bruņoti šautenēm, ar uzliktiem durkļiem pa priekšu. Paņēma līdzī manu vīru un divpadsmitgadīgo dēlu Arturu – kur viņi palika, nezinu. No ievainojumiem uz laiku zaudēju samaņu. Kad pamodos, gāju ārā meklēt vīru, bet ārā neviena nebija. Redzēju, kā sardzes ēka dega.¹¹⁹

Pēc tam, kad Žanis Krieviņš bija izvilcis sievu koridorā, istabā tika iemesta otra granāta. Sprādziens vieglāk ievainoja galvā Žani Krieviņu un arī dēlu Arturu. Abus ievainotos sarkanarmieši aizveda pāri upei gūstā.

Kad sarkanarmieši pieveica sardzes pretošanos un tika sagūstīti dzīvi palikušie, tie sāka rūpēties par savu ievainoto un nošauto cilvēku evakuēšanu. Atstāt lietiskos pierādījumus nebija vēlams, bet sliktās redzamības dēļ viņi nespēja savākt izmētātos kaujas piederumus. Šīs aizkavēšanās dēļ varēja piesteigties papildspēki, pret ko krievi bija nodrošinājušies – viņi 250 m attālumā no Masļenku kordona 1. sardzes virzienā bija izvietājuši kaujas priekšposteni. Tieši šeit tika sagūstīts 1. sardzes priekšnieks Vilis Lazdiņš, sargi Arvīds Polis (sk. pielikumā

¹¹⁸ Turpat.

¹¹⁹ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 25. lp., 25. lp. o.p.

biogrāfiju B15) un Jēzups Abrickis (sk. pielikumā biogrāfiju B16), kuri bija steigušies uz notikuma vietu.

No 1940. gada 16. jūnija Jāņa Locāna (sk. pielikumā biogrāfiju B17) pratināšanas protokola:

[..] Naktī no 14. uz 15. jūniju š. g. plkst. 02.50 atrados dienestā l vada rezerves sardzē Kareļos, kad pa telefonu uz Kareļiem piezvanīja 3. sardzes sargs Kraucis un teica man sekojošo: pie 2. sardzes ugunsgrēks un šauj trauksmi! Man likās, ka pēc šiem vārdiem sargs Kraucis telefona klausuli nepakāra, bet dzirdēju telefonā, ka viņš vēl kādam sauca: „Celies, ko tu guli!“ Tad es pārslēdzu telefonu uz 1. sardzi un tur pie aparāta pienāca sardzes priekšnieks virsnieka vietnieks Lazdiņš, kuram pateicu sarga Kraucis pateikto par ugunsgrēku un trauksma šāvieniem pie 2. sardzes.¹²⁰

Sardzes priekšnieks Vilis Lazdiņš no robežas noņēma sargu Jēzupu Abricki, kuram no plkst. 00.30 līdz 04.30 bija jāatrodas slēpnī.

[..] Pēc tam devos uz savu dzīvokli apm. 200 metrus attālumā, no rezerves sardzes, uzmodināju dzīvokļa saimnieku Jāni Losevu un liku aizbraukt ar divriteni pie sarga Tīģera (sk. pielikumā biogrāfiju B18), kas dzīvo apm. 400 metrus no sardzes, bet pats atgriezās sardzē. Mēģināju piezvanīt uz 2. un 1. sardzēm, bet arī tur telefons neatbildēja. Tanī laikā ar divriteni piebrauca mana sieva Genovefa Locāns un devās tālāk uz 2. sardzi, es paliku gaidīt sarga Tīģera ierašanos. Pēc manas sievas aizbraukšanas min. 5–7 ieradās sargs Tīģeris, to atstāju savā vietā – telefona centrāles apkalpošanai un pats ar divriteni devos uz 2. sardzi. Apmēram 250 metrus no 2. sardzes uz kājceliņa ieraudzīju trīs divriteņus, par kuru piederību tanī brīdī neinteresējos, bet turpināju ceļu uz 2. sardzi. Piebraucot 2. sardzei, ieraudzīju sardzes ēku tik tālu nodegušu, ka rēgojās vairs tikai degošās sienas. Otrpus ceļam Dimitrijam Maslovam piederošo mājiņu, kurā 2. sardzes priekšnieks Puriņš bija ierīkojis galdnieka darbnīcu, ieraudzīju nodegušu līdz pamatiem. Tuvojoties degošajai 2. sardzes mītnei, starp mājiņu, kur dzīvoja sargs Krieviņš, un sardzes mītnei, panācu sarga Krieviņa sievu Lidiju un redzēju, ka tā bija ievainota un noplūdusi asinīm. Vaicāju Lidijai Krieviņš, kas te noticis, bet viņa man neatbildēja, bet gan pati uzstādīja man jautājumu: „Kur mani bērni, kur mans vīrs, ko tu izdariji?“ Liku Lidiju Krieviņš mierā uz devos uz priekšu, kur pie malkas grēdas ieraudzīju sardzes pr-ka Puriņa dēlu Voldemaru. Tas bija sakņupis, apsvilūšiem matiem un drēbēm, stipri saguris un lūdza man sniegt viņam pirmo palīdzību. Es steidzos tālāk pie sardzes un tās pagalmā ieraudzīju zemē gulošu sardzes pr-ka sievu Hermīni Puriņš. Man likās, ka viņa tikai pagībusi, kamdēļ iesmēlu no akas ūdeni un to aplaistīju, bet viņa izrādījās mirusi. Pie sardzes ēkas R. puses redzēju kādu jau stipri sadegušu kāda sarga līķi, bet to pazīt nevarēju. Sardzes ēkas ZR. pusē ieraudzīju otra sarga līķi, bet arī tā personību nevarēju noteikt. Šo līķi es aiz rokas atvilku dažus metrus no degošās ēkas un aplaistīju ar ūdeni. Kad es ierados ugunsgrēka vietā, tur neviena dzīva cilvēka tuvumā neredzēju. Kad es jau minūtes 15 biju atradies 2. sardzes ugunsgrēka vietā, tad tur ieradās pilsonis Dubovickis no Gauru pag. Markovkas ciema un pilsonis Jānis Kononovs. Liku Kononovam doties uz Orechova mājām noskaidrot, vai tur nav 1.

¹²⁰ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 6. lp.

un 3. sardzes sargi, kam būtu jāsteidzas palīgā 2. sardzei. Pats skrēju uz Dimitrija Maslova mājām vākt cilvēkus. Pa ceļu uzkalniņā, apm. 50 m no sardzes, redzēju divas ierakumu bedrītes. Dimitrija Maslova mājas atradu tukšas, telpās drēbes un gultas bija izvandītas.

Dmitriju Maslovu un viņa meitu Olgu sagūstīja pirtiņā. Bija pareizticīgo vasarsvētku priekšvakars, un abi tai naktī brūvēja alu.

No Maslova mājām steidzos atpakaļ uz 2. sardzi un pa ceļam, skrejot gar telefona līnijas vadiem, redzēju, ka telefona vadi bija pušu un gulēja nokārušies uz lauka zemē. To redzot, sapratu, ka šī telefona līnijas bojājuma dēļ no rezerves sardzes neesmu varējis pa tālruni izsaukt 2. un 3. sardzes. Esot rezerves sardzē, es kaut kādus šāvienus vai granātu sprādzienus nedzirdēju un arī nevarēju dzirdēt, jo atrados telpās un bez tam rezerves sardze no 2. sardzes atrodas gaisa līnijā ap 4 km, bet pa ceļu ap 4,5 km. Pirmo reizi šāvienus 2. sardzes virzienā izdzirdu, kad devos no rezerves sardzes pie saimnieka Jāņa Loseva. Tad dzirdēju vairākus šāvienus, šautus ar dažādām laika atstarpēm un redzēju arī ugunsgrēka atblāzmu 2. sardzes virzienā. Vēlāk, apskatot apm. 250 m attālumā no 2. sardzes pie kājceļiņa atrastos trīs divriteņus, es vienu no tiem noteikti pazinu par manai sievai Genovefai piederošo dāmu divriteni. Mana sieva ir pazudusi un viņu pēc tam, kad tā uz minētā divriteņa aizbrauca uz 2. sardzi, neesmu vairāk redzējis.¹²¹

Jānis Kononovs izpildīja sarga J. Locāna lūgumu un aizskrēja pie Orehoviem, kuru viensēta atradās nelaiemes vietas tuvumā.

No Martas Orehovas pratināšanas protokola:

[..] 15. jūnija rītā mūsu Maslichu (Masjenku) viensētā atskrēja Pēteris Kononovs un teica, ka 2. sardze degot, bet tur neesot cilvēku. Mans vīrs uzcēlās, uz ugunsgrēka vietu aizsteidzās ar divriteni. Drīz viņš atgriezās, teica, ka otrā sardze degot, tur esot nošauti un ievainoti cilvēki un aizsteidzās uz 3. sardzi ziņot robežsargiem, bet pēc tam solījās jūgt zirgu un vest ievainotos. Pēc tam savu vīru neesmu vairs redzējis.¹²²

Martas Orehovas vietā protokolu parakstīja Jānis Lūkins, jo M. Orehova bija analfabēte.

Uzbrucēji bija bloķējuši arī šo ceļu, kurš atradās šaurā zemes strēlē starp purvu un upi un savienoja 2. sardzi ar 3. sardzi. Orehovs tika sagūstīts šajā ceļa posmā.

Uzbrucējiem bija jābaidās arī no vietējiem aizsargiem, kuru vidū bija krievu tautības cilvēki.

Aptuveni plkst. 03.30 sargs Jānis Losevs atgriezās 1. sardzē. Robežas aizmugurējā sakaru līnija (14 km josla) nebija bojāta. Sargs J. Losevs caur 1. vada rezerves sardzi Kareļos, kur tobrīd dežurēja sargs Kristis Tīģeris, piezvanīja 1. rotas komandierim kapteinim Ē. Paeglim* Augšpilī, kā arī piezvanīja uz bataljona štābu Abrenē. 3. Abrenes bataljona štābā Sargos telefona zvanam atbildēja sargs Roberts Goldbergs un pieņēma pirmo objektīvo informāciju par notikumiem 2. sardzē. Savukārt R. Goldbergs piezvanīja uz 3. rotas nometni Radovā, kur atra-

¹²¹ Turpat.

¹²² LVVA, 2524. f., 2. apr., 7082. l., 12. lp., 12. lp. o.p.

* 1. rotas komandieris no 1939. gada 1. novembra.

29. Robežsargs Roberts Goldbergs uz personiskā motocikla. Ar šo motociklu R. Goldbergs pēc kapteiņa K. Holandera telefoniskā norīkojuma 1940. gada 15. jūnija rītausmā aizbrauca uz uzbrukuma vietu Masļenkos. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 8298)

R. Goldbergam aizbraukt uz notikuma vietu, lai iegūtu jaunu informāciju. Aptuveni plkst. 05.00 R. Goldbergs nokļuva 3. sardzē Šmaļļos. Sardzes logs bija izcelts, durvis atlauztas, telefona klausule norauta, telefona vadi pie tuvējā staba pārgriezti.

R. Goldberga braucienu uz 2. sardzi Masļenkos pavadīja padomju robežsargu šauteņu stobri PSRS teritorijas pusē, jo viņi gaidīja iespējamo Latvijas robežsargu prettriecienu.

A. Hohlačovs (sk. pielikumā biogrāfiju B19) un J. Nīmanis ar sargiem notikuma vietā ieradās ap plkst. 05.00.

R. Goldbergs no notikuma vietas aizbrauca plkst. 05.00 un ziņoja par stāvokli 2. un 3. sardzē. Štābā viņš atgriezās plkst. 05.30. Kapteinis K. Holanders izziņoja kaujas trauksmi 3. Abrenes bataljonā, bet tā bija novēlojusies par 2,5 stundām.

Pirmie, kuri ieradās nelaimes vietā, redzot notikušo, ļāvās apjukumam. Ievainotajam Voldemāram Puriņam netika sniegta nopietna medicīniska palīdzība,

dās bataljona komandiera O. Jansona amata pienākumu izpildītājs kapteinis Kārlis Holanders. K. Holanders lūdza R. Goldbergu nekavējoties piezvanīt Abrenes pilsētas aizsargiem un policijai un informēt par notikušo uz robežas.¹²³

Ap plkst. 04.30 par notikušo zināja arī 1. rotas komandieris kapteinis Ēriks E. Paeglis, kurš tobrīd atradās savā dienesta vietā rotas nometnē Augšpilī, Saulnešos.

Savukārt kapteinis Ē. Paeglis tobrīd bija pārliecināts, ka noticis vietējo komunistu uzbrukums. Ē. Paeglis nekavējoties deva rīkojumu 2. vada komandierim kapteinim Aleksandram Hohlačovam un seržantam J. Nīmanim ar 10 labi bruņotiem sargiem izbraukt uz notikuma vietu.

K. Holanders lūdza pašam R. Goldbergam sagatavot personisko motociklu un sagaidīt viņu. K. Holanders štābā ieradās plkst. 04.30 un tūlīt lika

¹²³ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

jo pirmām kārtām no viņa vēlējās uzzināt par uzbrukuma īstenotājiem. V. Puriņš arī nosauca uzbrucēju skaitu – 25 padomju robežsargi.¹²⁴

Ap plkst. 06.00 notikumu vietā ar ugunsdzēsības mašīnu ieradās steigā sapulcinātie Abrenes pilsētas aizsargi kopā ar apriņķa 1. iecirkņa krimināluzraugu Arturu Reinvaldu¹²⁵ (sk. pielikumā biogrāfiju B20).

30. Abrenes pilsētas ugunsdzēsēju auto 1939. gada vasarā. No kreisās puses: Augšpils pagasta vecākais Jānis Duka, Abrenes pilsētas galva Ernests Ozols, Purvmalas pagasta vecākais Miežītis. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

Tā kā uzbrukums bija noticis 1. policijas iecirkņa teritorijā, A. Reinvalds veica kriminālizmeklēšanu.¹²⁶ Kad notikuma vietā ieradās ģenerāļa L. Bolšteina vadītā izmeklēšanas komisija, A. Reinvalds šos materiālus nodeva tai. Izmeklēšanas komisija A. Reinvalda protokolus lietai nepievienoja un autoram pagaidām tos nav izdevies arhīvā atrast.

V. Puriņa ievainojumus Abrenes feldšeris A. Ostrovskis pārsēja tikai plkst. 06.00. No smagajiem ievainojumiem un asins saindēšanās Voldemārs Puriņš 16. jūnijā mira Rēzeknes slimnīcā.

Pēc plkst. 06.00 notikumu vietā ieradās 1. rotas komandieris kapteinis Ē. Paeglis, kurš jau 2,5 stundas rotas štābā bija nodarbojies ar drošības pasākumu veikšanu. Šie traģiskie notikumi risinājās viņa pārraudzītajā rotā. Kapteinis Ēriks Paeglis par 1. rotas komandieri tika iecelts 1939. gada 1. novembrī, savukārt viņa priekšgājējs kapteinis K. Holanders 1939. gada 31. oktobrī tika iecelts par 3. rotas komandieri. Savstarpēja dienestā ilgi kalpojušo virsnieku maiņa 3. Abrenes bataljonā bija kļuvusi par neattaisnotu ieradumu, turklāt dienesta darbs neuzlabojās. Šķiet, ka šī rotu komandieru maiņa nebija no veiksmīgākajām.

¹²⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 13. lp. o.p.

¹²⁵ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 13. lp.

¹²⁶ Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 5525

3. sardze atradās Augļos, 4. sardze atradās Smiltiņos. Sardzei apkārtnē zvaigznes veidā atradās Sejvāni, Ančukovs un...

Robežsargi saņēma uzdevumu uzraudzēt robežu un ziņot par jebkādiem pārkāpumiem. Mihailovs dzīvoja vienā ēkā paši. Sardzes bija... robežsargis, un sardzes priekšnieks... Tātad šo sardzi sauca gan par Smilti, gan par... nosaukuma, un oficiāli to dēvēja... atradās apmēram 50 m no Lurda... 180° leņķī. Padomju puse šajā vietā... izskatījās pēc sēnes. Latvijas robežsargiem ar pinokļu palīdzību... Krievijas sardzes telpās. Padomju... padomju robežsargu novērošanas... kuras piederēja Kārlim... vienas Nr. 8. Uz upes atradās... robežpārejas punkts.

Nāro robežu apsardzība... relatīvi viegls. Sardzei apkārtnē... un ļaunam vēlam... jau no 12. jūnijā sardzes... sardzes bija 4 sardzes...

Sarga Starostājs... sarga...

31

Ja vienam kārtam no viņa vēstis uzskatā par Izolda Smukkalne. V. Purinš
nu esoties 3. stāvā. J. Jolāns 3. stāvā.
Ar pils. 06.00 nokūtu vasa ar upurēto. 06.00 stāvā
uzbrūkums tal. 15. Jolāns 3. stāvā.
Ar pils. 06.00 nokūtu vasa ar upurēto. 06.00 stāvā

31. Augšpils pagasta Blontu dzirnavas 60. gadu sākumā. Kad Izolda Smukkalne bija aizbraukusi palūkoties uz bijušo tēva īpašumu, tad tās jau bija cilvēku pamestas. 1991. gada augustā grāmatas autors tur atrada tikai dzirnavu pamatus.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 8408

Šī sardze atradās Augšpils pagasta Šmaiļu sādžā. * Sardzei apkārt zvaigznes veidā atradās Seljvanu, Antoškovas un Blontu sādžas. Šo trīs sādžu saskarsmes punktā atradās 3. sardze.

Robežsargi sardzes telpas īrēja no Dmitrija Mihailova, kurš 3,732 ha lielu zemes gabalu juridiskā īpašumā bija ieguvis 1938. gada 28. oktobrī.¹²⁷ Dmitrijs Mihailovs dzīvoja vienā ēkas galā. Sardzes ēkā pastāvīgi nedzīvoja neviens robežsargs, un sardzes priekšnieka dzīvoklis pagaidām stāvēja tukšs. Tautā šo sardzi sauca gan par Šmaiļu, gan par Blontu sardzi. Sardzes ēkai nebija latviska nosaukuma, un oficiāli to dēvēja par Šmaiļu sādžas viensētu Nr. 7. Sardzes ēka atradās apmēram 50 m no Ludzas (Lža) upes. Pretim sardzei upe meta līkumu 180° leņķī. Padomju pusē šajā upes ielokā bija uzcelts novērošanas tornis, kurš izskatījās pēc sēnes. Latvijas teritorija to it kā ieskāva upes gultnes dēļ. Padomju robežsargiem ar binokļu palīdzību no šā torņa bija pat iespējams caur logiem ielūkoties sardzes telpās. Pēdējā gadā bija dota pavēle logus turēt aizklātus. Blakus padomju robežsargu novērošanas tornim Latvijas pusē atradās arī ūdensdzirnavas, kuras piederēja Kārlim Smukkalnam un juridiski bija reģistrētas kā Blontu sādžas viensēta Nr. 8. Uz upes atradās dambis ar slūžu sistēmu. Šīs slūžas kalpoja arī kā robežpārejas punkts.

No robežu apsardzības stratēģijas viedokļa, šā kordona novietojums bija nelabvēlīgs. Sardzei apkārt bija izbūvēti divi ceļi. Uz dzirnavām brauca malēji no tuvām un tālām vietām, un līdz ar to šeit apgrozījās sveši cilvēki.

Jau no 12. jūnija 3. sardze bija bez pastāvīga sardzes priekšnieka, un šos uzdevumus pildīja 4. sardzes priekšnieks seržants Fricis Kancītis, kurš šajā sardzē ieradās tikai, lai pārbaudītu sargus uz robežas un sekotu līdzī sardzes žurnālam.

Sargs Staņislavs Driņģis (*sk. pielikumā biogrāfiju B21*) 15. jūnijā no dienesta pienākumiem bija atbrīvots, jo kā 3. Abrenes bataljona izlases pūtēju orķestra muzikantam viņam orķestra sastāvā bija jāpiedalās sporta kursu pasākumos Abrenē.

Sargi Konstantīns Bokta un Jānis Zellītis 14.–15. jūnijā bija norīkoti darbā 9. sardzē.¹²⁸

Jānis Zellītis dzīvoja brāļu Larionovu Blontu sādžas viensētā, kura atradās pie robežas starp 2. un 3. sardzi. Jaunākais no brāļiem – Pēteris Larionovs – mācījās Abrenes pilsētas krievu ģimnāzijā. Vidējais brālis Vasilis un vecākais – Fjodors – bija gadījuma darbu strādnieki. Abi bija NKVD aģenti un 1. rotas teritorijā vadīja un koordinēja spiegošanas darbu. Abi bija pieķerti, pārvietojoties neatļautā pierobežas joslā, abi par to vairākas reizes bija sodīti.¹²⁹

Arī Jānis Zellītis bija savervēts spiegot čekas labā. Aizdomas par viņa saistību ar NKVD 1991. gada sākumā izteica toreizējais robežsargs Roberts Goldbergs, kurš līdz 1940. gada pavasarim dienēja 1. rotas 4. sardzē. Apstiprinājumu tam izdevās iegūt 1991. gada augustā no bijušajā Augšpils pagasta Borousu sādžā

* 20. gadu zemes ierīcības dokumentos ierakstīta kā Šmoiļu sādža. Domājams, ka 30. gadu beigās, latviskojot Abrenes apriņķa pierobežu vietu nosaukumus, tā tika nosaukta par Šmaiļu sādžu.

¹²⁷ LVVA, 7008. f., 3. apr., 466. l., 23. lp., 23. lp. o.p.

¹²⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 21. lp. o.p.

¹²⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1531. l., 373. lp.

dzīvojušās Ņinas Mihailovnas Čubukovas. Toreiz 18 gadus vecā Ņina bija sakarniece starp padomju robežsargiem un Latvijas pusē esošo spiegu tīklu.¹³⁰

Par Jāni Zellīti ir skopas ziņas. Viņš dzimis 1909. gadā Tukuma apriņķa Dzirciema pagastā. 5 klašu pamatskolas izglītība. Dienējis 11. Dobeles kājnieku pulkā. 1934. gada 7. novembrī sācis dienēt Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala 4. rajonā par sargu. LVVA lekslietu ministrijas Robežsargu brigādes dienesta lietu 5488. fonda 4728. lietā atrodas tikai tukši vāki. Iespējams, ka lietas dokumenti izņemti jau 1940./1941. gadā, bet vāki atstāti arhīvā, lai saglabātu kārtas numerāciju*. Tā kā J. Zellītis robežu apsardzībā bija jau nodienējis 6 gadus, viņa dienesta lietā vajadzēja būt paprāvam dokumentu daudzumam (J. Zellīša iesniegumam par dienestu robežsargos, slepenām ziņām no Politiskās policijas, atvaļinājumu zīmēm utt.). Pēc aculiecinieku stāstījumiem, J. Zellītis bijis gara auguma, nesimpātiska izskata cilvēks. Autoram līdz šim nav izdevies atrast viņa fotouzņēmumu.

1940. gada 9. maijā 2. vada komandieris kapteinis Aleksandrs Hohlačovs rakstīja ziņojumu Nr. 15 1. rotas komandierim par J. Zellīti.¹³¹ Sargs J. Zellītis Mihailova mājas pagalmā (arī 3. sardze) uz malkas grēdas bija uzstādījis šaušanas mērķi un ar mazkalibra šauteni šāvis mērķi. Šaušanas virzienā atradās padomju robežsargu novērošanas tornis. Šaušanā noraudzījās saimnieka meita Valentīna. Viņa vēlāk kļuva par J. Zellīša sievu.

Padomju robežsargi Latvijas pusei bija iesnieguši protestu par šo šaušanu, minot, ka viena no lodēm esot pārlidojusi pāri robežai padomju pusē.

Šaušana tiešā robežas tuvumā bija aizliegta. To noteica speciāla instrukcija par personisko ieroču lietošanu. Pēc robežu apsardzības noteikumiem, rotu mācību šautuvēm vajadzēja atrasties 3–5 km tālu no robežas. Patvaļīga šaudīšanās robežas tuvumā jau bija konstatēta, un vainīgie robežsargi saņēmuši sodus. J. Zellītim šie gadījumi bija zināmi, kā arī minētā instrukcija par personisko ieroču nēsāšanu un lietošanu, jo tā bija jāparaksta, saņemot ieroča nēsāšanas atļauju. Turklāt J. Zellītis visbiežāk aizvietoja sardzes priekšnieku J. Blakšenieku viņa prombūtnes laikā un pārzināja dienesta iekšējos kārtības noteikumus.¹³² Nepārprotami, ka šaušanu J. Zellītis sarīkojis tīšām, lai saasinātu attiecības ar padomju robežsargiem. Iespējams, ka padomju puse viņam pat pasūtīja šo provokāciju.

14. jūnijā plkst. 13.00 3. sardzi pārbaudīja seržants F. Kancītis un sardzes žurnālā ierakstīja, ka norīkojumā atrodas sargs Vilis Kraucis.¹³³

Jau plkst. 13.45 sardzi pārraudzīja 1. vada komandieris (vadā ietilpa 3 sardzes) virsleitnants K. Mednis un lakoniski ierakstīja: „Pārbaudīju sardzi.“ Vairāk

¹³⁰ Ņinas Čubukovas 1991. gada liecības audioieraksts. Ieraksts glabājas OM.

* 1940./41. g. bijušais Latvijas Valsts arhīvs bija pakļauts Latvijas NKVD arhīvu daļai, to vadīja jaunākais leitnants Kotts. Pašā arhīvā bija izveidots slepenais fonds, un to pārraudzīja S. Levitans. – LVA, 1986. f., 2. apr.

¹³¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1300. l., 72. lp.

¹³² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1558. l., 63. lp.

¹³³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 22. lp.

virslieņnanta K. Medņa ierakstu sardzes žurnālā nav.¹³⁴ Tas liecina, ka K. Mednis dienas vidū bija aizbraucis uz Abreni. Virslieņnanta K. Medņa 3. sardze taču bija bez pastāvīga sardzes priekšnieka un 15. jūnijā tā palika triju cilvēku sastāvā.

15. jūnijā sardzes grafiks tika sastādīts sargiem Vilim Kraucim (*sk. pielikumā biogrāfiju B22*), Albertam Ozolniekam (*sk. pielikumā biogrāfiju B23*) un Fricim Gailim (*sk. pielikumā biogrāfiju B24*). Iespējams, ka virslieņnants K. Mednis prombraucot pat nepainterēsējās par sardzes naktis grafiku. Lasot sardzes žurnālu, atklājās dīvaina sakritība. Jau trīs naktis pēc kārtas slēpnī 3. sardzes robežposmā no plkst. 0.00 līdz 4.00 atradās sargs Vilis Kraucis.¹³⁵ Šo sakritību papildina vēl cita sakritība.

1940. gada 31. maijā 3. sardzes žurnālā izdarīts šāds ieraksts:

[..] Plk. 11.15 ieradās sardzē pils. Bētere Eduards, dzīvojošs Augšpils pag. Blontu dzirnavās un ziņoja, ka redzēju pie dzirnavām pārejot valsts robežu S.P.R.S. [PSRS – autors] pusi divi nepazīstami pilsoņi, kuri atstājot savus velosipedus dzirnavu pagalmā. Noskaidrojot minētie pilsoņi ir Osipovs Aleksandrs un Zacharovs Arkādijs. 1. ir no Zablotje ciema un 2. Gauru ciema, abi Gauru pag.¹³⁶

Norīkojumu sadaļā žurnālā rakstīts, ka pāriešanas brīdī slēpņa uz robežas nav bijis, bet no plkst. 08.00 līdz 12.00 robežu novērojis gaitnieks V. Kraucis.

10. jūnijā plkst. 9.30 valsts robežu pie Blontu ciema Larionova viensētas PSRS virzienā pārgāja Aleksandrs, Gavriļa d., Konstantinovs no Gauru pagasta Kļukinas sādžas. Pāriešanas brīdī atkal robežu sargāja Vilis Kraucis. Šajā gadījumā V. Kraucis robežas šķērsotāju bija redzējis un arī pazinis, bet nav aizturējis.¹³⁷

No plkst. 00.00 līdz 04.00 slēpnī ar šifru 5.9. atradās sargs V. Kraucis. Gaitnieks naktī nebija norīkots, un robeža daļēji palika atklāta 3. sardzes sargājamā posmā.

Sargu slēpnī parasti norīkoja sardzes priekšnieks. Sargam tika norādīta slēpņa vieta un dota sazināšanās parole, lai slēpņa pārbaudes brīdī nerastos pārpratumi. Sardzes priekšnieks slēpņa šifru un sarga uzvārdu ierakstīja atsevišķā žurnālā un parakstījās.

Šoreiz slēpni bija izvēlējis pats sargs. Tas bija nopietns dienesta reglamenta pārkāpums. Šāda situācija liek apšaubīt sarga godīgumu – varbūt viņš nemaz neatradās uz robežas?

Plkst. 04.00 V. Krauci vajadzēja nomainīt Albertam Ozolniekam. Viņš atradās sardzes telpās un gulēja.¹³⁸

Plkst. 02.50 sargs V. Kraucis bija ieradies sardzē, lai pa telefonu ziņotu 1. vada nometnei Kareļos par uguns atblāzmu 2. sardzes virzienā un dzirdamiem šāvieniem. Sargs V. Kraucis bija patvaļīgi atstājis robežu, un tā palika atklāta.¹³⁹

Padomju specvienības uzbrukums šai sardzei sākās plkst. 03.00, tātad 30

¹³⁴ Turpat.

¹³⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 21. lp. o.p.

¹³⁶ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 15. lp.

¹³⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 20. lp.

¹³⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 21. lp. o.p.

¹³⁹ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 5. lp.

minūtes vēlāk nekā 2. sardzei.

Starp plkst. 02.50 un 03.00 šīs sardzes tuvumā tika pārgrieztas telefona līnijas. Sarkanarmieši brīvi varēja pienākt sardzes ēkai un sagūstīt sargus V. Krauci un A. Ozolnieku.

Arī šeit uzbrucēji bija nodrošinājušies pret iespējamo palīgspēku ierašanos no 4. sardzes. Tie gan varēja doties kaujas trokšņu virzienā – ceļš uz 2. sardzi virzījās garām 3. sardzei starp upi un ēku.

4. sardzes priekšnieks Fricis Kancītis starp plkst. 03.00 un 04.00 bija ceļā uz 3. sardzi, kuru viņš šajā naktī uzraudzīja. Netālu no 3. sardzes ēkas Šmailos viņu sagūstīja sarkanarmieši.

Lai novērstu Friča Gaiļa un Staņislava Driņģa iespējamo pretošanos, uz privātmāju dzīvokļiem Šmailu sādžā aizsūtīja sagūstīto V. Krauci ar aicinājumu minētajiem sargiem iznākt sardzes pagalmā kopā ar sievietēm un bērniem. Paši sarkanarmieši kā ķīlniekus no apkārtējām mājām paņēma to iedzīvotājus.

Pretošanās sarkanarmiešiem Masļenku sardzē izjauca uzbrucēju sākotnējo nodomu – bez neviena šāviena sagūstīt sardzi. Arī šeit, Šmailu sardzē, sarkanarmieši rīkojās pēc iepriekš noteiktās pavēles. Zīmīgi, ka viņi no 3. sardzes paņēma tik daudz šauteņu, cik bija sagūstīti sargi. Savādi, ka, iebrūkot Šmailu

32. Blontu dzirnavu īpašnieks Kārlis Smukkalns ar ģimeni 1937. gada vasarā pie dzirnavu ūdenskrātuves. No kreisās: Silvija (1932–1943), Izolda (1926), Ivars (1936), Elza (1897–1948), Kārlis (1895–1946), Biruta (1925). (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 8409)

sardzē, netika paņemts sardzes žurnāls.

Visus sapulcinātos gūstekņus veda uz Blontu dzirnavām. Šeit gūstekņiem pievienojās dzirnavu īpašnieka Kārļa Smukkalna ģimene, kuras jaunākajai atvasei Dagnijai bija tikai viens gadiņš, un melderzellis Bētere ar sievu. Arī robežsarga F. Gaiļa dēlam bija tikai divi gadiņi. Visus ķīlniekus pāri Blontu ūdensdzirnavu slūžām pārveda PSRS pusē.¹⁴⁰ Par ķīlniekiem nepaņēma sarga A. Ozolnieka sievu Annu un četrus gadus veco dēlu Gastonu.¹⁴¹

¹⁴⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 102. lp. o.p.

¹⁴¹ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 11. lp. o.p.

Uzbrukums šai sardzei publicētajos vēstures materiālos līdz šim nav pieminēts.

Uzbrukums 1. rotas 7. sardzei

7. sardze atradās ap... juridiskos dokumentus izskatīja atkārtoti. Lūk. ko 1938. gada 5. martā Zernkopības ministrijas Mērnieku daļas mērnieks A. Bekēris raksta Jaunlatgales aprinķa mērniekam:

[...] *Pirkšanas-pārdošanas ceļā ar viensētu Nr. 15 0.261 ha no 1927. gada ir pārgājusi Iekšlietu Ministrijas robežapsardzības valdīšanā bez pirkšanas-pārdošanas līguma formālas nokārtošanas un no Robežapsardzības šis gabals ir apbūvēts.*¹⁴²

Līdz šim autoram nav izdevies atrast kordona ēku būvplānus un fotogrāfijas. 1939. gada martā Augspils pagasta valde piekrit Ķuguru sādziņas latviskotājiem viensētu nosaukumiem, kurus bija izvēlējušies paši īpašnieki. Robežsargi savam kordonam bija izvēlējušies nosaukumu – Maisiņe.¹⁴³

Kordons atradās apmēram 100 m no Ludzas robežupes. Latvijas vaļets robeža 7. sardzes teritorijā no Ludzas upes paret sauszemes veidojumā uz Rītupi (Utroja). Sardzes priekšnieks bija kaprālis Jānis Strazdiņš (sk. pielikuma biogrāfiju B25), kurš sardzes priekšnieka amatā tika iecelts 1938. gada 10. novembrī. 7. sardze viņam bija pirmā darba vieta kā priekšniekam. J. Strazdiņš bija rūpīgi saplānojis sardzes grafiku 14. un 15. jūnijam. 14. -15. jūnijā uz Dziesmai evākiem Daugavpili bija atāists serģis Ernests Mīkšis¹⁴⁴, kurš dzertāje Augspils pagastā aizsargu kon. Sīnības dāj 14.-15. jūnijā bija atvabināts serģis Ludvigs Čakroģis.¹⁴⁵ 14. jūnijā darboš 8. sardze bija norikost serģis Roberts Pavafars, bet 15. jūnijā viņam jau pīkst 7.50 vajadzēja iziet uz robežas.¹⁴⁶

J. Strazdiņa sieva Mariānai 14. jūnijā bija dzimšanas diena. Viņai palīka apāl 25 gadš un bija nolēmis šo izvēlēno jubileju kupi sīzmēt.¹⁴⁷

Vārūt par valdāmeiām sīnībām Muvā zīmains 2. jūnijam 1939. gada 14. jūnijam Voldemārs Gellums un vīps nolēma vāpaukt. 14. jūnijā plīkst 10.00 Jālnarīs V. Čakroģis sardzes gāsavības traūkām, izsākot sardzes uz vāla pīkst. Vīps nolēma pīkst 50 minūtes, bet 8. sardze pēc 35 minūtes galavā. Pēc tam ar sargem lika dānūnātas ar dienotūsi. 14. jūnijam Voldemārs Gellums roņēnu apskādāba ar sīnībām un pīkst 1939. gada 20. oktobrī Vāks prezidents K. Čakroģis par Latvijas Armijas vīrnīeku pārvērtis Voldemāru Gellumu par 1. rotas 7. sardzes sargu Pāvāru.

Uzbrukums 1. rotas 7. sardzei

33. Latvijas-PSRS robežposms no 7. sardzes līdz 9. sardzei 3. Abrenes bataljona 1. rotas teritorijā 1939. gada vasarā.

Foto no Jāņa Strazdiņa kolekcijas

Uzbrukums šai sardzei publicētajos vēstures materiālos līdz šim nav pieminēts.

7. sardze atradās apdzīvotā vietā Žuguros. Arī šai sardzei zemes piederības juridiskos dokumentus izskatīja atkārtoti. Lūk, ko 1938. gada 5. martā Zemkopības ministrijas Mērnieku daļas mērnieks A. Beķeris raksta Jaunlatgales apriņķa mērniekam:

[..] *Pirkšanas-pārdošanas ceļā arī viensētā Nr. 15 0.261 ha no 1927. gada ir pārgājusi Iekšlietu Ministrijas robežapsardzības valdīšanā bez pirkšanas-pārdošanas līguma formālas nokārtošanas un no Robežapsardzības šis gabals ir apbūvēts.*¹⁴²

Līdz šim autoram nav izdevies atrast kordona ēku būvplānus un fotogrāfijas.

1939. gada martā Augšpils pagasta valde piekrīt Žuguru sādžas latviskotajiem viensētu nosaukumiem, kurus bija izvēlējušies paši īpašnieki. Robežsargi savam kordonam bija izvēlējušies nosaukumu – Māleine.¹⁴³

Kordons atradās apmēram 100 m no Ludzas robežupes. Latvijas valsts robeža 7. sardzes teritorijā no Ludzas upes pāriet sauszemes veidojumā uz Rītupi (Utroja). Sardzes priekšnieks bija kaprālis Jānis Strazdiņš (*sk. pielikumā biogrāfiju B25*), kurš sardzes priekšnieka amatā tika iecelts 1939. gada 16. novembrī. 7. sardze viņam bija pirmā darba vieta kā priekšniekam. J. Strazdiņš bija rūpīgi saplānojis sardzes grafiku 14. un 15. jūnijam. 14.–15. jūnijā uz Dziesmu svētkiem Daugavpilī bija atlaists sargs Ernests Miežītis¹⁴⁴, kurš dziedāja Augšpils pagasta aizsargu kori. Slimības dēļ 14.–15. jūnijā bija atsvabināts sargs Ludvigs Cēbergs.¹⁴⁵ 14. jūnijā darbos 9. sardzē bija norīkots sargs Roberts Pavasars, bet 15. jūnijā viņam jau plkst. 7.50 vajadzēja iziet uz robežas.¹⁴⁶

J. Strazdiņa sievai Mariannai 14. jūnijā bija dzimšanas diena. Viņai palika apaļi 25 gadi, un bija nolemts šo ievērojamo jubileju kupli atzīmēt.¹⁴⁷

Varbūt par gaidāmajām svinībām kļuva zināms 3. vada komandierim leitnantam Voldemāram Gailītim, un viņš nolēma pārbaudīt sardzes iekļaušanos dienesta reglamentā. 14. jūnijā plkst. 10.00 leitnants V. Gailītis izsludināja 7. un 8. sardzes gatavības trauksmi, izsaucot sardzes uz vada nometni. 7. sardze ieradās vada nometnē pēc 30 minūtēm, bet 8. sardze pēc 35 minūtēm pilnā skaitā un gatavībā. Pēc tam ar sargiem tika pārrunātas ar dienestu saistītas lietas.¹⁴⁸

Leitnants Voldemārs Gailītis robežu apsardzībā nonāca no 3. Jelgavas kājnieku pulka. 1939. gada 26. oktobrī Valsts prezidents K. Ulmanis parakstīja pavēli par Latvijas Armijas virsnieku pārvietošanu dienestā uz Robežsargu brigādi.

Rezerves sardzes sarga Pētera Bruža vadībā papildus pārbaudīja slēpņu atstarpi robežpunktā Birģēni–Pošņeļski–Demene (7. un 8. sardzes sargājamā robežlīnija).¹⁴⁹

¹⁴² LVVA, 1679. f., 171. apr., 1264. l., 21. lp.

¹⁴³ LVVA, 1679. f., 171. apr., 1264. l., 130. lp.

¹⁴⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1566. l., 22. lp. o.p.

¹⁴⁵ Turpat.

¹⁴⁶ Turpat.

¹⁴⁷ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3930. l.

¹⁴⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1562. l., 105. lp.

¹⁴⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1562. l., 105. lp.

Šīs divas pēkšņās pārbaudes sardzes priekšnieku Jāni Strazdiņu darīja uzmanīgu. Tā kā bija paredzētas svinības un tām bija jānotiek Jāņa Strazdiņa dienesta dzīvoklī sardzes ēkā, tad viņu uztrauca varbūtējās pēkšņās nakts pārbaudes uz robežas.

Plkst. 00.50 uz robežas slēpnī aizgāja sargs Žanis Kronis.

Kordona teritorija bija norobežota ar sētu. Arī tā skaitījās valsts robežas daļa, un nepiederošas personas nedrīkstēja tur ienākt. Kordona teritoriju speciāli neapsargāja, bet to pārbaudīja sardzes dežurants.

Svinību brīdī sardzes priekšnieks Jānis Strazdiņš bieži lika sargiem apstaigāt kordona teritoriju, vairāk baidīdamies no priekšniecības pēkšņās pārbaudes, nevis no padomju robežpārkāpējiem.

Ap plkst. 02.30 uz robežas tika izšauta sarkanās krāsas raķete. Sardzes priekšnieks, kaut ko sliktu nojauzdams, sargam Ž. Kronim bija iedevis līdzī raķešpistoli.

Svinību viesi, priecādamies un klaigādami, izskrēja pagalmā.¹⁵⁰

Šo notikumu J. Strazdiņš sardzes žurnālā neierakstīja, nevēlēdamies to saistīt ar sievas dzimšanas dienas svinībām, bet droši vien ierakstīja kādā no slepenajām burtnīcām vai personīgi par to ziņoja vada komandierim Voldemāram Gailītim.

16. jūnijā starp 7. sardzi un 8. sardzi, tuvāk pēdējai, tika atrasts padomju armijai piederošs zaļš maskēšanās tērps un stieplu griežamās šķēres.

1940. gada 19. jūnijā 3. Abrenes bataljona komandieris pulkvedis leitnants O. Jansons brigādes komandierim par šo atradumu nosūtīja ziņojumu Nr. A 11–851, kurā arī bija rakstīts:

[..] No tā spriežams, ka 15. jūnija rītā ir gatavots uzbrukums arī 8. sardzē, bet tā kā tai laikā pie mītnes ir mainījusies sardze sardzes priekšnieka vadībā, tad acīmredzot, uzbrukumu izdarīt nav iedrošinājušies.

Uzrādītās mantas, reizē ar šo nosūtu pasta pakā.¹⁵¹

Šo tekstu pulkvedis leitnants O. Jansons rakstījis steigā un nepārdomāti, Latvija jau bija okupēta. Kā jau iepriekš minēts, tad uzbrukums notika naktī, un redzamība bija slikta. Kā gan padomju uzbrucēji varēja redzēt sardzē maiņu, turklāt sardze jau nemainījās pagalmā, stāvot ierindā, bet gan sardzes priekšnieks maiņu izdarīja tikai ar gaitnieku sardzes telpā vai personīgi to aizvedot uz robežjoslu. Sargs, kurš aizgāja slēpnī, tajā ieradās slepus pa iepriekš zināmu maršrutu, lai to nepamanītu padomju puse.

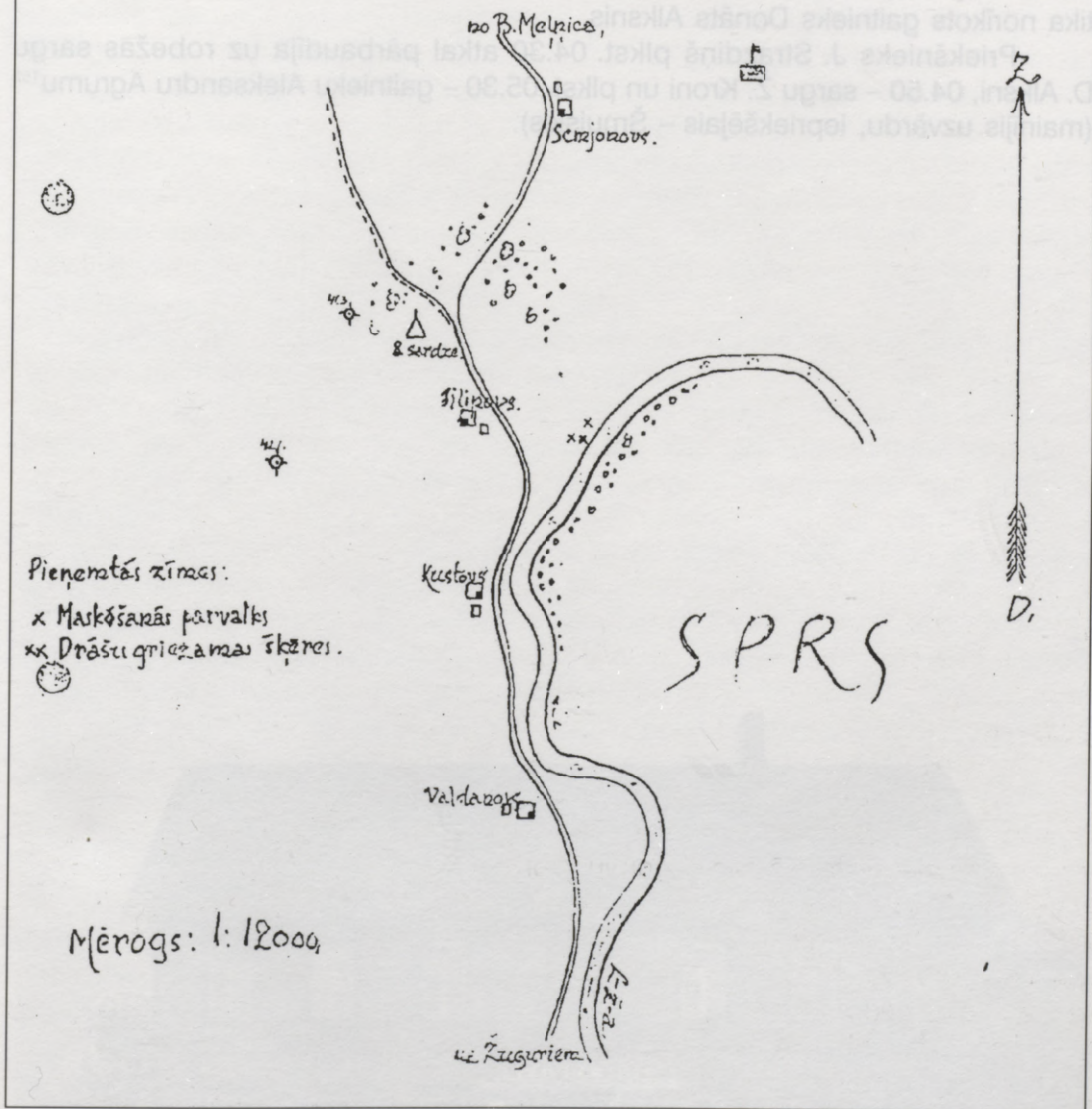
Pēc visa notikušā ziņojums bija tikai atruna un vairāk liecināja par nevēlēšanos šo notikumu iesaistīt kopējā padomju specvienību uzbrukumu shēmā. 3. Abrenes bataljona vadībai bija jāuzņemas vaina par divu sardžu nesagatavotību uzbrukuma brīdī. Kāpēc tad šie atrastie priekšmeti netika nodoti ģenerāļa L. Bolšteina izmeklēšanas komisijai, kura vēl 16. jūnijā strādāja 3. Abrenes bataljonā?

Acīmredzot sarkanarmietis, kurš bija steigā pametis minētos priekšmetus rudzu laukā, tika sabaidīts ar izšauto sarkano raķeti. Šis karavīrs noteikti būtu

¹⁵⁰ Okupācijas muzeja krājumi, Jāņa Strazdiņa 1991. gada liecības audioieraksts.

¹⁵¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 56. lp.

Robežsargu brigādes III flēkres Gataljona 1. rotas (a)
8 sardzes apgaitā atrastās kaimiņu valstī piederošo
priekšmetu atrašanās vietas shēma,

Kartē izmantotie apzīmējumi

- 1. rotas 8. sardze
- privātmājas
- valsts robeža

Avots:

LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 60. lp.

atklājis uguni uz papildspēkiem, kuri no 8. sardzes uzbrukuma gadījumā skrietu palīgā 7. sardzei.

Kā vēlāk stāstīja sargs Ž. Kronis, viņš padomju uzbrucējus bija pamanījis, tiem pārbrienot upi. Izšautā trauksmes raķete un skaļie kliedzieni pie sardzes ēkas samulsināja uzbrucējus un lika tiem atkāpties PSRS pusē. Uz robežu sardzē tūlīt tika norīkots gaitnieks Donāts Alksnis.

Priekšnieks J. Strazdiņš plkst. 04.30 atkal pārbaudīja uz robežas sargu D. Alksni, 04.50 – sargu Ž. Kroni un plkst. 05.30 – gaitnieku Aleksandru Agrumu¹⁵² (mainījis uzvārdu, iepriekšējais – Šmuiskis).

¹⁵² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1566. l., 23. lp.

15. jūnijs Abrenes apriņķī un Rīgā

Ar bataljona komandiera telefonisku pavēli bija raksturota Latvijas Armijas štābā izstrādātā aizsardzības plāna viena daļa. – Padomju Savienības uzbrukuma gadījumā. Gar visu austrumu robežu bija jāveic noteiktas darbības, minas galvenokārt tika izliktas zem tiltiem, lai Sarkanās armijas uzbrukuma gadījumā kavētu tās strauju virzīšanos uz priekšu. Tiem 8. Abrenes bataljona sargiem, kuri pildīja šīs telefoniskās pavēles, bija jāatstāj kordonī un jāpārceļas atpakaļ uz robežas uz iepriekš norādītiem punktiem. Sargi apmetās lielajam ūdeni aizsargājamam un kutsargāšās. Uz robežas pozīcijās tika atstātas izmēģinājuma apkalpes un cīņaspastāvība. Daudzas bataljona sardzes palika kordonos un turpināja pildīt ierasto dienestu. Tas šķināja, ka rakstiskas pavēles nebija un vadu komandieri telefoniski pavēli tulkoja pēc saviem ieskaļiem.

3. Abrenes bataljona 4. rotas 5. sardzes priekšvada seržants Jānis Čodars 1940. gada 15. jūnijā raksturoja šādi:

Uz mūsu komandiera telefonisku ziņojumu pl. 15. 21. stunda sardze un sardzes novietots pagaidu mīnē Olga Jāņa Vainiņeviča Kaspary pagastā „Apbērniskos”.

Mazliet tālāk sardzes priekšvada Jānis Čodars ir sardzes, kurš dalīts ar 16. jūniju:

No pl. 21.00-01.00 ar pašautenti pozīcijā atrodas vēl sardzes sargi Mārmieks un Okals, pl. 24.00-01.00 00.30 modn.

Rotu bruņojums bija diezka, katrā rotā caunotā pa 7 „Lumia” tipa arņu (7,62 mm) pašautentiem, lai katram sargam 11 šnīlde kārbānā. Abrenes apriņķī aizsargi savi bruņojumi nēvēda uz robežas.

Virsvalnārtā K. Kaspary sardze Smilšu sardzes sardzes hērnās sirdi pār lappusei lēn.

Sardze
Tas
Vairāk lēn.

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnija

15. jūnijs Abrenes apriņķī un Rīgā

1940. gada pavasarī Abrenes apriņķa pašvaldības ēka. Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 11789

34. Abrenes apriņķa pašvaldības ēka 1940. gada pavasarī.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 11789

Plkst. 07.15 pa telefonu tika piezvanīts bataljona rotas nometnēm un paziņots par sporta instruktoru kursu atcelšanu.¹⁵³ Tie sargi sportisti, kuriem bija jādodas uz Abreni, tūlīt iesaistījās robežas sargāšanā.

Ar bataljona komandiera telefonisku pavēli tika realizēta Latvijas Armijas štāba izstrādātā aizsardzības plāna viena daļa¹⁵⁴ – Padomju Savienības uzbrukuma gadījumā. Gar visu austrumu robežu bija jāveic mīnēšanas darbi, mīnas galvenokārt tika izliktas zem tiltiem, lai Sarkanās armijas uzbrukuma gadījumā kavētu tās strauju virzīšanos uz priekšu. Tiem 3. Abrenes bataljona sargiem, kuri pildīja šīs telefoniskās pavēles, bija jāatstāj kordoni un jāpārceļas mazliet tālāk no robežas uz iepriekš norādītiem punktiem. Sargi apmetās lielsaimnieku labības šķūņos un kūtsaugšās. Uz robežas pozīcijās tika atstātas ložmetēju apkalpes divu cilvēku sastāvā. Daudzas bataljona sardzes palika kordonos un turpināja pildīt ierasto dienestu. Tas liecina, ka rakstiskas pavēles nebija un vadu komandieri telefonisko pavēli tulkoja pēc saviem ieskatiem.

3. Abrenes bataljona 4. rotas 5. sardzes priekšnieks seržants Jānis Čoders 1940. gada 15. jūnijā sardzes žurnālā ierakstījis:

*Uz rotas komandiera telefonisku rīkojumu pl. 19.30 atstāta sardze un sastāvs novietots pagaidu mītnē Bergā Jāņa saimniecībā Kacēnu pagasta „Robežniekos“.*¹⁵⁵

Mazliet tālāk sardzes priekšnieka Jāņa Čodera otrs ieraksts, kurš datēts ar 16. jūniju:

No pl. 21.00–01.00 ar patšauteni pozīcijā atradās vada aizmugures sargi Mūrnieks un Oksts, pie pārbaudes pl. 00.50 modri.

Rotu bruņojums bija necils: katrā rotā caurmērā pa 7 „Lewis“ tipa angļu (7,7 mm) patšautenēm un katram sargam Lī-Enfilda karabīnes.¹⁵⁶ Abrenes apriņķa aizsargi savu bruņojumu pārveda uz robežjoslu.

Virsleitnants K. Mednis ieradās Šmaīļu sardzē un sardzes žurnālā slīpi pāri lappusei ierakstīja:

*Sardze trauksmes stāvoklī no 15. jūnija līdz 29. jūnijam.*¹⁵⁷

Tas bija ļoti novēlojies ieraksts, jo visi sargi taču bija aizvesti gūstā. Šis ieraksts vairāk liecināja par pieļautām dienesta paviršībām paša komandētājā vadā.

Robežsargu brigādes ģenerālis L. Bolšteins no Ķemeru sanatorijas atsauca štāba priekšnieku pulkvedi V. Kalniņu.¹⁵⁸

Pie vecākiem valsts iekšienē tika aizsūtīti robežsargu radu bērni, kuri skolēnu brīvdienas pavadīja šajā skaistajā apvidū.¹⁵⁹

Pāri robežai aizvestie Latvijas pilsoņi 15. jūnija dienu pavadīja ieslodzīti padomju robežsargu mītnē – mūra ēkā netālu no robežas.

¹⁵³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1608. l., 24. lp.

¹⁵⁴ LVA, 1986. f., 2. apr., P-7904. l., 49. lp.

¹⁵⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1694. l., 22. lp.

¹⁵⁶ LVVA, 1373. f., 2. apr., 8. l., 391. lp.

¹⁵⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1692. l., 22. lp.

¹⁵⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1182. l., 56. lp.

¹⁵⁹ Autora saruna ar Veroniku Adricku 1999. gada 11. aprīlī.

No sarga Valda Grīnvalda atmiņu pieraksta:

[..] *Tad atvērās durvis, pa tām iedzina vairākus robežsargus. Starp tiem bija sardzes pr-ks v. v. V. Lazdiņš (kritis 1942. g. ziemā), no viņa sardzes A. Polis, Abrickis un vēl kāds. No 3. sardzes sargs Kraucis un vēl daži, kuru vārdus neatceros. 4. sardzes pr-ks serž. Kancīts. Kopā 11 vīru. Tā kā tagad bijām vairāki telpā, tad tani iesūtīja arī divus krievu kareivjus, lai neļautu mums sarunāties. Mans garastāvoklis stipri uzlabojās, jo nebiju vairs viens. Pēc kādas pusstundas telpā iedzina kādus 30 vietējos iedzīvotājus, kuru starpā bija arī Blontu dzirnavu īpašnieks Smukkalns ar sievu.*

Tagad pielika arī vairākus sargus. Mūs norīkoja vienā telpas galā, otrā privātos, pa vidū staigāja sargi un neļāva pat sačukstēties. Tā kā solu nebija, visiem bija jāstāv kājās. Domāju, ja bija galdi, tad jau soli arī bijuši, bet tie izvākti ar iepriekšēju nodomu. Šinī telpā mūs noturēja vairākas stundas. Bija vēla pēcpusdiena, sāka gribēties ēst, tad es sāku prasīt sargiem „chļebu“. Kā par brīnumu maizi atnesa, katram krietnu šķēli, arī spaini ūdens un vienu krūzi. Šī bija pirmā maltīte gūstā. Pirms saules rieta tikām pārvietoti kājām uz 1/2 km attālo sādžu, kurā redzējām dažus krievu privātos. Sādžas pagalmā mums novietoja sargus visapkārt apm. vada sastāvā, visi ar durkļotām šautenēm.

Pirms tumsas iestāšanās pagalmā iebrauca vairākas krievu armijas smagās mašīnas ar karavīriem. Tūlīt ieradās vieglā mašīnā vairāki vīri ādas jakās ar zilām cepurēm, kas kaut ko pavēlēja atbraucējiem. Mašīnas sakārtojās brauciena kolonnā, un mums lika pa četriem kāpt ik otrā mašīnā. Tūlīt mūsu mašīnās katrā stūrī novietojās pa sargam, atkal ar durkļotu šauteni. Pārējās mašīnās sasēdās grupa bruņotu karavīru. Atnesa lāpstas un pa divām iemeta katrā mašīnā.

No vīriem ar zilajām cepurēm atskanēja komanda pielādēt šautenes un izbraukt.¹⁶⁰

Latvijas robežsargi tika vesti sasietām rokām. Visas 37 personas padomju armijas militāro objektu celtniecības mašīnās pa sliktiem lauku apkārtceļiem veda visu nakti, līdz rītausmā sasniedza Ostrovas pilsētas cietumu.

[..] *Mazā gaismiņā iebrucām Ostrovas pilsētā. Kādā ielā kolonnu apturēja, atkal pamanīju zilcepurainos. Visiem lika izkāpt, iedzina kādā pagalmā ar divstāvu koka mājām. Mums atsevišķi no privātajiem apakšstāvā ierādīja tukšu telpu.¹⁶¹*

Ostrovas pilsēta 3. Abrenes bataljona dienesta dokumentācijā bija visvairāk pieminētais ģeogrāfiskais punkts Padomju Savienībā. Kontrabanda, Padomju Krievijas teroristi, spiegi, komunistu aģitatori kā nelaiimes vilnis vēlās no šīs pilsētas.

15. jūnijs bija kārtējā pārbaudījuma diena Jaunlatgales novadam.

Vakarā ap plkst. 23.00 Augšpils pagasta rakstveža Kārļa Roziša vadībā Kārlis Bērziņš, Otto Žiks, Pāvels Oborinskis, Ivans un Pāvels Dimitrijevi vezumā krāva aizsargu nodaļas ieročus. Vēlu naktī Augšpils pagasta aizsargi pie Barausiem uz austrumu robežas iekārtoja aizstāvēšanās pozīcijas.¹⁶² Šeit bija lielceļa pāreja uz Padomju Savienības pusi, kas atradās starp 1. rotas 4. un 5. sardzi.

¹⁶⁰ Grīnvalds V. Iebrukums Masļenkos. – 16. lpp.

¹⁶¹ Grīnvalds V. Iebrukums Masļenkos. – 17. lpp.

¹⁶² LVA, 1986. f., 2. apr., P-10628-L. lieta, 33. lpp.

35. Augšpils pagasta valde un robežsargi, reizē arī kāda sabiedriska pasākuma orgkomiteja, 30. gadu beigās. No kreisās puses 1. rindā ceturtais – pagasta vecākais Jānis Duka, sestais – kapteinis Kārlis Holanders, septītais – pagasta rakstvedis Kārlis Rozītis; 2. rindā pirmais – Šjesarenko, trešais – kapteinis Aleksandrs Hohlačovs, Puntužs, kaprālis Jānis Nīmanis. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

Vācijas sūtnis Latvijā Hanss Ulrihs fon Koce (*Hans Ulrich von Kotze*; 1891–1941) 1940. gada jūnijā telefonsarunā informē Berlīni par Latvijas–PSRS robežkonfliktu (*sk. pielikumā dokumentu D4*). Plkst. 17.39 Vācijas sūtnis sūtīja uz Berlīni telegrammu 14 eksemplāros (*sk. pielikumā dokumentu D5*).

15. jūnija pēcpusdienā plkst. 16.10 Anglijas sūtnis Latvijā Čārlzs Orde nosūtīja slepenu telegrammu uz Londonu ar informāciju:

[..] *Pagājušā naktī Latvijas robežpostenis ticis nodedzināts; tur atrasti četri liķi – un pārējie cilvēki ir pazuduši.*

Šī telegramma Londonā tika saņemta plkst. 21.00 vakarā, bet attiecīgie dienesti ar to tika iepazīstināti 19. jūnijā. Kāds Anglijas Ārlietu ministrijas ierēdnis uz telegrammas malas uzrakstīja:

[..] *Šīs ziņas trīs dienu vecas, un tās zaudējušas savu aktualitāti (sk. pielikumā dokumentu D6).*

Otru telegrammu Č. Orde izsūtīja plkst. 23.25 vakarā vispārējai lietošanai un šeit, it kā garām ejot, piemin traģēdiju Masļenko, bet galvenokārt mierina savu valdību Londonā, ka nav pazīmju PSRS uzbrukuma sākumam Vācijai. Telegrammas beigās piebilde:

[..] *Franču militārais atašējs vēlas, lai šīs ziņas nekavējoši tiktu nodotas franču galvenam štābam, ar kuru viņš nevar sazināties.*¹⁶³

Iespējams, ka PSRS specdienesti Latvijā jau kontrolēja ārzemju diplomātisko misiju sazināšanās līdzekļus.

No Č. Ordes ziņojumiem redzams, ka Angliju īpaši neinteresēja Latvijas liktenis.

¹⁶³ Lielbritānijas Ārlietu ministrijas arhīvs. Public Record Office. FO 371/24765.

Igaunijas rīta avīzes 15. jūnijā kļūstēja par iepriekšējā dienā notriekto Somijas pasažieru lidmašīnu „Kaieva” un Sarkanās armijas 1941. gada jūnijā Igaunijā armijas jūras kara bāzēm.

15. jūnijs Igaunijā

No rīta Igaunijā ieradās ap 500 ciemiņu no Latvijas un Lietuvas, lai piedalītos 4. Baltijas nedēļā. Šie ciemiņi pārstāvēja 16 organizācijas.

Ipašs vilciens ar Baltijas nedēļas ārvalstu viesiem ieradās Tallinā ar nelielu nokavēšanos, pāris minūtes pēc 9-lēm Baltijas stacijā ciemiņus sagaidīja Baltijas nedēļas rīcības komisijas priekšsēdētāja, augstākais pilsētas galva ģenerālmajors A. Tinisons (Tõnisson), Igaunijas-Latvijas-Lietuvas sadarbības biroja priekšsēdētājs, pilsētas galva A. Uessons, vairums kopējā biroja un draudzības biedrību darbinieku, Lietuvas sūtnis B. Daiklde, Latvijas sūtnis V. Sūmans un to 16 organizāciju pārstāvji, kas gaidīja savus dienvidu kaimiņus – rakstnieki ar Ed. Hūbelu un Hendriku Višnapu (Višnapuu), mūziķi ar prof. Juhānu Āviku, lauksaimnieku kameraz darbinieki ar direktoru T. Kitiņu priekšgalā, Tirdzniecības kameras vadītāji ar Joakimu Puhku priekšgalā, mēmiņi, juristi, sabiedriskie darbinieki u. c., u. c.

Viesu vidū varēja pamanīt Latvijas-Igaunijas biedrības priekšsēdētāju, galveno rīkojāju O. Nērdacu, Kaunas pilsētas galvu Rusteiku, Vīnas pilsētas galvu Stāšys, Rīgas pilsētas galvu Lūse u. c. Rīgas pilsētas augstākā galve R. Lēpiņš bija gaidīts tikai otrā diena.

Svētku aprīšanās tēlī „Estonia” viesus uzrunāja premjerministrs profesors J. Ullootsa.

[...] Mežakas un mežas tautas rīkojas gudri, ka tās pieļaujas tiem tautu rīcībām, kas ir cerības ar am un arī savstarpējā dzīvot mierā. Tāpēc, Jūs ar pilnām tiesībām varat uzsvērt to, ka patērēties ar tolu austrumu kaimiņu neslēgtam pakaram, kas Austrum-Baltijas tautas var būt ar mežņu dāvu, un tāpēc arī ir svarīgāka, šim mežņu kopā sarīkojam. Un, beidzot, jūs varat sev atpazīnāt, ka šī kopā sarīkojam ir svarīga un izšķirīga. Kas jau šeit bija parstāvēt un arī pašam izvēlēties un, kā jau ir, tāpēc, ka šī kopā sarīkojam ir svarīga un izšķirīga.

Šis pūlīzāms ir svarīgs un tāpēc jāatpazīn, ka šī kopā sarīkojam ir svarīga un izšķirīga.

...ties, lai šīs ziņas nekavējoši tiktu nodotas franču
...saziņas
...Latvijā jau kontrolēja ārzemju diplomātisko
...redzams, ka Angliju īpaši neinteresēja Latvijas

[36.] Rīgas–Tallinas ātrvilciens netālu no Valkas Latvijas pusē 30. gadu beigās.

Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas

Igaunijas rīta avīzes 15. jūnijā klusēja par iepriekšējā dienā notriekto Somijas pasažieru lidmašīnu „Kaleva“ un Sarkanās armijas provokācijām pret Igaunijas armijas jūras kara bāzēm.

No rīta Igaunijā ieradās ap 500 ciemiņu no Latvijas un Lietuvas, lai piedalītos 4. Baltijas nedēļā. Šie ciemiņi pārstāvēja 16 organizācijas.

Īpašs vilciens ar Baltijas nedēļas ārvilstu viesiem ieradās Tallinā ar nelielu nokavēšanos, pāris minūtes pēc 9-iem Baltijas stacijā ciemiņus sagaidīja Baltijas nedēļas rīcības komisijas priekšsēdētājs, augstākais pilsētas galva ģenerālmajors A. Tinisons [Tõnisson], Igaunijas–Latvijas–Lietuvas sadarbības biroja priekšsēdētājs, pilsētas galva A. Uessons, vairums kopējā biroja un draudzības biedrību darbinieku, Lietuvas sūtnis B. Dailidē, Latvijas sūtnis V. Šūmans un to 16 organizāciju pārstāvji, kas gaidīja savus dienvidu kaimiņus – rakstnieki ar Ed. Hubelu un Hendriku Visnapū [Visnapuu], mūziķi ar prof. Juhanu Āviku, lauksaimnieku kameras darbinieki ar direktoru T. Kintigu priekšgalā. Tirdzniecības kameras vadītāji ar Joakimu Puhku priekšgalā, mērnieki, juristi, sabiedriskie darbinieki u. c., u. c.

Viesu vidū varēja pamanīt Latvijas–Igaunijas biedrības priekšsēdētāju, galveno rīkotāju O. Nonācu, Kauņas pilsētas galvu Rusteiku, Viļņas pilsētas galvu Stašys, Rīgas pilsētas galvu Lule u. c. Rīgas pilsētas augstākā galva R. Liepiņš tika gaidīts tikai otrā dienā.¹⁶⁴

Svētku atklāšanā teātrī „Estonia“ viesus uzrunāja premjerministrs profesors J. Uluotsa:

[..] Mazākas un mazas tautas rīkojas gudri, ka tās neiejaucas lielo tautu cīņā, bet gan cenšas ar tām un arī savstarpēji dzīvot mierā. Tālāk. Jūs ar pilnām tiesībām varat uzsvērt to, ka, pateicoties ar lielo austrumu kaimiņu noslēgtajam paktam, tieši Austrumbaltijas tautas var baudīt mierīgu dzīvi, un tādēļ arī ir saprotama šī mierīgā kopā sanākšana. Un, beidzot, jūs varat sev atgādināt, ka šī kopā sanākšana ir kārtējā un tradicionāla, kas jau sen bija paredzēta un arī pašlaik ir vietā un laikā, jo trūka objektīvu un būtisku iemeslu, lai šī kopā sanākšana nenotiktu.

Šie paredzamie spriedumi ir tādi, kuriem varu pilnīgi piekrist. Manuprāt, šie apgalvojumi ir būtiski pamatoti, un tādēļ neviens nevarēs teikt, ka esošā sanākšana ir subjektīvas kļūdīšanās rezultāts.¹⁶⁵

Kad padomju okupācijas drauds ap Baltijas valstīm savilkās, Igaunijas premjerministrs mēģināja mierināt viesus ar Baltijas tautu šodienas mierīgo dzīvi. Sakot šos vārdus, viņš, bez šaubām, pats tā nedomāja. Šī runa vēlreiz spilgti parādīja visu Baltijas valstu valdību samierināšanās politiku attiecībā pret padomju karaspēka klātbūtni neatkarīgās valstīs.

Bija jau par vēlu runāt par triju tautu vēsturisko kopību pirms 4000 gadiem. Ar šādiem virsrakstiem mētājās avīžu korespondenti, bet šo valstu politiķi pēdējos piecos gados neko nebija darījuši kopīgās aizsardzības sistēmas labā.

Tallinā pienāca ziņa, ka Lietuvas prezidents A. Smetona šodien, t. i., 15. jūnijā, atstājis valsts rezidenci Kauņā un devies emigrācijā uz Vāciju.

¹⁶⁴ Balti nādal algas // Uus Eesti. – 1940. – 16. jūnijs. – 3. lpp.

¹⁶⁵ Eestlased, lätlased ja leedulesed juba 4000 a. naabrid // Uus Eesti. – 1940. – 16. jūnijs.

Lielbritānijas pārstāvis Kauņā Prestons 15. jūnijā plkst. 17.30 izsūtīja uz Londonu telegrammu:

[..] *Padomju armija ienāca Lietuvā plkst. 5.14 no rīta, pēc angļu vasaras laika. Padomju armija ir jau Kauņā un drīzumā ir sagaidāmi augsti padomju pārstāvji.*¹⁶⁶

Vācijas impērijas izglītības un propagandas ministrs Jozefs Gēbelss 15. jūnijā savā dienasgrāmatā ierakstīja:

[..] *Baltijā troksnis turpinās. Iespaidis tāds, ka Maskava vēlas tur īstenot tabula rasa*. Pats gudrākais, ko viņa patreiz var izdarīt.*¹⁶⁷

¹⁶⁶ Lielbritānijas Ārlietu ministrijas arhīvs. Public Record Office. FO 371/34761.

* Tīrs dēlis (latīņu val.) – ar vasku pārklāts dēlītis rakstīšanai. *Tabula rasa* nozīmēja, ka iepriekšējais uzraksts nodzēsts vai iznīcināts.

¹⁶⁷ Гёббельс Й. Война – начало всех начал. Из дневников. Октябрь 1939 г. – май 1941 г. // Откровения и признания. Нацистская верхушка о войне „Третьего рейха“ против СССР. Секретные речи. Дневники. Воспоминания / Пер. с нем и сост. Г. Я. Рудой. – Москва: ТЕРРА, 1996. – стр. 209.

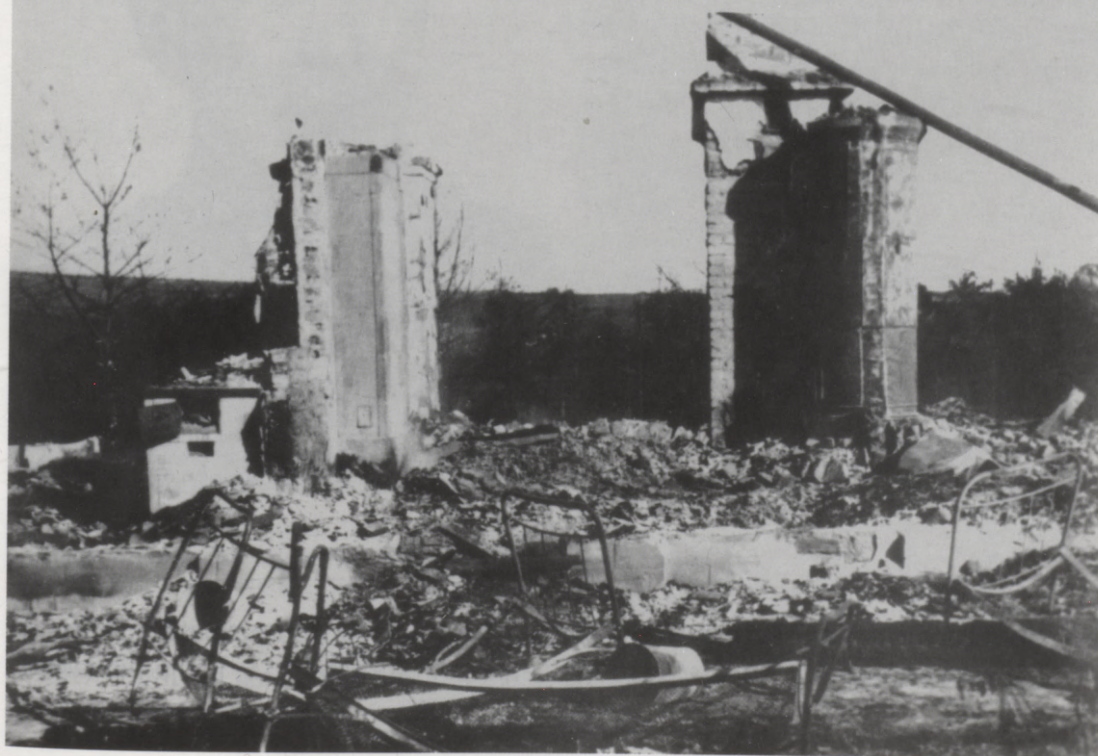
Ģenerāļa L. Bolšteina izmeklēšanas komisija

Robežsargu brigādes 1939. gada 17. oktobra rīcībā
miem uz austrumu robežsargu komandpostu
plkst. 12.45 Robežsargu brigādes komandieris
3. Abrenes bataljona komandieris K. Holandera telefonogramā
K. Holandera telefonogramā
precīzi skaidroja jau pieminētās

Robežsargu brigādes 1939. gada 17. oktobra
vietu izbrauca Latvijas Armijas
un Robežsargu brigādes
biogrāfiju B26).

Ģenerāļa L. Bolšteina
12.00, jo galamērķi minēti

Tā bija pēdējā reize
tirdzīnu priekšā iekārtā
iz kura burtis R un zem tā

19
uz
1940. gada 15. jūnijā 17.30 izpūta uz
Generāļa L. Bolšteina
izmeklēšanas komisijā
15. jūnijā
tabula

37. NKVD specvienību uzbrukumā 1940. gada 15. jūnijā nodedzinātā 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes ēka Masļenkos. Fotografēta 15. jūnija pievakarē.

Foto no LWA, 2574. f., 2. apr., 7082. lieta, 26. lp.

Robežsargu brigādes štābs neoficiālu informāciju par traģiskajiem notikumiem uz austrumu robežas Abrenes apriņķī bija saņēmis telefoniski. 15. jūnijā plkst. 12.45 Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins saņēma 3. Abrenes bataljona komandiera amata pienākumu izpildītāja kapteiņa K. Holandera telefonogrammu Nr. A 11–851. Telefonogrammas saturs diezgan precīzi skaidroja jau pieminētos notikumus 2. un 3. sardzē.¹⁶⁸

Robežsargu brigādes štābā tika sastādīta izmeklēšanas komisija. Uz notikuma vietu izbrauca Latvijas Armijas kara prokurors pulkvedis Jānis Aleksandrs Kūlmanis un Robežsargu brigādes tieslietu pārzinis kapteinis Jānis Lapkašs (*sk. pielikumā biogrāfiju B26*).

Ģenerāļa L. Bolšteina dienesta auto Rīgu varēja atstāt starp plkst. 09.00 un 12.00, jo galamērķi minētie virsnieki bija sasnieguši vēlā pēcpusdienā.

Tā bija pēdējā reize, kad Robežsargu brigādes štāba auto ar standarta karodziņu priekšā (karodziņš valsts krāsās ar zaļu laukumu augšējā stūrī pie kātiņa, uz kura burts R un zem tā burtiņš Š – štābs), šofera Kārļa Vestmaņa vadīts, sasniedza valsts robežu.¹⁶⁹

Ģenerālis L. Bolšteins uz notikuma vietu neizbrauca. Par viņa neatrašanos traģēdijas vietā Mašlenkos savās rakstiskās liecībās apliecina robežsargs R. Goldbergs un Abrenes apriņķa 1. policijas iecirkņa krimināluzraugs A. Reinvalds.¹⁷⁰ R. Goldbergs izmeklēšanas vietā bija redzējis divas citas augsta ranga militārpersonas.¹⁷¹ Viena no viņām varēja būt pulkvežleitnants Gustavs Šķenders, kura pārziņā bija Padomju Savienības militārbūves 3. Abrenes bataljona pārraudzītajā teritorijā pie robežas. G. Šķenders gan pie robežas ik reizes ieradās kapteiņa formastērpā.

Otrs varēja būt 7. Siguldas kājnieku pulka komandieris ģenerālis Vilis Spandegs. 7. Siguldas kājnieku pulka 3. bataljons bija vistuvāk pievirzīts austrumu robežai Abrenes apriņķī – tas bija Viļakas garnizons. 7. Siguldas kājnieku pulks un 3. Abrenes bataljons Padomju Savienības uzbrukuma gadījumā bija stratēģiski saistīti.

[38.] Latvijas Armijas kara prokurors pulkvedis Jānis Aleksandrs Kūlmanis. (Foto no LVVA, 5601. f., 1. apr., 3354. l., 27. lp. o. p.)

¹⁶⁸ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 4. lp.

¹⁶⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1176. l., 63. lp.

¹⁷⁰ Okupācijas muzeja krājumi, inv. Nr. 5525.

¹⁷¹ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

Visus izmeklēšanas dokumentus parakstījis ģenerālis L. Bolšteins, taču to viņš varēja izdarīt arī Rīgā. Ticamāk, ka viņš neatradās notikumu vietā, jo viņa auto Rīgu atstāja laikā no plkst. 09.00 līdz 12.00 dienā un telefonogramma pienāca Rīgā 12.45, tālāk ģenerālim bija jāinformē Latvijas valdība.

Pa ceļam Viļakas garnizonā izmeklēšanas komisija uzņēma mašīnā armijas feldšeri kaprāli J. Henkūzenu¹⁷², bet Abrenē viņiem pievienojās apriņķa galvenais ārsts Antons Kiors (*sk. pielikumā biogrāfiju B27*) un 4. rotas 2. vada komandieris virsleitnants Mārtiņš Robiņš (*sk. pielikumā biogrāfiju B28*). Kaprālis Jānis Henkūzens tika nozīmēts kā ārsta A. Kiora palīgs un dokumentos parakstījās kā liecinieks. Vēl kā liecinieku komisija pieaicināja 1. vada komandieri virsleitnantu Kārli Medni. Komisija visu rūpīgi apskatīja, izmērīja, aprakstīja atrastos Sarkanajai armijai piederošos priekšmetus, par ko sīkāk un precīzāk lasiet pielikumā ievietotajā apskates protokola kopijā. Darbs ievilkās līdz vēlam vakaram. Lieciniekus nolēma pratināt otrā dienā, 16. jūnijā, bet līķus secēšanai pārveda uz Abreni.

Nākamā diena, 16. jūnijs, bija svētdiena. Tā kā 3. sardze bija izdemolēta un

39. Kapteinis Jānis Lapkašs savā darba kabinetā Robežapsardzības štābā 30. gadu sākumā. (Foto no Eižena Lapkaša kolekcijas)

vēl bez telefona sakariem, bet 2. sardze nodegusi, tad liecinieku uzklauššana notika 1. sardzē.¹⁷³ Kopumā tika nopratinātas 11 personas: 3 robežsargi, 2 robežsargu virsnieki, 2 valsts ierēdņi un 4 civilpersonas.

Pratināšanas protokolus rakstīja kapteinis J. Lapkašs. Vēlāk Rīgā izmeklēšanas komisijas slēdzieni un shēmu apraksti tika pārrakstīti uz rakstāmmašīnas, bet šie pratināšanas un tiesu medicīnas slēdzieni palika rokrakstā.

Kapteinis J. Lapkašs ļoti labi zināja visas speciālās robežsargu dienesta instrukcijas, jo daļu no tām viņš pats bija sastādījis. Domājams, ka J. Lapkašs, apskatot nošautā Jāņa Macīša līķi, ievēroja, ka nelaiķim vienā kājā bija gumijas zābaks, bet otra kāja basa. Tas arī bija ierakstīts mediķu slēdzienā. J. Lapkašs saprata, ka sargs J. Macītis

¹⁷² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1526. l., 225. lp.

¹⁷³ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

bija pārkāpis vienu no dienesta instrukcijām. Sargiem ekipējumā nebija doti garie gumijas zābaki. Viena daļa sargu tos bija iegādājušies personiski – zvejas vajadzībām. Sargiem, atrodoties norīkojumā uz robežas, bija stingri noliegts jebkurš makšķerēšanas veids. J. Macītis šajā naktī to bija pārkāpis. Sargi makšķernieki bija izgatavojuši murdiņu, kuru naktī zem ūdens pārbīdīja šķērsām upei. Tādā veidā bija aizšķērsots upes tecējums, loms bija lielāks, bet arī valsts robeža bija pārkāpta. Abu valstu robežlīnija skaitījās upes vidus. Strīdīgā vietā, kur atkarībā no ūdens līmeņa mainījās krastu konfigurācija, robežlīnija bija atzīmēta ar upes gultnē iedzītiem ozolkoka stabiņiem.

Domājams, ka sarga J. Macīša zvejošanas veidu padomju robezsargi iepriekš bija novērojuši un tieši šīs nodarbes laikā sarkanarmieši bija šķērsojuši upi. Iespējams, ka uzbrucēji bija izraudzījušies vairākas vietas upes šķērsošanai, vadoties pēc apstākļiem, kur tajā brīdī atradās gaitnieks, kurš gar robežupi varēja pārvietoties dažādos virzienos.

Izmeklēšanas protokolos šī pārkāpuma nianse netika ierakstīta, jo tai vairs nebija nekādas nozīmes. Varam izdarīt tikai minējumus – vai J. Macītis tika sašauts, nodarbojoties ar neatļautu zvejas veidu, vai arī miglā uzduroties uzbrucējiem?

J. Macīša līķi atpazīna robezsargs R. Goldbergs. Jāņa Macīša līķa Tiesu medicīnas izmeklēšanas protokols bija visgarākais, tas sastāvēja no 20 punk-

40. Bijušais robezsargs Olģerts Grants (1911–2000) pirmceltajā 1. rotas nometnē Augšpilī 1991. gada 10. septembrī. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

tiem.¹⁷⁴ Analizējot šo protokolu, var pārliecināties, ka J. Macītis bija sašauts ar automātisko pistoli (automātu).

Izmeklēšanas komisija tobrīd nemēģināja noskaidrot sarkanarmiešu uzbrukuma iemeslus, bet mēģināja noteikt pazudušo cilvēku skaitu. Savukārt Tiesu medicīnas ekspertīze sīki izmeklēja nogalināto personu nāves iestāšanās iemeslus. Līķu sekcijas tika veiktas ļoti rūpīgi, detalizēti visu aprakstot. Tā kā tobrīd Latvija bija neatkarīga valsts, šo uzbrukuma pierādījumu varētu izvirzīt pret Padomju Savienību (*sk. pielikumā dokumentu D7*).

Kopīgiem spēkiem vajadzēja noskaidrot ceturtā (pārogļotā) līķa personību. Sargs Oļģerts Grants savā liecībā apgalvoja, ka pie ēkas krāsmatām atrastā skārda papirosu kārba un melns (apdedzis) kabatas pulkstenis piederot sargam Valdim Grīnvaldam (personiskajā dienesta lietā rakstīts priekšvārds Voldemārs).¹⁷⁵

Oļģerts Grants robeždienesta sākumā bija sargs robežjoslā. Vēlāk tika pārcelts par zirgu puisī 1. rotas nometnē Augšpilī. Pārcelšanas iemesls viņa personiskajā lietā nav minēts. Iespējams tāpēc, ka viņš bija dienējis Latvijas Armijas 1. jātnieku pulkā. Pēc dabas O. Grants bija plātīgs, ļoti mīļējis citus aprunāt, izsmiet; mazliet bijis arī intrigants.

Ģenerāļa L. Bolšteina izmeklēšanas komisija O. Granta liecībai neticēja, un komisijas dalībniekiem pašu spēkiem izdevās noskaidrot pārogļotā līķa personību. Tas bija Pēteris Cimoška. Robežsargu virsnieki bija ievērojuši Pēterim piederošo pulksteni un papirosu etviju. Viņa pulkstenis bija apstājies plkst. 04.30.

Vienīgais, kurš bija redzējis ķīlnieku aizvešanu pāri Blontu dzirnavu dambim, bija 13 gadus vecais Nikolajs Semjonovs. Tajā rītā tēvs viņu bija agri modinājis, lai veiktu dažādus saimniecības darbus. Pēkšņi caur logu viņš ieraudzījis, ka pagalmā ienāk sarkanarmieši un aizved tēvu uz 3. sardzi.¹⁷⁶

Izmeklēšanas komisijai izdevās noskaidrot, ka uzbrukumā 2. un 3. sardzei par ķīlniekiem gūstā tika aizvesti 10 Latvijas robežsargi un 27 civilpersonas, no kurām astoņas bija nepilngadīgi bērni.

Izmeklēšanas komisijai 1. sardzē nācās strādāt nospiedošā atmosfērā. Robežas otrā pusē krievu kolhoznieki bija iebruukuši krūmos traktoros un atstājuši tos ar ieslēgtiem dzinējiem. Visu 16. jūniju šie traktori imitēja tanku radīto troksni. Robežposmā no Barausiem līdz Gauriem pāri Ludzas upei nebija tiltu. Šajā posmā Sarkanā armija nekoncentrēja smago kara tehniku.

Pa galvenajiem ceļiem uz Latviju Sarkanā armija turpināja pievilkt karaspēku pie robežas.

¹⁷⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 17. lp.

¹⁷⁵ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 10. lp. o.p.

¹⁷⁶ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 12. lp. o.p.

CIVILPERSONU UN ROBEŽSARGU SARAKSTS, KURUS KĀ ĶĪLNIEKUS
SAGŪSTĪJA NKVD SPECVIENĪBAS 1940. GADA 15. JŪNIJĀ UZBRUKUMA
LAIKĀ LATVIJAS ROBEŽSARGU BRIGĀDES 3. ABRENES BATALJONA

1. ROTAS 2. UN 3. SARDZEI

Vārds	Vecums (gadi)	Dzīvesvieta	Dzīvesvieta
1. Vasiļjevs Jānis	nav zināms	Gauru pagasts	Makovkas sādža
2. Vasiļjeva Matrjona	nav zināms	Gauru pagasts	Makovkas sādža
3. Ivanovs Jānis	24	Gauru pagasts	Kuzņecu sādža
4. Ivanovs Aleksandrs	19	Gauru pagasts	Kuzņecu sādža
5. Kozlovskis Grigorijs	24	Gauru pagasts	Kuzņecu sādža
6. Michailovs Dmitrijs	nav zināms	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
7. Michailova Valentīna	nav zināms	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
8. Gailis Natālija	26	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
9. Gailis Ausma	7	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
10. Gailis Ārijs	3	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
11. Driņģe Anna (dz. Zelvis)	28	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
12. Sluijonovs Pēteris	45	Augšpils pagasts	Blontu sādža
13. Smukkalns Kārlis	45	Augšpils pagasts	Blontu sādža
14. Smukkalne Elza	43	Augšpils pagasts	Blontu sādža
15. Smukkalne Biruta	12	Augšpils pagasts	Blontu sādža
16. Šmukkalne Silvija	7	Augšpils pagasts	Blontu sādža
17. Smukkalns Ivars	4	Augšpils pagasts	Blontu sādža
18. Smukkalne Izolda	15	Augšpils pagasts	Blontu sādža
19. Smukkalne Dagnija	1	Augšpils pagasts	Blontu sādža
20. Bētere Eduards	37	Augšpils pagasts	Blontu sādža
21. Bētere Aleksandra	20	Augšpils pagasts	Blontu sādža
22. Orehovs Aleksandrs	45	Augšpils pagasts	Masļenku sādža
23. Maslovs Dmitrijs*	52	Augšpils pagasts	Masļenku sādža
24. Maslova Anna	45	Augšpils pagasts	Masļenku sādža
25. Maslova Olga	18	Augšpils pagasts	Masļenku sādža

* 1940. gada 7. jūlijā, kad no Ostrovas cietuma atbrīvoja sarakstā minētos ķīlniekus, D. Maslovs palika apcietinājumā.

26. Krieviņš Artūrs	12	Augšpils pagasts	Masļenku sādža
27. Locāne Genovefa	22	Gauru pagasts	nav zināms
28. v.v. Lazdiņš Vilis	32	Gauru pagasts	nav zināms
29. sargs Polis Arvīds	29	Gauru pagasts	nav zināms
30. sargs Abrickis Jēzups	26	Gauru pagasts	nav zināms
31. sargs Driņģis Staņislavs	39	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
32. sargs Kraucis Vilis	27	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
33. sargs Gailis Fricis	26	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
34. sargs Ozolnieks Alberts	25	Augšpils pagasts	Šmaiļu sādža
35. sargs Krieviņš Žanis	34	Augšpils pagasts	Masļenku sādža
36. seržants Kancītis Fricis	36	Augšpils pagasts	nav zināms
37. sargs Grīnvalds Valdis	27	Augšpils pagasts	Masļenku sādža

Saraksts sastādīts, izmantojot kapteiņa K. Holandera izziņu (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 102. lp., 102. lp. o. p.) ar grāmatas autora labojumiem un papildinājumiem. Izziņa nav datēta. Domājams, ka izziņa kalpoja telefoniskai informācijai, kuru pieprasīja Robežsargu brigādes štābs Rīgā. Vēlāk to izmantoja ģenerāļa L. Bolšteina vadītā izmeklēšanas komisija, veicot vietējo iedzīvotāju iztaujāšanu notikumu vietās.

Apskatīšanas protokols.

1940. gada 16. jūnijā Iekšlietu ministra iecelta komisija ieradās Abrenes apriņķa Augšpils pagasta Masļenkos, kur novietota Robežsargu brigādes III. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardze, un sakarā ar komisijas rīcībā nodoto ziņojumu, ka minētai sardzei naktī no 14. uz 15. jūniju noticis bruņots uzbrukums, stājās pie notikuma vietas apskatīšanas, pie kam konstatēja sekojošo:

1. Sardzes ēka nodegusi līdz pamatiem. Starp gruvešiem redzamas iekšējā iekārtas dzelzs vai citu metala priekšmetu atliekas: deformējušās metala gultas, trauki, logu un durvju apkalumi. Ēkas pamati labi saskatāmi.

2. Sardzes saimniecības ēka nodegusi līdz pamatiem. Starp gruvešiem redzamas ēkā atradušos metala priekšmetu: divriteņu, saimniecības rīku atliekas.

3. No sardzes ēkas pamatiem metra attālumā atrodas stipri apdedzis cilvēka līķis, kura tiesmedicīniskā apskatē sastādīts atsevišķs akts.

4. ZR virzienā 8,5 m attālumā no sardzes pam. stūra atrodas nedaudz apdedzis robežsarga līķis, par kuru sastādīts atsevišķs tiesmedicīniskas apskates akts. (Sk. pielikumā dokumentu D7.)

5. No sardzes ēkas pamatiem D virzienā 8,3 m attālu atrodas sievietes līķis, par kura apskati sastādīts tiesmedicīniskas apskates akts.

6. DA virzienā no sardzes ēkas pamatiem 199 m attālumā atrodas vīrieša līķis, par kuru sastādīts tiesmedicīniskais akts. Līķa tuvumā pārsienamo materiālu individuālās paketes saturs – marles saite.

7. ZK virzienā 18 m attālumā no sardzes pamatiem atrodas sakņu dārzā smiltīs rokas granata, kura nav eksplodējusi. Rokas granata nav no Latvijas armijā lietojamā apbruņojuma, krāsota pelekažā aizsargu krāsā, ar kātu un šķembotāju.

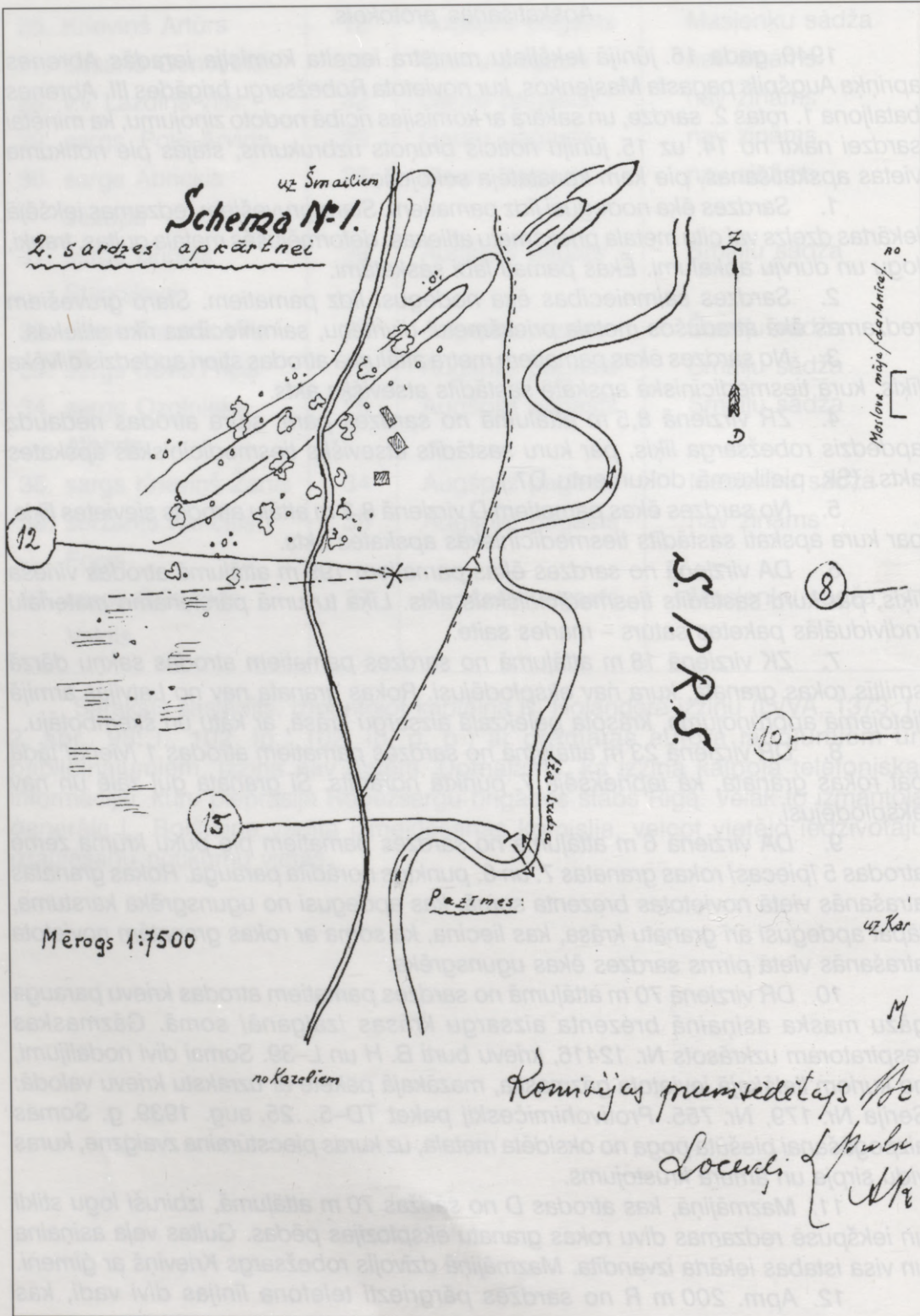
8. DR virzienā 23 m attālumā no sardzes pamatiem atrodas 1 [viena] tāda pat rokas granata, kā iepriekšējā 7. punktā norādīts. Šī granata guļ zālē un nav eksplodējusi.

9. DA virzienā 6 m attālumā no sardzes pamatiem pie puķu krūma zemē atrodas 5 [piecas] rokas granatas 7. un 8. punktos norādīta parauga. Rokas granatas atrašanās vietā novietotas brezenta somā, kas apdegusi no ugunsgrēka karstuma, tāpat apdegusi arī granatu krāsa, kas liecina, ka soma ar rokas granatām novietota atrašanās vietā pirms sardzes ēkas ugunsgrēka.

10. DR virzienā 70 m attālumā no sardzes pamatiem atrodas krievu parauga gāzu maska asiņainā brezenta aizsargu krāsas [zaļganā] somā. Gāzmaskas respiratoram uzkrāsots Nr. 12416, krievu burti B. H un L-39. Somai divi nodalījumi, no kuriem lielākajā ievietota gāzmaska, mazākajā pakete ar uzrakstu krievu valodā: Serija Nr. 179, Nr. 755. Protivohimičeskij paket TD-5...25. aug. 1939. g. Somas aizpogāšanai piešūta poga no oksidēta metala, uz kuras piecstūrainā zvaigzne, kuras vidū sirpja un āmura krustojums.

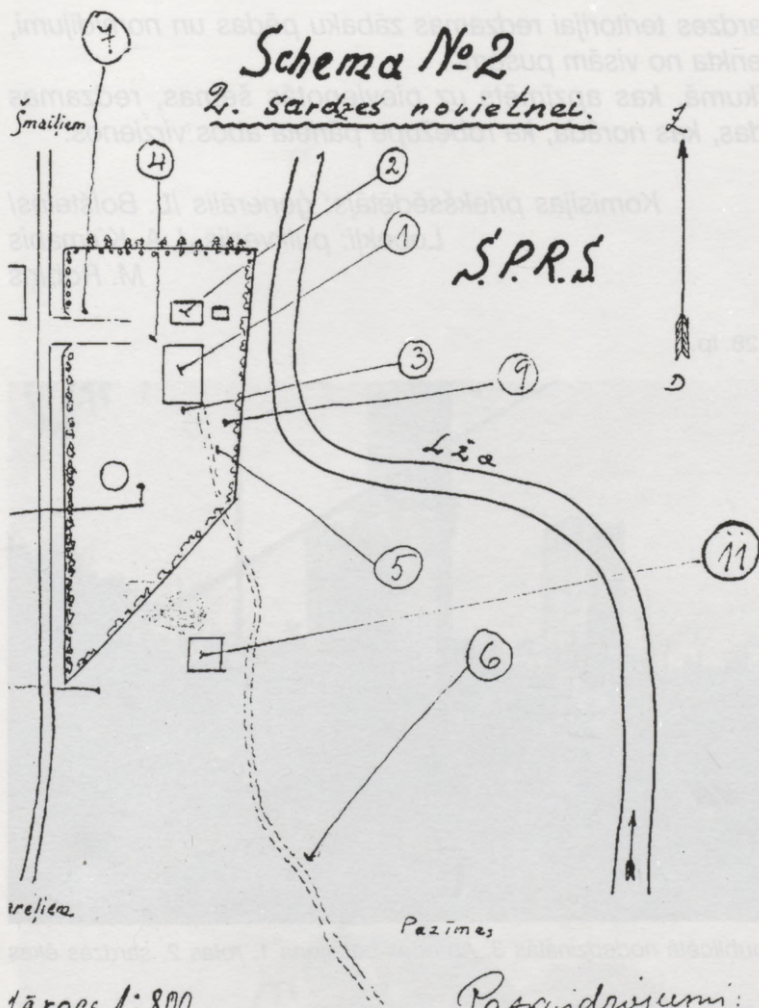
11. Mazmājiņā, kas atrodas D no sādžas 70 m attālumā, izbiruši logu stikli un iekšpusē redzamas divu rokas granatu eksplozijas pēdas. Gultas veļa asiņaina un visa istabas iekārta izvandīta. Mazmājiņā dzīvojis robežsargs Krieviņš ar ģimeni.

12. Apm. 200 m R no sardzes pārgrieztī telefona līnijas divi vadi, kas

Apraksts protokola pielikums 28

Schema №2
2. sardzes novietnei.

lārogs 1:800

olūkiņi
iridīsi pūķi
paņ

Pasākudrojumi:

- ⊥ Strēles novādas apraksts prolo-
kolu minētās vietās, lēt rakstli
strēles atra gēlu aplocē apraksts
prolokolu kārtas ierīkotas

nokārusies uz lauka. Nogriešana notikusi pie staba, pie kura atrodas nomestas stiepuļu griežamās šķēres un viens pāris zeķu, kā arī divi pāri kājautu.

13. *Sardzes pagalmā, gar dzīvžogu un sakņu dārzā vairākās vietās izkaisītas krievu parauga un Latvijas armijas apbruņojumā esošu patronu izšautas čaules un patronu aptveres.*

14. *Visapkārt 2. sardzes teritorijai redzamas zābaku pēdas un nomīdījumi, kuri norāda, ka sardze ielenkta no visām pusēm.*

15. *Robežupes līkumā, kas apzīmēts uz pievienotās šemas, redzamas vairāku gājēju zābaku pēdas, kas norāda, ka robežupe pārieta abos virzienos.*

*Komisijas priekšsēdētājs: ģenerālis /L. Bolšteins/
Locekļi: pulkvedis J. A. Kūlmanis
M. Robinš*

Avots:

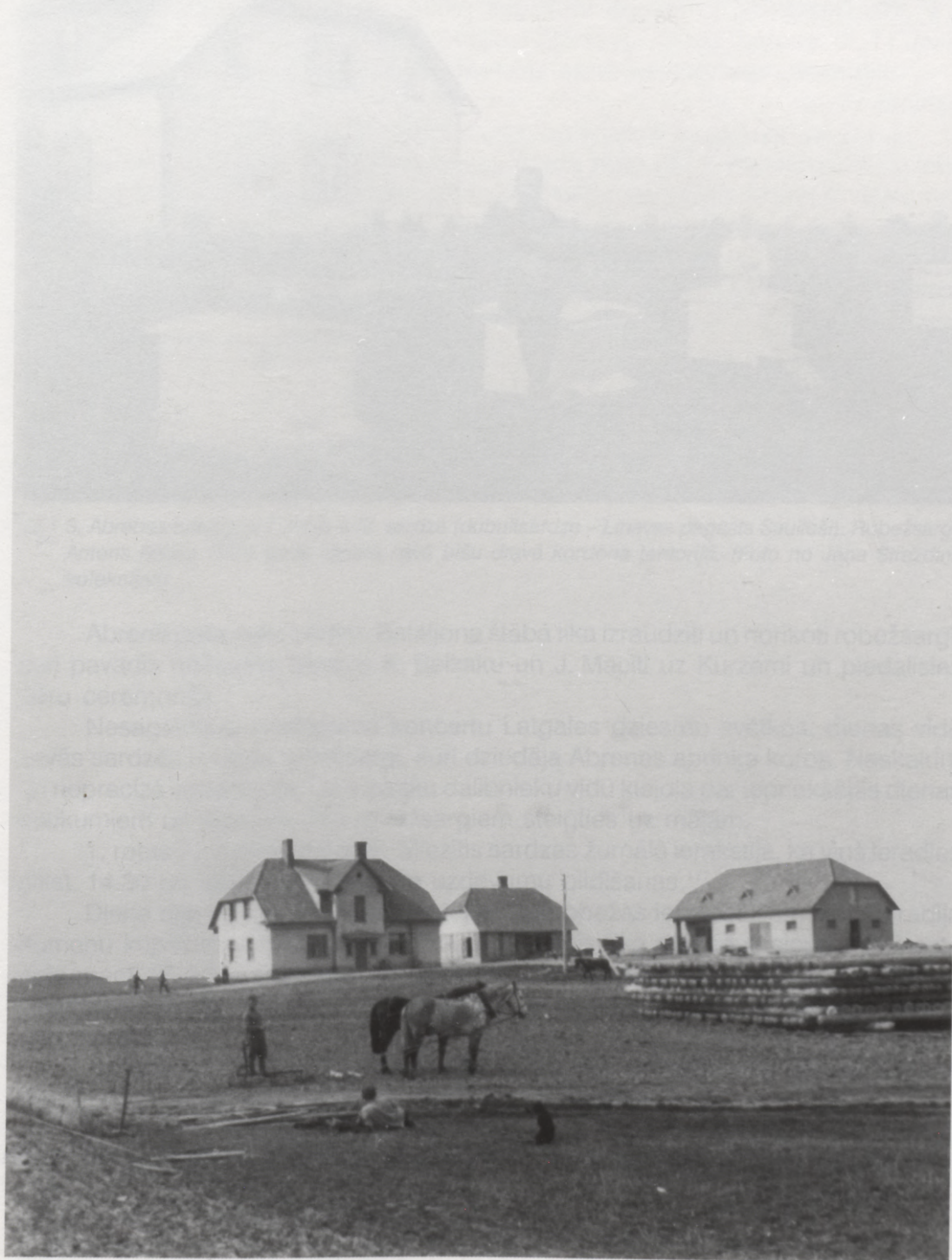
LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 28. lp.

1941. gada 23. jūnijā „Tēvijā” publicētā nodedzinātās 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes ēkas krāsmatu fotogrāfija.*

* Vēstures avotos ir publicētas trīs dažādu rakursu 2. sardzes ēkas krāsmatu fotogrāfijas. Trešais, šajā grāmatā npublicētais attēls apskatāms vācu propagandas izdevumā „Baigais gads” – R., Zelta ābele, 1942. Vācu propagandas izdevumos publicēto attēlu autentiskumu apšaubījuši vairāki vēsturnieki, kas, manuprāt, neattiecas uz Masļenku nodedzinātās sardzes attēliem. Robežsargu brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins, dodoties dienesta braucienā uz valsts robežu, neaicināja līdzī žurnālistus un fotogrāfus. Robežsargu brigādes štāba fotogrāfa pienākumus veica ģenerāļa L. Bolšteina šoferis K. Vestmanis. Arī ģenerāļa L. Bolšteina vadītajā izmeklēšanas komisijā, kura 1940. gada 15. un 16. jūnijā apsekoja Latvijas–PSRS robežkonflikta vietu, fotogrāfa pienākumus veica K. Vestmanis. Vācu okupācijas laikā 1941. gadā, atceroties, kuru nodedzinātās sardzes ēkas Masļenkos krāsmatu fotogrāfiju pievienojis izmeklēšanas komisijas dokumentiem, K. Vestmanis vācu propagandas izdevumiem nodeva divas citas fotogrāfijas.

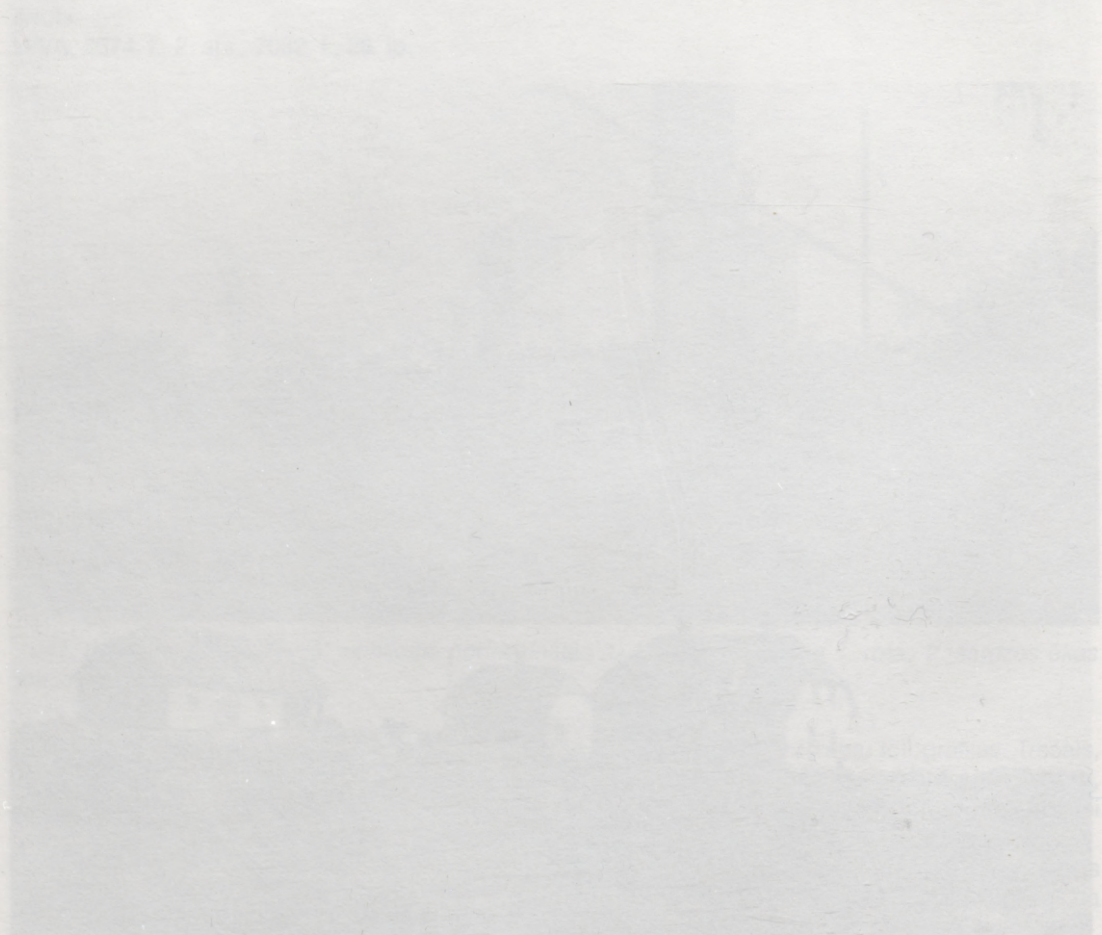
16. jūnijs Abrenes apriņķī un Rīgā

...uz lauka. Nogriezina nozāģi pie staba, pie kura atrodas nometnes
 sistēma. ...
 14. Visapkārt 2. nometnei izveidoti redzamas zāģu pēdas un nomidījumi,
 kas norāda, ka sirdis iekārtas no vietām izkāpa.

15. Robežupes ūdenī, kas iztek no dienvidos Tamas, redzamas
 zāģu pēdas, kas norāda, ka zāģi ir pārvērtis šos virzienus.

Karte ir pielikta piezīmei par to, ka J. Boičevs/
 J. Boičevs, pulkvedis J. A. Kūlmanis
 M. Rodinš

41. Jaunuzceltā 3. Abrenes bataljona 1. rotas nometne Augšpilī 1940. gada
 pavasarī.

Foto no Jāņa Strazdiņa kolekcijas

42. 3. Abrenes bataljona 2. rotas 8./9. sardze (dubultsardze – Linavas pagasta Saulieši). Robežsargs Antons Ričiks 1939. gada vasarā savā bišu dravā kordona teritorijā. (Foto no Jāņa Strazdiņa kolekcijas)

Abrenē gatavojās bērēm. Bataljona štābā tika izraudzīti un norīkoti robežsargi, kuri pavadīs nošautos biedrus K. Beizaku un J. Macīti uz Kurzemi un piedalīsies bērū ceremonijā.

Nesagaidījuši noslēguma koncertu Latgales dziesmu svētkos, dienas vidū savās sardzēs ieradās robežsargi, kuri dziedāja Abrenes apriņķa koros. Neskaidrā un neprecizā informācija, kura svētku dalībnieku vidū klejoja par iepriekšējās dienas notikumiem uz robežas, lika robežsargiem steigties uz mājām.

1. rotas 7. sardzes sargs E. Miežītis sardzes žurnālā ierakstīja, ka viņš ieradies plkst. 14.30 un stājies pie dienesta uzdevumu pildīšanas.¹⁷⁷

Diena bija saulaina un silta. Vietējiem pierobežas iedzīvotājiem izbrīnu radīja dūmeņu kūpēšana kordonos. Sardžu ēku krāsnīs tika dedzināti slepeni dienesta dokumenti.¹⁷⁸ Arhīvā dokumentu dedzināšanas pavēles atrast nevar. Noteikti to telefoniski lika darīt brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins. Uguns liesmās pārpelnojas:

- 1) aizturēto robežpārkāpēju žurnāli, kuros tika ierakstīta pirmajā pratināšanā iegūtā informācija par pārkāpēja pāriešanas iemesliem;
- 2) darbības pārskati, aģentūras lietas;
- 3) kartotēkas par aizdomās turētām u. c. personām;

¹⁷⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1566. l., 24. lp.

¹⁷⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-9960. l., 40. lp.; LVA, 1986. f., 2. apr., P-8376. l., 29. lp.

- 4) naudas saņemšanas kvītis slepenās aģentūras personām;
- 5) mobilizācijas rakstu žurnāli;
- 6) sarakstīšanās mobilizācijas lietās.¹⁷⁹

No Rēzeknes slimnīcas uz Rīgas pilsētas 1. slimnīcu tika pārvesta un plkst. 11.30 ievietota smagi ievainotā Lidija Krieviņš.

Slimnīcas 10. nodaļas ārsts asistents E. Brencis sāka rakstīt L. Krieviņš slimības vēsturi:

[..] *Sejas labā pusē virzienā no auss ārējās lejas priekšējās malas uz leju un priekšpusi apmēram 8 cm gara svaigi sašūta brūce. Tās apakšējā galā gumijas caurule un tampons. Labās auss skriemelī apmēram 1 cm gara brūce, kurā iestrēdzis svešķermenis – dzelzgabals.*

Labā krūšu novada apakšējā daļā, kā arī labā jostas, gūžas ciskas un stilba apvidū apmēram 30 (trīsdesmit) brūces.¹⁸⁰

182 3. Aprīlis, 1939. gada. Rēzeknes slimnīca. Lidija Krieviņš. (Foto no Latvijas Nacionālās arhīva kolekcijas)

Ar šo dokumentu tiek nodrošināta Lidijas Krieviņš veselības aprūpe un rehabilitācija. Dokumentā ir minēti visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu Lidijas Krieviņš veselības aprūpi un rehabilitāciju. Dokumentā ir minēti visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu Lidijas Krieviņš veselības aprūpi un rehabilitāciju.

1. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās. 2. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās.

3. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās. 4. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās.

5. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās. 6. 1939. gada 3. aprīlī Rēzeknes slimnīcā tika veikta Lidijas Krieviņš operācija. Operācijas laikā tika noņemti visi svešķermeņi un brūces tika apstruktas. Operācija tika veikta veiksmīgi, un Lidija Krieviņš tika atlaistā mājās.

¹⁷⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 40. l., 4. lp.

¹⁸⁰ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 27. lp. o.p.

Igauniju sasniedza vēsts, ka padomju okupācijas karaspēks ienācis Lietuvā un izvietojas visā valsts teritorijā.

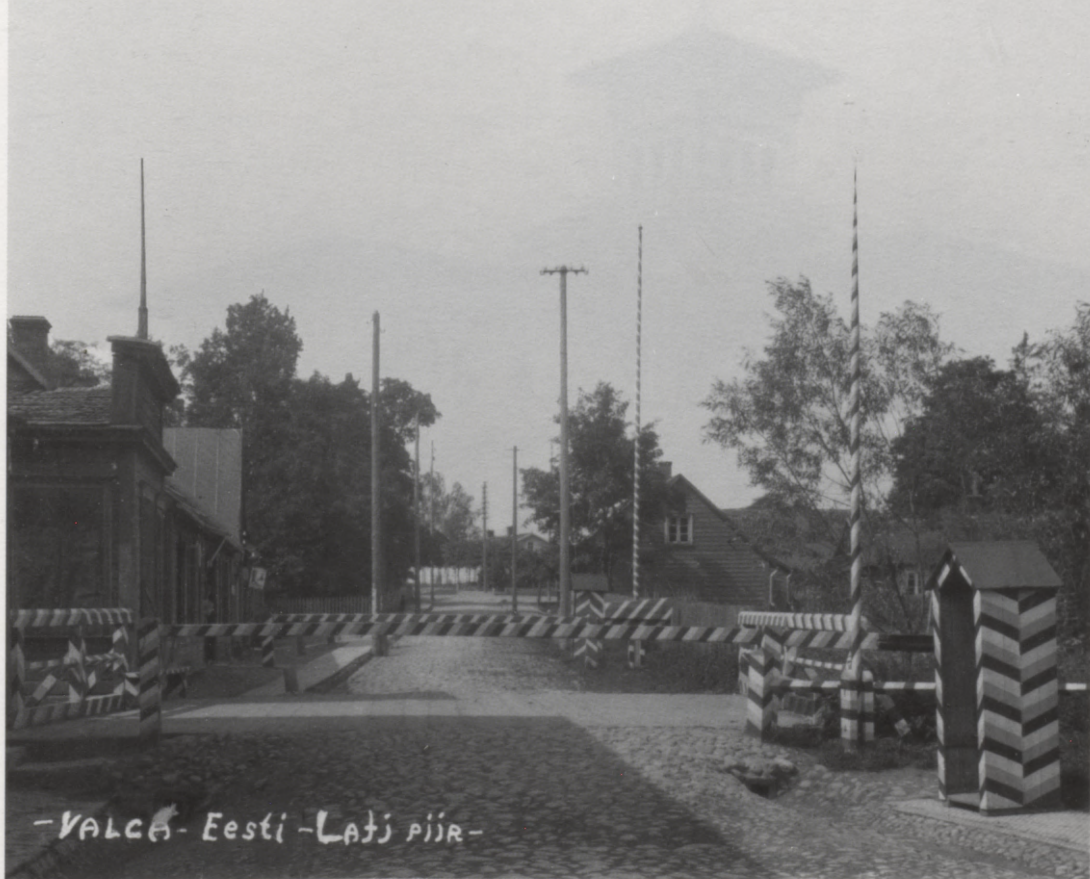
No sestdienas, 15. jūnija, uz 16. jūnija nakti nedeļas dalībnieku no Lietuvas. Aizbrauca Lietuvas operas-mākslinieki un Kauņas pilsētas galva Š. Rūsteika.¹⁴¹

16. jūnijs Igaunijā

Domājams, ka 16. jūnijā Igaunijas armijas jūras spēku virspavēlniecība ar motorizētu mēģināja pārvest uz Somiju Igaunijas prezidentu K. Patsu. Neatkarīgās Igaunijas arhīva dokumentos un liecībās šis fakts nav konstatēts. Par šīs versijas varbūtību liek secināt pašas Čekas interese. 1940. gada 23. septembrī tika pratināts apcietinātais Igaunijas Politiskās policijas vadītājs Johanness Somans (Sooman).¹⁴² Čekas pratinātājs vēlējās uzzināt, vai tiešām bija plānota prezidenta K. Patsa bēgšana.

Sākot versijai par to, ka Lietuvas prezidents A. Smetona aizbēgšana uz Vāciju 15. jūnijā, bet 17. jūnijā Igaunijā jau ienāca padomju okupācijas karaspēks, tad 16. jūnijā vēl bija iespēja izglēbt Igaunijas prezidentu.

Tā kā padomju specdienesti nespēja aizkavēt Lietuvas prezidenta A. Smetona aizbēgšanu, taja garāms, ka pastiprināti tika uzraudzāti arī valsts iekšzīdnieki un Igaunijas prezidenti. Padomju iedzīvotājiem ļoti svarīgi bija ietekot

-VALCA- Eesti-Latvi piir-

Igaunijas–Latvijas robežas pārejas punkts Valkā 1939. gada vasarā.

1939. gada vasarā Valkā bija izveidots robežas pārejas punkts. Šeit bija izveidota robežas pārejas punkta pārvalde un tās darbinieki.

Robežas pārejas punkta pārvaldes darbinieki bija: priekšnieks E. Brencis, sekretārs L. Krievins, darbinieki J. Krievins, J. Krievins, J. Krievins.

Robežas pārejas punkta pārvalde bija izveidota Valkā, kas atrodas pie robežas ar Latviju. Šeit bija izveidota robežas pārejas punkta pārvalde un tās darbinieki. Šeit bija izveidota robežas pārejas punkta pārvalde un tās darbinieki.

Robežas pārejas punkta pārvalde bija izveidota Valkā, kas atrodas pie robežas ar Latviju. Šeit bija izveidota robežas pārejas punkta pārvalde un tās darbinieki.

43. Igaunijas–Latvijas robežas pārejas punkts Valkā 1939. gada vasarā.

Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas

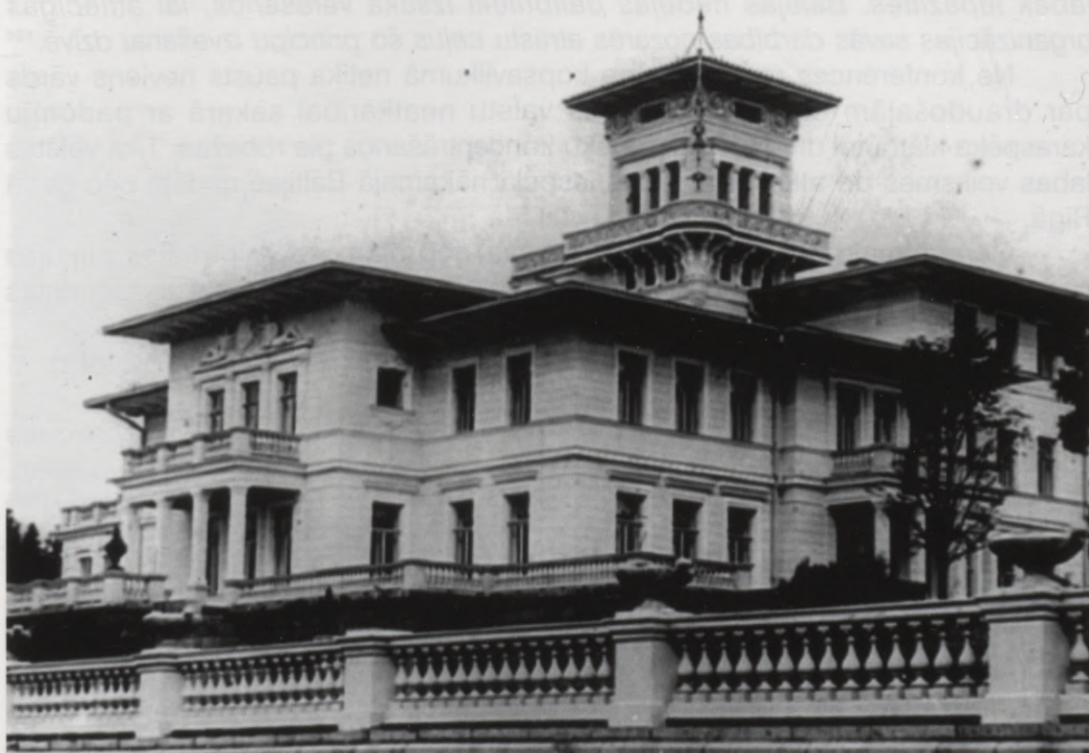
Igauniju sasniedza vēsts, ka padomju okupācijas karaspēks ienācis Lietuvā un izvietojas visā valsts teritorijā.

No sestdienas, 15. jūnija, uz 16. jūnija nakti Igauniju atstāja daļa Baltijas nedēļas dalībnieku no Lietuvas. Aizbrauca Lietuvas operas mākslinieki un Kauņas pilsētas galva S. Rusteika.¹⁸¹

Domājams, ka 16. jūnijā Igaunijas armijas jūras spēku virspavēlniecība ar motorlaivu mēģināja pārvest uz Somiju Igaunijas prezidentu K. Petsu. Neatkarīgās Igaunijas arhīva dokumentos un liecībās šis fakts nav konstatēts. Par šīs versijas varbūtību liek secināt pašas čekas interese. 1940. gada 23. septembrī tika pratināts apcietinātais Igaunijas Politiskās policijas vadītājs Johaness Somans (*Sooman*).¹⁸² Čekas pratinātājs vēlējās uzzināt, vai tiešām bija plānota prezidenta K. Petsa bēgšana.

Šādai versijai par labu liecina Lietuvas prezidenta A. Smetonas aizbēgšana uz Vāciju 15. jūnijā, bet 17. jūnijā Igaunijā jau ienāca padomju okupācijas karaspēks. Tātad 16. jūnijā vēl bija iespēja izglābt Igaunijas prezidentu.

Tā kā padomju specdienesti nespēja aizkavēt Lietuvas prezidenta A. Smetonas aizbēgšanu, bija gaidāms, ka pastiprināti tiks uzraudzīti vēl valstīs palikušie Latvijas un Igaunijas prezidenti. Padomju ideologiem ļoti svarīgi bija īstenot

44. Igaunijas prezidenta Konstantīna Petsa vasaras rezidence Oru. 30. gadi. (Foto no Eesti Filmiarhiiv, Nr. 0-54708)

¹⁸¹ „Balti Nādala“ kokkuvõte // Uudisleht – 1940. – 17. jūnijs – 7. lpp.

¹⁸² Eesti Riigiarhiiv Filial (NKVD), 130. f., 9861-1. l., 261., 262., 263. lp.

neatkarīgo Baltijas valstu varas maiņu ar prezidenta piedalīšanos, lai tādā veidā mazinātu aizdomas par okupāciju.

Prezidenta kuteris atstāja Tallinu un devās uz vasaras rezidenci Oru. Kuteri komandēja jūras kapteinis Klārs (*Klaar*). Viņam palīdzēja laivas motorists. Klārs arī bija Igaunijas aizsargu organizācijas „Kaitselit“ jūras aizsargu nodaļas vadītājs. Ceļā uz Oru laivu aizturēja padomju torpēdkuteri, kuri savas jaudas ziņā bija ātrāki par prezidenta laivu. Šo torpēdkuteru brigāde bija dislocēta jūras kara bāzē Hanko un kontrolēja Baltijas jūras teritoriju līdz pat Gotlandes salai.¹⁸³

Sagūstītā laiva ar apkalpi tika nogādāta Ļeņingradā. Tā kā arī čekisti nevarēja pierādīt prezidenta bēgšanas versijas patiesīgumu, tad J. Somans viņiem ieteica noskaidrot kapteiņa Klāra paša bēgšanas iespējamību uz Somiju.

Nupat kā sākusies, ātri beidzās 4. Baltijas nedēļa Tallinā. Prese rakstīja, ka nedēļas darbs tika paveikts vienā dienā. Savas problēmas bija izrunājuši Baltijas valstu aptiekāri, esperantisti, inženieri, rakstnieki, ugunsdzēsēji, mūziķi, lauksaimnieki. Konferencē pieņemtā rezolūcija vēstīja:

[..] *Noslēdzoties 4. Baltijas nedēļas darbam, tās darbinieki konstatē paveikto auglīgo darbu triju nāciju draudzības stiprināšanai. Mūsu tautām svarīgs jautājums ir ciešāki saimnieciski sakari un kulturālo saišu padziļināšana, kas ļauj vienai ar otru labāk iepazīties. Baltijas nedēļas dalībnieki izsaka vēlēšanos, lai attiecīgās organizācijas savās darbības nozarēs atrastu ceļus šo principu izvešanai dzīvē.*¹⁸⁴

Ne konferences rezolūcijā, ne kopsavilkumā netika pausts neviens vārds par draudošajām briesmām Baltijas valstu neatkarībai sakarā ar padomju karaspēka klātbūtni un tā milzīgo spēku koncentrēšanos pie robežas. Tika vēlētas labas veiksmes un atkalredzēšanās iespēja nākamajā Baltijas nedēļā pēc gada Rīgā.

Ģenerālmajors A. Traksmā (*Traksmaa*) joprojām deva formālas atļaujas padomju lidmašīnām lidot Igaunijas gaisa telpā. Vienas šādas telefonogrammas pilns teksts krievu valodā:

На Вашу телефонограмму N. 338 сообщаю, что на 16 июня с. г. перелеты разрешены.

*A. Траксмаа
ген-майор,
II помощ. В. Мин.*^{*185}

¹⁸³ Turpat.

¹⁸⁴ J.V. Noslēgusies Baltijas ceturrtā nedēļa. Pa telefonu no Tallinas. // Jaunākās Ziņas. – 1940. – 17. jūnijs. – 16. lpp.

* Atbildot uz Jūsu telefonogrammu Nr. 338, paziņoju, ka š. g. 16. jūnijā pārlidojumi atļauti.

A. Traksmā
gen. majors,
kara ministra II palīgs

¹⁸⁵ Vāljalāinud telefonogramm nr. 397. ERA, 2315. f., 2. apr., 94. l. Nav lappušu numerācijas.

17. jūnijā plkst. 1.30 Latvijas sūtnis Padomju Savienībā F. Kociņš apmeklēja PSRS ārlietu tālrunu komisāru Viļņu un saņēma ziņojumu par padomju karaspēku stāvokli un maršrutu.¹⁸⁹

17. jūnijs Abrenes apriņķī

Paziņojumā bija teikts:

[..] Uz Padomju Savienības un Latvijas robežas

a) Višgorodokas, Blantu s. [..]

Karaspēks Abrenes apriņķa robežu šķērsoja plkst. 5.00.

Viepiņas vēlos pievērst uzmanību krievu tekstam. Latvijas robežas šķērsošanas vietu sauca par Blantonem. Šāds nosaukums minēts Latvijas ģeogrāfiskajās un militārajās kartēs. Arī visos ar robežu apsardzību saistītajos dokumentos ir pieminēti Bionti. Iespējams, Maskavā staigā rakstītāja paziņojumā ieviestais kļūda.

Tā kā Augšpils pagastā ir tikai viena Blantu vietas apzīmējums un otra fiziska nosaukuma nav, tad neapmierīgi no paskaidra "a" vai "o" izšķiršanas rakstība tā ir viena un tā pati ģeogrāfiskā vieta.

Kāpēc staigā? Iespējams tāpēc, ka pirms nosaukums Latvijas sūtnim F. Kociņam Maskavā bija pēdējais krievu izrunājuma variants.

Padomju izziņkļūst Maskavā ziņoja, ka tiek gatavota nopietna prasība prasības divos ar citiem saistītos robežas pārkāpšanas punktos. Nav zināms, vai Latvijas robežsargi ir veikusi atbilstošas darbības.

Pēc V. Mročova raksturota paziņojuma saņemšanas par Saikānāz armijas robežu, bija naidīgi no Robežsargu brigādes Pilsrobažsargi izvērtējusi robežas pārkāpšanas vietas un lūdzis S. Abrenes pašvaldību izvērtēt robežas pārkāpšanas vietas līdz okupācijas karaspēka ieviešanai robežsargu dienestu. Kā jau minēju, Augšpils pagastā ir tikai viena Blantu vietas apzīmējums un otra fiziska nosaukuma nav, tad neapmierīgi no paskaidra "a" vai "o" izšķiršanas rakstība tā ir viena un tā pati ģeogrāfiskā vieta.

Kāpēc staigā? Iespējams tāpēc, ka pirms nosaukums Latvijas sūtnim F. Kociņam Maskavā bija pēdējais krievu izrunājuma variants.

Padomju izziņkļūst Maskavā ziņoja, ka tiek gatavota nopietna prasība prasības divos ar citiem saistītos robežas pārkāpšanas punktos. Nav zināms, vai Latvijas robežsargi ir veikusi atbilstošas darbības.

Pēc V. Mročova raksturota paziņojuma saņemšanas par Saikānāz armijas robežu, bija naidīgi no Robežsargu brigādes Pilsrobažsargi izvērtējusi robežas pārkāpšanas vietas un lūdzis S. Abrenes pašvaldību izvērtēt robežas pārkāpšanas vietas līdz okupācijas karaspēka ieviešanai robežsargu dienestu. Kā jau minēju, Augšpils pagastā ir tikai viena Blantu vietas apzīmējums un otra fiziska nosaukuma nav, tad neapmierīgi no paskaidra "a" vai "o" izšķiršanas rakstība tā ir viena un tā pati ģeogrāfiskā vieta.

Kāpēc staigā? Iespējams tāpēc, ka pirms nosaukums Latvijas sūtnim F. Kociņam Maskavā bija pēdējais krievu izrunājuma variants.

Padomju izziņkļūst Maskavā ziņoja, ka tiek gatavota nopietna prasība prasības divos ar citiem saistītos robežas pārkāpšanas punktos. Nav zināms, vai Latvijas robežsargi ir veikusi atbilstošas darbības.

Pēc V. Mročova raksturota paziņojuma saņemšanas par Saikānāz armijas robežu, bija naidīgi no Robežsargu brigādes Pilsrobažsargi izvērtējusi robežas pārkāpšanas vietas un lūdzis S. Abrenes pašvaldību izvērtēt robežas pārkāpšanas vietas līdz okupācijas karaspēka ieviešanai robežsargu dienestu. Kā jau minēju, Augšpils pagastā ir tikai viena Blantu vietas apzīmējums un otra fiziska nosaukuma nav, tad neapmierīgi no paskaidra "a" vai "o" izšķiršanas rakstība tā ir viena un tā pati ģeogrāfiskā vieta.

Kāpēc staigā? Iespējams tāpēc, ka pirms nosaukums Latvijas sūtnim F. Kociņam Maskavā bija pēdējais krievu izrunājuma variants.

Padomju izziņkļūst Maskavā ziņoja, ka tiek gatavota nopietna prasība prasības divos ar citiem saistītos robežas pārkāpšanas punktos. Nav zināms, vai Latvijas robežsargi ir veikusi atbilstošas darbības.

... incidenta piedalīšanos, lai tādā veidā

17. jūnija Abrenes apriņķi

... uz vasaras rezidenci Dru. Kuteri
... motorists. Klārs arī
... nodalījums, kas bija vadītājs.
... bija ātrāki
... bija dislocēta jūras kara bāze Hanko
... salai.⁴⁵

... Leningradā. Tā kā arī čekisti nevarēja
... J. Somers viņam ieteica
... uz Somiju.

... Tallinā. Prasot rakstīja, ka
... bija izrunāta. Baltijas
... ugunsdzēsību, māziki,
...

... konstatē savā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

... jūnijā
... jūnijā

45. Lāčplēša iela Abrenes pilsētā 1939. gadā.

Foto no Latvijas vēstures muzeja, 1917.–1940. gada krājumi, CVMM 206062

17. jūnijā plkst. 1.30 Latvijas sūtnis Padomju Savienībā F. Kociņš apmeklēja PSRS ārlietu tautas komisāru Vjačeslavu Molotovu un no tā saņēma rakstisku paziņojumu par padomju karaspēka ieiešanu Latvijā. Tajā bija rakstīts ieiešanas laiks un maršruti.¹⁸⁶

Paziņojumā bija teikts:

[..] *Uz Padomju Savienības un Latvijas robežas*

a) *Višgorodokas, Blantu s., [..]*

Karaspēks Abrenes apriņķa robežu šķērsoja plkst. 5.00.

Vispirms vēlos pievērst uzmanību krievu tekstam. Latvijā robežas šķērsošanas vietu sauca par Blontiem. Šāds nosaukums minēts Latvijas ģeogrāfiskajās un militārajās kartēs. Arī visos ar robežu apsardzību saistītajos dokumentos ir pieminēti Blonti. Iespējams, Maskavā steigā rakstītajā paziņojumā ieviesusies kļūda.

Tā kā Augšpils pagastā ir tikai viens Blontu vietas apzīmējums un otra līdzīga nosaukuma nav, tad neatkarīgi no patskaņa „a” vai „o” lietošanas rakstībā tā ir viena un tā pati ģeogrāfiskā vieta.

Kāpēc steigā? Iespējams tāpēc, ka pirms nodošanas Latvijas sūtnim F. Kociņam Maskavā līdz pēdējam brīdim korigēja paziņojuma tekstu.

Padomju izlūkdienests Maskavai ziņoja, ka tiek gatavota nopietna pretošanās divos ar ceļiem saistītos robežas pārejas punktos. Nav zināms, vai Latvijas robežsargi ir veikuši atminēšanas darbus.

Pēc V. Molotova rakstiska paziņojuma saņemšanas par Sarkanās armijas ienākšanu Latvijā ar nelielu laika nobīdi no Robežsargu brigādes Rīgā robežsargi saņēma telefonisku pavēli atminēt pierobežas ceļus un tiltus. 3. Abrenes bataljona robežsargi šajās nedaudzajās nakts stundās līdz okupācijas karaspēka ienākšanai paspēja atminēt savu sargājamo pierobežas teritoriju. Kā jau minēju, Augšpils aizsargi bija nolēmuši pretoties pie Barausu sādžas.

Šķiet, Maskavas rakstītajā paziņojumā sūtnim F. Kociņam sākumā bija domāts minēt Barausu sādžu, jo padomju pusē, pretim šai sādžai, bija koncentrētas lielas Sarkanās armijas daļas.

Pie Blontu sādžas Blontu dzirnavās bija tikai kājniņu pārejas punkts. Šeit tilta pāri Ludzas upei nebija, turklāt apvidus bija ļoti purvains un padomju smagā kara tehnika praktiski nevarēja šajā rajonā pārvietoties Latvijas virzienā.

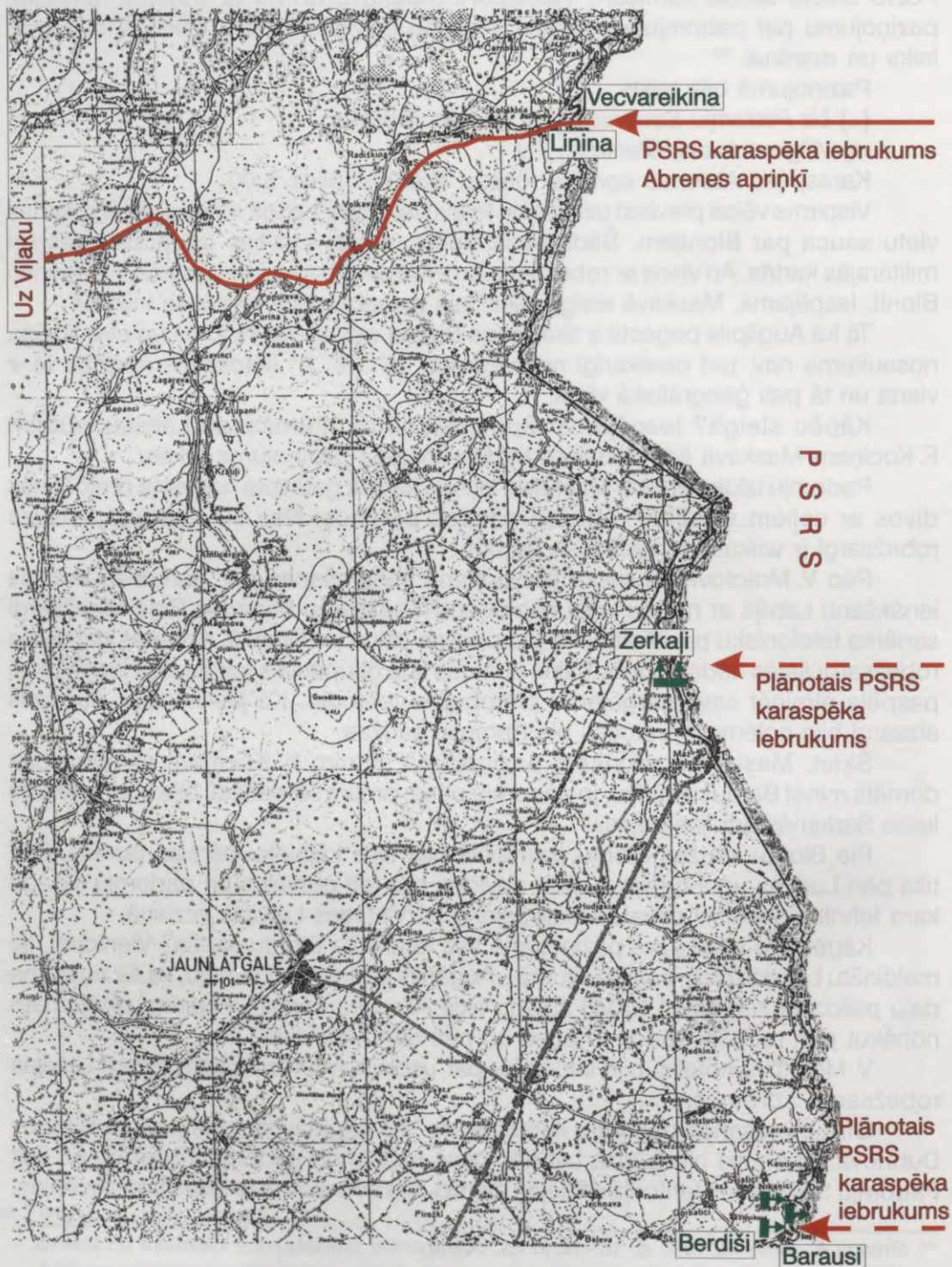
Kāpēc tad Maskavas paziņojumā tika ierakstīta Blontu sādža? Vienkārši, lai maldinātu Latvijas pusi, šajā gadījumā – Augšpils aizsargus. Domāju, ka šā ziņojuma daļu palīdzēja sagatavot NKVD spiegu tīkls Abrenes apriņķī, vispirms ziņojumam nonākot pāri robežai padomju pusē un pēc tam Maskavā.

V. Molotovs noteikti bija informēts par uzbrukuma rezultātiem trijiem Latvijas robežsargu kordoniem.

Otra pretošanās padomju karaspēkam tika sagatavota ceļa posmā Rītupe–Dubnova. Dubnova bija sādža Latvijas pusē, netālu no padomju robežas. Arī šeit Padomju Savienības teritorijā pēdējās dienās bija koncentrētas lielas armijas daļas.

¹⁸⁶ *Stranga A., Virsis M.* 1940. g. 16.–17. jūnijs: dokumentāri precizējumi // *Literatūra un Māksla.* – 1989. – 5. augusts. – 7. lpp.

SARKANĀS ARMIJAS IENĀKŠANA ABRENES APRIŅĀ TERITORIJĀ 17. JŪNIJĀ

Latvijas pusē robežsargi to bija novērojuši no sargtorņa un nebija nekādu šaubu, ka šīs daļas Latvijā ienāks tieši pa šo ceļu.

Latvijas sargājamā daļa atradās 2. rotas robežās. Šo rotu komandēja kapteinis Rūdolfs Grīslis.

Pretošanās grupa sastāvēja no 4 kordonu sargiem, kopskaitā 28 cilvēkiem. Robežsargiem bija pievienojies Rīrupes dzelzceļa policists Dominiks Baranovskis un aizsargs Jānis Gaļeckis.

1,5 km attālumā no robežas ceļa malā tika izveidoti slēpņi, uzstādīti 2 ložmetēji 150 m attālumā viens no otra. Vai nu ložmetēji 3. Abrenes bataljona bruņojumā parādījās pēc 1940. gada 1. janvāra, vai arī pēdējā brīdī tika saņemti no Latvijas armijas garnizona Viļakā. Katram kaujiniekam bija karabīne ar 90 patronām un 2 rokas granātas. Uz šejieni tika atvesta arī 2. rotas kanceleja, kuru apsargāja 1. sarzdes priekšnieks Kārlis Ešmits un sargs Vikentijs Rudovičs. Kapteiņa R. Grīšļa tuvākie palīgi bija 1. vada komandieris kapteinis Kārlis Šits un sargs Krišs Grīnfelds.

Pretošanās taktika bija vienkārša. Tiklīdz padomju karaspēks virzīsies pāri robežai, priekšposteņa novērotājs izšaus 2 baltas raķetes. Padomju karaspēka daļām pienākot pie slēpņiem, tiks atklāta uguns. Kad visa munīcija būs izšauta, pretošanās grupa atkāpsies uz Viļaku un pievienosies Viļakas garnizonam. Padomju karaspēks diemžēl aizgāja pa veco ceļu Buharina–Linava.¹⁸⁷

Kapteinis R. Grīslis minēto pretošanās pavēli turēja spēkā 7 dienas. Pretošanās grupa atkāpās norādītajā distancē un izvietojās aizsegā, neieņemot kādas speciālas pozīcijas, nepildot papildu militāras pavēles, rūpējoties tikai par elementāru pārnakšņošanu un paš aizsardzību. Šeit bija katras rotas izlases kaujinieki, uzticami cilvēki ar labām šaušanas iemaņām. Pārējie robežsargi pēc pretošanās pavēles atcelšanas naktī plkst. 00.30 atgriezās robežpostēnos un turpināja pildīt dienesta pienākumus.

Pirmdiena, 17. jūnijs, bija vismelnākā diena jaundibinātā Abrenes apriņķa neilgajā vēsturē. Cauri apriņķim gāja padomju okupācijas karaspēks. 17. jūnijā

46. Robežsargs Jūlijs Upenieks, viens no kapteiņa Rūdolfa Grīšļa pretošanās grupas dalībniekiem, šobrīd dzīvo Saldū. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

¹⁸⁷ LVA, 1986. f., 2. apr., P-9960. l., 54. lp.; LVA, 1986. f., 2. apr., P-6949. l., 54., 55. lp.

47. Robežsarga bērū gājiens 1936. gadā uz Kacēnu luterāņu kapiem. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Līvijas Polkas mape, OMF inv. Nr. 1160)

Abrenes apriņķa Bočakovskas skolā no sienas tika norauts prezidenta Kārļa Ulmaņa portrets.¹⁸⁸

Robežsargus bija pārņēmušas baisas sajūtas, iekšēji viņos valdīja pretrunas. Nesen izdotās vietējās dienesta instrukcijas neļāva savstarpējās sarunās nomelnot lielo austrumu kaimiņu, bet šodien tas savā varenībā vēlās pāri robežai. Spilgti to apliecina 2. rotas 3. sardzes priekšnieka Arnolda Pumpuriņa 17. jūnija ieraksts sardzes žurnālā, ka kopā ar sargu Kristapu Goldbergu aizbrauca uz dievkalpojumu Abrenē.¹⁸⁹ Parasti sardzes žurnālā ierakstus veica precīzi, nosaucot vārdus, uzvārdus un vietas. Abi robežsargi taču aizbrauca uz dienesta biedru bērēm, kurus bija nogalinājuši tie paši, kuru klātbūtni un miermīlību Latvijā kopš 1939. gada rudens Latvijas valdība daudzinaja par neitralitātes un miera garanta simbolu.

Plkst. 19.00 Abrenes luterāņu baznīcā sākās sēru dievkalpojums.¹⁹⁰ Baznīcā bija novietoti sarkanarmiešu uzbrukuma laikā piecu nogalināto cilvēku šķirsti. Izvadīšanas ceremoniju vadīja Balvu luterāņu draudzes mācītājs Hugo Grīvāns.¹⁹¹

Aiz baznīcas logiem žvazdzēja padomju tanku ķēdes, bet iekšā skanēja sēru mūzika. Šo baznīcu bija cēlušī paši robežsargi par saviem līdzekļiem; daži no viņiem bija iesvētīti šajā dievnamā robežsargu formas tērpā, piemēram, jau minētais Roberts Goldbergs.

¹⁸⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-9410. l., 14. lp. o. p.

¹⁸⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1604. l., 25. lp.

¹⁹⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 93. lp. o. p.

¹⁹¹ Grīvāns H. Avju gans no Jaunarājiem. – Zviedrija: autora izd., 1980. – 41. lpp.

48. Iesvētības Abrenes luterāņu baznīcā 1937. gada 27. jūlijā. Gājiens uz baznīcu: pirmais no kreisās puses robežsargs Kristaps Biteriņš, robežsargs Roberts Goldbergs, gājiena priekšgalā mācītājs Treivets. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 8300)

Pēc dievkalpojuma sēru procesija virzījās uz jaunizveidotajiem Abrenes ev. lut. un katoļu draudzes kapiem netālu no pilsētas Balastnīcas kalnā. Pēteri Cimošku apglabāja katoļu sektorā. Tālā ceļa dēļ no Daugavpils apriņķa Aizšpuru sādžas nevarēja atbraukt tēvs, māte un brāļi.

Hermīni Puriņu un viņas dēlu Voldemāru apglabāja luterāņu sektorā.¹⁹²

Kārļa Beizaka un Jāņa Macīša šķirsti vilciena pasta vagonā naktī tika izvesti cauri okupētās Latvijas galvaspilsētai Rīgai. 18. jūnijā Kārli Beizaku izvadīja no Auces kapu kapiņš un apbedīja pilsētas kapos Sņikerkalnā.

Saldus stacijā šķirstu ar dēla mirstīgajām atliekām saņēma Jāņa Macīša tēvs un divjūgā pārveda dzimtajā sētā. Jāni izvadīja no Siguldu māju labības šķūņa un apglabāja Sātiņu kapsētā 18. jūnijā.

Novada avīzes „Kurzemes Vārds“ un „Ventas Balss“ šo traģisko notikumu nepieminēja.

Kādu dienu vēlāk padomju varas piekritēji sarīkoja demonstrāciju un pacietīgi nosoļoja 13 km no Abrenes līdz PSRS robežai pie Barausu sādžas.¹⁹³ Tie paši Augšpils pagasta aizsargi, kuri vēl 16. jūnijā pie šīs sādžas bija izveidojuši pretošanās pozīcijas, tagad bezspēcīgi stāvēja ceļa malā un noklausījās demonstrantu neganti izkliegtus pret Latviju vērstus apmelojošus lozungus – šādā veidā demonstranti guva kaut kādu gandarījumu, jo 17. jūnijā šajā ceļa posmā viņiem nebija iespēja

¹⁹² LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 93. lp. o.p.

¹⁹³ LVA, 1986. f., 1. apr., 35687. l., 26., 28. lp.

49. Robežsarga K. Beizaka bēres 1940. gada 18. jūnijā Auces kapu kapličā. K. Beizaka vecāki un brāļi. (Foto no Harija Beizaka kolekcijas)

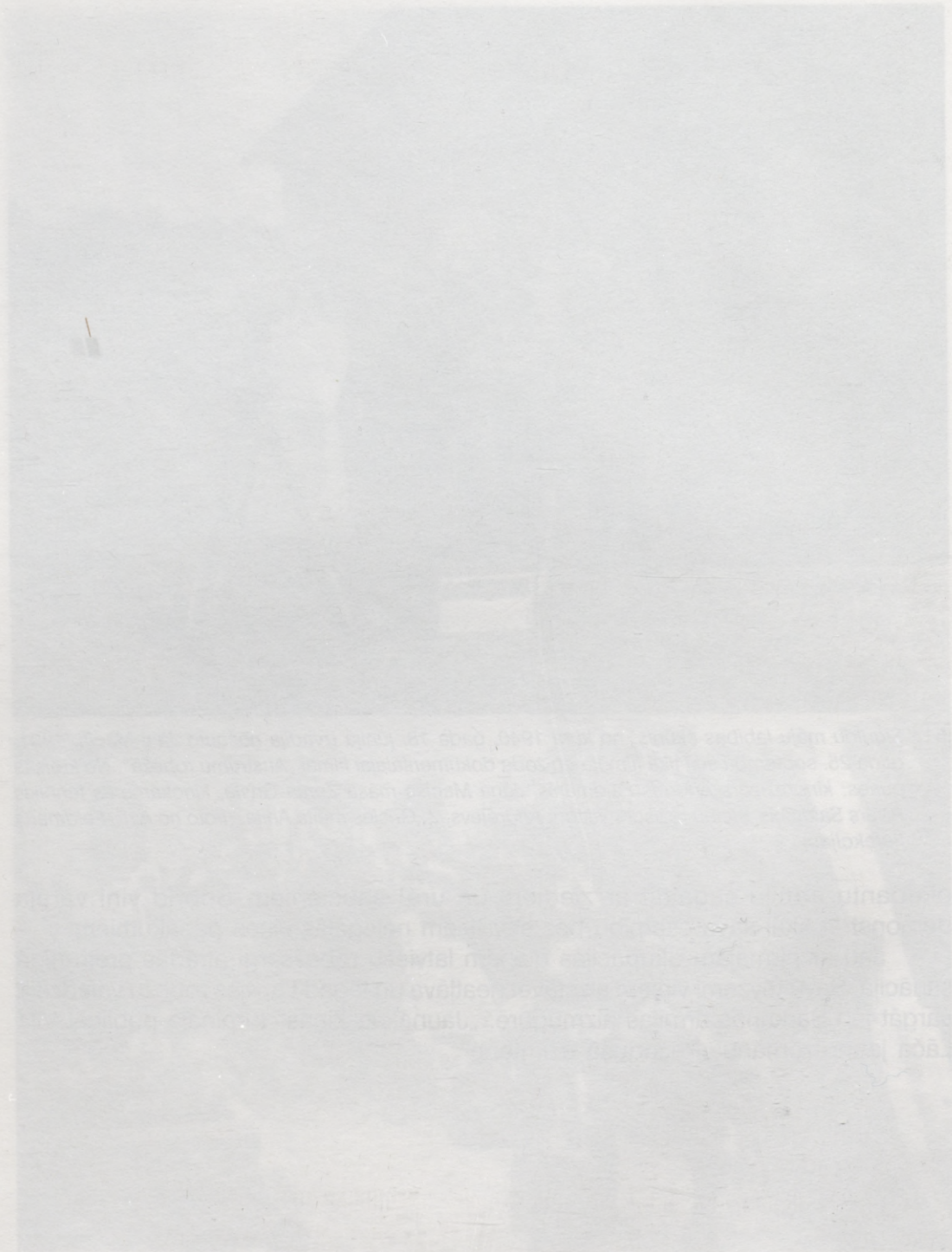
50. Robežsarga Kārļa Beizaka izvadīšana no Auces kapu kapličas 1940. gada 18. jūnijā. (Foto no H. Beizaka kolekcijas)

51. Siguldu māju labības šķūnis, no kura 1940. gada 18. jūnijā izvadīja nošauto Jāni Macīti. 1991. gada 25. septembrī šeit tika filmēta epizode dokumentālajai filmai „Austrumu robeža”. No kreisās puses: kinorežisors Andrejs Feldmanis, Jāņa Macīša māsa Zenta Grīse, kinokameras tehniķis Aivars Salmanis, skaņu režisors Viktors Andrejevs, Z. Grīses meita Anita. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

okupantu armiju sagaidīt ar ziediem un urā! saucieniem. Šobrīd viņi varēja demonstrēt tikai savu esamību bez sevišķiem nelegālās cīņas panākumiem.

Jau ar pirmajām okupācijas dienām latviešu robežsargi atradās pretrunīgā situācijā. Savu tēvzemi viņiem aizstāvēt neatļāva un tagad Latvijas robežu vajadzēja sargāt jau Sarkanās armijas aizmugurē. „Jaunākās Ziņas” turpināja publicēt Viļa Lāča jauno romānu „Pazudušā dzimtene”.

101. Gedung Korpri Jakarta (dibaca dari atas) - tanggal 1950 pada 18 Juni. Foto no
H. G. S. (1950)

Gūstā aizvesto atgriešanās

52. Augšpils Abrenes apriņķī 1939. gada vasarā.

Foto no Jevgēņija Kromina kolekcijas

Tā kā V. Molotovs savu mutisko solījumu par 15. jūnija robežkonflikta izmeklēšanu nebija pildījis un Latvijas puse nesaņēma oficiālu paskaidrojumu, tad ķīlnieku atgriešanās 3. Abrenes bataljona vadībai bija liels pārsteigums.

Vēl 19. jūnijā iekšlietu ministrs K. Veidnieks rakstiski ārlietu ministram V. Munteram atgādināja un nosūtīja rakstisku izziņu robežincidenta lietā.

1940. gada 7. jūlijā divās kravas mašīnās, šoreiz pa citu maršrutu, uz Latvijas-PSRS robežas tika atvesti Latvijas pilsoņi, kurus sagūstīja valsts teritorijā 15. jūnijā. Padomju Savienības pilnvarotais tos nodeva 3. Abrenes bataljona komandierim pulkvežleitnantam Oskaram Jansonam.¹⁹⁴ Atvestie gūstekņi tikai tagad uzzināja, ka padomju karaspēks okupējis Latviju.

No sarga Valda Grīnvalda atmiņu pieraksta:

[..] *Gūstā notika pratināšanas dažādos dienas laikos, kādreiz agri no rīta vai arī vēlu vakarā. Mani pratināja kāds kapteinis, kurš to iesāka latviešu valodā, bet ienākot pratināšanas telpā kādam majoram, viņš pārgāja uz krievu valodu. Es viņam teicu, ka krievu valodu daudz nesaprotu, tādēļ nevaru uz jautājumiem atbildēt. Teicu: „Ja jau jūs iesākat latviski, tad arī varat tā turpināt.“ Pratinātājs uz to neatbildēja, pastumdēja pistoli, kas stāvēja uz galda, noskatījās manī un teica, gan jau es runāšot!*

Pēkšņi pratināšanas telpā ienāca kāds jauneklis. Tam mans pratinātājs kaut ko klusā balsī noteica, ar galvas mājieniem norādot uz mani. Jauneklis sāka mani pratināt pēc kpt. norādījumiem, bet ļoti vājā latviešu valodā. Prasīja par robežsargu uzdevumiem, spiegošanu, armijas sastāvu, apbruņojumu, novietojumu, valdības locekļiem, slepeno policiju u. t. t. Uz daudzajiem jautājumiem atbildēju ar nezināšanu, teicu, ka tas nav mūsu uzdevumos. Šādā veidā arī citi tika pratināti.

Redzēju kādu krievu seržantu ar pārsietu roku. Uz manu jautājumu, kas vainas rokai, tas atbildēja, ka mēs esot notikuma rītā nošāvuši viņu jaunāko leitnantu un viņu ievainojuši. Varbūt tā bija taisnība, jo ir ticams, ka sargi Macītis un Timuška* uz uzbrucējiem šāva, arī es caur logu raidīju vairākus šāvienus.

Bija jābrīnās, cik krieviem laba spiegošana. Kā piemēru viņi minēja kādu sarīkojumu, kurā es esot bijis privātā uzvalkā. Kāds nolūks man toreiz bijis slēpties? Atbildēju, ka no dienesta brīvā laikā mēs varam nēsāt privātus uzvalkus. Uz manu jautājumu, kā viņš to zina, tas atbildēja, ka arī viņš tur bijis.¹⁹⁵

Aizvestajai Izoldai Smukkalnei (Brencei) toreiz bija 15 gadu. Viņa atceras, ka tēvs un māte tika pratināti vēlu vakarā un naktīs. Izoldas mātesbrālis bija Latvijas Armijas virsleitnants N. Kaziņš. Viņš vasarā ļoti bieži viesojās pie savas māsas Blontu dzirnavās. Pratinātājiem sīki bija zināms viņa uzturēšanās laiks, bet tagad viņi vēlējās sīkāk zināt par N. Kaziņa dienesta gaitām. Vārdu sakot, čekisti mēģināja iegūt jebkādu militāru informāciju.¹⁹⁶

Pēc 50 gadiem savās atmiņās dalījās aizvestie ķīlnieki. Sarga Friča Gaiļa meitai Ausmai Gailis (Vitauskai) toreiz bija 7 gadiņi.

¹⁹⁴ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 65. lp.

* Domāts Pēteris Cimoška.

¹⁹⁵ Grīnvalds V. Iebrukums Masjenkos. – 17. lpp.

¹⁹⁶ Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 2300/350, I. Brences videoliecība.

[..] Liels cietuma pagalms, restoti logi. Kad vajadzēja uz tualeti – tā atradās laukā, – zaldāts ar šauteni pavadīja sievietes ar bērniem un tualetes durvīm bija jāstāv vaļā. Ēst deva kaut kādas zupas, neatceros, kādas. Spilgtā atmiņā palikusi maize – ķieģelis, – smags, blīvs, ļoti sāļš gabals, četrkantīgs – 100 vai 200 g. Mēs tādu maizi nebijām redzējuši un ēduši. Bērni sāka slimot ar caureju.

Satikšanās – ar ziedu klēpjēm. Sasēdināja vaļējās mašīnās, gar malām visapkārt stāvēja mūsu karavīri ar šautenēm. Un pie durkļa katram – roze. Bērni tūlīt tika cienāti ar šokolādēm, kuras mēs protams ēdām, cik gribējām, un pēc tam slimojām ar gremošanas traucējumiem vēl vairāk kā no cietuma uztura.¹⁹⁷

Sargi Jēzups Abrickis un Arvīds Polis savā sardzē ieradās plkst. 13.00, un abi ierakstīja sardzes žurnālā, ka atgriezušies no dienesta norīkojuma pildīšanas.¹⁹⁸

Latvijā neatgriezās aizvestais Dmitrijs Maslovs. 1940. gada 7. jūlijā 3. Abrenes bataljona komandieris nosūtīja padomju pusei (robežsardzei) iesniegumu ar prasību par D. Maslova aizturēšanas iemesliem.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Vitaуска A. 1940. gada jūnijs // Saldus Zeme. – 1989. – 24. jūnijs. – 3. lpp.

¹⁹⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1571. l.

¹⁹⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 70. l., 65. lp.

**Uzbrukumā cietušo personu mantu,
parādu un veselības izmeklēšanas lieta**

Kad vajadzēja iet uz tualeti – tā atradās tieši aiz durvīm bija uzbrukuma cietušo personu mantas, kas bija atminā pailksu parādu un veselības izmeklēšanas ieta

Sasēdināja vāļējās mašīnās, gar malām bija daudz mānu un tautu. Un pie durkja katam – roze. Bērni tūlīt bija jāatņem, turā mēs protams esām, cit gribējām, un pēc tam mēs esam jāatņem un mēs esam jāatņem vēl vairāk kā no cietuma uzlura.⁵²

Arī šeit Arons un Arvīds Polis save sardzē ieradās plkst. 13.00, un šeit viņi sardzē turēja, ka viņi turēja no dienāta norīkojuma pildīšanas.⁵³

Arī šeit turēja Arons un Arvīds Polis save sardzē ieradās plkst. 13.00, un šeit viņi sardzē turēja, ka viņi turēja no dienāta norīkojuma pildīšanas.⁵³

53. Mājiņa, kurā dzīvoja robežsarga Žaņa Krieviņa ģimene. Ar krustiņiem atzīmēti logi, pa kuriem NKVD specvienības uzbrucēji iemeta rokasgranātas.

54. 3. Abrenes bataljona 1. rotas veikals Augšpilī (Armijas ekonomiskā veikala filiāle) 30. gadu beigās. Veikala vadītājs robežsargs Andrejs Veits. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

Tā kā 3. Abrenes bataljona vadībai nepienāca informācija par gūstā aizvesto likteni, štābā tika sastādīts pārskats par PSRS robežsargu iebrukumā kritušo un gūstā aizvesto robežsargu un viņu ģimenes locekļu materiālo stāvokli (sk. *pielikumā dokumentu D8*). Šis sastādītais pārskats liecināja, ka robežsargu vadība 3. Abrenes bataljonā necerēja saņemt savus sargus atpakaļ. Viņiem bija pamats tā domāt, jo uz Latvijas austrumu robežas 30. gadu beigās tika nolaupīti un sašauti latviešu robežsargi. Nolaupītajām personām savstarpējas apmaiņas ceļā neļāva atgriezties Latvijā.

Daudzi robežsargi no 1. rotas veikala uz parāda (pēcmaksas ceļā) bija iegādājušies sev un ģimenei nepieciešamās lietas. Štāba ierēdņi tagad rēķināja, kā varētu segt šos parādus. Daļu varēja ņemt no vēl neizmaksātām mēnešalgām, daļu no krājaizdevumu biedrības kases un daļu piedzīt arī no radniekiem.

Arhīvā esošais minētā pārskata dokuments nav datēts, tāpēc grūti spriest, kādu līdzekļu daudzumu štāba vadība bija atguvusi līdz ķīlnieku atgriešanās dienai.

Cietušais sargs Valdis Grīnvalds 19. augustā 3. Abrenes bataljona komandierim vēlreiz bija iesniedzis prasību par savu ugunsgrēkā sadegušo jauno putekļu mēteli. Izskatot šo prasību, 3. Abrenes bataljona komandieris Kārlis Holanders un galvenais darbvedis Hugo Streips (sk. *pielikumā biogrāfiju B 29*) rīkojās birokrātiski. Šie abi ierēdņi uzskatīja, ka V. Grīnvalda pieprasītā summa – Ls 50 – ir pārspilēta un viņam pienākas tikai Ls 25. Turklāt viņi uzskatīja, ka V. Grīnvalds iesniegtajā mantu sarakstā vispār pārspilē atlīdzības apmērus. Kapteinis K. Holanders lika sargam V. Grīnvaldam meklēt lieciniekus, kuri apliecinātu viņa mantu piederību.²⁰⁰

²⁰⁰ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1312. l., 26. lp.

Šķiet, ka kapteinis K. Holanders un H. Streips vēlējās izkalpoties jaunās padomju okupācijas priekšniecības acīs. Vai tiešām kapteinis K. Holanders neredzēja, ka padomju karavīri visapkārt jau zaga, laupīja un izvaroja? Pēkšņi K. Holanderam bija palicis žēl naudas, kura jau vairs nepiederēja Latvijas valsts kasei.

1940. gada 4. jūlijā kāds bijušā 2. sardzes priekšnieka L. K. o. k. F. Puriņa vietā rakstīja ziņojumu iekšlietu ministram. Šodien grūti spriest, vai ziņojumu bija domāts sūtīt bijušajam iekšlietu ministram K. Veidniekam vai tobrīd okupācijas varas ieceltajam iekšlietu ministram Vilim Lācim.

Ziņojumā sīki aprakstīti F. Puriņa lielle zaudējumi – nošauta sieva un dēls, ugunsgrēkā sadegusi visa iedzīve. Pašam palicis tas, kas mugurā.

[..] *Lielo zaudējumu gan nespēj segt materiālie līdzekļi, bet laipni lūdzu man, kā valsts atbrīvotājam, šai grūtajā dzīves brīdī nākt pretim un izsniegt vienreizēju pabalstu turpmākās dzīves iekārtošanas sākumam.*

Ziņojumu vizēja pulkvežleitnants O. Jansons un darbvedis H. Streips.²⁰¹

F. Puriņš šo ziņojumu pats nav parakstījis.

Diez vai šādu ziņojumu iekšlietu ministrs V. Lācis vispār saņēma un, ja saņēma, tad nekādu pabalstu neparakstīja. Vismaz arhīvā pabalsta dokumentu nav izdevies atrast.

Vienīgais, ko F. Puriņa labā izdarīja 3. Abrenes bataljona vadība, bija viņa maizes parāda nomaksāšana:

1940. g. 31. jūlijā es pils. Orehovs Aleksandrs dzīv. Augšpils pag. Masļichas (Masļenku) c. (sādžā) apliecinu ka saņēmu no R/III Abrenes bataljona 1. rotas komandiera Ls.10.10. /Ls. desmit/, kā v.v. Puriņa Friča maksājumu par izņemto maizi.

A. Ореховъ [tā dokumentā]²⁰²

1940. gada 7. augustā sargs Žanis Krieviņš rakstīja ziņojumu vada komandierim, lai viņa dienesta gaitas sarakstā tiktu ieviesta atzīme par to, ka:

[..] *Š. g. 15. jūnijā izpildot dienesta pienākumus robežapsardzībā tiku ievainots ar rokas granātas šķembu galvā labajā pusē divās vietās.*²⁰³

Jau 7. augustā Žanis Krieviņš baidījās savā ziņojumā paust patiesību.

Nezinātājam, lasot šo ziņojumu, var rasties jautājumi. Kas par rokas granātu? Kāpēc tā sprāgusi? Kādi dienesta pienākumi? Kad Žanis Krieviņš tika ievainots galvā, viņš nepildīja dienesta pienākumus, bet naktī atpūtās savā dzīvoklī.

3. Abrenes bataljona komandiera amata pienākumu izpildītājs K. Holanders šim ziņojumam uzlika rezolūciju ar uzdevumu noprotināt gūstā aizvestos robežsargus par Žaņa Krieviņa ievainojumiem, jo šādam ierakstam jābūt ar pamatojumu. Vispirms tika noprotināts pats Žanis Krieviņš:

[..] *Trešā jeb ceturtā dienā pēc aizvešanas gūstā, ārsts man no ievainojumiem izņēma granātas šķembas. Granātas šķembas bija skārušas arī galvas kausu, bet*

²⁰¹ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3236. l., 148., 149. lp.

²⁰² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1225. l., 82. lp.

²⁰³ LVVA, 5488. f., 1. apr., 2000. l., 78. lp.

*cik daudz, cik dzīji to nezinu. Ievainojums pēc rūpīgas kopšanas dzīja divdesmit dienas. Ievainojuma pārsējumi tika noņemti dienu pirms atpakaļ sūtīšanas uz Latviju.*²⁰⁴

Tādu pašu liecību sniedza arī gūstā pabijušie Vilis Lazdiņš un Valdis Grīnvalds. Pratināšanu veica tagad jau 2. vada komandieris virsleitnants K. Mednis.

Žaņa Krieviņa dienesta lietā tā arī neparādījās ieraksts par gūtajiem ievainojumiem, lai gan uz iesnieguma bija bataljona amata pienākumu izpildītāja K. Holandera un 3. Abrenes bataljona politiskā vadītāja A. Kalnavārnas piekrišanas paraksti.

Nākamo ziņojumu vada komandierim sargs Žanis Krieviņš rakstīja 7. septembrī. Acīmredzot bija atstāts bez ievēribas viņa pirmais ziņojums, un šoreiz viņš jau vainu par sev un sievai gūtajiem ievainojumiem uzvēla Sarkanās armijas robežsargiem:

[..] *Esmu valsts darbinieks ar apgādājamiem ģimenes locekļiem, tad dzīvot kopā ar viņiem pierobežā man prasīja mans dienests un viena ģimenes locekļa sakropļošana no manis un manas ģimenes neatkarīgu apstākļu dēļ, bet gan valsts plašāka mēroga apstākļu dēļ, spiež mani griesties caur priekšniecību pie piekritīgām iestādēm un lūgt:*

*1. pārbaudīt manas sievas Jūlijas Amālijas Krieviņš veselības stāvokli un darba spējas piešķirot viņai no valsts pienācīgu pensiju līdz mūža galam, jo mani algas līdzekļi neatļauj man vienam uzturēt cilvēku, kurš prasa sevišķu kopšanu.*²⁰⁵

Arī šis sarga Žaņa Krieviņa ziņojums tika atstāts bez ievēribas.

1940. gada 20. jūnijā Ministru kabinets izskatīja Padomju Savienības specdienestu uzbrukumu Latvijas robežsardzēm. Sēdes protokola 6. punktā rakstīts:

[..] *Atļauju lekšlietu ministrijai no fonda neparedzamām vajadzībām Ls 1047,51 izsniegšanai pabalsta veidā š. g. 15. jūnijā nošautā robežsarga Cimoškas tēvam dēla sešu mēnešu atalgojuma apmērā – Ls 698,34 un robežsarga Maciša tēvam dēla trīs mēnešu atalgojuma apmērā Ls 349,17.*²⁰⁶

Tas bija pēdējais dokuments, kurš figurēja Latvijas-PSRS 1940. gada 15. jūnija robežkonflikta lietā.

²⁰⁴ LVVA, 5488. f., 1. apr., 2000. l., 79. lp. o.p.

²⁰⁵ LVVA, 5488. f., 1. apr., 2000. l., 89. lp. o.p.

²⁰⁶ LVA, 270. f., 1. apr., 2. l., 89. lp. o.p.

NKVD aģentu tīkls Abrenes apriņķa pierobežas pagastos

Pēc Latvijas Brīvības cīņām Padomju Krievijā bija daudz jaunekļu, kuri simpatisēja komunistiskajai ideoloģijai un atstājuši kā garmizonā. Padomju Igaunijas internācionālā robežu sargāšana. No šiem komunistiski noskaņotajiem latviešiem tika veidoti tālrunu spiegi, diversanti un laupītāji, kuri Ostrovā bija veidoti šādu grupu. No šiem komunistiski noskaņotajiem latviešiem tika veidoti tālrunu spiegi, diversanti un laupītāji, kuri Ostrovā bija veidoti šādu grupu. No šiem komunistiski noskaņotajiem latviešiem tika veidoti tālrunu spiegi, diversanti un laupītāji, kuri Ostrovā bija veidoti šādu grupu. No šiem komunistiski noskaņotajiem latviešiem tika veidoti tālrunu spiegi, diversanti un laupītāji, kuri Ostrovā bija veidoti šādu grupu.

PSRS aktīvu ārmērība bija veidota 1924. gadā. Šā gada martā mēģināja uzņemt Latvijas robežu sargāšanu. PSRS aktīvu ārmērība bija veidota 1924. gadā. Šā gada martā mēģināja uzņemt Latvijas robežu sargāšanu. PSRS aktīvu ārmērība bija veidota 1924. gadā. Šā gada martā mēģināja uzņemt Latvijas robežu sargāšanu. PSRS aktīvu ārmērība bija veidota 1924. gadā. Šā gada martā mēģināja uzņemt Latvijas robežu sargāšanu.

NKVD agentu tīkls

Abrenes apriņķa pierobežas pagastos

55. Lāčplēša iela Abrenē 1940. gada pavasarī.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 11794

Pēc Latvijas Brīvības cīņām Padomju Krievijā nonāca daļa apmāto latviešu jaunekļu, kuri simpatizēja komunistu idejām, bet Latvijā nesen bija kaujas lauku atstājuši kā zaudētāji. Tā iepretī jaunizveidotajam Jaunlatgales apriņķim Ostrovas garnizonā atradās Padomju Latvijas internacionālā rota 100 cilvēku satāvā²⁰⁷ un Padomju Igaunijas internacionālā rota 200 cilvēku sastāvā.²⁰⁸ No šiem komunistiski noskaņotajiem latviešiem tad arī veidojās čekas darboņi, spiegi, diversanti un laupītāji, kuri Ostrovā bija beiguši diversantu skolu un izveidojuši Kominternes Latsekcijas kaujas grupu. Tur apmācīti, viņi pirmajos Latvijas neatkarības gados kursēja pāri Latvijas austrumu robežai un pierobežā izveidoja savus atbalsta punktus. Vēlāk izvērta savu darbību visā Latvijas teritorijā.²⁰⁹ Par skolas esamību kļuva zināms, kad Latvijas robežsargi aizturēja šos bīstamos nelegāļus. Nav precīzi zināms arī šīs skolas nosaukums.

PSRS aktīvu ārdošu darbību pret jauno, neatkarīgo Latviju uzsāka 1924. gadā. Šā gada marta mēnesī par strādnieku un zemnieku Sarkanās armijas Izlūkošanas pārvaldes priekšnieku 2. ranga armijas komisāra pakāpē iecēla Jāni Bērziņu (Pēteri Ūzi).^{*} Viņš bija tas, kurš nežēlīgā cīņā pret Latviju pavērsa komunistu ideju pārņemtos latviešu karavīrus. Kā jau iepriekš minēts, tuvākā šo kadru bāze atradās netālaļā Ostrovas pilsētā, un to dēvēja par Padomju Latvijas internacionālo rotu. Latvijas robežstruktūru veidošanās sākumā uz Latvijas–Padomju Krievijas robežas darbojās tā saucamie preču un valūtas maiņas punkti. Tieši šos maiņas punktus Padomju Krievija izmantoja spiegošanai.²¹⁰ Jaunlatgales apriņķa pierobežā salīdzinājumā ar citiem apriņķiem šādu maiņas punktu bija skaitliski visvairāk. Jaunlatgales apriņķis robežojās ar Vidzemi, tomēr pēc karu postījumiem šis novads bija turīgāks par Latgali. Tas veicināja likumīgus un nelikumīgus maiņas punktu darījumus. Krievijas puse šurp virzīja salaupītās cariskās Krievijas dārglietas, reliģijas kulta priekšmetus apmaiņā pret pārtiku. Vietējie iedzīvotāji nodarbojās ar nelegālu linu tirdzniecību, alkohola spekulāciju.

1925. gadā Latvijas Armijas militārais potenciāls jau atpalika no PSRS bruņojuma^{**}. Ap šo laiku arī sāka aktivizēties padomju ideoloģiskā spiegošana. Tās pamatuzdevums bija visādiem līdzekļiem graut Latvijas neatkarību, austrumu pierobežas apgabalos neļaut latviskot sabiedrību.

Tajā pašā gadā no pierobežas pagastmājām tika izzagti slepeni dokumenti.²¹¹ 1925. gada 7. martā Jaunlatgales apriņķa priekšnieks izdeva pavēli, kura aizliedza

²⁰⁷ LVVA, 1784. f., 3/ apr., 1756. l., 7. lp.

²⁰⁸ Turpat.

²⁰⁹ LVVA, 1373. f., 1. apr., 510. l., 36. lp.

^{*} Jānis Bērziņš dzimis Rīgas apriņķī, Jaunpils pagastā, 1889. gada 13. novembrī. Padomju Savienības 1938. gada represijās 29. jūlijā nošauts Maskavā. Viņš ir viens no GULAGa radītājiem un koncentrācijas nometņu sistēmas izveidotājiem. 1991. gadā Magadanā tika nojaukts Jānim Bērziņam uzceltais piemineklis.

²¹⁰ LVVA, 5488. f., 1. apr., 510. l., 37. lp.

^{**} 1922. gada 16. aprīlī Itālijas pilsētīnā Rapallo noslēgtais Padomju–vācu līgums, pazīstams kā „Rapallo līgums“, pavēra ceļu Padomju Krievijai bruņojuma jomā. Piemēram, Vācijas firma „Junkers“ Padomju Savienībā 1924. gadā uzbūvēja 96 lidmašīnas.

²¹¹ LVVA, 3789. f., 1. apr., 39. l., 7. lp.

apmainīties laikrakstiem starp Latvijas un padomju robežu apsardzības darbiniekiem, jo Latvijai nevēlama informācija parādījās arvien vairāk.²¹²

30. gadu beigās PSRS pastiprināja militāro izlūkošanu Latvijas Armijas dislocētajās vienībās valsts austrumu daļā. Lielākoties visi padomju spiegi Latvijā ieradās, šķērsojot Latvijas austrumu robežu.

Visu šo darbību iespaidā padomju puse Abrenes apriņķa pierobežas pagastos bija izveidojusi aktīvu un bīstamu spiegu un diversantu tīklu. Iegūt ziņas par šīs grupas darbības apjomu un nosaukt konkrētus uzvārdus izdevās tikai tagad, autoram pētot Latvijas Valsts arhīva 1986. fonda dokumentus. Grupas centrs atradās Augšpils pagastā. Augšpils pagasts dibināts 1922. gada 1. janvārī. Šis pagasts līdz 1933. gadam ietvēra arī apriņķa centru Jaunlatgali (vēlāk Abrene). Tieši Abrenes pilsētā strādāja informators, kurš vienlaikus brīdināja nelegālus par policijas un robežsargu aktivitātēm. Tas bija apriņķa galvenais prokurors Jānis Bagrads.

Šā pagasta teritorijā atradās 3. Abrenes bataljona štābs. Šeit bija koncentrēta apriņķa kultūras dzīve, saimnieciskā, sabiedriskā darbība. Pagasta teritorijā neatradās Latvijas Armijas štāba Informācijas nodaļas izlūkošanas un pretizlūkošanas punkti, kas arī iedrošināja šīs spiegu grupas darbību.

Ar 1940. gadu NKVD aģenti palika drošāki un nekaunīgāki. Viņu izlēcieni pret robežsargiem vārdos un darbos kļuva brutālāki.

1940. gada 15. februārī sargs Konstantīns Bokta aizturēja pajūgu ar NKVD aģentiem – jau pieminēto Vasiliju Larionovu, Stepanu un Pāvelu Iljinus, Jāni Frolovu un viņa meitu Veru, kuri piedzērušies naktī atgriezās no jauniešu tirgus Abrenē. Aizturētais Pāvels Iljins Boktam pateica: „*Nu zmej latiš pomņiš.*“^{*213}

Nikolajs Smirnovs no Augšpils pagasta Kavrigu sādžas tika pieķerts, nelegāli šķērsojot robežu, turklāt šis pilsonis nodarbojās ar robežjoslas apzīmējumu postīšanu. N. Smirnovs jau bija atsēdējis 5 mēnešus cietumā par līdzīgiem pārkāpumiem. Par pēdējo atkal tika sodīts ar Ls 50 naudas sodu vai 21 dienas arestu.

Pagastā bija izveidojies turīgo zemnieku slānis (arī krievu tautības), kam piederēja lielsaimniecības ar 100 un 200 ha zemes platību. Taču vairākums trūcīgo krievu pauda neapmierinātību ar savu sociālo stāvokli pierobežas pagastos. Šādā vidē bija vieglāk darboties padomju ideoloģijas propagandētājiem.

Latvijas valsts tērēja lielus līdzekļus spiegu tīkla atmaskošanai un bija noteikta daudzu robežsargu slepena izsekošana. Augšpils pasta priekšniece Jadviga Jankovska bija Latvijas slepenā dienesta aģente. Viņa kontrolēja aizdomās turēto personu korespondenci. Vēstules tika atvērtas un lasītas.²¹⁴

Latvijas Armijas štāba Informācijas nodaļai un Latvijas Politiskajai policijai savā starpā bija jāsadala neveiksmes, apkarojot pretvalstiskas darbības Augšpils pagastā. Ielūkosimies Politiskās policijas pārvaldes uzziņā.

²¹² LVVA, 1373. f., 1. apr., 510. l., 64. lp.

* Nu, čūska, latvieti, to tu pieminēsi.

²¹³ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1229. l., 24. lp.

²¹⁴ LVA, 1986. f., 2. apr., P-8376. l., 13. lp.

Duka Jānis Fridrihs (dz. 1885. g. 6. janvārī Cirstu pagastā), dzīvo Augšpils pagasta Līčos, pagasta vecākā amatu izmantojot personīgam labumam. Ieņem-dams vairākus amatus, viņš nespējot piegriezt vajadzīgo vērību un pielaižot pavisāmības.

1940. gada 21. maijā

R. Puķītis

*Politiskās policijas pārvaldes Aģentūras nodaļas ziņu kartotēkas darbvedis*²¹⁵

Politiskā policija kontrolei pakļāva arī sešu pierobežas pagastu vecākos. Par Augšpils pagasta padomes locekļu darbu un patriotisko rīcību rakstīts jau iepriekš.

Lūk, cik izmisīgus soļus spēra Politiskā policija neilgi pirms Latvijas okupācijas.

Abrenes apriņķa Politiskā policija bija sapinusies pretrunu jūklī ar slepenās NKVD darbības piespēlēto informāciju. Gauru pagasta vecākais Boriss Beklešovs esot LKP aktīvisks un izplatot komunistisko literatūru,²¹⁶ taču 1940. gadā B. Beklešovu padomju okupācijas režīms apcietināja, notiesāja un nošāva.²¹⁷

NKVD bija veiksmīgi iefiltrējies arī 3. Abrenes bataljona robežu apsardzībā. Latvijas Armijas štāba Informācijas nodaļa to nojauta, bet visi mēģinājumi atmaskot spiegu darbību neizdevās līdz pat Latvijas okupācijas sākumam.

NKVD aģenti bija 3. Abrenes bataljona štāba sardzes priekšnieks v. v. Jānis Josts, sargs Krišs Grīnfelds, šā bataljona telefona līniju montieris Jānis Krasovskis (sk. pielikumā biogrāfiju B30), kā arī jau pieminētais sargs Jānis Zellītis.

Analizējot v. v. J. Josta dienesta lietu pirms padomju okupācijas un padomju okupācijas laikā, var secināt par viņa līdzdarbību augšminētā spiegu grupā.

Robežsarga Alfrēda Vāveres NKVD krimināllietā atrodas v. v. J. Josta ziņojums 3. Abrenes bataljona politiskajam vadītājam A. Kalnavārnā:

[..] *Atrodoties darbā bat. štābā, vairākas reizes esmu lasījis privāta rakstura vēstules, adresētas tieši bataljona komandierim pulkv.-ltn. Jansonam, kurās tika nomelnoti citi darba biedri un priekšnieki. Šo ziņu sniedzējs bija 4. rotas sardzes priekšnieks seržants Pūris un 2. rotas sardzes priekšnieks virsseržants Vāvere.*²¹⁸

E. Puris (sk. pielikumā biogrāfiju B31) bija pārliecināts prezidenta K. Ulmaņa uzskatu piekritējs un paudējs. Veiksmīgi apkaroja komunisma ideju nesējus savā sargājamā pierobežas joslā (sk. pielikumā dokumentu D1). Ar savām Latvijas valstiskuma idejām bija paraugs citu sardžu priekšnieku vidū.

J. Josts lasīja slepenās ik mēneša sardžu priekšnieku atskaites bataljona komandierim. Tajās apkopojās aģentūras ziņojumi par vietējo krievu iedzīvotāju saistību ar nelegālo robežas šķērsošanu, komunistiskās literatūras izplatīšanu pierobežas pagastos un, protams, dažu Latvijas robežsargu saistību ar šīm norisēm.

Okupācijas varas ietekmēts, J. Josts savā ziņojumā šīs nelegālās darbības nosauca par darba biedru nomelnošanu. Šī komunistu radītā frazeoloģija tā laika Latvijas robežsargiem ir sveša, visi viņi bija dienesta biedri.

²¹⁵ LVVA, 3235. f., 5. apr., 189. l., 3. lp.

²¹⁶ LVVA, 3235. f., 5. apr., 651. l., 2. lp.

²¹⁷ LVA, 1986. f., 1. apr., 34798. l.

²¹⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-5375. l., 26. lp.

56. Sardzes priekšnieka v. v. J. Josta rakstītā apsveikumu kartīte E. Purim. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, inv. nr. 5600/42)

1939. gada 6. novembrī pulkvežleitnants O. Jansons lūdza brigādes komandierim ģenerālim L. Bolšteiņam ar 8. novembri v. v. J. Jostu iecelt par kancelejas vecāko ierēdni.²¹⁹

Tagad J. Josts apvienoja divus spiegošanai labvēlīgus amatus. 3. Abrenes bataljona štāba apsardzes priekšniekam bija arī nakts dežūras štābā. Nakts dežūru laikā dienesta ēkā viņš atradās viens. Kā kancelejas vecākajam ierēdnim viņam bija tiesības pārzināt dokumentus; arī komandiera O. Jansona personisko saraksti. Šo nakts dežūru laikā viņš atvēra pulkv. leitn. O. Jansona korespondenci un, iespējams, arī visu citu slepeno saraksti ar bataljona štābu.

1936. gadā 3. Abrenes bataljona vadība J. Jostam nedeva atļauju precēties ar krievieti. Viņš šo aizliegumu ignorēja un apprecējās ar Lidiju Jevsikovu, dzimušu 1916. gadā Pēterpilī.

Kāpēc eksistēja šāda veida laulību ierobežojumi? Par vienu no iemesliem var minēt piespiedu laulības, kad viens no laulātajiem nejauši bija kritis NKVD slazdos un tika šantāžēts. Latvijas izlūkdienests jau bija konstatējis šādus gadījumus.

J. Josts bija savācis labas rekomendācijas, lai iestātos Latvijas kara skolā. Pēc dokumentu iesniegšanas šajā mācību iestādē nekavējoties sekoja atteikums. Latvijas izlūkdienests bija noskaidrojis kaut ko būtisku J. Josta ģimenē, ko izdevās noskaidrot arhīva materiālos un kas bija saistīts ar viņa sievas Lidijas un māsas

²¹⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 8. l.

57. Alberta Āriņa kāzas 1940. gada 28. septembrī. Otrās laulības ar krievieti Aleksandru Smirnovu (arī pirmās A. Āriņa laulības bija ar krievieti, kaut šādām jauktām laulībām bija ierobežojumi). (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

Veltas darbu Rītupes pastā. Aizdomu pamatotību apliecina arī J. Josta rīcība padomju okupācijas laikā, kad viņš jau minētajā robežsarga A. Vāveres NKVD krimināllietā rakstīja ziņojumu par saviem dienesta biedriem E. Pūri un A. Vāveri.

30. gadu beigās Abrenes apriņķa pierobežas pagastos tika atvērtas jaunas pasta nodaļas. 1938. vai 1939. gadā Linavas pagastā atvēra jaunu Abrenes pasta palīgiestādi – Rītupes pasta un telefona nodaļu. Par tās priekšnieci iecēla Lidiju Josts, bet par palīdzi – Jāņa Josta māsu Veltu Staškovsku. Abrenes pasta nodaļas savā kontrolē bija pārņēmusi Politiskā policija un pasta darbiniekiem lika kontrolēt politiski neuzticamu personu vēstules un sūtījumus. Šāda visatļautība abām darbiniecēm pārauga negodīgā rīcībā – zagšanā. Viena otru piesedzot, tās piesavinājās daļu naudas pārvedumu²²⁰ un tukšoja arī sūtījumu pakas.²²¹ Aizdomas bijušas pamatotas. Vienu no aizdomu iemesliem izdevās noskaidrot, pētot arhīva dokumentus.

Kad uz Abrenes pasta vadītāja J. Meistara galda gūlās sūtītāju sūdzības, arī Politiskā policija nespēja palīdzēt. Baidīdamās no izmeklēšanas un tiesas,

²²⁰ LVVA, 6165. f., 2. apr., 62. l., 16. lp.

²²¹ LVVA, 6165. f., 2. apr., 58. l., 181. lp., 181. lp. o. p.

V. Staškovska aizbēga uz Taurupes pagasta Dzērvju mājām. Pasta vadītājam L. Josts lika uzrakstīt atlūgumu.²²²

Domāju, ka Latvijas izlūkdienests bija izvērtējis L. Josts darbošanos pastā. Šaubas bija pamatotas, jo Rītupē atradās Latvijas Armijas Informācijas nodaļas punkts un pasta sūtījumi nāca caur šo pasta palīgiestādi.

Padomju Okupācijas laikā J. Josts rakstīja jaunu biogrāfiju, kura atšķīrās no neatkarīgās Latvijas laikā sniegtās informācijas.

1941. gada 9. februārī v. v. J. Josts aizpildīja lekšlietu tautas komisariāta robežu apsardzības jauna tipa anketu – latviešu un krievu valodā.²²³ 1940. gada 9. oktobrī, kad okupācijas vara likvidēja Robežsargu brigādi, J. Josts ar bataljona politiskā vadītāja A. Kalnavārnas gādību 17. oktobrī tika norīkots darbā 1. Robežapsardzības atsevišķā rajona 1. atsevišķā rotā Alūksnē.²²⁴ Par šā jaundibinātā robežu apsardzības rajona darba uzdevumiem īpašas skaidrības nav. Latvijas-PSRS robeža 1940. gada 9. oktobrī tika likvidēta, bet pēkšņi padomju okupācijas militārās struktūras veidoja jaunu robežu apsardzības formējumu uz austrumu robežas... Tas varētu būt pētniecības objekts nākotnē.

Formāli šīs 1. atsevišķās rotas darbinieki it kā nodarbojās ar saimniecisko norēķinu kārtošanu aprīņkos. Kas tie par norēķiniem? Kāda saistība šīm atsevišķajām rotām ar aprīņķu grāmatvedībām? Kāpēc jāsargā okupētās Latvijas robeža austrumu sektorā, ja PSRS savu robežu pārcēlusi Baltijas jūrā?

Domāju, ka daļa robežsargu, kuri tika iekļauti šajās atsevišķajās rotās, kalpoja kā ziņotāji un padomdevēji NKVD represīvajā sistēmā. J. Josts, piemēram, labi pārvaldīja vācu valodu.

Daudzi robežsargi ar padomju okupācijas pirmajiem mēnešiem bija likumīgi atvaļinājušies no dienesta, daļa to bija atstājuši patvaļīgi un izklīduši pa visu Latviju. Jau apcietināto robežsargu pratināšanā tika noskaidrotas jaunas personas, kuras nekavējoties bija jāapcietina. Viņu meklēšanai vajadzēja palīgus. Šajās atsevišķajās rotās dienējošie savstarpējās pārrunās pieminēja viena vai otra biedra pašreizējo nodarbošanos un dzīvesvietu.

Pēc Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra Alfona Novika norādījuma 1940.–1941. gadā tika arestēti 113 robežsargu un robežsargu virsnieku.²²⁵ Šajā A. Novika sarakstā tika iekļautas 32 personas no 3. Abrenes bataljona. A. Noviks nevarēja tieši zināt, kuras personas jāarestē. Šeit noteikti savus ieteikumus sniedza jau iepriekš pieminētās personas – J. Zellītis, J. Josts un vēlāk arī D. Darmakovs.

Apcietināto personu lietu izmeklēšana un viņu tiesāšana turpinājās līdz pat vācu karaspēka ienākšanai Latvijā 1941. gada jūnija beigās.

Daļa šo robežsargu ar savām liecībām figurēja arestēto krimināllietās, daļa darbojās kā konsultanti, un viņu liecības rakstiski netika fiksētas.

1939./1940. gadā 3. Abrenes bataljonā modernizēja telefona sakarus un pagarināja robežsardzes telefona līnijas. Darbus vadīja Krišs Grīnfelds. Viņa

²²² Turpat.

²²³ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1579. l., 81. lp., 81. lp. o.p., 82. lp., 82. lp. o.p.

²²⁴ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1579. l., 84. lp.

²²⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 2183. l., 26. lp., 26. lp. o.p., 27. lp.

58. Robežsargs Krišs Grīnfelds 30. gadu sākumā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, palīg fonds, OMF inv. Nr. 524/4)

pārraudzībā darbojās 14 strādnieku, no kuriem tikai viens bija latvietis. Visi bija gadījuma darba strādnieki, viens no viņiem pat analfabēts.²²⁶

Šāds strādnieku kontingents ļāva K. Grīnfeldam un J. Krasovskim pēc padomju puses norādēm izveidot Latvijas robežu apsardzības telefona noklausīšanās sistēmu, iespējams, arī kādu līnijas galu slepeni pieslēdzot padomju robežsargu pusei.²²⁷

Iespējams, ka viņš šo pieslēgumu izdarīja starp 1. rotas 8. un 9. sardzi, iepretim Volhovo-Gora kurgānam vadus ierokot zemē (par to lasiet grāmatas otrajā daļā).

Latvijas-PSRS robeža virzījās pa nelielu robežgrāvi. Telefona vadus nedrīkstēja pārvilkt robežupēm, jo palu ūdeņu nestie ledus gabali un izrautie koki tos varēja viegli pārraut.

1940. gada 16. aprīlī 3. Abrenes bataljona komandieris piekrita K. Grīnfelda iesniegumam par uzvārda maiņu uz Grava, bet jau 7. jūnijā viņš iesniedza 2. ro-

tas komandieriem jaunu lūgumu – šoreiz uzvārdu mainīt uz Gauja.²²⁸

1940. gada 12. jūnijā flotes komandieris admirālis Teodors Spāde rakstīja iesniegumu Nr. 1332 Robežsargu brigādes komandierim ģenerālim L. Bolšteiņam: *Robežsargu brigādes III Abrenes bataljona 2. rotas seržants Grīnfelds, Krišs izteicis vēlēšanos pārnākt uz vakanto rakstveža amatu zemūdeņu divizionā.*

*Lūdzu paziņot, vai Jums būtu iebildumi minētā seržanta pārvietošanai pēc paša vēlēšanās.*²²⁹

Jau 1940. gada 13. jūnijā ģenerālis L. Bolšteins uz iesnieguma uzraksta: „Iebildumu nav.“ 17. jūnijā iesniegumu vizē arī Latvijas Armijas komandieris

²²⁶ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1308. l., 71.–76. lp.

²²⁷ Okupācijas muzeja krājumi. Valda Grīnvalda 1994. g. 15. aprīļa rakstiska liecība. OMF inv. Nr. 3506.

²²⁸ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1308. l., 82. lp.

²²⁹ LVVA, 1474. f., 1. apr., 812. l., 242. lp., 242. lp. o.p.

59. Hugo Streipa pašdarbības teātra trupa Abrenē 30. gadu beigās. No kreisās puses 1. rindā otrais – Abrenes apriņķa tautskolu valdes 1. iecirkņa inspektors J. Jākobsons, trešais – Hugo Streips, ceturtais – Abrenes apriņķa priekšnieks Gustavs Mežulis, sestā – Elionora Streipa; 2. rindā sēž no kreisās puses trešā – Ksenija Imoberstigs; pēdējā rindā piektais no kreisās – Fricis Hermanis. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

ģenerālis Krišjānis Berķis. Aplūkojot šo dokumentu, rodas jautājums, vai nieka seržanta pārcelšanas dēļ šeit bija nepieciešami tik augsta ranga militārpersonu paraksti (sk. pielikumā dokumentu D9).

1940. gada 1. jūlijā K. Grīnfelds tiek pārvietots uz zemūdeņu divizionu Rīgā.²³⁰

Steidzīgo K. Grīnfelda pārcelšanu veicināja „Spīdolas” komandieris komandkapteinis Kārlis Kalacis. Kārļa Kalača brālis bija Abrenes apriņķa Kacēnu pagasta veterinārārsts, un viņam pierobežā piederēja saimniecība. Iespējams, ka K. Grīnfelds, telefonizējot pierobežu, bija iepazinies ar K. Kalaci, kurš bieži savu atvaļinājumu pavadīja pie sava brāļa. Šeit jāatgādina iepriekš rakstītais fakts par virsleitnantu N. Kaziņu, kurš vasarās viesojās pie māsas Blontu dzirnavās. Noteikti NKVD arī sīki zināja par K. Kalaci un viņa atvaļinājumiem pierobežā.

1940. gada 2. jūlijā jūras kapteinis Ādolfs Kalns un flagvirsnieka a. p. i. [amata pienākumu izpildītājs] leitnants Bērziņš apliecināja, ka K. Grīnfelds ieradies zemūdens divizionā.²³¹

Domāju, ka Latvijas Kara flote līdz pēdējam brīdim turēja kaujas gatavībā zemūdeni „Spīdola”, lai slepus izvestu prezidentu K. Ulmani no valsts. Zemūdene bāzējās Andrejostā Rīgā.

PSRS karaspēka vadībai, kura jau atradās Latvijā (bāzu līgums), izdevās

²³⁰ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1308. l., 91. lp.

²³¹ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1308. l., 93. lp.

60. Abrenes apriņķa policijas krimināluzrauga Artura Reinvalda vadītā muzikālā teātra pašdarbnieku kopa 1940. gada sākumā. 1. – Erna Kirkuma; 2. – Ksenija Imoberstigs; 3. – J. Jākobsons; 4. – Abrenes apriņķa priekšnieks G. Mežulis; 5. – A. Ozoliņš; 6. – Alberts Krūmiņš; 7. – A. Reinvalds; 8. – Emīlija Krūmiņa, dz. Smukkalns; 9. – Ludvigs Ersts. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

pierunāt Latvijas Armijas štābu par zemūdenes „Ronis” remontu Liepājā bijušajā Latvijas kuģu remonta rūpnīcā „Tosmare”, kur tagad saimniekoja padomju kara-spēks. 1940. gada 17. jūnijā zemūdene „Ronis” atradās pacelta remontā Liepājā sausajā dokā un bija kaujas nespējīga.

1940. gada 17. jūnijā Daugavas gultnē tika nosēdinātas Sarkanās armijas zemūdenes „Ш-301” un „Ш-303”, kuras bloķēja Daugavgrīvu, lai nepieļautu zemūdenes „Spīdola” izklūšanu Rīgas jūras līcī. „Ш-301” vēl 14. jūnijā atradās Somu jūras līcī, vietā, kur jūrā iekrita notriektā somu lidmašīna „Kaleva”.

Pēc 17. jūnija padomju militāristi mēģināja „aizviliņāt” uz Liepāju arī zemūdeni „Spīdola”. Šoreiz Latvijas Armijas vadība bija tālredzīgāka, un zemūdene „Spīdola” tika izremontēta Rīgā pašu spēkiem. Tagad tā uzticīgi gaidīja Valsts prezidentu Kārli Ulmani. Padomju izlūkdienestam Latvijas flotes zemūdeņu divizionā vajadzēja iesūtīt savu cilvēku, kurš informētu par zemūdenes „Spīdola” iespējamā brauciena sākumu. Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona telefona montieris K. Grīnfelds pēkšņi bija pārkvalificējies par rakstvedi zemūdeņu divizionā. Prezidents K. Ulmanis izdevību bēgt no Latvijas neizmantoja.

Par zemūdenes „Spīdola” gatavību slepus aizvest no Latvijas Valsts prezidentu Kārli Ulmani Okupācijas muzejam savā liecībā raksta bijušais zemūdenes

²³² Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 4112.

61. Abrenes apriņķa 1. iecirkņa policisti 1939. gada vasarā. No kreisās 1. rindā pirmais – Nosēvičs, otrais – policijas ierēdnis Alberts Krūmiņš, trešais – priekšnieks Ignats Bečs, krimināluzraugs Arturs Reinvalds; 2. rindā pirmais – Jānis Kupčs, trešais – Ritums, ceturtais – Abrenes apriņķa Politiskās policijas vadītājs Arnolds Rūsis, septītais – Zvirgzdiņš. (Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja)

„Ronis“ komandieris komandkapteinis Hugo Legzdiņš.²³²

Sākoties Vācijas-PSRS karam 1941. gada 22. jūnijā, K. Grīnfelds aizbēga līdz padomju armijai.

1943. gadā K. Grīnfelds pēkšņi parādījās vāciešu okupētajā Rīgā.

No Roberta Goldberga rakstiskās liecības:

[..] 1943. gada pavasarī, no rīta ejot darbā uz rūpnīcu VEF (plkst. 8.00) netālu no Gaisa tilta (tramvaja depo pusē) netīšām saskrējās ar bijušo 3. Abrenes bataljona robežsargu Krišu Grīnfeldu. Grīnfelds bija tērpiens pavalkātās padomju armijas drēbēs. Kopā ar Grīnfeldu atgriezās savā dzīvoklī Elku ielā 1, dzīvoklis 13, kur piedāvāju viņam brokastis, jo redzēju, ka viņš ir izsalcis. Savstarpējā sarunā noskaidroju, ka Krišs Grīnfelds ar izpletni nomests diversantu grupas sastāvā – tas ir mans secinājums. Man viņš teica, un es uzskatu, ka viņš meloja, ka piedalījies kādas partizānu grupas izlūkošanā. Ieteicu Krišam Grīnfeldam pieteikties policijas štābā, kur strādāja arī bijušās Robežsargu brigādes štāba adjutants kapteinis A. Strazdiņš. Pēc kāda laika redzēju Krišu Grīnfeldu braucot vieglajā mašīnā, sēžot starp augsta ranga vācu virsniekiem.²³³

Par tālāku K. Grīnfelda likteni ziņu trūkst.

Līdz Robežapsardzības likvidēšanai 1940. gada 9. oktobrī J. Krasovskis tur-

²³³ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga rakstiska liecība 1999. gada 29. jūnijā.

pināja pildīt telefonista pienākumus 3. Abrenes bataljonā. J. Krasovskis nicinoši izturējās pret sardzes priekšniekiem, kuri parasti bija seržanta pakāpē. Nepildīja sardzes priekšnieku pavēles, atklāti sludināja padomju dzīvesveida priekšrocības.²³⁴

1940. gada 24. augustā viņš saņēma naudas prēmiju Ls 100 apmērā par to, ka 2. augustā uz robežas aizturējis ļoti svarīgu valsts interesēm kaitīgu personu.²³⁵

1940. gada 9. oktobrī J. Krasovskis piedalījās robežsargu apcietināšanā 1. rotas nometnē Augšpilī.

Sākoties karam, 1941. gada jūnijā J. Krasovskis tika atstāts vācu okupētajā Rīgā kā spiegs. Kara pirmajos mēnešos vācu okupācijas režīms organizēja latviešu policijas vienības. Šajās vienībās pieteicās daudzi bijušie robežsargi, kuri bija izglābušies no padomju represijām. Tobrīd bijušais Robežsargu brigādes komandiera ģenerāļa L. Bolšteina adjutants kapteinis A. Strazdiņš formēja prefektūras apsardzes rotu. Par tās komandieri iecēla kapteini Apini. Šajā rotā sāka dienēt arī Valdis Grīnvalds.

Atstājot J. Krasovski Rīgā, NKVD izlūkdienests nebija paredzējis, ka Rīgas ielās patrolēs bijušie robežsargi. Tie apsargāja staciju, radiofonu, tiltus u. tml. objektus.

J. Krasovskis 1941. gadā tika ievērots, pārvietojoties Rīgas ielās.

No V. Grīnvalda rakstiskās liecības:

[..] *Kādu dienu atgriezoties no norīkojuma telpās, ieraudzīju pārējos stipri lādamiem, prasīju kas par lietu, man atbildēja, ka noķēruši agrāk minēto bendi Krasovski. Laikam liktenis Krasovskim bija licis uz ielas stūra saskrieties krūtīs tieši ar 1. vada robežsargiem, tas gan meties bēgt, bet mūsējiem kājas bijušas ātrākas. Augstais „kungs“ aizvests uz prefektūru, pēc īsas nopratināšanas, tie, kas viņu saķēruši – nogādāt Centrālcietumā. Vedot augsto „kungu“ pa Matīsa ielu, pie dzelzceļa sliedēm atkal meties bēgt un saucis šaujiet, šaujiet, mūsējie to arī darījuši, tā nu augstais „kungs“ brīvprātīgi savu melno dvēseli nosūtīja K. Marksam.*

*Man šo notikumu neizdevās redzēt, jo biju norīkojumā, bet tas vienalga, pelnīto sodu tas saņēma. Vēlāk tālākā izmeklēšanā par Krasovski noskaidrojās, ka tas strādājis čekā, kā telefonists telefona līnijām pievienojis noklausīšanās ierīces un visādā veidā pildījis čekas uzdevumus. Tas laikam no čekas bija atstāts Rīgā, pildīt tālāk savu Jūdasa darbu.*²³⁶

Noslēpumaina persona 3. Abrenes bataljonā bija galvenais darbvedis Hugo Streips. Viņš bija labs darbinieks un arī labs tautas teātra aktieris un režisors.

Robežsargi par H. Streipu mēloja, ka viņš Pēterburgā 1917. gada oktobrī „šturmejis“ Ziemas pili. Pats H. Streips nenoliedza to, ka viņš 1917. gadā netišām sašauts Petrogradā uz ielas.²³⁷ Pārvietojoties H. Streips kliboja. Robežsargu virsnieki pret viņu izturējās ar aizdomām. H. Streips par aktieriem uzaicināja arī robežsargus.

²³⁴ Okupācijas muzeja krājumi, Valda Grīnvalda 1994. gada 15. aprīļa rakstiska liecība. OMF inv. Nr. 3506., 2. lpp.

²³⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 7. l., 253. lp.

²³⁶ Okupācijas muzeja krājumi, Valda Grīnvalda 1994. g. 15. aprīļa rakstiska liecība. OMF inv. Nr. 3506., 3.–4. lpp.

²³⁷ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3934. l., 10. lp.

Labs aktieris un H. Streipa izrāžu gaismotājs bija bataljona ieroču meistars F. Hermanis. Arī F. Hermaņa biogrāfijā bija kāda ēnas puse. Viņš 1915. gadā Kronštatē bija beidzis kuģu mehānikas kursus, iegūstot 3. šķiras mehāniķa grādu. No 1917. gada revolūcijas sākuma Petrogradā dienēja lielinieku flotē līdz 1918. gada 25. oktobrim.²³⁸ F. Hermani slepeni pieskatīja Politiskā policija, jo viņš bija labs draugs tirgotājam Otto Liepiņam no Daličenas sādžas, kuru jau izsekoja policija. F. Hermanis dzīvoja savā privātmājā blakus 3. Abrenes bataljona štābam un tur bija iekārtojies bataljona ieroču darbnīcu un ziepju vārīšanas virtuvi. Viņš nelielos daudzumos vārīja „Raibās ziepes“, kuras bija iecienījuši vietējie iedzīvotāji.²³⁹

Latvijas izlūkdienests piesedza puslegālo ražotni, jo bija konstatējis, ka ziepju uzpircēju tālākais spekulācijas ceļš daļēji ievijās NKVD atbalstītāju pulkā un bija saistīts ar nelegālajiem valsts robežas pārkāpējiem.

H. Streips bija labs speciālists, un bataljona vadība neuzskatīja viņu par bīstamu, kaut gan viņš tāpat kā J. Josts atradās nakts dežūrās bataljona štābā.

Abrenes aprinķa un 19. aizsargu pulka priekšnieks Gustavs Mežulis vienmēr bija goda viesis Hugo Streipa teātra pirmizrādēs. Arī pārējā aprinķa vadība bija šo atpūtas vakaru viesi. Tādās reizēs tie, kas vēlējas kaut ko uzzināt, noteikti to arī uzzināja. G. Mežulis un H. Streips bija novadnieki no Vecpiebalgas. Tieši G. Mežula labi aizliktais vārds ļāva H. Streipam palikt robežu apsardzības dienestā.

Jāteic, ka ar teātra spēlēšanu Abrenē nodarbojās trīs trupas. Viena bija jau pieminētā H. Streipa vadītā, otra muzikālā trupa Abrenē, kuru vadīja aprinķa policijas 1. iecirkņa krimināluzraugs A. Reinvalds, un trešā – dramatiskā kopa Augšpilī sardzes priekšnieka J. Blakšenieka vadībā. Šīs trīs teātra trupas it kā savstarpēji konkurēja tieši skatītāju piesaistīšanas ziņā. Daļu ieņemtās naudas novirzīja 3. Abrenes bataljonam. Pēc teātra izrādēm sabiedriskās dzīves uzturēšanai sekojošie deju vakari ar bufeti bija ļoti populāri arī krievu tautības iedzīvotāju vidū – viņi varēja labi piedzerties un izkauties. Šajos vakaros apmeklētājiem, to starpā arī robežsargiem, patika vaļsirdīgāk papļāpāt, tuvumā arī atradās dzirdīgas ausis, un, kā vēlāk izrādījās, šos vakarus par savu satikšanos vietu izmantoja NKVD tīkls Augšpils pagastā. To apliecina arī sarga Valda Grīnvalda pratināšana Ostrovas cietumā.²⁴⁰

Zīmīgi ir arī tas, ka v. v. Jānis Josts spēlēja 3. Abrenes bataljona izlases pūtēju orķestrī un deju vakariem bija nodibinājis savu orķestrīti.

NKVD aģents bija arī Domeniks Darmakovs – 2. rotas sargs. Pierobežā viņš bija iegādājies privātmāju, baudīja vadības uzticību, nelietoja alkoholu, apzinīgi pildīja dienesta pienākumus. Bija arī paraugs vietējiem zemniekiem, vadot savu privāto saimniecību. 1934. gada 14. oktobrī virsleitnants Rūdolfs Grīslis bataljona vadībai ieteica D. Darmakovu apbalvošanai sakarā ar valsts svētkiem.²⁴¹ 1936. gada 14. novembrī Domeniks Darmakovs arī tika apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa 3. šķiras goda zīmi. Šo īpašību dēļ D. Darmakovs nebija nokļuvis Latvijas Armijas

²³⁸ LVVA, 5488. f., 1. apr., 1399. l., 7. lp.

²³⁹ Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 5525.

²⁴⁰ Grīnvalds V. Iebrukums Masļenkos. – 17. lp.

²⁴¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1530. l., 352. lp.

štāba Informācijas daļas redzeslokā.

Tieši ar šāda veida personu uzraudzību kļūdījās Latvijas pretizlūkošana. Pretizlūkošanas dienests ļoti paļāvās uz paša izveidoto sistēmu, pēc kuras pārbaudīja robežu apsardzībā jaunpieņemtos sargus. To noteica šādas izziņas:

1) pagasta vecāko parakstīta izziņa par tā teritorijā agrāk vai tagad dzīvojošo personu (kompromitējoša informācija);

2) izziņa no armijas pulka komandiera par dienējošo karavīru;

3) Politiskās policijas izziņa par pieprasīto personu;

4) paša izlūkdienesta ziņas.

Parasti aizdomu lokā nokļuva personas, kuras pavirši pildīja robežu apsardzības dienestu, lietoja alkoholu, tuvinājās krievu tautības iedzīvotājiem. D. Darmakovs bija priekšzīmības kalngals.

Kā uzticamu sargu virsleitnants R. Grīslis D. Darmakovu bija iekļāvis pretošanās grupā padomju karaspēkam.²⁴² Savukārt Krišs Grīnfelds bija galvenais palīgs virsleitnantam R. Grīslim.²⁴³

Naktī no 16. uz 17. jūniju, kad no Robežsargu brigādes štāba Rīgā pienāca nepretošanās pavēle, virsleitnants R. Grīslis atteicās to pildīt. Stāvoklis kļuva nopietns. Tad arī D. Darmakovs virsleitnantam R. Grīslim pateica, ka viņš nešausot uz ienākošo padomju karaspēku. Varbūt sargiem K. Grīnfeldam un D. Darmakovam bija paredzēts šaut uz saviem biedriem. Jau 10. augustā D. Darmakovs liecināja apcietinātā virsleitnanta Rūdolfa Grīšļa lietā to sliktāko.²⁴⁴ Kāda likteņa ironija...

1940. gada 2. oktobrī, neilgi pirms Robežsargu brigādes likvidēšanas, pēc paša vēlēšanās no dienesta robežu apsardzībā tika atbrīvoti sargi Domeniks Darmakovs, Miķelis Lapiņš un Alberts Ozolnieks.²⁴⁵

Domeniks Darmakovs noteikti tika iepriekš informēts par gaidāmo Robežsargu brigādes likvidēšanu 9. oktobrī un tūlīt sekojošiem arestiem.

M. Lapiņš un A. Ozolnieks netika represēti. Šai sakrītībai ar kopēju dienesta atstāšanu pēc pašu vēlēšanās pievienojās vēl otra.

Alberts Ozolnieks, kā jau iepriekš minēts, bija Šmaīļu sardzes sargs. Uzbrukuma brīdī 3. sardzei A. Ozolnieks atradās sardzes telpā un gulēja. Kad sargs Vilis Kraucis pa telefonu vēl paguva informēt 1. vada rezerves sargu Jāni Locānu, pēdējais klausulē sadzirdēja vārdus: „*Celies, ko tu guli!*“ Vārdi attiecās uz Albertu Ozolnieku un vairāk liecināja par vienaldzību, nevis miegu.²⁴⁶ Zīmīgs ir arī fakts, ka par ķīlniekiem netika ņemta A. Ozolnieka sieva Anna un četrgadīgais dēls Gastons.²⁴⁷

Vai tiešām A. Ozolnieka sievai izdevās pielūgties NKVD virsniekiem? No blakus mājas dzīvokļa paņēma divus gadus veco Āriju Gailis.

Tāpat kā D. Darmakovs arī sargs Oļģerts Grants padomju okupācijas laikā, 1940. gada 26. septembrī, rakstīja 3. Abrenes bataljona politiskajam vadītājam

²⁴² LVA, 1986. f., P-9960. l., 56. lp.

²⁴³ LVA, 1986. f., P-6949. l., 49. lp.

²⁴⁴ LVA, 1986. f., P-9960. l., 56. lp., 56. lp. o.p., 57. lp.

²⁴⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1182. l., 91. lp.

²⁴⁶ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 5. lp.

²⁴⁷ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 11. lp.

62. Pirmais no kreisās puses Abrenes pilsētas galvas vietnieks Kuļšs, Abrenes pilsētas galva Ernests Ozols, I. Korņiļevs. (Foto no E. Ozola meitas Margas Alksnītes ģimenes kolekcijas)

A. Kalnavārnām slepenu ziņojumu (sk. pielikumā dokumentu D10) par kapteini Aleksandru Hohlačovu. Ziņojumā pieminētais Korņiļevs, bijušais baltgvardu virsnieks, bija 19. Abrenes aizsargu pulka eskadrona komandieris. Šis ziņojums atrodas kapteiņa A. Hohlačova NKVD krimināllietā, un katrā ziņā tas palīdzēja notiesāt abus minētos virsniekus.

Šķiet, ka O. Granta ziņojums krimināllietā palicis čekas darbinieku nolaidības dēļ. Tam vajadzēja atrasties speciālā aploksnē un pēc krimināllietas izbeigšanas tikt pārsūtītam uz speciālu arhīvu Maskavā. Nevar noliegt varbūtību, ka O. Grants būtu rakstījis arī citus ziņojumus.

Šis atrastais ziņojums vēl neaplicina O. Granta līdzdarbību NKVD spiegu grupā pirms padomju okupācijas. Domāju, ka par ziņotāju viņš kļuva sava rakstura dēļ. O. Grants padomju okupantiem nevēlējās kalpot par zirgu puisī. Šādu ziņojumu rakstīšana tobrīd varēja palīdzēt iegūt dienesta paaugstinājumu un aiziet no robežsargu zirgu stajļiem.

O. Grants arī baidījās no ieceltā 3. Abrenes bataljona politiskā vadītāja A. Kalnavārnas aktivitātēm. O. Grantam atmiņā bija vēl nesens atgadījums 1938. gada 3. maija gadatirgū Augšpilī.

Augšpils vecākajam policistam Jānim Kupčam bija izveidojies konflikts ar vietējiem krieviem. J. Kupčs nesen vēl dienēja robežsargos un turpināja veiksmīgi apkarot komunistisko ideju paudējus. Turgus bija tā vieta, kur bez tirgošanās arī izplatīja nelegālo komunistisko literatūru. J. Kupčs bija pārmeklējis brāļu Jāņa un Aleksandra Jegorovu ratus, kuri it kā bija aizšķērsojuši lielceļa braucamo daļu. Abi brāļi bija stipri iereibuši. Sākumā notika rupja lamāšanās, kura pārauga dūru vicināšanās. Brāļu aizstāvībai kautiņā iesaistījās vēl citi krievi. Sākumā J. Kupčam

palīgos piesteidzās policisti Zvaigzne un Gegers. Lai izkliedētu pudeles brāļus, no 1. rotas nometnes tika izsaukti robežsargi. Palīgā savaldīt trakojošos krievus atsteidzās robežsargs O. Grants un Jānis Vēzis. Brāļi Jegorovi tika nogādāti policijas iecirknī. Gumijas nūjas belzieni lika nomierināties arī pārējiem krieviem. Nelegālās komunistu darbības apkarošanu un krievu piekaušanu padomju vara uzskatīja par smagu noziegumu. O. Granta bailes no atreibības bija šā slepenā ziņojuma rakstīšanas otrs iemesls.

1940. gada 21. septembrī kaprālis Jānis Zellītis tika iecelts par sardzes priekšnieku.²⁴⁸

Pēc Robežsargu brigādes likvidēšanas 1940. gada 9. oktobrī²⁴⁹ Jānis Zellītis tika manīts, strādājot LPSR NKVD cietumā Nr. 5 Daugavpilī. Par to autoram stāstīja apcietinātā sardzes priekšnieka Jāņa Nīmaņa brālis, kurš uz Daugavpils cietumu bija aizvedis pienesumu. To administrācijas telpās bija pieņēmis J. Zellītis. Šā cietuma administrācijas dokumentus nav izdevies atrast, tāpēc grūti šo informāciju pieņemt vai noraidīt.

Vācu okupācijas laikā J. Zellītis strādājis par melderzelli pie dzirnavnieka K. Smukkalna Blontu dzirnavās. To apliecina K. Smukkalna meita Izolda Brence (dz. Smukkalne).²⁵⁰

Savukārt vācu okupācijas laikā J. Josts bija „Turības“* vadītājs Abrenes apriņķī.²⁵¹

Sarkanie partizāni nošāva daudzus vietējos iedzīvotājus, kuri dienēja policijā un pašaisardzības vienībās, nošāva arī tiltu un dzelzceļu sargus, bet Jāni Jostu lika mierā. Jespējams, ka J. Zellītis, J. Josts, brāļi Larionovi bija saistīti kādā kopdarbībā. Tiešus pierādījumus līdz šim nav izdevies atrast.

²⁴⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1182. l., 93. lp.

²⁴⁹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 2183. l., 26. lp., 26. lp. o.p.

²⁵⁰ Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 2300/350, I. Brences videoliecība.

* Visu kara laiku Latvijā „Turība” no vietējiem iedzīvotājiem vāca pārtikas nodevas un vietējās izejvielas rūpnieciskai apstrādei vācu armijai.

²⁵¹ LVVA, 4629. f., 1. apr., 1109. l., 12. lp.

no ...

... 27. septembra ...

... 27. septembra ...

Savukārt visu okupācijas laika J. Josta dēls "Lai pas" vadījis Atpūtas

... 10.10.1944 ...

... O. Grants ...

... O. Grants ...

O. Grants ...

Augšējā ...

Latvijas un Igaunijas austrumu robeža,
PSRS teritorijas košanas virziens

II daļa

Latvijas–PSRS robežkonflikta vietas izvēles iemesli

Il daļa

Latvijas-PRS

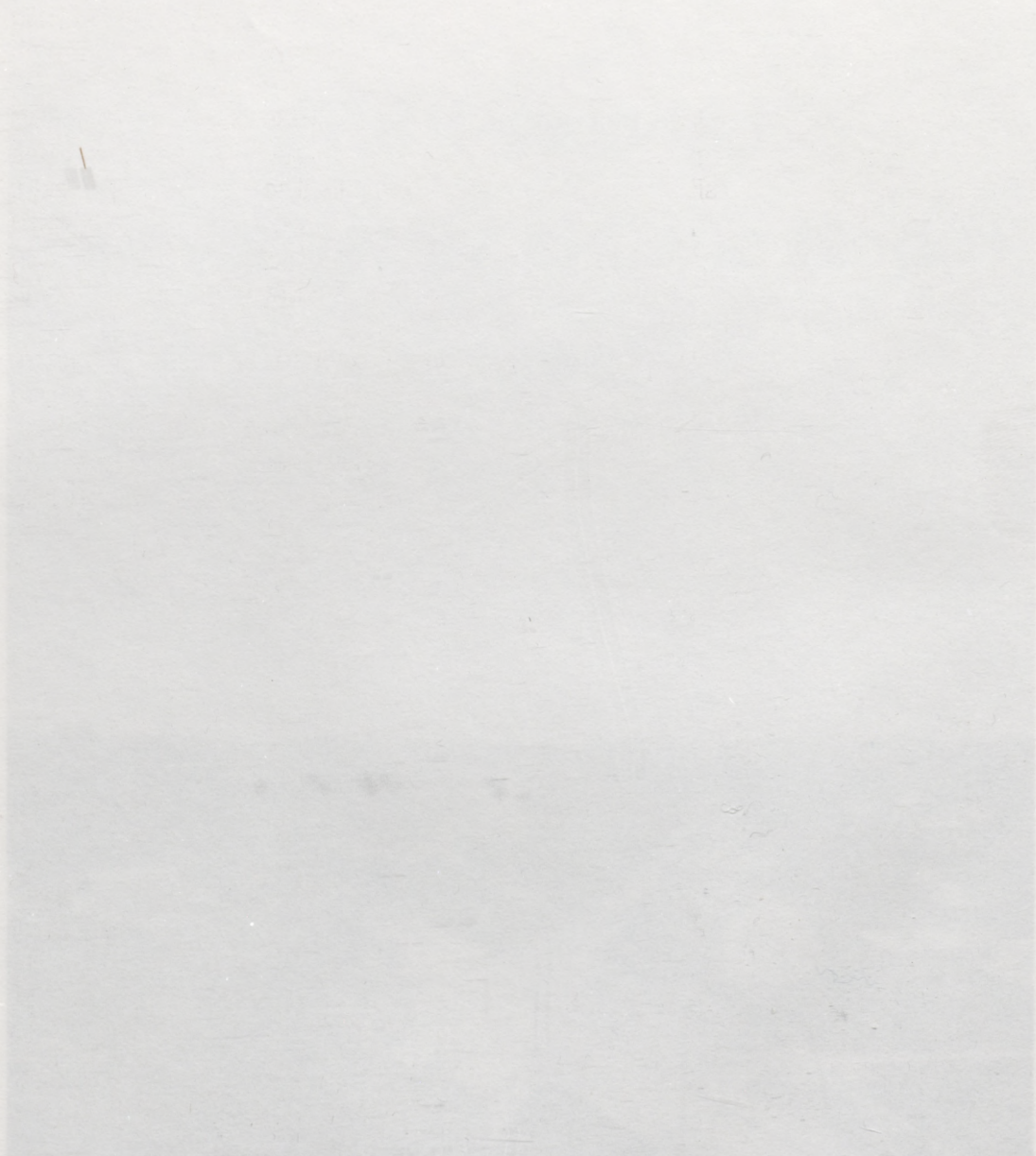
robežkonflikta vietas izvēles

iemess

Latvijas un Igaunijas austrumu robeža, PSRS teritorijas izlūkošanas virziens

Latvijas un Igaunijas austrumu robeža,
PSRS teritorijas izlūkšķēšanas virziens

63. Valkas panorāma 1939. gada vasarā.

Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas

1940. gada pavasarī 3. Abrenes bataljona sardžu žurnālos bieži bija redzami ieraksti par robežsargu norīkošanu darbā 1. rotas 9. sardzē, kuras priekšnieks bija Eižens Egle. Tie bija robežsargi ar zināšanām būvniecībā. Šmaiļu sardzes priekšnieks J. Vēzis tika norīkots par celtniecības darbu vadītāju.¹

9. sardze atradās pie Lielmeļņas sādžas. Šajā vietā austrumu robežu krustoja Ļeņingradas–Varšavas šoseja. Šeit arī beidzās robežjosla pa sauszemi, pārejot ūdens joslā Rītupē. 20. gados 9. sardzes ēka, tāpat kā daudzas citas, bija uzcelta tieši pie robežas. Savukārt jaunā kordona būvniecība notika krietni tālāk no robežjoslas.

Jauna kordona celtniecībai bija pamatots iemesls. 1939. gada vasarā PSRS pusē tieši pretī 9. sardzei sāka būvēt neizprotamas nozīmes valni. Padomju pusē sāka darboties betona maisīšanas iekārta, kura apgādāja tikai šo celtniecības objektu.

Latvijas robežsargiem bija psiholoģiski nomācoši vērot, ka viņu sardzes logu priekšā būvē šo dīvaino valni. Šā padomju celtniecības objekta sakarā notika arī kuriozi. No meža tika vestas nozāgētas kuplas egles un saspraustas būves priekšā, lai no Latvijas puses nevarētu vērot celtniecības darbu.

Arī Latvijas robežsargi mācēja jokot. Kad padomju pusē nožogojums nokalta, tad kāds no mūsu robežsargiem – pārgalvis – uz savu roku slepeni pārlīda pāri robežai un egles aizdedzināja. Ugunsgrēks parasti uzliesmoja naktīs. Robežkonfliktu izšķiršanas un izmeklēšanas abu valstu komisijas sēdēs šie jautājumi netika tīrāti, jo abas puses vadījās pēc principa: kas nav pieķerts, tas nav zaglis.

64. 1939. gadā Padomju Savienībā būvēto dzotu paliekas uz Sanktpēterburgas–Varšavas šosejas pie Lielmeļņas 1991. gadā. (Foto no Aivara Reinholda kolekcijas)

¹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-8088. l., 13. lp.

Tā tas bija arī citos līdzīgos gadījumos.

Latvijas Armijas militāros speciālistus ļoti ieinteresēja šī padomju būve. To cītīgi uzraudzīja un slepeni fotografēja pulkvežleitnants G. Šķenders. Viņš gan maldināšanas nolūkos šeit parādījās kapteiņa formas tērpā.

Izlūkošanas un pretizlūkošanas darbu 3. Abrenes bataljona 1. rotā vadīja Armijas štāba Informācijas daļas norīkotais leitnants N. Gislers, pēc tautības vācietis. Viņš šajā amatā dienēja no 1925. gada līdz 1939. gadam.²

Iespējams, ka, leitnanta Nikolaja Gislera informēti un mudināti, 1940. gada maijā 3. Abrenes bataljonā ieradās Vācijas militārā izlūkdienesta Abvēra (*Abwehr*) pārstāvji, lai paši pārliecinātos par padomju objekta celtniecības vērienu uz robežas.

Pēc padomju objekta slepenās apskates 3. Abrenes bataljona štābā sarīkoja pusdienas par godu vācu izlūkošanas dienesta virsniekiem.³ Pie pusdienu galda tika apspriesta šīs celtnes atrašanās vietas jēga un praktiskā nozīme. Informācija par Abvēra apmeklējumu 3. Abrenes bataljonā tūlīt nonāca arī padomju pusē.

Tā bija viltus celtnes. Pirmkārt, valnis tika būvēts nolūkā, lai no garāmbraucošā transporta varētu redzēt tā tapšanu. Padomju Savienība it kā gatavojās aizstāvēties pret iespējamo rietumvalstu uzbrukumu, ko virzītu no neitrālās Latvijas valsts teritorijas. Vienlaikus šī būve varēja kļūt par ieganstu padomju propagandai meklēt attaisnojumu Latvijas okupācijai.

Otrkārt, šāda būve noteikti piesaistītu ārzemju izlūkdienestu uzmanību. Šajā gadījumā pastiprinātu interesi izrādīja Vācija, kura arī objektu novēroja un fotografēja. Staļina viltība bija maskēt padomju puses agresīvos nolūkus.

Ar labu izdomu bija apveltīti arī NKVD viltus operāciju plānotāji. Netālu uz dienvidaustrumiem no šīs dīvainās militārās celtnes padomju pusē 79,9 m virs jūras līmeņa atradās kurgāns Volhovo-Gora.

Iepretim pauguram Latvijas pusē dzīvojošie vietējie iedzīvotāji 30. gadu beigās bija novērojuši dīvainības ap šo kalnu. Padomju robežsargi pēc robežas apgaitas šā kurgāna tuvumā pēkšņi kaut kur pazuda. Saulainās dienās starp kokiem un krūmājiem ļaudis bija ievērojuši zibam it kā saules zaķīšus. Kurgāna noslēpumu izdevās atklāt 1941. gada jūlijā, kad šo teritoriju okupēja Vācijas karaspēks. Augšpils pagasta iedzīvotājs J. Kromins kopā ar Novije-Postroiki sādžas iedzīvotājiem devās pārlūkot šo pauguru. Padomju pusē kalnā zem zemes bija iebūvētas telpas spiegošanai ar novērošanas lūkām uz Latvijas pusi.

Tiklīdz padomju puse bija iekārtojusi šo kompleksu, tad arī sāka būvēt šo neizprotamo viltus militāro objektu. Visus interesētus par šo būvi Latvijas pusē varēja slepus novērot no šā kurgāna. Lūk, tādā veidā padomju puse pierādīja Vācijas izlūkdienesta klātbūtni Latvijas teritorijā.

Ne mazāk svarīga ir arī kāda vēsturiska paralēle, kas saistīta ar kurgānu Volhovo-Gora. Latvijas-PSRS robežas nospraūšanas laikā daudzās vietās Latvijas karavīri – pirmie robežsargi – neatstāja teritoriju, kura pēc 1920. gada Miera līguma pienācās Padomju Krievijai. Šāds ģeogrāfisks punkts, kuru nepameta Latvijas

² LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 131. lp.

³ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

karavīri, bija kurgāns Volhovo-Gora (sk. pielikumā D11). Tomēr Padomju Krievijas robežas nospraušanas delegācijai bija izdevies šo punktu iegūt sev. No robežu sargāšanas viedokļa, tas bija labs kumoss. Šis piemērs uzskatāmi parādīja Latvijas robežu nospraušanas delegācijas vadītāja Akmentiņa nerēķināšanos ar Latvijas militārajiem iekarojumiem. Latvijas delegācijas piekāpšanās Padomju Krievijas pusei bija arī daudzās citās vietās.

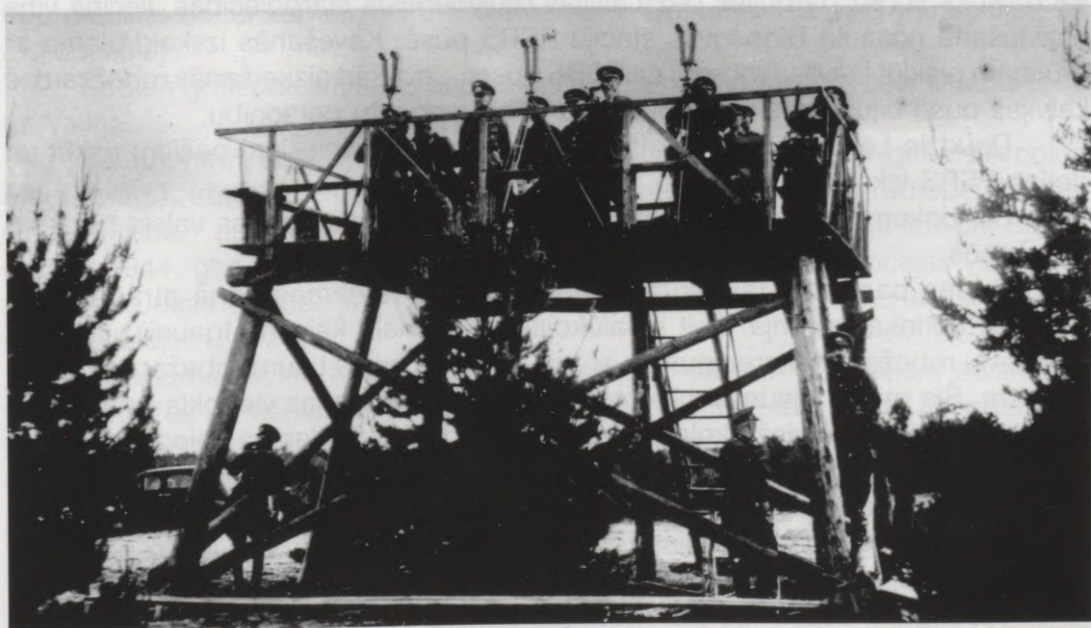
1991. gada septembrī autors apskatīja šā nocietinājuma paliekas. Kādā laika posmā ir bijis mēģinājums to uzspridzināt, bet tas lāga nav izdevies. Vēl šodien šie aizsargdzoti, kuros varēja iebraukt pat tālšāvējus lielgabalus, mazliet izkustināti un sašķobīti atrodas Sanktpēterburgas–Varšavas šosejas malā.

Šis vāciešu apmeklējums liecināja, ka Vācija pastiprināja izlūkošanu Baltijas valstīs, neraugoties uz 1939. gada 23. augustā noslēgto Molotova–Rībentropa pakta slepeno protokolu.

Prezidenta Kārļa Ulmaņa valsts pretvāciskā politika noteica nepieļaut ciešu ekonomisku un politisku saistību ar Vāciju.

Taču valsts prezidenta un Latvijas izlūkdienesta domas nesakrita. Šinī gadījumā Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa pati noteica sev uzdevumu – rūpēties par valsts drošību, un tā kontaktējās ar ārzemju dienestiem,⁴ tādā veidā nodrošinot izlūkošanas ceļā valsts drošību, kas nesaskanēja ar Valsts prezidenta norādēm.

Ārlietu ministrijas resori bija nonākuši pie secinājuma par prezidenta K. Ulmaņa kļūdīgo ārpolitikas vērtējumu 30. gadu beigās. **Šajā vērtējumā svarīga**

[65.] Vācijas armijas ģenerālštāba priekšnieka artilērijas ģenerālpulkveža Franča Haldera Igaunijas apmeklējums 1939. gadā 26.–29. jūnijā. Vācijas armijas militārie speciālisti vēro Igaunijas armijas manevrus. (Foto no Igaunijas vēstures muzeja, negatīva Nr. 7630)

⁴ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6920. l., 83. lp.

bija Latvijas izlūdienesta savāktā informācija par PSRS bruņotajiem spēkiem un to agresīvajiem nolūkiem pret Latviju.

Kāds kompetents Latvijas Ārlietu ministrijas starptautiskā stāvokļa analītiķis bija sagatavojis slepenu priekšrakstu „*Līgumu politiskie pamatprincipi sakarā ar sarunām ar Vāciju un Krieviju*“.⁵ Šis dokuments datēts ar 1939. gada 24. septembri.

Tajā starp citu rakstīts: *[..] Ja vispār ir kaut kas reāls, kas spēj atturēt Krieviju no iebrukuma Baltijas valstīs, tad tas ir Vācijas pretpiedienu.*

Baltijas valstu ārpolitikas uzdevums ir visiem spēkiem strādāt, lai šo pretpiedienu uzturētu un stiprinātu.

Redzot, ar kādām naudas summām rīkojās Informācijas daļa, maksājot saviem aģentiem, kuru darbības virziens bija austrumi, var secināt, ka budžetā paredzētās naudas šādiem nolūkiem nepietika. No čekistu apcietināto Latvijas izlūkdienesta aģentu pratināšanas protokoliem redzams, kādas summas tika maksātas par informācijas sniegšanu. Papildfinansējums 3. Abrenes bataljona teritorijā varēja nākt no Abvēra, jo bataljona sargājamā teritorija atradās Abvēra ietekmes zonā. 1. Dagdas un 2. Zilupes bataljonu teritoriju savstarpējās ietekmes sfērā bija sadalījuši ASV, Lielbritānijas un Francijas izlūkdienesti.

Par Vācijas izlūkdienesta brīvu rīcību, izlūkojot PSRS rietumu daļu pāri Latvijas austrumu robežai, liecina Vācijas sūtņa Latvijā Koces (*Kotze*) ziņojums Vācijas Ārlietu ministrijai Berlīnē 1940. gada 15. jūnijā. Ziņojumā lasām, ka Vācijas izlūks ar lielu kavēšanos taisnā ceļā ieradīs Rīgā no spiegošanas vietas. Par to, ka šis vācu izlūks šoreiz darbojies bez Latvijas izlūkdienesta starpniecības, liecina viņa nezināšana nosaukt Bigosovas staciju PSRS pusē. Kavēšanās izskaidrojama ar grūtībām piekļūt Latvijas robežai no PSRS puses, savukārt aizķeršanās robežsardzē Latvijas pusē bijusi, noskaidrojot šifrēto Vācijas aģentu personību.

Daudzie Latvijas izlūku iekrišanas gadījumi lika vāciešiem pašiem riskēt un doties PSRS iekšienē.

Šis dokumenta saturs liecina arī par nenovēršamu Latvijas valsts bojāejas tuvošanos.

Rodas pamatots jautājums, kāpēc Abvēra ietekmes zonā atradās tieši Abrenes apriņķa teritorija. Šeit jāpalūkojas uz ziemeļu kaimiņu Igauniju. Latvijas austrumu robežas saskares punkts ar Igauniju piekļaujas Lauru robežapsardzības rajonam. Šis rajons Igaunijai bija stratēģisks no izlūkošanas viedokļa pret PSRS. Lauros atradās arī latviešu kolonija Igaunijā. Padomju Savienība spiegošanai pret Latviju izmantoja šo teritoriju. Pateicoties Latvijas izlūkdienesta aktīvai darbībai uz austrumu robežas, Padomju Savienība daļu savu izlūku sūtīja uz Latviju caur Lauru koloniju. Pāriet Igaunijas–Latvijas robežu bija daudz drošāk. Latvija šo posmu ar Igauniju sargāja pieticīgāk par austrumu robežu.

1935. gada septembrī par Igaunijas armijas štāba pretizlūkošanas 2. daļas priekšnieku tika iecelts pulkvežleitnants Rihards Massings, kurš vienlaikus bija arī Abvēra slepenais aģents.⁶ Ar šo laiku varam uzskatīt, ka Igaunija jau bija nokļuvusi

⁵ LVVA, 2570. f., 13. apr., 1146. l., 27. lp.

⁶ *Мадер Ю.* Абвер: щит и меч Третьего рейха. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – стр. 186.

Vācijas ietekmes zonā izlūkošanas jomā. Abvēra vadītājs Vilhelms Kanariss (*Canaris*) vien Igauniju apmeklēja 1936., 1937. un 1939. gadā.⁷ Apliecinājums Igaunijas sadarbībai ar nacistisko Vāciju bija tās ģenerālštāba priekšnieka ģenerālpulkveža Franča Haldera Igaunijas apmeklējums 1939. gadā no 26. līdz 29. jūnijam.⁸

PSRS ļoti satrauca Vācijas izlūkdienesta klātbūtne Igaunijā. Ar 1933. gadu Vācija sāka apgādāt savas spiegu aģentūras ar īsviļņu radiostacijām, vēlāk arī ar radioviļņu peilēšanas stacijām.⁹

1939. gadā pie Igaunijas armijas štāba 2. daļas tika izveidota speciāla radio izlūkošanas nodaļa, kuru vadīja kapteinis Kalmuste. Uz Igaunijas-PSRS robežas tika uzstādītas 4 šādas stacijas. Šīs stacijas bieži mainīja savu dislokācijas vietu un atradās Tallinas, Narvas, Tartu un Pečoru tuvumā.

1935. gadā Latvijas Armijas rīcībā darbojās 4 peilēšanas stacijas Daugavpilī, Zilupē, Alūksnē un Daugavgrīvā.¹⁰ Autoram nav izdevies noskaidrot, kad tieši šīs stacijas sāka savu darbību.

Tāpat kā Igaunijā, arī Latvijā šīs stacijas mainīja dislokācijas vietas. Pilsētu nosaukumi kalpoja kā nosacīts apzīmējums. Šīs peilēšanas stacijas atradās šo pilsētu apkārtnē. Tā, piemēram, Zilupes peilēšanas stacija atradās uz austrumiem no pilsētas, Seveļinku sādžā.¹¹ Stacijas kā speciālu Latvijas Armijas pasūtījumu ražoja VEF ar kodētu nosaukumu „ADCOC”. To izmaksas bija Ls 4000.¹² Šo staciju uzturēšana gadā izmaksāja Ls 8596.¹³ Šīs stacijas pārraudzīja Latvijas Armijas štāba Informācijas daļas kapteinis Pēteris Kažmers. Dokumentos viņš parakstījās kā radiopeilētājs.

Šodien grūti pateikt, kādā secībā tās tika likvidētas un kura tieši tika pārcelta uz Valku.

Kā autoram pastāstīja bijušais Abvēra izlūks – radiopeilētājs igauņis Arnolds Megi (*Mägi*), kurš Otrā pasaules kara laikā strādāja jaudīgajā radiopeilēšanas stacijā Tallinā,¹⁴ no kurienes kontrolēja radiosignālus PSRS teritorijā līdz pat Staļingradai, 1944. gadā atkāpjoties staciju pārveda uz Valgu. Tā dislocējās vietā, kur pirms Igaunijas okupācijas 1940. gada 17. jūlijā atradās igauņu izlūkdienesta radiopeilētājs.

Iespējams, ka arī Igaunijas armija vienu no saviem peilētājiem atvilka no PSRS robežas un vienlaikus ar Latvijas peilētāju novietoja abu valstu robežpilsētā. Iespējama arī Latvijas un Igaunijas kopdarbība radioizlūkošanas jomā.

Formāli šīs peilēšanas stacijas bija pakļautas Latvijas Armijas Tehniskajai

⁷ Turpat, 187., 191., 199. lpp.

⁸ ERA, 495. f., 12. apr., 263. l., 45., 46., 47. lp.

⁹ *Мадер Ю. Абвер.* – стр. 184.

¹⁰ LVVA, 1474. f., 1. apr., 1657. l., 74. lp.

¹¹ LVA, 1986. f., 1. apr., 7397. l., 77. lp.

¹² LVVA, 1474. f., 1. apr., 1657. l., 74. lp.

¹³ Turpat, 73. lp.

¹⁴ Okupācijas muzeja krājumi, Arnolda Megi videoliecība, OMF inv. Nr. 2300/58,65.

66. Latvijas radiopeilēšanas darbības vieta Valkā, Rīgas ielā 38, 2000. gada maijā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 12152)

67. Latvijas radiopeilēšanas darbības vieta Valkā, Merķeļa ielā 12, 2000. gada maijā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 12147)

68. Latvijas radiopeilēšanas darbības vieta Valkā, Domes ielā 15, 2000. gada maijā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 12148)

69. Latvijas radiopeilēšanas darbības vieta Valkā – Poļa māja Merķeļa ielā 2000. gada maijā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 12150)

divīzijai (komandieris ģenerālis Jānis Kurelis), bet visu iegūto informāciju apstrādāja Informācijas daļa. Tehniskās divīzijas aprūpē bija arī sakaru baloži.

1939. gada 25. oktobrī Latvijas Armijas štāba Operatīvās daļas informācijas nodaļas priekšnieks ziņoja Armijas štāba Administratīvajam departamentam:

*Pēdējā laikā ir bijuši gadījumi, kad uz baložu tirgus tiek uznesti pārdošanās noklīduši Elektrotehniskās divīzijas pasta baloži, pie kam pilsoņi negrib atdot bez atlīdzības.*¹⁵

Pasta baložu lidojumi Latvijas Armijā daļēji nodrošināja informācijas pārsūtīšanas slepenību, līdz ar Sarkanās armijas klātbūtni Latvijā kopš 1939. gada rudens palielinājās arī militāra rakstura informācijas vākšana par Latvijas Armiju.

1939. gada beigās arī Latvijas robežsargi sāka pasta baložu apmācības kursu.

Par peilēšanas stacijas darbību Valkā pētījumu veicis Ojārs Ozoliņš no Valmieras (*sk. pētījuma fragmentu dokumentu pielikumā D12*).

Šādām peilēšanas stacijām nebija vajadzīgi augsti torņi, to iekārtojums un atrašanās vieta dabā ne ar ko neizcēlās. Vizuāli tās nebija pamanāmas.

Padomju Savienība zināja, kā šādas stacijas darbojās, bet viņu aģenti nespēja nokļūt šo staciju tuvumā. Šeit mums vēlreiz jāatgriežas pie V. Muntera vasaras ceļojuma uz austrumu robežu. Nepārprotami, ka V. Munteram kāds bija devis mājienu aplūkot tieši Abrenes apriņķi, jo Padomju Savienības izlūkdienestā domāja, ka šī stacija darbojās šajā novadā austrumu robežas sektorā.

Radiovielu virzienu padomju pusē bija noteikuši precīzi. Peilēšanas stacija Valkā pārtvēra Sarkanās armijas tanku formējumu radiosignālus, kuri bija dislocēti Baltijas valstu pierobežā. Šīs tanku daļas vēlāk tika iesaistītas 1939. gada Somijas–PSRS karā, un par šo tanku sūtīšanu uz kara darbības rajonu Latvijas izlūkdienests informēja Somijas armijas štābu.¹⁶

Tajā pašā 1939. gada rudenī PSRS kara bāzu vadība Latvijā brīdināja Latvijas Armijas štābu par iespējamām sekām, ja netiks pārtraukta radio izlūkošana pret Padomju Savienību.

Atšķirībā no Igaunijas, Latvijas presē neparādījās atklāta informācija par sadarbību spiegošanā ar nacistisko Vāciju.

Vācijas ietekme sakarā ar spiegošanu pret Padomju Savienību uz Baltijas valstīm bija liela.

No 1940. gada decembra līdz 1941. gada martam NKVD okupēto Baltijas valstu austrumu pierobežās neitralizēja 1338 vācu aģentu darbību,¹⁷ kuri, manuprāt, jau bija darbojušies laikā pirms Baltijas valstu okupācijas.

¹⁵ LVVA, 1375. f., 1. apr., 3504. l., 77. lp.

¹⁶ *Stranga A.* PSRS agresija pret Somiju un Latviju // Latvijas Jaunatne. – 1990. – 30. nov. – 2. lpp.

¹⁷ *Мадер Ю.* Агбер. – стр. 227.

1940. gada 7. jūlijā Ostrovas ciematā pašmācībās krāsās mašīnās sācināja 18. jūnijā no Latvijas Masļenku un Smeļņu ciematiem. Bijušās Masļihās sādžas

Bijušās Masļihās sādžas zemnieks Dmitrijs Maslovs

Latvijā padomju okupācija ievieš jaunas iestādes, policijas institūcijas, bērzu aizsargu organizācijas likvidēšana un tas ierocū nodošana. Ierokūšajā okupantu armijai pretošanās netika īstenota. Konfrontācijas gadījumā paredzētie kīnieki vairāk nebija vajadzīgi. Tuvojās arī okupācijas režīma uzspiestās vilus vēlēšanas un šajā situācijā lietderīgāk bija ierokūšus atstāt mājās ar Latviju, lai novērstu iespējamās politiskos pārspriņšus.

Pirmās automašīnas krāsās mašīnās bija ierokūšas Dmitrija sieva Anna un meita Olga. Abas ļoti nervozas, jo pašmācībās nebija redzams tēvs. Kad mašīna atstāja sādžas pagalmu, Anna Mēvānska bija paskaidrots, ka vīrs brauks tieši mašīnā, bet abas automašīnas devās uz PSRS-Latvijas robežu, kļuva redzams, ka Dmitrijs Maslova nav ierokūšs.

Dmitrijs Maslovs, apdzīvotais Masļihās sādžas dzimis 1888. gada Pļoskavas ciematā Višgorodkas ciematā, dzimis 1888. gada Pļoskavas ciematā.

1921. gada Mācīšanās iestāde bija pabeigta un ar uzvaru Maslovs, Dmitrijs, ka tā nebija pati, bet viņa tēva tēva tēva. Jau ar pirmo Latvijas valsts pastāvīgo pabeigšanu, viņa tēva tēva tēva dzīvi bija saistīts ar spoguļošanu Latvijas robežu, pirmo tēva tēva tēva Polniskajā ciematā, Turība Maslova un Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Robežu pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Vieglprātība, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

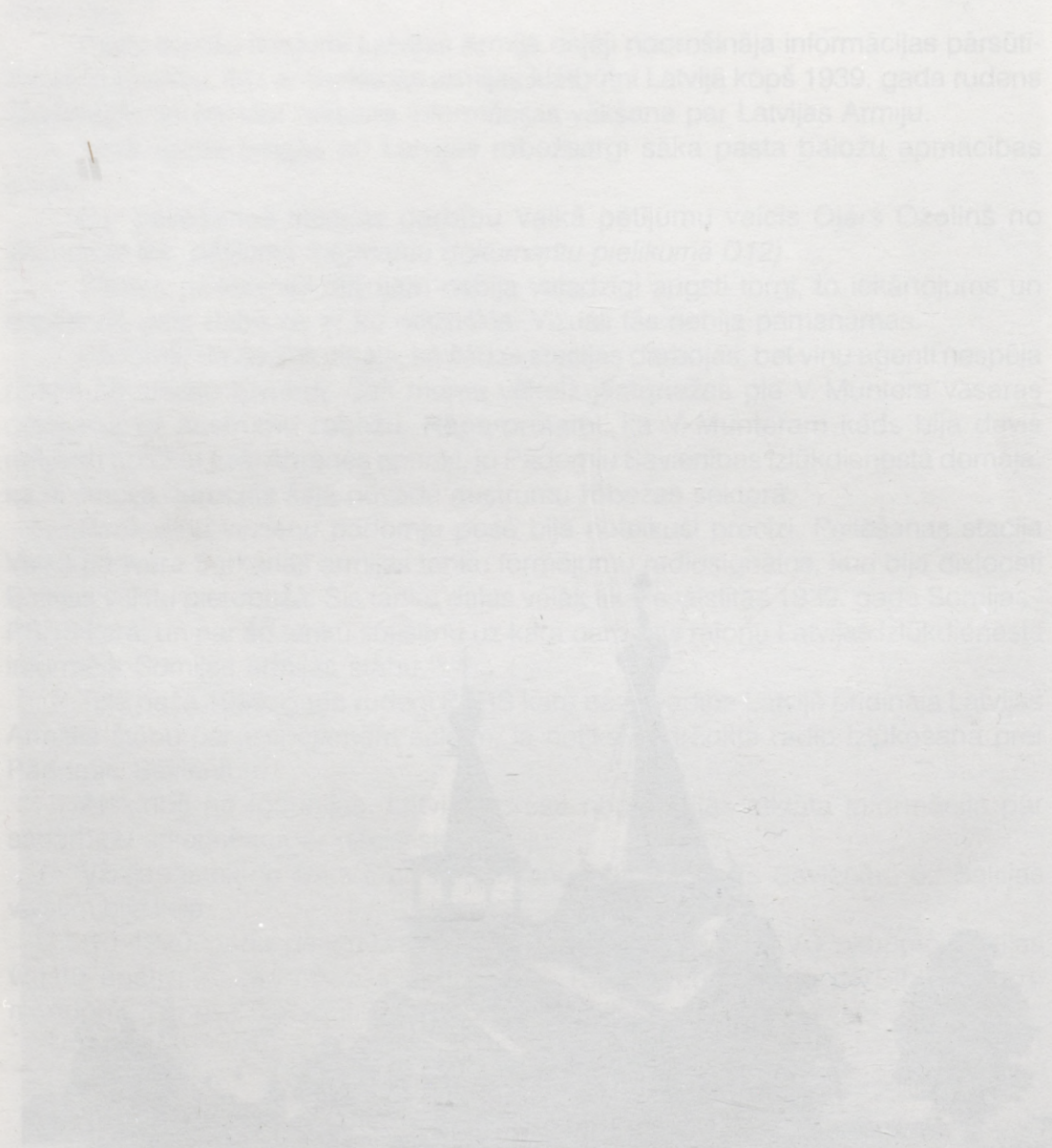
Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Padomju, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi. Masļenku, sādžas pabeigšanu, kļuva ļoti spēcīgi robežpusei dzīvojamā mājā un citādi.

Latvijas Republikas Drošības apkaucē
Bijušās Mašīnas sadzies
Zemnieka Dmitrijs Maslovs

70. Abrenes pareizticīgo baznīca 1939. gada vasarā.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 11797

1940. gada 7. jūlijā Ostrovas cietuma pagalmā divās kravas mašīnās sēdināja 15. jūnijā no Latvijas Masļenku un Šmaļņu sardzēm uz Padomju Savienību atvestos ķīlniekus.

Latvijā padomju okupācijas režīms bija jau nomainījis valdību, savā pārziņā pārņēmis policijas institūcijas, beidzās aizsargu organizācijas likvidēšana un tās ieroču nodošana. Ienākošajai okupantu armijai pretošanās netika īstenota. Konfrontācijas gadījumā paredzētie ķīlnieki vairāk nebija vajadzīgi. Tuvojās arī okupācijas režīma uzspiestās viltus vēlēšanas un šajā situācijā lietderīgāk bija ķīlniekus atlaist mājās uz Latviju, lai novērstu iespējamus politiskos pārratumus.

Pirmās automašīnas kravaskastē tika iesēdinātas Dmitrija sieva Anna un meita Olga. Abas ļoti nervozēja, jo pagalmā nebija redzams tēvs. Kad mašīna atstāja cietuma pagalmu, Annai Maslovai tika paskaidrots, ka vīrs brauks otrajā mašīnā. Kad abas automašīnas piebrauca PSRS–Latvijas robežai, kļuva redzams, ka Dmitrija Maslova nav braucēju vidū.

Dmitrijs Maslovs, īstajā vārdā Dmitrijs Mihailovs, dzimis 1888. gadā Pleskavas guberņā Višgorodkas pagasta* Masļihas sādžā.**¹⁸

1921. gadā Mihailovs saņēma Latvijas pilsoņa pasi ar uzvārdu Maslovs. Domāju, ka tā nebija paša D. Maslova brīvas gribas izvēle. Jau ar pirmajiem Latvijas valsts pastāvēšanas gadiem D. Maslovs savu turpmāko dzīvi bija saistījis ar spiegošanu Latvijas labā, pirmos pakalpojumus sniedzot Politiskajai policijai. Turklāt D. Maslovam Padomju Krievijā tepat pāri robežuvei dzīvoja māsa Marija un citi radi.

Robežsargu izlūkdiestā 1922. gadā viņu savervēja tobrīd Masļihas, vēlākās Masļenku, sardzes priekšnieks Oskars Ezerkalns.¹⁹ D. Maslovs, nodarbojoties ar izlūkošanu, pretizlūkošanu un kontrabandu, ātri tika pie turības.

Vispieprasītākā prece no Latvijas bija sāls, siļķes, saharīns, degvīns un mājсамniecības priekšmeti. Tiklīdz sākās Latvijas austrumu robežas nospraušana ar Padomju Krieviju, vieglas peļņas tīkotāji abās robežas pusēs nekļūdīgi izvērtēja iedzīvotāju sociālo stāvokli un atrada jaunas peļņas avotu iespējas. Uz robežas izveidojās nelegāli preču apmaiņas punkti. Kādu precī apmaiņai varēja piedāvāt jau nabadzībā slīkstošā Krievija? Padomju varas vārdā ar vērienu tika demolētas baznīcas, konfiscētas Krievijas kādreiz turīgo pilsoņu dārglietas. Kulta priekšmeti un dārglietas nokļuva šajā tirgū kā lēta apmaiņas prece.²⁰

Šāds nelegāls apmaiņas punkts bija izveidots Blontu sādžā, un tas piederēja kādam Kārsavas ebrejam. Īpašnieka uzraudzībā šajā punktā darbojās Pēteris Čubukovs. Šis maiņas punkts bija ierīkots P. Čubukovam piederošajā mājā. Tāpat kā Latvija, arī Padomju Krievija šos preču apmaiņas punktus izmantoja

* Latvijas neatkarības gados Abrenes apriņķis, Augšpils pagasts.

¹⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 56. lp. o. p.

**Latvijas neatkarības gados sāka lietot vārdu – Masļenki.

¹⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 127. lp.

²⁰ LVVA, 1784. f., 3. apr., 1756. l., 3. lp.

PREČU APMAIŅAS PUNKTI 1922. GADĀ UZ ĀUSTRUMU ROBEŽAS POSMĀ
MAZMELNĪCA-MASLIHAS SĀDŽA-POROŽKI, KAS KOPŠ 1925. GADA
IĒTILPA JAUNIZVEIDOTAJĀ JAUNLATGALES APRIŅĶĪ

PREČU APMAIŅAS PUNKTI

Vietas nosaukums	Preču apmaiņas punkta reģistrētais nosaukums	Preču apmaiņas punkta pārvaldnieks
1. Porožku sādža	N. Stiera punkts	P. Balalaevs
2. Biču sādža	N. Stiera punkts	K. Leimanis
3. Kukoļkins sādža	Tranzītsabiedrības punkts	N. Kukoļkins
4. Patrešu sādža	N. Stiera punkts	K. Smukkalns
5. Masļenku mājas	Sabiedrības „Latvijas tranzīts” punkts	Patmalnieks
6. Blontu mājas	N. Stiera punkts	Birstiņš
7. Šmailu sardze	Kooperatīva „Sacensība” punkts	Porutjukds
8. Ņivku mājas	Kooperatīva „Sacensība” punkts	Lūsis
9. Kavriņu sādža	Kooperatīva „Šķiedra” punkts	Pavlovs
10. Novaja Postroikas sādža	Zubov-Ziemeļs punkts	Strautiņš
11. Volhovaja Gora sādža	-----	Zariņš
12. Stašu sādža	Dunkeļa punkts	Galviņš

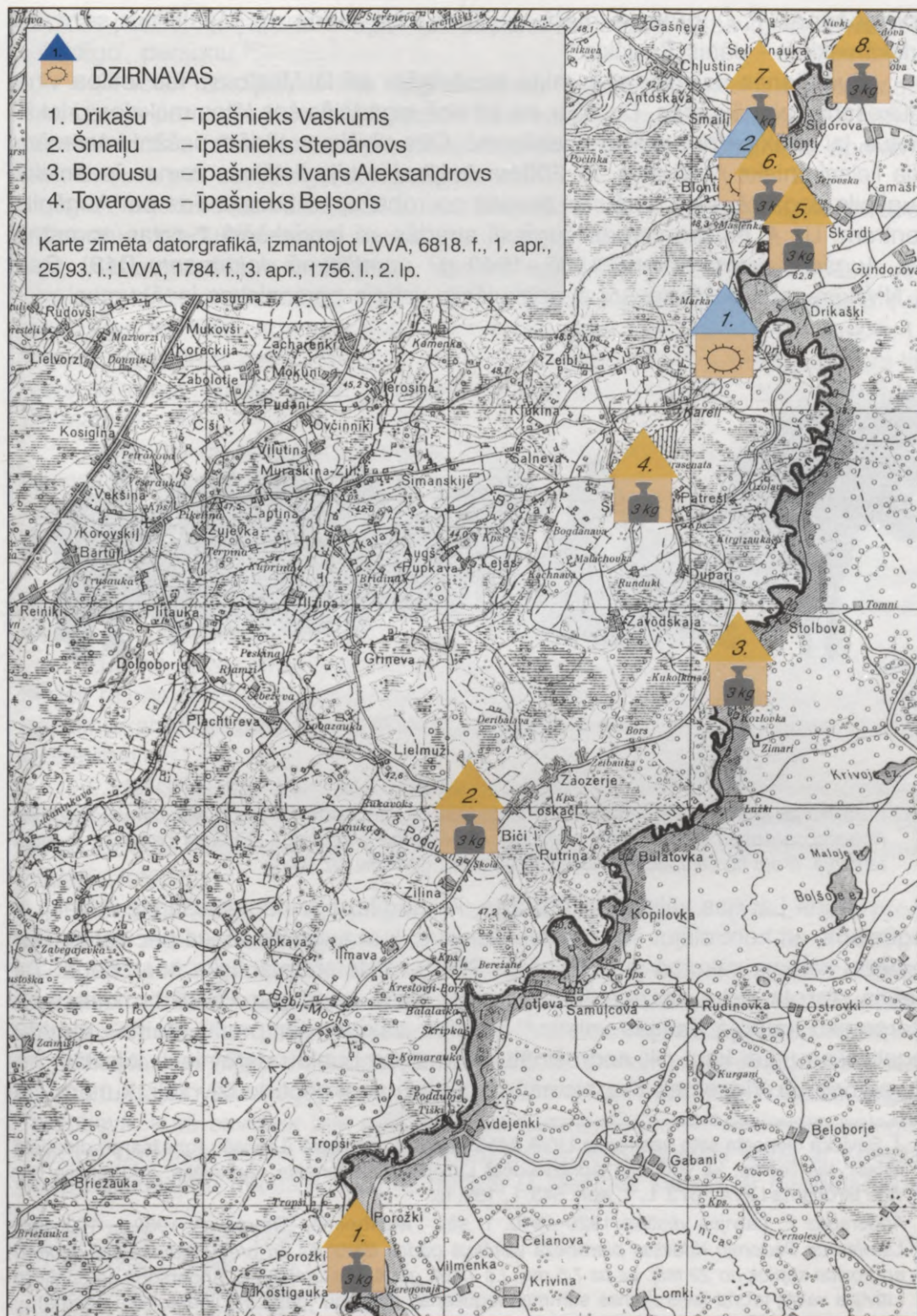

DZIRNAVAS

1. Drikašu – īpašnieks Vaskums
2. Šmailļu – īpašnieks Stepānovs
3. Borousu – īpašnieks Ivans Aleksandrovš
4. Tovarovas – īpašnieks Beļsons

Karte zīmēta datorgrafikā, izmantojot LVVA, 6818. f., 1. apr., 25/93. l.; LVVA, 1784. f., 3. apr., 1756. l., 2. lp.

spiegošanai. P. Čubukova mājā dzīvokli īrēja viens no Masļenku sardzes priekšniekiem – Jānis Savickis.*

Svētdienās uz maiņas punktu aizstaigāja arī D. Maslovs. Tas ietilpa viņa izlūkošanas pienākumos. Domāju, ka arī viņš iegādājās šos lētos mākslas priekšmetus, lai vēlāk pārdotu Latvijas iekšzemē. Otrs cilvēks ar tādām pašām interesēm bija lielsaimnieks A. Ņivskis. Ar 200 ha A. Ņivskis bija lielākais zemes īpašnieks Augšpils pagastā. Viņa īpašums stiepās no robežupes Ludzas līdz pat Augšpils centram. Uz A. Ņivska zemes Augšpilī atradās arī iepriekšējā 1. rotas nometne (sk. *Augšpils ciema shēmu 1935.–1940. g. – pielikumā dokumentu D13*). Gan A. Ņivskim, gan D. Maslovam šī spekulācija vairoja personiskos ienākumus.

[71.] *Robežsarga ģimenes pārvietošana dienesta labā uz citu sardzi 30. gadu sākumā Jaunlatgales Robežapsardzības rajonā vēlāk izveidotās Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona 1. rotas teritorijā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 9349)*

Jaunā Latvijas valsts ātri atskārta, ka augšupejai nepieciešamie līdzekļi ir iegūstami, arī kontrolējot šos maiņas punktus, kuri auga kā sēnes pēc lietus. Par iemeslu kalpoja sākumā jaundibinātās PSRS valsts starptautiska neatzišana. Tai nebija starptautisku tirdzniecības līgumu. 1922. gadā par PSRS tirdzniecības starpnieku kalpoja Baltijas valstis.²¹ Valdība izšķīrās par preču maiņas punktu legalizēšanu. Lai kaut cik nodrošinātu šo maiņas punktu darbinieku lojalitāti, no Kurzemes un Vidzemes tika aicināti patriotiski noskaņoti iedzīvotāji, kuriem šie

* J. Savicka dienesta lieta neatrodas LVVA 5488. fonda 1. aprakstā (Latviešu robežsargu dienesta lietas); tas liecina, ka viņš bija jaunizveidotā Latvijas izlūkdienesta darbinieks. Informācija par viņu atrodama LVVA 1373. f., 1. apr., 543. l., 159. lp.

²¹ *Andersons E. Latvijas vēsture 1920–1940. 1. sēj. – Stokholma, „Daugava”, 1982. – 109. lpp. Latvijas un Padomju Krievijas pierobežā vairākus gadus darbojās arī preču maiņas punkti, kuru apgrozība saplok no 22 milj. Ls uz 7,5 milj. Ls 1924. gadā. Vēsturnieks E. Andersons neizskaidro Latvijas valstij tobrīd ievērojamas summas iegūšanas dalījumu (gadā vai ilgākā laika posmā).*

maiņas punkti bija jāpadara legāli uz kooperatīvas bāzes, ar savu nosaukumu un atbildīgo personu.²²

Kā vēlāk izrādījās, tie bija vieglas peļņas tīkotāji. Viss gāja gludi līdz brīdim, kad Latvija pamanīja Krievijas spiegu līdzdarbošanos preču apmaiņā. Arī Latvijas jaunizveidotais izlūkdienests pieņēma tādu pašu lēmumu, un preču apmaiņas punkti kļuva par savdabīgu spiegošanas leti.

Uz aizdomu pamata par P. Čubukova sadarbību ar Padomju Krievijas spiedieniem preču apmaiņas punkts Blontu sādžā tika likvidēts.

Radot labvēlīgus apstākļus D. Maslova spiegošanai, preču apmaiņas punkts tika ierīkots viņam piederošā mājā (guļkoku būve, kurā dzīvoja robežsarga Ž. Krieviņa ģimene PSRS spiedienestu uzbrukuma brīdī 1940. gada 15. jūnijā). Lai neradītu aizdomas par D. Maslova saistību ar Latvijas izlūkdienestu, punktam tika dots skanīgs nosaukums „Sabiedrība Latvijas tranzīts“, kuru pārzināja Patmalnieks.²³

Nodevas no austrumu robežas Valsts kasē pēkšņi saruka. Latvijas puses maiņas punktos radās privileģētās personas, kuras bija saistītas ar spiegošanu Latvijas labā un kurām atļāva neievērot tobrīd jau tā pretrunīgos likumus. Tāda persona bija Dmitrijs Maslovs.

Nesnauda arī spekulanti, kuri nenonāca Latvijas izlūkdienesta ietekmes labirintos. Blakus apmaiņas punktiem plauka spekulācija un kontrabanda. Spekulanti veikli sapina savos intrigu mezglos pašus robežkontrolierus.

Lūk, ko raksta leM Centrālās kriminālpolicijas un Politiskās pārvaldes Vecgulbenes rajona pārzinis Anšmits Centrālās kriminālpolicijas un Politiskās pārvaldes priekšniekam Rīgā Kačānovas (Kacēnu) punkta vadītāja, vecākā uzrauga Krustiņa aizstāvēbai:

[..] Krustiņš caur savu nesaudzīgo robežtirgotavu pret pretvalstiskās darbības apkarošanu ir paguvjis iemantot sev ne vienu vien ienaidnieku robežtirgotāju vidū, kuri ik uz soļa dzīdamies pēc Pad. Krievijas zelta, valsts intereses nostādīja pašā pēdējā vietā.²⁴

Situācija kļuva nekontrolējama, un Latvijā 1925. gadā slēdza visus preču apmaiņas punktus uz austrumu robežas.²⁵

Līdz 1922. gadam D. Maslovs piegādāja precī Krievijas kontrabandistiem. Izveidojot preču apmaiņas punktus, spekulācija un kontrabanda viņam bija jāpieļāgo puslīdz oficiāliem spēles noteikumiem saistībā ar Latvijas izlūkdienesta interesēm.

D. Maslovs bija ļoti izdarīgs. Kā raksturojošu piemēru varam minēt gadījumu.

20. gadu vidū Augšpils pagasta zemnieks no Ponovkas sādžas Jegors Terentjevs, kurš savulaik bija pārbēdzis uz Latviju, lūdza D. Maslovam nelegālā ceļā no padomju puses pārbraukt viņam piederošas ragavas kopā ar Krievijas pusē palikušajām mantām. Maiņas punktā D. Maslovs satikās ar padomju pusē

²² LVVA, 1784. f., 3. apr., 1756. l., 2. lp.

²³ LVVA, 1784. f., 3. apr., 1756. l., 2. lp.

²⁴ LVVA, 3235. f., 2. apr., 2793. l., 6. lp.

²⁵ LVVA, 1373. f., 1. apr., 510. l.

Blontu sādžas daļā dzīvojošo zemnieku Jegoru Aļeksejeviču (uzvārds nav zināms) un pierunāja to palīdzēt ragavas nogādāt Latvijā. Padomju robežsargiem neredzot, ragavas pa ledu ar virves palīdzību tika pārvilkta pāri Ludzas upei Latvijas pusē. Šis piemērs arī pierāda vēl neapgrūtinātu robežas šķērsošanu un iespējamo padomju robežsargu piekukuļošanu.

N. Gisleram un D. Maslovam kopīgi sadarbojoties, Latvijas izlūki veiksmīgi vāca informāciju par PSRS. Kā izejas un atgriešanās vietu izlūki izmantoja 3. Abrenes bataljona sargājamo teritoriju.

Veiksmīgi darbojās tie izlūki, kuru iepriekšējā dzīvesvieta bija Krievija. Viņus neapmierināja sliktie dzīves apstākļi, un viņi labprātīgi piekrita pārbēgt no PSRS puses uz Latviju. Latvijā viņi tika apmācīti spiegošanā un ar Informācijas daļas uzdevumiem ceļoja šurpu turpu pāri robežai. Viens no tādiem bija D. Maslova māsas dēls Andrejs Aleksandrovs. Vienu brīdi viņš bija strādājis kādā Ļeņingradas rūpnīcā, bet pēdējā laikā bija pārcēlies uz dzīvi Škardu sādžā.*

D. Maslovs saraksti ar saviem radiem Padomju Savienībā veica nelegāli. Padomju pusē Ostrovas rajonā, pierobežas sādžā Vasjukovā, dzīvoja Dmitrija sievas Annas brālis Ilja Jeļisejevs, kurš vēstules nogādāja pāri robežai Latvijas pusē. Šī slepenā sarakste arī nodrošināja veiksmi izlūkošanā, jo starptautisko pastu kontrolēja NKVD.

Mātes Marijas Jegorovas (otrās laulības uzvārds) iedrošināts, Andrejs Aleksandrovs 1932. gada jūlija mēnesī slepus pārgāja PSRS–Latvijas robežu un ieradās pie sava tēvoča D. Maslova. Četrus mēnešus viņš dzīvoja un strādāja pie tēvoča lauku darbus, pie leitnanta N. Gislera apguva izlūkošanas mākslu un vēlāk, speciāli izplatot baumas par nesaskaņām ar D. Maslovu, pārcēlās uz dzīvi pie tantes netālajā Gorodku sādžā. No šejienes viņš veiksmīgi sāka savu izlūka ceļu uz PSRS un atpakaļ. Pēc Latvijas okupācijas A. Aleksandrovu NKVD cītīgi meklēja pa visu Padomju Savienību, bet neatrada. Domāju, ka ar leitnanta N. Gislera gādību viņš jau kalpoja Vācijas izlūkdienestam.

D. Maslovs 20 gadu garumā bija iegādājies gandrīz visu bijušās Masļenku sādžas zemi. Arī 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes kordons atradās uz D. Maslovam piederošās zemes. D. Maslova dzīvojamā māja atradās 400 m no kordona. Vēl līdz padomju okupācijas sākumam 1940. gada 17. jūnijā Iekšlietu ministrijas Robežsargu brigāde nebija nokārtojusi ar D. Maslovu zemes lietošanas juridiskos dokumentus.

30. gadu beigās Masļihas sādžas nosaukumu lietoja vairs tikai vecie vietējie krievu tautības iedzīvotāji. Mērnieku zīmētajos plānos šī teritorija tika apzīmēta kā Maslova zeme. No Maslova uzvārda latviski atvasināts arī jaunais vietvārds Masļenki. Tā kā Latvijas Valsts vēstures arhīvā nav izdevies atrast Maslovam piederošās zemes dokumentus, tad tās aptuveno platību, 100 ha, var novērtēt pēc liecinieku teiktā.

Par dažādā veidā nopelnīto naudu D. Maslovs ap 1925. gadu uzcēla jaunu mūra dzīvojamo ēku 400 m no kordona robežas, kurā dzīvoja pats un kuru izīrēja

* Ostrovas rajona Skadihas ciema padomes Škardu sādža atradās PSRS teritorijā iepriekš Blontu sādžai Latvijas pusē. Šajā sādžā atradās liels padomju robežsargu kordons.

Robežpolicijai, bet no 1928. gada – Robežapsardzībai Masļenku sardzes vajadzībām. Vienlaikus šajā ēkā D. Maslovs izīrēja veikala telpu arī no Padomju Krievijas atbēgušajam tirgonim Nikolajam Lešenkovam, kurš tur bija atvēris veikalu.²⁶ Vēlākos gados N. Lešenkovs kļuva par tirgotāju Abrenē. D. Maslovam piederošajā vecajā koka dzīvojamā ēciņā no 1938. gada dzīvoja robežsargs Ž. Krieviņš ar ģimeni. Pirms viņa tur bija apmeties robežsargs S. Driņģis ar ģimeni. D. Maslovs bija atpircis arī robežsarga Indriķa Smilgzieža pašbūvēto guļbaļķu mājiņu, kura atradās 2. sardzes kordona iebraucamā ceļa galā, un tagad to izīrēja sardzes priekšniekam v. v. F. Puriņam.

30. gadu beigās uz D. Maslovam piederošās zemes 1. rota izbūvēja savu mācību šautuvi. Arī par to D. Maslovam samaksāja. D. Maslovs, ticis pie manāmas turības, vasarās algoja 10 kalpus, bet pastāvīgi nodarbināja divus cilvēkus. Tas bija ļoti lēts darbaspēks, jo pierobežas pagastos dzīvojošiem krieviem iespēja piepelnīties bija tikai gadījuma darbos. D. Maslova saimniecība ar produktiem apgādāja tuvējo kordonu robežsargus, prasīdama lielāku samaksu, salīdzinot ar citām vietām pierobežā. Robežsargi bija diezgan neapmierināti un īpaši draudzīgas attiecības ar D. Maslovu neuzturēja.

D. Maslovs labi sapratās ar 3. Abrenes bataljona komandieri pulkvežleitnantu O. Jansonu un visiem 1. rotas vada komandieriem, kuru rīcībā bija visi izlūkošanas un pretizlūkošanas pavedieni. Šajā sakarībā D. Maslovs baudīja vēl kādu privilēģiju, kas bija liegta citiem zemniekiem, kuru piederošās zemes pieklāvās robežupei Ludzai. Uz likuma 1. panta pamata par robežupes zemes atsavināšanu uz Latvijas un PSRS robežas robežjosla 6,4 m platumā tiek atsavināta un pāriet valsts īpašumā.²⁷ Šo joslu nedrīkstēja pārkāpt, tajā nedrīkstēja veikt saimniecisku

[72.] Robežsargs Indriķis Smilgziēds Masļenku sardzē 30. gadu sākumā Robežapsardzības dienesta kažokā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Arvīda Smilgzieža mape, OMF inv. Nr. 1940/1)

²⁶ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 81. lp. o. p.

²⁷ LVVA, 1679. f., 171. apr., 1264. l., 262. lp. o. p.

73. 3. Abrenes bataljona 1. rotas 4. sardzes robežsargs Roberts Goldbergs dienesta guļamistabā. 4. sardzi tautā sauca par Ņivku sardzi. (Foto no Roberta Goldberga kolekcijas)

darbību, šīs joslas dēļ zemnieks pat nedrīkstēja no krasta makšķerēt. Makšķerēšanai bija vajadzīga rakstiska atļauja, un tad šo nodarbi vēroja robežsargi. Neraugoties uz ierobežojumiem, D. Maslovs šajā joslā varēja plaut sienu, ganīt lopus un tamlīdzīgi. Tādas pašas privilēģijas baudīja arī otrs lielsaimnieks A. Ņivskis. Tas nepalika bez ievēribas pārējo zemnieku vidū.

Ar A. Ņivski D. Maslovam nebija labas attiecības, galvenokārt aiz skaudības un nenovīdības. A. Ņivskis bija krietni turīgāks. Viņš pats bija atvēris lielu veikalu, uzcēlis lielas klētis un linu savākšanas punktu. A. Ņivska lielsaimniecības cildenajām ēkām pretī atradās 3. Abrenes bataljona 1. rotas 4. sardze. D. Maslovam skauda, ka 3. Abrenes bataljona komandieris pulkvežleitnants O. Jansons vairāk uzmanības veltīja A. Ņivskim. Ļoti bieži pie A. Ņivska pusdienās veda prominentas personas, tika rīkoti izšķērdīgi saviesīgi vakari. Pats O. Jansons A. Ņivskim bija izrakstījis īpašu zvejas atļauju, un viņš drīkstēja robežupē Ludzā zvejot no saules lēkta līdz saules rietam, šo nodarbi piesakot 4. sardzes priekšniekam. Trīs reizes gadā tika sarīkota zivju ķeršana ar tīkliem, tad šīs reizes pārvērtās par lielām svinībām. Visām šīm aktivitātēm bija savs dibināts iemesls.²⁸

Neilgi pirms D. Maslova māsas dēla Andreja Aleksandrova pārbēgšanas Latvijas pusē no Krievijas ieradās kāds Fjodors Ivanovičs Ņivskis. Tā viņu godāja, jo pārnācējs dzīvoja A. Ņivska mājās un tika uzskatīts par attālu radnieku. Padomju

²⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 67. lp. o. p.

okupācijas laikā no D. Maslova noplatināšanas materiāliem var secināt, ka tas bijis NKVD aģents Fjodors Ivanovs.²⁹ Dzīvojot Latvijas pusē, viņš kļuva par dubultaģentu. Par F. Ivanovu zināja stāstīt bijušais robežsargs no 4. sardzes R. Goldbergs. Viņš savas robežas apgaitas laikā vairākas reizes bija piekēris F. Ivanovu sarunājamies ar padomju robežsargiem. R. Goldberga ziņojumi palika bez ievēribas.³⁰ F. Ivanovs pats uz Padomju Savienību nedevis, bet pie viņa ieradās NKVD kurjeri. Par kādu no šiem kurjeriem „Vasiliju“, pratinot D. Maslovu, it kā garāmejojot, ievaicājās NKVD izmeklētāji.

Ar F. Ivanova starpniecību Latvijā tika piegādāta viltus informācija, to arī bija pārbaudījis ar D. Maslovu saistītais izlūku tīkls Padomju Savienībā. Šeit slēpās kāda nezināma spiegošanas stratēģija. Varbūt N. Gisleram arī kā Vācijas izlūkam bija izdevīgi neinformēt savus tiešos Latvijas Armijas štāba Informācijas daļas priekšniekus Rīgā.

D. Maslova māja kalpoja kā starta punkts Latvijas izlūkiem, kuri pirms nelegālas robežas pāriešanas viņa mājā gaidīja labvēlīgus apstākļus un pēdējās instrukcijas.

Līdz 1935. gadam padomju pusē Ludzas robežupes labais krasts bija apdzīvots, krievu sādžas izvietojās gar upes krastu. Blontu sādžas daļa pēc robežas noteikšanas atradās padomju pusē. Arī radu pulks bija sadalīts, un tas abām valstīm spiegošanas nolūkos bija ļoti izdevīgi. Nelegālie robežu šķērsotāji veikli varēja rast patvērumu un, nogaidot labvēlīgus apstākļus, doties tālāk valstu iekšienē.

Tādēļ tika likvidēti preču apmaiņas punkti. 30. gadu vidū padomju pusē no pierobežas izdzina visus iedzīvotājus, iznīcinot dzīvojamās mājas.³¹ Padomju puse nespēja būt līdzvērtīga izlūku frontē.

NKVD specdienesti cīnījās pret Latvijas izlūkdienestu par lietderīgāku atzina izveidot spiegošanu un diversantu tīklu Latvijas teritorijā. To viņi veiksmīgi īstenoja. Precīzs gadskaitlis nav nosaucams, jo tie paši NKVD savervētie darboņi preču un valūtas apmaiņas punktos vēlāk apvienojās un savstarpēji koordinēja spiegošanu Abrenes apriņķa pierobežas pagastu teritorijās. Par centru viņi bija izvēlējušies Augšpils pagasta Blontu sādžas viensētu Nr. 15 ar kopējo zemes platību 100,26 ha, no kuriem derīgā zeme bija 2,047 ha.

Saskaņā ar Jaunlatgales apriņķa zemes ierīcības komitejas 1932. gada 8. aprīļa protokolu Nr. 176 šīs viensētas īpašnieki bija:

1. *Jakovļevs, Ivans Jēkaba d.*
2. *Iljins, Grigorijs Ilja d.*
3. *Larionova, Jevdokija Maksima m.*
4. *Jakovļevs, Vasīlijs Jakovļeva d.*
5. *Kuzņecovs, Aleksejs Jēkaba d.*
6. *Bļinovs, Michails Jevseja d.*

²⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 67. lp.

³⁰ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

³¹ Okupācijas muzeja krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.

7. *Bļinova, Anna Alekseja m.*
8. *Michailova, Polegeja Ilja m.*
9. *Čubukovs, Michails Pētera d.*
10. *Čubukovs, Dmitrijs Pētera d.*
11. *Čubukovs, Pēteris Artemija d.*³²

Galvenajiem NKVD aģentiem Čubukovam Pēterim piederēja 0,100 daļa, brāļiem Fjodoram, Vasilijam un Pēterim Larionoviem katram attiecīgi 0,012 daļas no visas kopplatības.

Visas ar īpašuma tiesībām nosauktās personas lielākā vai mazākā mērā bija saistītas ar spiegošanu PSRS labā, izņemot Mihailu Bļinovu, kurš bija vada komandiera leitnanta Nikolaja Gislera slepenais ziņotājs un Latvijas izlūku pārvedējs PSRS teritorijā.³³ M. Bļinova viena no meitām apprecējās ar baltvācieti un 1939. gadā repatriējās uz Vāciju. Varbūt arī tāpēc N. Gislars un M. Bļinovs labi sapratās. Grupas izvietojums bija stratēģiski izdevīgs. Tā atradās līnijā starp 3. Abrenes bataljonu un 1. rotas 2. un 3. sardzi, rietumu pusē atradās Markovkas purvs, bet austrumu pusē D. Maslovam piederošā zeme ar dzīvojamo māju. Šādā situācijā labi varēja redzēt personu pārvietošanos šajā zemes strēlē, fiksēt D. Maslova mājas apmeklētājus un 2. sardzes darbību. D. Maslova sadarbība ar Latvijas Armijas štāba Informācijas daļu šai grupai bija zināma.

To visu pārraudzīja Jevdokija Larionova ar saviem dēliem Fjodoru, Vasiliju un Pāvelu, kuri pie D. Maslova strādāja par kalpiem. Pats D. Maslovs bieži nepiesardzīgi izplāpājās. Tikko bija iegūta kāda informācija, to tūlīt nodeva pāri robežai padomju pusē. Par ganu meitu pie D. Maslova strādāja jau iepriekš pieminētā Ņina Čubukova. Viņa bija galvenā sakarniece informācijas apmaiņai ar NKVD. Viens no informācijas pārsūtīšanas paņēmieniem bija diezgan prozaisks.³⁴

Ņ. Čubukova D. Maslova ganāmpulku iedzina Ludzas upē, pēc tam sāka kliegt pēc palīdzības. Pieskrēja abu pušu robežsargi. Latvijas robežsargi mēģināja palīdzēt lopus dabūt laukā no ūdens. Viss gāja ņigu ņegu, ūdens saduļķots, lopi bizoja piekrastes kārklos, un šajā brīdī Ņ. Čubukova ūdenī iemeta slēgtu pudeli ar informāciju. Padomju pusē to veikli izķeksēja. Latvijas robežsargiem bija dota instrukcija nepieļaut lopiem nokļūt Krievijas pusē, jo tad sekoja liela robežkonflikta izmeklēšanas procedūra, soda naudas, pārmietumi un nepatikšanas pašiem robežsargiem.

D. Maslovam bija arī savs slepeno ziņotāju pulks; Vasilijs Orinogejevs un Ivans Vasiljevs no Markovkas sādžas, Grigorijis un Aleksejs Orehovi no Mašlenku sādžas.³⁵ Diemžēl viņiem neizdevās iefiltrēties Abrenes apriņķa nelegālajā NKVD grupā.

Vienīgais no grupas, kuru pieķēra robežpārkāpšanā, bija Pētera Čubukova dēls Mihails Čubukovs. No 1934. līdz 1935. gadam viņš ar mēnesi ilgu uzturēšanās

³² LVVA, 7008. f., 3. apr., 378. l., 24. lp., 24. lp. o.p.

³³ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 133. lp.

³⁴ Okupācijas muzeja krājumi, Ņinas Čubukovas 1991. gada liecības audioieraksts.

³⁵ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 76. lp.

intervālu Padomju Savienībā ceļoja šurpu turpu pāri robežai. 1935. gada 5. oktobrī M. Čubukovs sniedza ziņas Ļeņingradas NKVD par Latvijas izlūkdienesta slepenajiem aģentiem, nosaucot D. Maslovu, Fjodoru Ivanovu no Ņivkiem, Fjodoru Piļsovu no Drikašu dzirnavām, Alekseju Lazarevu no Lavina sādžas, Ivanu Kirilovu, Miņinu-Stepanovu no Šmailjiem un Gavrilu Jakovļevu no Kamenskas sādžas. 1935. gada 22. novembrī, pārejot valsts robežu Latvijas pusē, mūsu robežsargi viņu aizturēja. Tobrīd Masļenku sardzes priekšnieks bija Artūrs Alsiņš. Viņš M. Čubukova mājās veica kratīšanu. Pats Mihails uz laiku tika izolēts.³⁶ Par to, ka A. Alsiņš līdz padomju okupācijai, 1940. gada 17. jūnijam, bija aktīvi apkarojis NKVD aktivitātes, liecina viņa krimināllieta, kur kā apsūdzētāji bija pieaicināti šie bijušie nelegāļi. Zīmīgi ir tas, ka liecību protokolu rakstījis Abrenes NKVD darbinieks P. Larionovs. Autoram nav izdevies iegūt papildu ziņas par šo personu. Iespējams, ka tas tomēr bija jaunākais no brāļiem Larionoviem – Pēteris Larionovs. Uzaicināt no pagasta iedzīvotājiem kā lieciniekus ar tik zīmīgiem novērojumiem par A. Alsiņu varēja tikai šā pagasta vides labs pārzinātājs.

1938. gadā M. Čubukovs atkal pamanījās pāriet Latvijas-PSRS robežu, un atgriežoties viņu atkal noķēra robežsargi. Šoreiz viņu izraidīja no dzīvesvietas, nometināja Latvijas iekšienē. 1939. gada jūnijā M. Čubukovu D. Maslovs satika bērēs Augšpils pagastā. Bēru mielasta laikā M. Čubukovs diezgan atklāti un ar ironiju pavēstīja:

Ты поостерегись Маслов, скоро придут товарищи как ты не бойся.^{*37}

1933. gada 22. augustā PSRS-Latvijas robežu nelegāli pārgāja D. Maslova brālēns Pāvels Lukānovs (dzimis 1877. gadā), kurš dzīvoja pierobežā Krievijas pusē Škardu sādžā, iepretī Masļenku sardzei. Viņš savulaik bijis turīgs saimnieks un, kad 30. gadu sākumā Padomju Savienībā sākās kolektivizācija, bija iestājies vietējā kolhozā „На страже“.^{**38} 1932. gada decembrī viņu kā kulaku no kolhoza izslēdza. Baidīdamies no represijām Padomju Savienībā, brālēna Dmitrija iedrošināts, P. Lukānovs ieradās Latvijā un tūlīt nokļuva leitnanta N. Gislera izlūkdienesta tīklos. Pabijis Latvijā tikai divas dienas, īpaši nesagatavots, 1933. gada 24. augustā viņš spiegošanas nolūkos tika sūtīts atpakaļ uz Padomju Savienību un, jau pārejot robežu, tika notverts un notiesāts.³⁹

Tā kā 30. gadu vidū padomju pusē pierobežas zonā likvidēja visas dzīvojamās ēkas, tad spiegošanai nosacītie saziņas līdzekļi (lidojošās vēstules, kūpošie māju skursteņi vai izžautā veļa) vairs nedarbojās, tāpēc N. Gislere un D. Maslovs ieviesa jaunu saziņas veidu – pasta baložu lidojumus pāri robežai.

³⁶ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1448. l., 356. lp.

* Tu piesargies, Maslov, tā kā tu nebaidies, drīz ieradīsies biedri (domāta padomju karaspēka drīza ienākšana Latvijā).

³⁷ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 70. lp. o. p.

** „Sardzē“.

³⁸ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., pielikums bez lapu numerācijas.

³⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 108., 109. lp.

Sadarbībā ar Latvijas Armijas štāba Informācijas daļas Rītupes punkta vadītāju V. Articki N. Gislers un D. Maslovs diezgan veiksmīgi ar minimāliem iekrišanas gadījumiem koordinēja izlūku darbību un galvenokārt vāca militāra rakstura informāciju par PSRS līdz brīdim, kad leitnants N. Gislers pēc Ādolfa Hitlera izteiktā aicinājuma Baltijas vāciešiem devās uz Vāciju.

Leitnats N. Gislers 1939. gada 1. novembrī tika pārcelts uz Robežsargu brigādes Liepājas–Aizputes Robežapsardzības apgabalu, pēc tam nemanāmi atstāja Latviju.⁴⁰ Pēc N. Gislera aiziešanas par 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada komandieri tika norīkots virsleitnants K. Mednis. Kā leitnanta N. Gislera aizvietotājam viņam bija jāpilda arī izlūkošanas funkcijas. Kā jau iepriekš rakstīts, virsleitnantu K. Medni vairāk saistīja bataljona sporta dzīve, kuras vadītājs viņš bija, un leitnanta N. Gislera izlūkošanas iestrādēs viņam nebija laika iedziļināties. Par to liecina 2. sardzes priekšnieka v. v. F. Puriņa darbība. Viņš vairākkārt aicināja D. Maslovu likvidēt savu baložu koloniju, jo F. Puriņam šķita, ka tie lidojot uz Padomju Savienību. Tas liecina, ka par izlūkošanas lietām v. v. F. Puriņš netika informēts. F. Puriņam nesaprotama bija arī svešu personu biežā uzturēšanās D. Maslova mājās, tāpēc viņš bieži veica mājaspārbaudes.

⁴⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 8. l., 378. lpp.

Dmitrija Maslova apcietināšana, apsūdzības izmeklēšana, sodīšana

D. Maslova NKVD krimināllieta šķērso Latvijas Valsts arhīvu.
Lēmumu par D. Maslova apcietināšanu 1940. gada 10. jūlijā parakstīja NKVD

10. Ostrovas robežapgabala priekšnieks, parakstnieks leitnants Aleksandrs
Ismailovičs uz NKVD

stukdienestu
apcietināšanas
Augšpilš pagasta Maslīnas sēdzes iedzīvotājs D. Maslovs bez personības
dokumentiem. Apcietināšanas uzdevis dotāts ar 1940. gada 11. jūliju.

Taču pirmā D. Maslova paimāšana notika jau 17. jūnijā bez apcietināšanas
dokumenta uzrādīšanas. Izmeklētājs Bezugijs bez aplinkiem kēras pie 180
pāņemtiem šērādņiem par D. Maslova radnieku Aleksandrova un Lokatlova
sarbēgšanu Latvijas pusē no Krievijas Sarkanās armijas.

19. jūnijā Ostrovā jau bija ieradus Latvijas pilsonis Vasilijs Lefonovs un
vecināja pret D. Maslova. Neraizītas uz Latvijas okupāciju robeža ar PČNS bij
pēģis. "Bija V. Lefonovs vairs pūstā pie šērādņis il ka nūlegat

D. Maslova sprādziena, ka pret viņu tiek ota nopietna apsūdzība, sākot
saudzis lētā šērādņis se spēcīgā nolēdza. Izmeklēšanas gaitu D. Maslovs
vēlās ievirzīt šīs gūtnis - novērdot uzmanību no viņa saistību ar Latvijas
stukdienestu.

Ostrovas distriktā vai apgabala kārtēji, lēm par D. Maslova šērādņis darbu
viņo neizdāja un nevarēja iedzīvotājiem paimāšanā. D. Maslovs izdomāja padom
sēdzes diestāji paimāšanu valsti par to, ka Atropus aprīd 1939. gada beigās
izveidota teisampieku organizācija. Tā valsti šērādņis Latvijas bruņotiem, jo
tāpat pretim iespējams Pēcokļa šērādņis uzbrukuma šērādņis, nees
vēlās pūstā šērādņis savas iekārtas šērādņis. Šērādņis šērādņis D. Maslovs

šērādņis Kēri Smuļskānis D. Maslova paimāšanā šērādņis šērādņis
šērādņis šērādņis, viena no viņam šērādņis šērādņis šērādņis
šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis
Maslova šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis
šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis šērādņis

... informācijas daļas Rītupes punkta vadītāju
 ... Maslove diezgan veiksmīgi ar minimāliem iekrišanas
 ... un galvenokārt vācu militāra rakstura
 ... pēc Adolfa Hillera izteiktā

... uz Robežsargu
 ... Robežsardzības apgabalu, pēc tam nemanāmi
 ... N. Gislara uzskaites par 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada
 ... K. Mednis. Kā leitnanta N. Gislara aizvietotājam
 ... funkcijas. Kā jau iepriekš rakstīts, virleitnantu
 ... kurās vadījis viņš pats, un leitnanta
 ... viņam nebija laika iedziļināties. Par to liecina
 ... F. Purņa darbība. Viņš vairākkārt aicināja O. Maslovu
 ... uz Padomju Savienību
 ... F. Purņam netika informācija. F. Purņam
 ... uzskaites par 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada
 ... K. Mednis. Kā leitnanta N. Gislara aizvietotājam
 ... funkcijas. Kā jau iepriekš rakstīts, virleitnantu
 ... kurās vadījis viņš pats, un leitnanta
 ... viņam nebija laika iedziļināties. Par to liecina
 ... F. Purņa darbība. Viņš vairākkārt aicināja O. Maslovu
 ... uz Padomju Savienību
 ... F. Purņam netika informācija. F. Purņam

74. Nezināma Latgales partizānu pulka karavīra kaps netālu no Rītupes dzelzceļa stacijas Rītupes–Radavas ceļa malā. To apzināja 3. Abrenes bataljona kapteinis leitnants R. Ērniņš pēc vietējo cilvēku nostāstiem. Linavas pagasta zemnieks Aleksandrs Kudravcevs labprātīgi piekrita zemes atsavināšanai bez atlīdzības. Kapa vieta iesvētīta 1936. gada 18. novembrī.

Foto no Okupācijas muzeja krājumiem

D. Maslova NKVD krimināllieta atrodas Latvijas Valsts arhīvā.⁴¹

Lēmumu par D. Maslova apcietināšanu 1940. gada 10. jūlijā parakstīja NKVD 10. Ostrovas robežapsardzes 5. nodaļas priekšnieks leitnants Aļeksejenko, pamatojoties uz NKVD rīcībā esošo informāciju par D. Maslova saistību ar Latvijas izlūkdienestu. Tātad trīs dienas pēc ķīlnieku atbrīvošanas, nenorādot apcietināšanas vietu, lēmumā tika ierakstīts, ka ir apcietināts Abrenes apriņķa Augšpils pagasta Masļihās sādžas iedzīvotājs D. Maslovs bez personības dokumentiem. Apcietināšanas orderis datēts ar 1940. gada 11. jūliju.

Taču pirmā D. Maslova pratināšana notika jau 17. jūnijā bez apcietināšanas dokumenta uzrādīšanas. Izmeklētājs Bezuglijs bez aplinkiem ķērās pie jau zināmiem pierādījumiem par D. Maslova radnieku Aleksandrova un Lukanova pārbēgšanu Latvijas pusē no Krievijas Škardu sādžas.

19. jūnijā Ostrovā jau bija ieradies Latvijas pilsonis Vasilijs Larionovs un liecināja pret D. Maslovu. Neraugoties uz Latvijas okupāciju, robeža ar PSRS bija slēgta. Tātad V. Larionovs valsts robežu bija šķērsojis it kā nelegāli.

D. Maslovs, saprazdams, ka pret viņu tiek celta nopietna apsūdzība, sākumā daudzus faktus saistībā ar spiegošanu noliedza. Izmeklēšanas gaitu D. Maslovs centās ievirzīt citā gultnē, novēršot uzmanību no viņa saistības ar Latvijas izlūkdienestu.

Ostrovas cietumā vēl atradās ķīlnieki, kuri par D. Maslova slepeno darbību neko nezināja un nevarēja liecināt pratināšanā. D. Maslovs izdomāja padomju pusei diezgan pieņemamu versiju par to, ka Abrenes apriņķī 1939. gada beigās nodibināta lielsaimnieku organizācija. Tā vāktu līdzekļus Latvijas bruņojumam, lai stātos pretim iespējamam Padomju Savienības uzbrukumam. Viņi, lūk, neesot vēlējušies zaudēt savas iekoptās zemes. Par šīs organizācijas vadītāju D. Maslovs nosauca Kārli Smukkalnu. D. Maslova pratinātāji mainījās, par ko liecina protokolu dažādie rokraksti. Viens no viņiem, nemācēdams izrunāt un uzrakstīt Smukkalna uzvārdu, protokolā ierakstījis Smuklovs. Domāju, ka šis ieraksts protokolā, kad D. Maslova lieta nonāca Rīgā, K. Smukkalnu, iespējams, paglāba no apcietināšanas.

K. Smukkalns nebija lielsaimnieks, ap dzirnavām viņam bija mazs zemes gabaliņš. Kā stāstīja meita Izolda Brence, tad ģimenē visnepatīkamākās sarunas bijušas par naudu un parādu dzēšanu. Smukkalni bija ienācēji no Talsiem. Pērkot Blontu dzirnavas un saņemot zemes ierīcības dokumentus, tajos tika ierakstīts, ka K. Smukkalnam visā dzirnavu pastāvēšanas laikā par velti jāapstrādā labība uz visām dzirnavu mašīnām un vilna uz visām vilnas mašīnām visiem Blontu sādžas četrpadsmit viensētu īpašniekiem.⁴²

Dienu pirms ķīlnieku atbrīvošanas tika pratināts 1. sardzes priekšnieks robežsargs V. Lazdiņš un Šmaļļu sādžas iedzīvotājs A. Orehovs. V. Lazdiņš izmeklētājam pasūdzējās par D. Maslova lielajām produktu iepirkumu cenām, bet A. Orehovs savu paziņu raksturoja kā godavīru.⁴³

⁴¹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l.

⁴² Okupācijas muzeja krājumi, Izoldas Brences mape, palīgfonta inv. Nr. 3098.

⁴³ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 23. lpp., 23. lp. o. p.

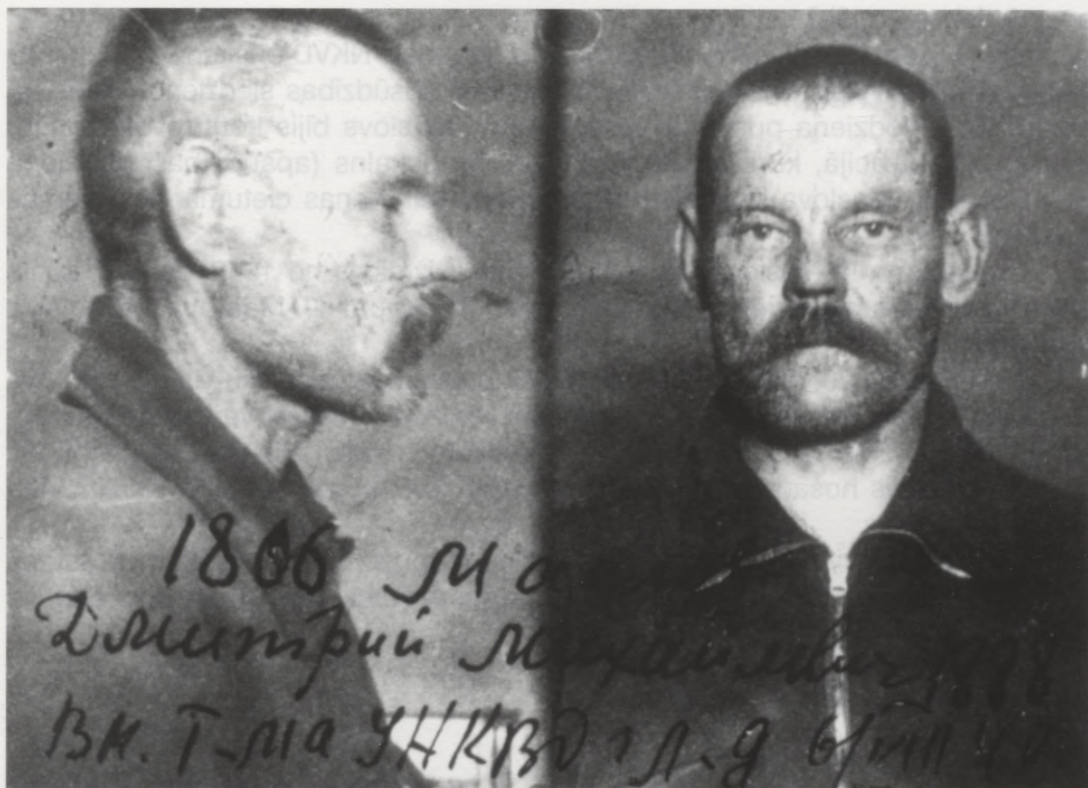

75. Dmitrijs Maslovs. (Foto no LVVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. I., 6. lp.)

12. jūlijā D. Maslovs Ostrovas cietumā tika pratināts pēdējo reizi. Domājams, ka 1940. gada 15. jūlijā viņš jau atradās Rīgas Centrālcietumā. Padotības kārtībā Ostrovas NKVD viņu lika pārvest uz Ļeņingradu, kur Ļeņingradas apgabala lekslietu tautas komisariāta pārvaldes Valsts drošības pārvaldes vecākais izmeklētājs Ņesterovs rakstīja jaunu apsūdzības lēmumu, faktiski pārrakstot Ostrovas NKVD lēmumu. Ļeņingradas čekistiem, pratinot D. Maslovu, neizdevās iegūt jaunus pierādījumus. Daļu atbildes viņi arī saņēma no D. Maslova nosauktajām personām, kas, iespējams, pēc tālākiem norādījumiem tika arī apcietinātas.

Čekas dokumenti rāda, ka D. Maslovs ar mēneša intervālu atradās gan Ostrovas, gan Rīgas, gan Ļeņingradas cietumos un šī cikla maiņa ir datēta ar 15 datumiem. No šīs biežās D. Maslova pārvietošanas varam secināt, ka NKVD visiem spēkiem mēģināja atklāt D. Maslova aģentūras tīklu Padomju Savienības teritorijā.

Izsmēlusi pierādījumu vākšanas iespējas, Ļeņingradas apgabala NKVD D. Maslovu nolēma pārvest uz Rīgu, kur viņš nokļuva 1940. gada 19. novembrī. D. Maslovs pratināšanas laikā Rīgā tika arī fiziski iespaidots. Par to liecina 1940. gada 22. novembra protokols, kurā D. Maslovs nosaucis personas, kas viņa dzīvesvietas tuvumā sadarbojās ar Latvijas izlūkdienestu. Starp nosauktajiem ir viņa kaimiņš Aleksandrs Orehovs, kurš it kā piedalījies Masļenku kordona dedzināšanā. Šādas mulķības protokolā ierakstīja LPSR NKVD izmeklētājs jaunākais leitnants

76. Dmitrijs Maslovs. (Foto no LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 6. lpp.)

Andrejenko.⁴⁴

15. oktobrī Ļeņingradas apgabala izmeklētājs Jefimovs rakstīja kārtējo lēmumu, bet jau 20. novembrī Latvijas NKVD izmeklēšanas daļas priekšnieks Rīgā Kroms parakstīja apsūdzības lēmumu par D. Maslovu. Pēc izmeklēšanas dokumentiem var secināt, ka D. Maslovs tika turēts Rīgas Centrālcietumā (LPSR IeTK cietumā Nr. 1).

D. Maslova sieva un meita daudzkārt Rīgā interesējās par vīra atrašanās vietu. Vienmēr sekoja viena un tā pati atbilde, ka viņš Latvijā neatrodas.

Pēc dokumentiem redzams, ka Rīgā D. Maslova lietu izmeklēja kopsakarībā ar apcietināto 3. Abrenes bataljona komandieri pulkvežleitnantu O. Jansonu un Japānas vēstniecības Rīgā preses referentu Arvidu Bredermani.

Pēdējo apsūdzības slēdzienu D. Maslovam 1941. gada februārī apstiprinājis LPSR iekšlietu tautas komisāra vietnieks S. Šustins, datums nav norādīts.

1941. gada 3. martā krimināllieta ar Baltijas kara apgabala kara prokurora vietnieka Guļajeva parakstu tika virzīta nosūtīšanai sevišķajai apspriedei – „troikai“.

Sevišķā apspriede D. Maslova krimināllieta nepaspēja izskatīt, jo sākās Vācijas karš ar PSRS. Uz šā paša S. Šustina parakstītās apsūdzības slēdziena 1941. gada 19. novembrī uzrakstīts, ka rezolūcija par materiālu nosūtīšanu sevišķajai

⁴⁴ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. l., 135. lp.

apspriedei nav spēkā.

1941. gada 23. decembrī Staļingradas apgabala NKVD priekšnieka vietnieka vietnieks majors Voronins parakstīja D. Maslova apsūdzības slēdzienu. Vienā no apsūdzības slēdziena punktiem lasām, ka D. Maslovs bijis kontrrevolucionārā kulaku organizācijā, kuru vadījis lielkulaks Smukkalns (apsūdzības slēdzienā Smuklovs). D. Maslova izdomātā organizācija Astraņaņas cietumā Nr. 2 vērsās pret viņu pašu.

Sprieduma D. Maslova krimināllietā nav. Ir izraksts no 1942. gada 8. aprīļa NKVD sevišķās apspriedes protokola Nr. 21-M par D. Maslova kā spiega nošaušanu.

1941. gada 20. novembrī Rīgas NKVD pagaidu priekšnieka vietnieks Sirovs D. Maslova memorandā* ierakstīja, ka nebūtu lietderīgi notiesāto vervēt kādai tālākai sadarbībai, jo izmeklēšanas laikā neatklāja sīkumos savu spiegošanas darbību.

D. Maslovs nošauts 1942. gada 14. maijā Astraņaņas cietumā Nr. 2.⁴⁵ Viņa kops ir nezināms.

Tā beidzās viena no Latvijas traģēdijas lappusēm, kura vēsturē un tautas atmiņā iegājusi kā Masļenku traģēdija un kuras nosaukumu savdabīgā ceļā bija devis pats Dmitrijs Maslovs.

* NKVD lietvedībā ieviests dokuments, kurā ierakstīja visus biogrāfijas datus par tiesājamo. Memorands sastāvēja no 13 punktiem. 12. punktā vajadzēja ierakstīt, vai notiesāto varētu vervēt kādam aģentūras darbam. 13. punkts noteica, kādas iezīmes jāievēro tiesātajam slepenajā aģentūras darbā.

⁴⁵ LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. I., 177. lp.

Secinājumi

PSRS NKVD specvienību uzbrukumu bija neatkarīgās Latvijas robežkordoniem 1940. gada 15. jūnijā var izteikt arī kālāpācību. 20. 20. gadu konfliktiem uz austrumu robežas. 15. jūnija notikumi uzskatāma osoni sakņojās jau Latvijas-Padomju Krievijas attiecību veidošanās laikā, kas 1920. gada 31. janvārī tika slēgts Latvijas-Padomju Krievijas Pārmaiņu kārta ar padošījumu 1. februārī un tiem sekojošais mīrā Pj. 1920. gada 11. augustā.

Kāda tad izsmē bija attiecīgā tēma Latvijas un Padomju Krievijas miera sarunām? 1918. gada 14. notikumi, kas bija pamatā valdības Ministru prezidents K. Ulmanis un Latvijas Tautas pārstāvju pārstāvības biedrs G. Zariņš parakstīja augsaukumu Latvijā pārdotā kara 1918. gada 11. augustā.

1) Latvija ēviorāta atkārtotā valdība. Pirmā valdība un valdība ir neatstāve, neatkarīga, demokrātiska un neatkarīga valsts, kas ir atvērta un atvērtas pret ārvalstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Eiropa sevi bija pierādījusi par neatkarīgu valsti, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Latvijas valsts proklamēšana un valdības veidošana ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Valdības Pārmaiņu kārta ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Pirmā sēde ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Valdības Pārmaiņu kārta ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Otra sēde ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm, kas ir atvērta un atvērtas valstīm. (...)

Secinājumi

1942. gada 27. decembrī Sjaļingradas apgabala NKVD priekšnieka vietnieka D. Maslova apsūdzības slēdzienā ir izklāstīti šādi punktiem lasām, ka D. Maslovs bijis kontrrevolucionāra organizācijas "A", kuru vadījis lielkufaks Smukkalns (apsūdzības slēdzienā "A" nosaukums), izdomātā organizācija Astrahanas cietumā Nr. 2 vērsās pret mūsdienu.

Arrestētais D. Maslovs kriminālietā nav. Ir izraksts no 1942. gada 8. aprīļa NKVD priekšnieka apsūdzības protokola Nr. 21-M par D. Maslova kā spieģa izpildību.

1942. gada 20. novembrī Rīgas NKVD pagaidu priekšnieka vietnieks Sirovs D. Maslova ekstrādandā izskaidroja, ka nebūtu lietderīgi noturēt viņu kādai tālākai izpildībai, jo izmeklēšanas laikā neizklāja sākumos savu spieģosanas darbību.

D. Maslovs nolemts 1942. gada 14. maijā Astrahanas cietumā Nr. 2¹⁶. Viņa kā spieģa izpildība.

Ar šo dokumentu ir izklāstīta tragēdija, kuras vēsturā ir lautas izpildība, kas ir masveida tragēdija un kuras notikumi savdabīgā ceļā bija cēloņi D. Maslova izpildībai.

77. Latgales dziesmu svētki Daugavpilī 1940. gada 16. jūnijā.

Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas

PSRS NKVD specvienību uzbrukumu trim neatkarīgās Latvijas robežkordoniem 1940. gada 15. jūnijā var uzskatīt par kulmināciju visiem 20.–30. gadu konfliktiem uz austrumu robežas, kas, salīdzinot ar Maslenku traģēdiju, bija salīdzinoši maznozīmīgāki. 15. jūnija nežēlīgā uzbrukuma cēloņi sakņojas jau Latvijas–Padomju Krievijas attiecību veidošanās sākumā, kad 1920. gada 31. janvārī tika slēgts Latvijas–Padomju Krievijas Pamiera līgums ar papildlīgumu 1. februārī un tiem sekojošais miera līgums 1920. gada 11. augustā.

Kāda tad īsumā bija situācija pirms Latvijas un Padomju Krievijas miera sarunām? 1918. gada 18. novembrī Latvijas pagaidu valdības Ministru prezidents K. Ulmanis un Latvijas Tautas padomes priekšsēdētāja biedrs G. Zemgals parakstīja uzsaukumu Latvijas pilsoņiem, kura sākumā vēstīts:

*1) Latvija apvienota etnogrāfiskās robežās (Kurzeme, Vidzeme un Latgale) ir patstāvīga, neatkarīga, demokrātiski republikāniska valsts, kuras Satversmi un attiecības pret ārvalstīm noteiks tuvākā nākotnē Satversmes Sapulce, sasaukta uz vispārīgu, abu dzimumu, tiešu vienlīdzīgu, aizklātu un proporcionālu vēlēšanu tiesību pamata; [...]*⁴⁶

Eiropā sevi bija pieteikusi jauna valsts, pagaidām gan vēl bez savas reālas un juridiski noteiktas robežas, kas vēl bija jāizcīna Brīvības karā.

Latvijas valsts proklamēšana un uzsaukums tās pilsoņiem pamatiedzīvotājos izraisīja lepnumu. Daudzi lūkojās uz valsts nodibināšanu kā uz nebijušu, bet priedīgu un nozīmīgu notikumu.

Vēl pirms Pamiera līguma noslēgšanas abu valstu delegācijas tikās divās pirmssarunu sēdēs.

Pirmajā sēdē 1920. gada 11. janvārī Maskavā Padomju Krievija mēģināja diktēt savus noteikumus.⁴⁷ Tā, piemēram, Latvijas Armija nedrīkst ieņemt Latgali, lai šajā novadā dzīvojošajiem būtu iespēja uz pašnoteikšanos, izveidojot savas pašvaldības uz tautību paritātes principa. Aprēķins bija balstīts uz krievu iedzīvotāju skaitlisko pārkāpumu. Latvijas puse šo priekšlikumu noraidīja.

Otrajā sēdē 1920. gada 13. janvārī pēc Latvijas delegācijas projekta Padomju Krievija principā piekrita sava karaspēka atvilkšanai austrumu virzienā, bet pieprasīja dzelzceļa mezglu Pitalovu (vēlākā Abrene) atstāt padomju pusē.⁴⁸ Latvijas delegācija nepiekrita, bet tai vietā piedāvāja atdot Padomju Krievijai zemes stūrīti Dienvidu frontes rajonā.

Latvijas Armija, apstājoties ieņemtajā Ziemeļu frontes līnijā, aiz sevis bija atstājusi vistuvāk uz rietumiem atrodošos Pokrovas latviešu koloniju Krievijā.

Padomju Krievijas pamiera delegācija bija sapratusi, ka Latvijas Ziemeļu frontes daļā ar sarunām nekanēs. Vienīgā iespēja Padomju Krievijai vēl bija ar militāru spēku mēģināt Latvijas Armiju atspiest no tās daļas, ko Latvijas Armijas štāba priekšnieks P. Radziņš vēlāk atzina par teritoriju aiz etnogrāfiskās robežas.⁴⁹

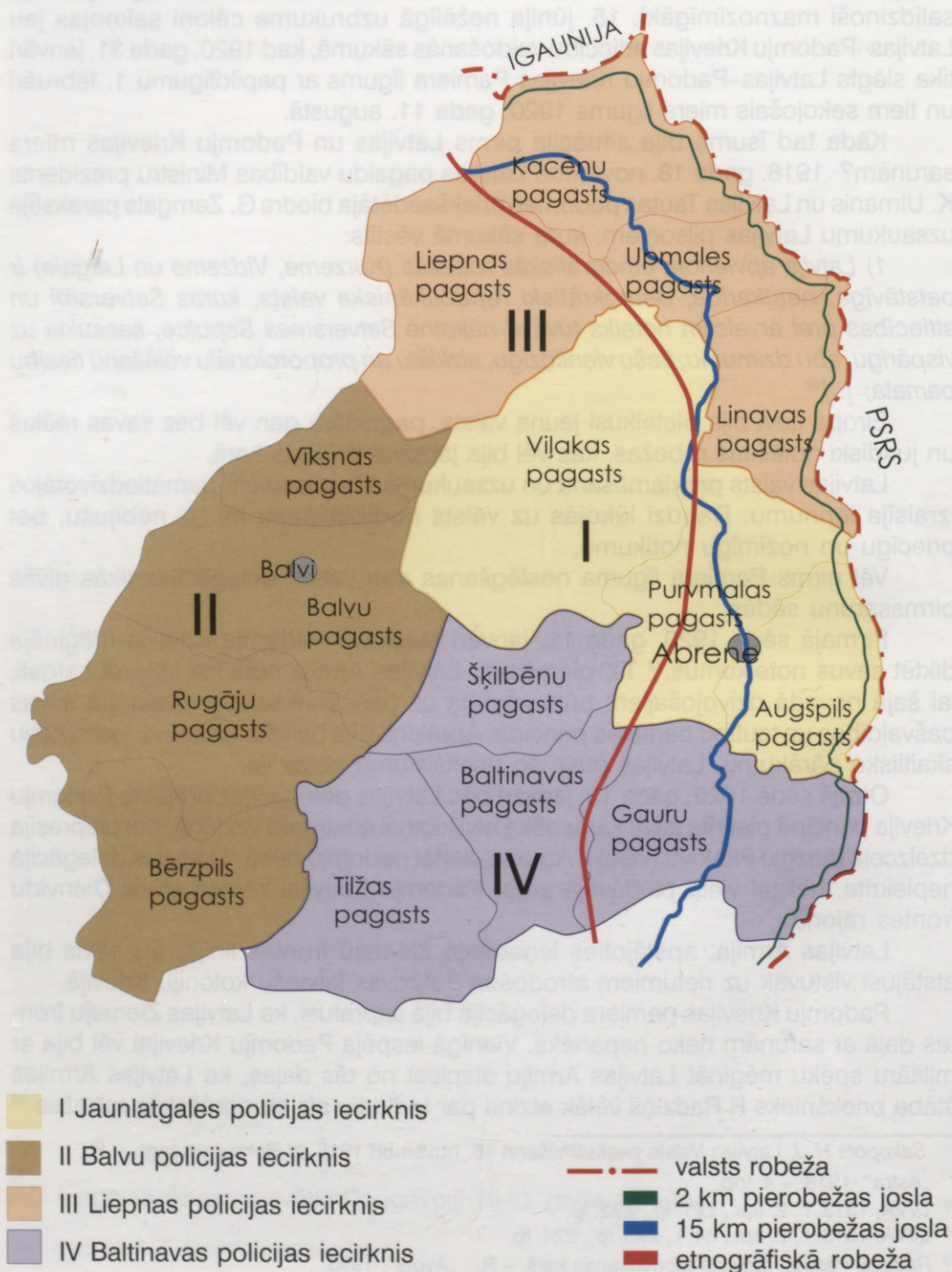
⁴⁶ Sakopots H. J. Latvijas Valsts pasludināšana 18. novembrī 1918. g. Rakstu vaiņags. – R., „Astra”, 1918. – 4. lpp.

⁴⁷ LVVA, 1313. f., 2. apr., 221. lp., 222. lp.

⁴⁸ LVVA, 1313. f., 2. apr., 34. l., 223. lp., 224. lp.

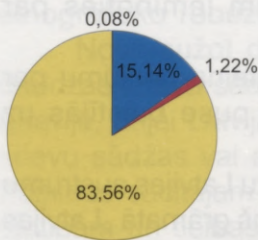
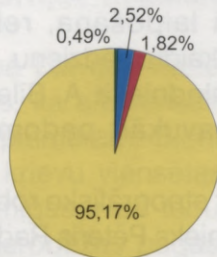
⁴⁹ Radziņš Pēteris. Latvijas atbrīvošanas karš. – R., „Avots”, 1990.

ABRENES APRIŅĶA KARTE AR VALSTS ROBEŽAS UN ETNOGRĀFISKĀS ROBEŽAS SALĪDZINĀJUMU

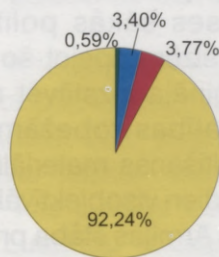

ABRENES APRIŅĶA PIEROBEŽAS PAGASTU IEDZĪVOTĀJU SADALĪJUMS
 ATBILSTOŠI TĒ PĪDERĪBAI KRISTĪGAJĀM KONFESIJĀM. 1937. GADS *

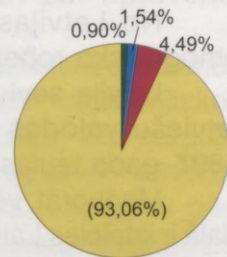
Kacēnu pagasts

Upmalas un Linavas
pagasti

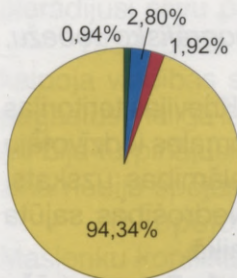
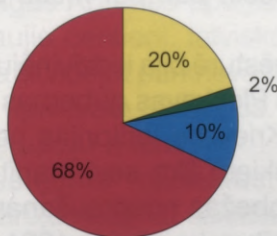
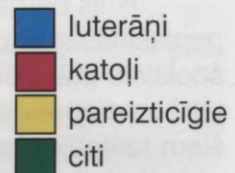
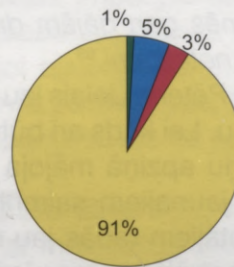
Purvmalas pagasts

Augšpils pagasts

Gauru pagasts

Liepnas, Viļakas,
Šķilbēnu, Baltinavas
pagastiKacēnu, Upmalas,
Linavas, Purvmalas
Augšpils, Gauru
pagasti

Pagasts	Luterāņi	Katoļi	Pareizticīgie	Citi
Augšpils	230	158	7755	77
Baltinavas	316	6643	1037	191
Gauru	167	488	10094	108
Kacēnu	1622	131	8952	8
Liepnas	1499	1708	1503	18
Linavas	174	126	6579	34
Purvmalas	199	251	6132	39
Šķilbēnu	167	4354	1867	9
Viļakas	1080	8648	1996	526

* *Maldups A.* Apriņķu un pagastu apraksti. Valsts statistiskās pārvaldes izdevums. – R., 1937. Skatīt komentāru 193. lpp.

Pēc Latvijas–Padomju Krievijas Pamiera līguma noslēgšanas visu februāri turpinājās asiņainas kaujas.⁵⁰ Vēlākos mēnešos sadursmes kļuva retākas un tās apklusa tikai īsi pirms Latvijas–Padomju Krievijas Miera līguma noslēgšanas 1920. gada 11. augustā.

Latvijas dibinātāji bija pasludinājuši valsti etnogrāfiskajās robežās un turpmāk starpvalstu līgumos bija jāaizstāv tās pamatotība.

No Latvijas puses sākās politiskā laipošana, reizēm ieminoties par etnogrāfisko robežu, reizēm apejot šo neskaidro jēdzienu.

Latvija sevi mēģināja aizstāvēt ar valodnieka A. Bīlenšteina pētījumu par latviešu valodas izplatības robežām,⁵¹ savukārt padomju puse balstījās uz 1897. gada tautas skaitīšanas materiāliem.

Manuprāt, vēl šodien visobjektīvāk par etnogrāfisko robežu Latvijas austrumu daļā ir izteicies Latvijas Armijas štāba priekšnieks Pēteris Radziņš grāmatā „Latvijas atbrīvošanās karš“, kuras priekšvārdu viņš parakstījis 1921. gada 27. aprīlī. Autors raksta:

[..] Ja līdz pamiera noslēgšanai nebūtu izdevies sasniegt mūsu etnogrāfiskās robežas, tad nekad arī viņas vairs sasniegtas nevarētu tikt. Kā tas bieži mēdz būt, tā tas bij tagad: pamiera slēdzēji pilnīgi ignorēja virspavēlniecības ieskatus kā laika, tā militārā stāvokļa ziņā.⁵²

[..] Šinī rajonā mēs gan gājām drusciņ pāri par mūsu etnogrāfisko robežu, bet to prasīja militārie noteikumi.⁵³

Jānis Bargais un Pēteris Lielais jau vēsturē bija iedzīvinājuši Krievijas teritorijas paplašināšanas politiku. Lai kāds arī būtu Pleskavas guberņas nomales iedzīvotāju sociālais stāvoklis, viņu apziņā mājaja Krievijas teritorijas nedalāmības uzskats, tāpēc neizpratne par jaunajiem saimniekiem lika sevi manīt. Nedrošības sajūta šiem teritorijas iedzīvotājiem radās jau robežas nospraušanas laikā.

Lūk, ko vēsta Centrālās zemes ierīcības komitejas 1921. gada 7. marta sēžu protokols:

Tālāk skatīja cauri Vižgorodeckas* Strazdu ciema Baronsu** un Kavrit ciemu iedzīvotāju lūgumu dot viņiem Latvijas pusē attiecīgu zemes platību tās zemes vietā, kura ar novilkto robežu atgriezta Krievijas pusei, vai atļaut līdz ar ēkām pārcelties uz Latviju. Noklausījušies zemju priekšstāvju paskaidrojumu, nolemj izsūtīt uz vietas pārceļošanas instruktoru, kuram jāstājas sakarā ar robežu novilkšanas komisiju un jāgādā, ka tie, kuri gribētu pārcelties uz Krieviju, dabūtu līdz ar vajadzīgās ēkas un ka Latvijas robežās palikušās saimniecības pēc iespējas apvienotos un paplašinātos.⁵⁴

⁵⁰ LVVA, 1313. f., 2. apr., 34. l., 186. lp., 186. lp. o. p.

⁵¹ LU Latvijas Vēstures institūts. Latvijas zemju robežas 1000 gadus. – R., 1999. – 187. lpp.

⁵² Radziņš Pēteris. Latvijas atbrīvošanas karš. – R., „Avots”, 1990. – 209. lpp.

⁵³ Turpat.

* Augšpils pagasts.

** Barausu sādža.

⁵⁴ „Zemes ierīcības Vēstnesis”. Centrālās zemes ierīcības komitejas izdevums. 1921. gada 1. aprīlis. – Nr. 7. – 8. lpp.

Robežas nospraušanas periodā sākās migrācija. No Krievijas uz Latvijas pusi bēga balto armijas militārpersonas, krievu muižniecība, kura bija zaudējusi savus īpašumus, savukārt uz Padomju Krieviju – visi, kuri sevi uzskatīja par piederīgiem „nedalāmajai“ Krievijai. Latvijas–Krievijas Miera līgumā atrunāto austrumu robežu vēlākajā Jaunlatgales apriņķī nevar uzskatīt par etnogrāfisku robežu, vēlākajos Latvijas neatkarības gados tā dēvēta arī par aptuveno etnogrāfisko robežu.⁵⁵

Nospraužot dabā Latvijas–Padomju Krievijas robežu pieminētajā posmā, daudzas krievu sādžas, kā arī viensētas tika pāršķeltas uz pusēm, daļai paliekot Krievijā, daļai Latvijā (piemēram, Blontu sādža). Divu valstu robežu, kas pārdala krievu sādžas vai arī krievu viensētas, nevar uzskatīt par etnogrāfisku robežu. Papildus sacītajam zīmīgas ir arī tabulas,* kas parāda iedzīvotāju dalījumu pēc tautībām un ticības pierobežas pagastos. Luterāņu ticības īpatsvara pieaugums neatkarības gados, ko sekmēja valdības politika pierobežas pagastos, satrauca katoļu un pareizticīgo konfesijas. Katoļiem nepatika luterāņu iespiešanās starp viņiem un pareizticīgajiem, savukārt pareizticīgie baidījās zaudēt savu vēsturiski stabilo ietekmi uz iedzīvotājiem. Luterticīgie bija uzcēluši jaunu baznīcu Abrenē un gatavojās būvēt arī Rītupē. Pokrovas luterāņu draudze bija liela un tā bija pierādījusi savu pastāvēšanu cariskās Krievijas impērijas rietumu nomalē.

1939. gada beigās Abrenes apriņķī pieauga politiskā spriedze. Par iemeslu kalpoja valdības straujie centieni, latviskojot bijušajā Abrenes apriņķī pierobežas pagastus, neilgā laikā likvidējot pārkrievošanās politiku, kura bija aizsākusies 19. gs. un bija turpinājusies apmēram 80 gadus. Latvija savos 20 neatkarības gados šajā ziņā nebija spējusi situāciju mainīt.

Apkopojot pētījuma rezultātus, būtu jānorāda, ka papildus tam, ko Masļenku konflikts varēja nozīmēt saistībā ar mainījušos starptautisko situāciju un PSRS gatavību okupēt Baltijas valstis, uzbrukums robežkordoniem tieši Abrenes apriņķa teritorijā nebija nejaušs. To pamatoja šādi iemesli.

1. Latvijas–Padomju Krievijas 1920. gada 30. janvāra Pamiera un 1. februāra papildlīgums, nosakot Latvijas valsts robežu aiz tās etnogrāfiskās robežas.

2. Latvijas–Padomju Krievijas Miera līgums 1920. gada 11. augustā, kas juridiski nostiprināja Pamiera līgumā noteikto robežu.

3. Latvijas nesaudzīgā cīņa, apkarojot komunistiskās ideoloģijas izplatību Latvijā un austrumu pierobežas pagastos.

4. Padomju puses sūtīto diversantu aizturēšana uz Latvijas–PSRS robežas un to sodīšana.

5. Bijušo Balto armijas karavīru un virsnieku patveršanās Abrenes apriņķa teritorijā un to līdzdarbošanās vietējās pagasta pašvaldībās.

6. Valdības centieni Abrenes apriņķī latviskot, akcentu liekot uz pierobežas pagastu skolām un pašvaldībām.

* Skatīt 191. lpp.

⁵⁵ *Bolšteins L.* Robežapsardzība, viņas izveidošanās un darbība. // „Mūsu armija tapšanā, valsts izcīnīšanā un tagadējos sasniegumos“. – Grāmatniecības akciju sabiedrība „Golds un Jurjāns“, 1929.

Kurš tad deva pavēli par uzbrukuma īstenošanu neatkarīgas valsts kordoniem? Vai tas bija Sarkanās armijas ģenerālštābs vai NKVD? Šos jautājumus līdz galam autoram nav izdevies noskaidrot. Militārvēsturnieks Aivars Pētersons rakstā „Kā Sarkanarmija okupēja Latviju“ min pavēli Nr. 001 11.06.40.⁴⁶ Autors neuzrāda šīs pavēles iegūšanas avotu. Tā kā šā pētījuma autors pats to nav lasījis, tad šobrīd šīs pavēles esamību varam pieņemt vai noraidīt. Loģiskam risinājumam atbilst pavēles tekstā nosauktā 7–10 km josla, kurā vajadzēja iznīcināt visas Latvijas robežsardzes. Tieši šādā attālumā 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardze atradās no 7. sardzes.

NKVD specvienību uzbrukums trim Latvijas robežsardzēm 1940. gada 15. jūnijā bija atmaksa par Latvijas izlūkdienesta aktīvu darbību 3. Abrenes bataljona teritorijā tā komandiera pulkvežleitnanta O. Jansona vadībā.* 3. Abrenes bataljonā izlūkošanas darbs starp visiem trim Robežsargu brigādes bataljoniem uz austrumu robežas tika veikts vislabāk.

Padomju pusē iepretim 1. rotas 1., 2., 3. un 4. sardzei atradās ievērojams kādas robežsargu daļas štābs ar vairākiem kordoniem. Iespējams, ka NKVD pakļautais robežsargu štābs netika galā ar saviem pretizlūkošanas pienākumiem un tāpēc uzbrukums sardzēm varēja kļūt kā tiešs atriebības akts par padomju izlūkdienestu neveiksmēm šajā reģionā. Uzbrukuma veiksmes gadījumā varēja sagūstīt arī kādu no Latvijas izlūkdienesta virsniekiem. Šajā gadījumā viņiem palaimējās apcietināt tikai D. Maslovu, turklāt „drosmīgi“ ieejot Latvijas valsts teritorijā 400 metrus.

Padomju specvienību uzbrukumi trim Latvijas robežsardzēm bija rūpīgi plānoti. Telefona līniju pārgriešana tika veikta ar vietējo aģentu līdzdalību.

Padomju puse bija precīzi informēta par 2. un 3. sardzes dienesta nepilnībām. 3. sardze atradās tiešā NKVD aģentūras centra tuvumā. 3. Abrenes bataljona vadība arī pati vērtēja šīs sardzes darbību par nepietiekami efektīvu. Šīs sardzes priekšnieks J. Blakšenieks nespēja radīt savu aģentūru, lai kontrolētu padomju specdienestu darbību šajā apvidū.

J. Blakšenieks pārāk uzticējās sargam J. Zellītim, kurš bieži aizstāja J. Blakšenieku sardzes priekšnieka amatā. Viņš arī J. Zellītim bija lūdzis vervēt slepenos aģentus, kas palīdzētu iegūt pierādījumus par kaut vienu no čekas grupas pagrīdes dalībniekiem pierobežas zonā. Šķiet, ka solītā samaksa bija par mazu. Kad apcietinātais J. Blakšenieks 1941. gada 4. martā tika pratināts aģentūras vadīšanas jautājumā, viņam tika parādīta sarga J. Zellīša liecība, kurā starp citu bija nosaukta mēneša samaksa aģentam – Ls 6. Par tādu summu ziņotājus no krievu tautības iedzīvotājiem salīgt nevarēja. Tāda varēja būt tikai vienreizēja samaksa par pakalpojumu.

J. Blakšenieks bija inteligents cilvēks ar māksliniecišķām dotībām. Viņa

⁴⁶ Pētersons A. Kā Sarkanā Armija okupēja Latviju // Okupācijas varu nodarītie postījumi Latvijā 1940–1990 / Red. T. Puisāns. – Toronto: DV Centrālā valde, 2000. – 93. lpp.

* Tā uzskatīja Latvijas Armijas Informācijas daļa, daudzkārt robežsargu kursus minot O. Jansona nopelnus. Autors, pētot dokumentos lielo informācijas klāstu, nevar pievienoties šim secinājumam.

dienesta dzīvokli greznoja tā laika ievērojamu latviešu gleznotāju darbi. J. Blakšenieks bija arī labs elektriķis. Dzirnavnieks Smukkalns savās dzirnāvās bija uzstādījis mazu ūdens turbīnu, kura ražoja elektrību dzirnavu vajadzībām, kā arī apgaismojumu 3. sardzes robežsargu telpām turpat blakus Šmaļos. Šo elektrības ražotni pārraudzīja J. Blakšenieks. Viņš bija sabiedrisks cilvēks, un varbūt tas arī traucēja un novērsa uzmanību no dienesta pienākumiem. To saprata bataljona vadība, tāpēc viņš tika pārcelts dienestā uz 1. rotas nometnes štābu. 3. sardzes jaunā priekšnieka iecelšana vilcinājās.

Uzbrukums 7. sardzei bija izvēlēts pēdējā brīdī tieši šīs sardzes priekšnieka J. Strazdiņa sievas Mariannas dzimšanas dienas dēļ. Pārsteidzot iedzērušus svinību viesus un tos sagūstītus pārvedot padomju pusē, būtu diezgan viegli inscenēt iereibušu Latvijas robežsargu iekļūšanu padomju teritorijā. Tur, izprovocējot šausānu, ievainojot vai nogalinot kādu no savējiem, tiktu īstenots jau Eiropā pārbaudīts variants līdzīgi kā, sākot Otro pasaules karu, vācu „specvienība“, izveidota no kādas koncentrācijas nometnes ieslodzītajiem poļu armijas formas tērpos, uzbruka savai raidstacijai Glivicā. Pēc tam ar preses palīdzību šo notikumu varētu atspoguļot vēlamā veidā un izmantot kā vienu no Latvijas okupācijas ieganstiem.

Sākot ar 1934. gada rudenī, padomju lidmašīnas bieži ielidoja Latvijas gaisa telpā Abrenes apriņķī.⁵⁷ Šīs lidmašīnas pēc tam pārkāpa arī Igaunijas gaisa telpu un pāri Peipusa ezeram atgriezās Padomju Savienībā. Latvijas un Igaunijas gaisa telpu pārkāpumi no padomju puses demonstrēja viņu militāro pārākumu un Baltijas valstu nespēju tos ierobežot.

PSRS provokācijas pret Latvijas robežsargiem klajā sāka izpausties 1939. gada rudenī līdz ar PSRS–Somijas kara sākumu. Līdz šim tās nebija Latvijas pusei nesušas upurus, kaut gan tiešos tēmējumos no padomju puses tika šauts uz latviešu robežsargiem.⁵⁸

Jāteic, ka PSRS uzspiestais kara bāzu līgums pret Igauniju vērsās bargāk nekā pret Latviju. Tas skaidrojams ar Zviedrijas un Somijas tiešo tuvumu Igaunijai. Turklāt vēl PSRS–Somijas karš! Ja pret neatkarīgo Latviju līdz šim vērsās ar atsevišķiem šāvieniem pāri robežas joslai, tad Igauniju 1940. gada 13. februārī pat bombardēja no gaisa.⁵⁹ Šo PSRS darbību nolūks bija maksimāli turēt Igauniju un Latviju lielā sasprindzinājumā un bailēs.

Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa pulkveža F. Celmiņa vadībā 1939. gada rudenī mēģināja pastiprināt pretizlūkošanu uz austrumu robežas. Par vadu komandieriem tika iecelti Informācijas daļas virsnieki. Tā 3. Abrenes bataljona 4. rotā par 2. vada komandieri tika norīkots virsleitnants Mārtiņš Robiņš un par 1. rotas 3. vada komandieri – leitnants Voldemārs Gailītis. Virsleitnants Mārtiņš Robiņš tika pieaicināts arī uzbrukumu izmeklēšanā Masļenku un Šmaļļu robežsardzēm ģenerāļa L. Bolšteina komisijā. Tas liecina, ka Robežsargu brigādes štābs

⁵⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 69. l., 266. lp. o. p.; 70. l., 23. lp.

⁵⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 69. l., 2., 268., 287. lpp.

⁵⁹ ERA, 980. f., 1. apr., 764. l., 247. lp. o. p.

un Informācijas daļa uzskatīja, ka ilgi kalpojušie virsnieki (pēc dienesta stāža) netika galā ar izlūkošanas un pretizlūkošanas lietām austrumu robežas sektorā.

Leitnanta Valdemāra Gailīša vārds nav atrodams represēto virsnieku sarakstā. Tālāku ziņu par viņu trūkst.

Robežsargu apbruņojums 3. Abrenes bataljonā bija tehniski novecojis, un bija nepieciešami jauna tipa ieroči. Neraugoties uz šīm nepilnībām, 2. sardzes robežsargi izraisīja kauju un spēja pretoties.

Vācija 1939./1940. gadā nepildīja Latvijas Armijas Bruņojuma pārvaldes pasūtījumus, kaut arī par to jau iepriekš bija samaksāts. Latvija Vācijā bija pasūtījusi modernus vieglos strēlnieku ieročus – Hugo Šmeisera paraugtipa automātiskās pistoles MP-40, tautā sauktas par „šmeiseriem“, kuras bija ražotas uz automātiskās pistoles MKB-42x bāzes. 5. Krāslavas bataljonam tās jau bija apbruņojumā.⁶⁰

Arī 3. Abrenes bataljonam tās bija pienākušas jūnija sākumā, bet neizprotamu apstākļu dēļ, iepakotas kastēs, glabājās bataljona štāba garāžā. Varbūt tas bija saistīts ar bataljona komandiera pulkvežleitnanta O. Jansona slimību, varbūt štāba darbinieks v. v. J. Josts atrada kādu iemeslu, lai aizkavētu to izsniegšanu bataljona sargiem. Iespējams, ka v. v. J. Josts zināja par gaidāmajiem PSRS specvienību uzbrukumiem Latvijas robežsardzēm.

Kad 3. Abrenes bataljona štābā vadību pārņēma padomju okupantu ieceltais politiskais vadītājs A. Kalnavārns,⁶¹ kastes ar „šmeiseriem“ tika iekrautas padomju armijas smagajā mašīnā un aizvestas nezināmā virzienā.

LVVA nav atrodami dokumenti par šmeiseru piegādi 3. Abrenes bataljonam, kā arī trūkst šā bataljona pēdējā gadskārtējā atskaite par 1939. gadu, kuras pārējie bataljoni bija iesnieguši štābam 1940. gada janvārī. Šīs sakrītības nevaram uzskatīt par nejaušām.

Viena pilna diena – 16. jūnijs – bija pietiekami, lai izsludinātu vispārēju mobilizāciju un kara situāciju valstī, bet vienas dienas bija par maz, lai Latvijas Armija pagūtu sagatavoties dzimtenes aizstāvībai.

1940. gada jūnijā PSRS, īstenojot provokācijas Igaunijas gaisa telpā un teritoriālajos ūdeņos, pārliecinājās, ka tās gaisa un jūras spēki nav sagatavoti aizstāvībai karam pret Padomju Savienību un Igaunijas valdības lēmumi par nepretošanos ir patiesi.

Savukārt Latvijas–PSRS robežkonflikts 1940. gada 15. jūnijā liecina, ka Baltijas valstu armiju sauszemes spēkiem nav kopējas koordinācijas savu valstu aizstāvēšanai. Latvijas Armija pat nemēģināja izmantot vienu no iepriekš izstrādātajiem pretošanās variantiem. Latvijas Armijas štāba izstrādātie pretošanās varianti dokumentu veidā nav saglabājušies – ienākot padomju okupācijas karaspēkam, tie tika sadedzināti. Par tiem min vēsturnieks E. Andersons. Šo dokumentu esamība pieminēta arī bijušā Abrenes apriņķa priekšnieka Gustava Mežuļa krimināllietā.⁶² Sadedzināti tika arī Robežsargu brigādes slepenie dokumenti Rīgā, kā arī 1. Dag-

⁶⁰ LVVA, 1373. f., 2. apr., 2183. l., 46. lp.

⁶¹ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1182. l., 60. lp.

⁶² LVA, 1986. f., 2. apr., P-7904 l., 49. lp.

das, 2. Zilupes, 3. Abrenes un 5. Krāslavas bataljonā. Šo pretošanos variantu atsevišķus punktus pildīja 3. Abrenes bataljona robežsargu virsnieki, kuriem bija paredzēta kāda konkrēta militāras pavēles izpilde. Šīs pavēles nenāca no Latvijas Armijas štāba, tām bija tikai personiska patriotiska izpausme.

PSRS tomēr neuzticējās iepriekšējiem ģenerāļa J. Baloža un ārlietu ministra V. Muntera galvojumiem par nepretošanos.

Nesen presē parādījās spriedumi par Pāvela Sudoplatova grāmatā „Specoperācijas“ paustās informācijas patiesīgumu attiecībā uz bijušo Latvijas ārlietu ministru V. Munteru un ģenerāli J. Balodi. Lūk, kā to vērtē ievērojamais Rietumu vēsturnieks Roberts Konkvests (*Robert Conquest*):

[..] ir paveicies, ka Sudoplatovs nemainīja savas domas attiecībā uz karjeras maiņu, [aut. piez. – domāta viņa apcietināšana, sodīšana un vēlākā rehabilitācija.] jo tā rezultāts ir unikāls dokuments: patiesību sakot, šo dokumentu var uzskatīt par vienu no ievērojamākajiem pieejamajiem avotiem, kas stāsta par staļinisma vēlino periodu.⁶³

PSRS ļoti labi zināja Latvijas Armijas jaunās virsniecības patriotisko nostāju, un, atskatot pirmajiem šāvieniem uz Latvijas austrumu robežas, situācija Latvijas Armijā varēja kļūt nekontrolējama.

Latvijas Aizsargu organizācija ar savu bruņojumu arī bija iekļauta kopējā valsts aizsardzības struktūrā. Latvijas Armijas jaunā virsniecība un Latvijas aizsargi

78. Latvijas Armijas koru un orķestru kopmēģinājums Latgales dziesmu svētkos Daugavpilī 1940. gada 15. jūnijā Stropu estrādē. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

⁶³ R. Konkvesta priekšvārds grāmatā: *Sudoplatov P., Sudoplatov A. Special tasks.* – Back Bay Books. Canada. 1995. – xiv lpp.

bija „lielais nezināmais“, ar ko PSRS vajadzēja rēķināties, okupējot Latviju.

Robežkonflikts atklāja Latvijas valdības apjukumu un pretrunas armijas augstākajā virspavēlniecībā. Valsts prezidents Kārlis Ulmanis atbalstīja to Latvijas Armijas augstākās virsniecības daļu, kura bija pret bruņotu pretošanos padomju okupācijas karaspēkam. Šajās Latvijas Armijas virsnieku pretrunās K. Ulmanis neieklausījās, jo pats tās bija radījis.

PSRS specvienību uzbrukumu Latvijas austrumu robežas sardzēm latviešu tauta uzskatīja par ārkārtēju notikumu. Latgales dziesmu svētkos Daugavpilī, kur šī ziņa nonāca un tika izplatīta dziedātāju vidū, tā palika kā Latvijai tuvojošās traģēdijas pirmsvēstnesis.

Tātad 1940. gada 17. jūnijā, padomju okupācijas karaspēkam ienākot Baltijas valstīs, pretošanās netika īstenota. Pretošanās gadījumā PSRS varēja nokļūt tādā pašā situācijā kā Ziemas kara laikā, kad Somija uzsāka plašu aizstāvēšanos pret PSRS 1939./1940. gadā. PSRS ļoti bažījās, lai nesāktos karš ar Baltijas valstīm un tas nepārtaptu sava veida vasaras karā.

Gaidāmajai padomju okupācijai šie uzbrukumi Latvijas robežsardzēm kalpoja arī kā Latvijas Armijas karavīru iebiedēšanas līdzeklis. Līķu sekcijas liecināja, ka cilvēki noslepkavoti, šaujot atkārtoti vairākas reizes. Tāpat kā Igaunija, arī Latvija par šīm provokācijām un sadursmēm, kurās cieta militārpersonas un civiliedzīvotāji, protesta notu PSRS neiesniedza.

1940. gada 16. jūnijā laikā no plkst. 14.00 līdz 14.23 par robežkonfliktu Latvijas sūtnis Padomju Savienībā F. Kociņš mutiski informēja PSRS ārlietu tautas komisāru V. Molotovu:

[..] *Biedrs Molotovs atbildēja, ka viņš uzdos izmeklēt Kociņa norādītos faktus.*⁶⁴

Tas ir vienīgais teikums no padomju varianta sarunu pieraksta par traģiskajiem notikumiem Masļenkos.

Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa nepaguva pamatīgi izanalizēt uzbrukumu Latvijas robežsardzēm, jo darbu pārtrauca Latvijas okupācija.

Toties Latvijas Armijas štāba Informācijas daļa ar sava izlūkdienesta palīdzību bija savākusi precīzu informāciju par padomju karaspēka koncentrāciju pie Latvijas robežas un arī par karaspēka galvenajiem ceļiem uz austrumu robežas, pa kuriem ienākt Latvijā. 3. Abrenes bataljona teritorijā tie bija četri:

- 1) pie Barausu sādžas;
- 2) Mazā Melņica (Ļeņingradas–Varšavas šosejas pāreja Latvijas robežai);
- 3) Mazzerkaļi pie Dubnovas;
- 4) Buharina–Linava.

Šīs vietas noteica ģeogrāfiskais novietojums (tilti, ceļa segumi, pār kuriem varēja pārvietoties smagā armijas tehnika).

Kapteiņa R. Grīšļa vadītā pretošanās grupa bija izvēlējusies savas pozīcijas pie Mazzerkaļiem tāpēc, ka apkārtnē veidoja labas aizstāvēšanās pozīcijas un arī atkāpšanos. Padomju karaspēks bija nolēmis neienākt Latvijā pa Ļeņingradas–

⁶⁴ Latvijas Okupācija un aneksija. 1939–1940. / Sast. I. Grava-Kreituse, I. Feldmanis, J. Goldmanis, A. Stranga. – Rīga, 1995. – 340. lpp.

Varšavas šoseju. Par to liecināja sarkanarmiešu tehnikas novietojuma virziens aiz Latvijas robežas. Turklāt okupācijas karaspēkam vajadzēja pēc iespējas ātrāk virzīties Latvijas iekšzemē. Ļeņingradas–Varšavas šoseja stiepās paralēli austrumu robežai, turklāt pa to pārvietojās arī starptautisks transports, bet lieka incidenta rašanās iespējas nebija vēlamas. Tāpat nebija vēlama sastapšanās ar divām Latvijas pretošanās grupām uz austrumu robežas. 16. jūnijā Latvijas Armijā un Robežsargu brigādē pavēles tika dotas mutiski telefona sarunu laikā. Šīs pavēles varēja pārprast sakaru kvalitātes vai tamlīdzīgu traucējumu dēļ.

Naktī no 16. jūnija uz 17. jūniju pretošanās pavēle tika atcelta un steigā tika atminēti visi Latvijas austrumu robežā esošie ceļi, kuri savienojās ar PSRS.

Kapteiņa R. Grīšļa komandētās robežsargu un Augšpils pagastu aizsargu pretošanās iespējamības gadījumi ir vienīgie Latvijas 1940. gada okupācijas laikā. Patriotiski noskaņoto robežsargu un aizsargu grupiņas piespieda mainīt milzīgā okupācijas karaspēka maršrutu. Neviena Sarkanās armijas vienība neizbrauca cauri Abrenes pilsētai, jo tas būtu saistīts ar minēto grupu pretestības izpausmēm.

Zīmīgi ir tas, ka Latvijas ārlietu ministrs V. Munters savā vasaras ceļojumā pa austrumu robežu maršrutu, pa kuru vēlāk ienāca okupācijas karaspēks Abrenes apriņķī, veica kājām, tikai pretējā virzienā.

Domāju, ka šis ir tas gadījums par pretošanos, kuru vēsturnieks E. Andersons min grāmatas „Latvijas vēsture. Ārpolitika“ 2. sēj. 448. lappusē. PSRS okupācijas karaspēkam ienākot Latvijā, austrumu robežas sektorā pret to netika raidīts neviens šāviens.

Mūsdienās pētot arhīvu dokumentus, varam pārliecināties, kādu milzīga apjoma bruņojumu Sarkanā armija bija pievilkusi Latvijas robežām, lai īstenotu okupāciju.

Latvijas Armijai pretoties tādām pārspēkam bija bezjēdzīgi.

Latvijas robežsargu minēto austrumu robežu Sarkanās armijas komandieri uzskatīja par ļoti nopietnu. Ne velti armija bija pievilkusi pie robežas 2 ešelonus ar sapieriem, kā arī sagatavojusi pašnāvnieku vienības, kurām ar kājām vajadzētu šķērsot mīnu laukus. Sarkanās armijas rīcībā nebija precīzu ziņu par minētās robežas apjomiem. Latvijas robežsargi bija mīnējuši tikai tiltus uz pierobežas ceļiem, un to skaits bija neliels.

Manuprāt, šīs Sarkanās armijas bailes par pretošanos tomēr vajadzēja izmantot. Arī kapteinim R. Grīslim neizdevās īstenot viņa iecerēto kauju pie Zerkaļiem.

Latvijas robežsargi apvienojās Robežsargu brigādē un bija pakļauti Latvijas Iekšlietu ministrijai, un viņiem bija pamatotas tiesības pretoties Sarkanajai armijai kā robežu pārkāpējiem 1940. gada 17. jūnijā. Tāpat kā uzbrukumu triju Latvijas robežu kordoniem 1940. gada 15. jūnijā, arī šādu pretošanās iespējamību padomju puse noteikti būtu tikpat veiksmīgi noklusējusi visus okupācijas gadus.

Šāds pretošanās mēģinājums būtu palīdzējis gaisināt padomju sacerētos mītus par brīvprātīgu iestāšanos PSRS sastāvā vai notikušo sociālistisko revolūciju Latvijā. Šodien neatkarību atguvušajai Latvijai nebūtu problēmas ar 1944. gadā

atņemtajiem 6 pierobežas pagastiem un būtu jau noslēgts Latvijas–Krievijas robežlīgums.

1940. gada 19. jūnijā Latvijas iekšlietu ministrs nosūtīja ārlietu ministram V. Munteram atgādinājumu Nr. 14. v.:

[..] *Augsti godājamais kungs ministri.*

Pagodinos nosūtīt Jūsu rīcībā izziņu robežincidenta lietā tālākai kārtošanai diplomātiskā ceļā.

Ar augstu cieņu

(K. Veidnieks)

paraksts

Iekšlietu ministrs

Iekšlietu ministrs K. Veidenieks* vislabāk saprata PSRS vainu šajā robežincidentā, jo pats bija norīkojis izmeklēšanas komisiju ģenerāļa L. Bolšteina vadībā un arī iepazīties ar izmeklēšanas komisijas materiāliem un secinājumiem.

Šis K. Veidenieka atgādinājums lika ārlietu ministram V. Munteram piezvanīt uz Maskavu Latvijas sūtnim Padomju Savienībā F. Kociņam. Savukārt šā atgādinājuma ietekmē tapa F. Kociņa 21. jūnija ziņojums Latvijas iekšlietu ministram. Runājot par sagūstītajiem civiliedzīvotājiem, minams būtisks dokuments:

[..] *Saraksts 1940. gada 15. jūnijā nozudušiem 2. un 3. sardzes apkārtnes iedzīvotājiem, kurus pārveduši sev līdzī SPRS-bas robežsargi pēc uzbrukuma minētām sardzēm. Šo sarakstu sastādījis kapteinis Holanders.*⁶⁵

No pārdzīvotā pēc uzbrukuma Masļenku robežsardzei Ostrovas cietumā ar nervu slimību saslima K. Smukkalna astoņgadīgā meita Silvija. Slimība progresēja, un viņa mira 1943. gadā.

Par pieredzēto Ostrovas cietumā arī pirms nāves nevēlējās runāt Natālija Gailis. Viņa pārmeta meitai Ausmai Vitauskai, ka viņa Atmodas laikā – 80. gadu beigās – par pašas pārdzīvoto Ostrovas cietumā rakstīja rajona avīzē „Saldus Zeme”.⁶⁶ Kā noprotams, tad čekisti ir piedraudējuši ķīlniekiem, atstājot cietumu, nestāstīt par tur pieredzēto. Klusēšana ir dzīvības vērtā. Šīs bailes ķīlnieci neatstāja līdz pat aiziešanai mūžībā.

Pēc Otrā pasaules kara šo aizmirsto noziegumu pirmais atcerējās trimdā dzīvojošais robežsargs Krists Tīģeris. 1952. gada 4. decembrī PSRS ārlietu ministrs A. Višinskis teica runu ANO Tiesību komisijas sēdē, kurā, starp citu, A. Višinskis apgalvoja, ka Latvija 1940. gadā pati labprātīgi iestājusies Padomju Savienības sastāvā. 1953. gada februārī Krists Tīģeris rakstīja ANO 7. Ģenerālās Asamblejas prezidentam Lesteram B. Pīrsonam (*Lester B. Pearson*) protestu A. Višinska izteikumiem. To starpā Krists Tīģeris arī apraksta par uzbrukumu neatkarīgās Latvijas robežpunktiem.

1953. gada oktobrī Amerikas Latviešu Apvienība (ALA) izplatīja aicinājumu visām latviešu organizācijām, draudzēm, latviešu kopām, to vadītājiem un visiem

* Dokumentos figurē divas dažādas iekšlietu ministra uzvārda rakstības.

⁶⁵ LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 102., 102. lp. o. p.

⁶⁶ *Vitauska A.* 1940. gada jūnijs // *Saldus Zeme.* – 1989. – 24. jūlijs.

latviešiem sniegt liecības ASV Kongresā nodibinātai speciālai izmeklēšanas komisijai, kuras priekšsēdis bija Kongresa loceklis Č. Dž. Kerstens. Minētā komisija sāka izmeklēt apstākļus, kuri noveda Baltijas valstis pie inkorporācijas Padomju Savienībā.

1953. gada 19. novembrī Krists Tīgeris pieteicās liecības sniegšanai Č. Dž. Kerstena komisijā par PSRS specvienību uzbrukumu neatkarīgas valsts – Latvijas – robežsardzēm 1940. gada 15. jūnijā (sk. pielikumā dokumentu D14).

1953. gada 10. novembrī ASV Kongresa 83–1. sesijai tika iesniegts dokuments „Baltijas valstu izmeklēšana“ (1. daļa).⁶⁷

Dokuments apkopoja 49 Baltijas valstu pilsoņu liecības par Igaunijas, Latvijas, Lietuvas inkorporāciju, cilvēku deportācijām, masu slepkavībām padomju okupācijas laikā 1940./1941. gadā. No šiem 49 lieciniekiem desmit bija latvieši:

1. Bērziņš Alfrēds,
2. Bērziņš Pēteris,
3. Dinbergs Anatols,
4. Grantskalns Atis,
5. Jekste Alberts,
6. Kullītis Jēkabs,

79. No kreisās – Nikolajs Siliņš un Atis Grantskalns. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, Nikolaja Siliņa mape)

⁶⁷ Grantskalns, Atis, 1935–40, judge in the Latvian court of justice // Hearings before the Select Committee to Investigate the Incorporation of the Baltic States into the USSR of the Committee on Rules and Administration. – 83rd Cong., 1st sess. – Pt. 1. – Washington: Government Printing Office, 1954. – pp. 100–122.

7. Stukelis Edvards,
8. Vītiņš Verners,
9. Vizbulis Zenta,
10. Zalcmanis Jānis.

Šodien, izlasot šo cilvēku liecības, var secināt, ka visargumentētāko liecību sniedza Atis Grantskalns.

Atis Grantskalns⁶⁸ 1936. gadā bija beidzis Latvijas Universitātes Juridisko fakultāti un strādāja Daugavpils apgabaltiesā par izmeklēšanas tiesnesi. Padomju okupācijas laikā viņam izdevās izvairīties no represijām. 1941. gada 1. jūlijā, kad Rīgā ienāca vācu okupācijas karaspēks un īsu brīdi iestājās varas vakuums, savās darba vietās atgriezās valsts ierēdņi, kuri bija padzīti no darba, sākot ar 1940. gada 17. jūniju, un, Padomju Savienībai okupējot Latviju, bija paglābušies no represijām. Arī bijusī neatkarīgās Latvijas tieslietu sistēma šajās dienās mēģināja atjaunot savu darbību. Cits citam palīdzot, ievērojot pirmsokupācijas tieslietu kārtību, A. Grantskalns noorganizēja čekistu nošauto cilvēku liķu izrakšanu Rīgas Centrālcietuma pagalmā. Viņa vadībā veica izmeklēšanu un nošauto cilvēku identifikāciju, protokolu rakstīja Nikolajs Siliņš, arī bijušais Daugavpils apgabala tiesas tiesnesis. A. Grantskalns vadīja un koordinēja arī Baltezerā nošauto Latvijas pilsoņu izrakšanu un personību noskaidrošanu.

Kā jau iepriekš minēts, viens no pirmajiem savu liecību Č. Dž. Kerstena komisijai pieteica bijušais Latvijas robežsargs Kristis Tīģeris. Viņš bija Masļenku traģēdijas 1940. gada 15. jūnija aculiecinieks. Vēl šodien nesaprotamu iemeslu dēļ viņa liecība netika iekļauta iepriekšminētajā dokumentā ASV Kongresa 83–1. sesijai.

Izpētot visu desmit latviešu sniegtās liecības, tajās neviens neliecina par padomju specvienību uzbrukumu neatkarīgās Latvijas robežkordoniem.

Kāds no Č. Dž. Kerstena komisijas varēja pievērst uzmanību K. Tīģera teiktajam, ka viņš uz Latvijas PSR robežas sešus gadus nodarbojās ar pretizlūkošanu. Iespējams, ka arī ASV izlūkdienests piešķīra paprāvus līdzekļus Latvijas izlūkiem uz Austrumu robežas, lai tie vāktu militāru informāciju par PSRS. Varbūt aukstā kara perioda laikā ASV uzskatīja par nevēlamu fiksēt informāciju par šo uzbrukumu Masļenkiem saistībā ar izlūkošanu.

Mūsdienās pieejamie dokumenti par šo tēmu padomju okupācijas laikā atradās noslēpti LPSR CVVA [LPSR Centrālā valsts vēstures arhīva (tag. – LVVA)] specfondos. Šo dokumentu publicēšana toreiz varēja stipri iedragāt mītu par sociālistisko revolūciju Latvijā 1940. gadā. Latvijas PSR vēsturnieki un politiskie komentētāji šo viedokli kaismīgi aizstāvēja līdz pat 1989. gadam.

Savukārt 15. jūnija nozieguma tiešie liecinieki trimdā klusēja. Pēc kara bez jau pieminētā K. Tīģera ASV nonāca arī F. Kancītis, J. Lapkašs un V. Grīnvalds. Iespējams, ka arī J. Lapkašam ASV Centrālā izlūkošanas pārvalde (CIP) bija devusi

⁶⁸ Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 4103, 3., 4. lpp.

mājienu trimdā klusēt par PSRS izlūkošanu pāri Latvijas austrumu robežai.

Tikai 1977. gada 28. novembrī Latviešu leģiona 19. divīzijas virsnieks T. Sīlis savā vēstulē V. Grīnvaldam mudināja pēdējo obligāti uzrakstīt atmiņas par 1940. gada 15. jūnija uzbrukumu 1. rotas 2. sardzei.

Valdis Grīnvalds to izdarīja, un atmiņas tika publicētas „Daugavas Vanagu Mēnešraksta“ 1979. gada 2. numurā.

Atmodas laikā no 1988. gada līdz 1991. gadam dažādās publikācijās Latvijā un pirms tam trimdas izdevumos parādījās aculiecinieku un nacionālpatriotisku cilvēku izteikumi par traģiskajiem notikumiem Masļenku sādžā. Šīs liecības nebija pamatotas vai nebija salīdzinātas ar arhīvu dokumentiem. Dažkārt tās pārauga jaunās leģendās ar vēstures faktu sagrozījumiem un izdomājumiem.

Leģendas svaros un vēsturē palicis arī ģenerālis L. K. o. k. L. Bolšteins ar savām trim pirmsnāves atstātajām vēstulēm: *Savai priekšniecībai*, *Saviem mīļajiem*, *Pēc manis*.⁶⁹ Autoram nav izdevies noskaidrot kaut vienas vēstules oriģināla atrašanās vietu.

Ir saglabāties tikai vēstules teksta noraksts *Savai priekšniecībai*. Tas mašīnrakstā lasāms uz Robežsargu brigādes komandiera veidlapas un to ar savu parakstu un zīmogu apstiprinājis ģen. L. Bolšteina adjutants kapt. A. Strazdiņš. Vēstules oriģināls bijis pievienots ģenerāļa Žaņa Baha 1940. gada 21. jūnija ziņojumam Latvijas Armijas komandierim.⁷⁰

Ģenerālis L. Bolšteins jau no pirmajām padomju okupācijas dienām saskatīja Latvijas Armijas iznīcināšanas sākumu un neatkarīgās Latvijas bojāeju. 1940. gada 21. jūnijā viņš nošāvās savā darba kabinetā. Šī pašnāvība mums jāpieņem kā nacionāla virsnieka varoņdarbs un ģenerālis jāpierindo uz Latvijas austrumu robežas kritušajiem robežsargiem Kārlim Beizakam, Jānim Macītim un Pēterim Cimoškam. Ģenerāļa L. Bolšteina bēres bija pieklusinātas. Viņu izvadīja no Kara slimnīcas kapličas mācītājs E. Bergs. Brāļu kapos viņu ienesa pa sānu ieeju garām Mātes Latvijas tēlam. 1940. gada 22. jūnijā ģenerāli L. Bolšteinu guldīja blakus Brīvības cīņu varoņiem. Tā noslēdzās traģiskais ar Latvijas robežu apsardzību saistītais posms. Vēsturē par šo laiku liecinās 1940. gada 15. jūnija Latvijas-PSRS robežkonflikta izmeklēšanas komisijas, kuras vadītājs bija L. K. o. k. ģenerālis Ludvigs Bolšteins, materiāli, kas arī nākotnē kalpos kā Latvijas okupācijas apsūdzības dokumenti.

Savai priekšniecībai

Mēs latvieši sev uzcēlām jaunu staltu ēku – savu valsti.

Sveša vara grib piespiest lai mēs to paši noārdam.

Es nespēju piedalīties

Ģen. BOLŠTEINS⁷¹

⁶⁹ LVVA, 1474. f., 1. apr., 1147. l., 111. lp.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ LVVA, 1474. f., 1. apr., 1147. l., 113. lp.

ROBEŽSARGU BRIGĀDES KOMANDIERA ĢENERĀLA L. BOLŠTEINA
BĒRES 1940. GADA 22. JŪNIJĀ BRĀĻU KAPOS

(Foto no Eižena Lapkaša kolekcijas)

80.

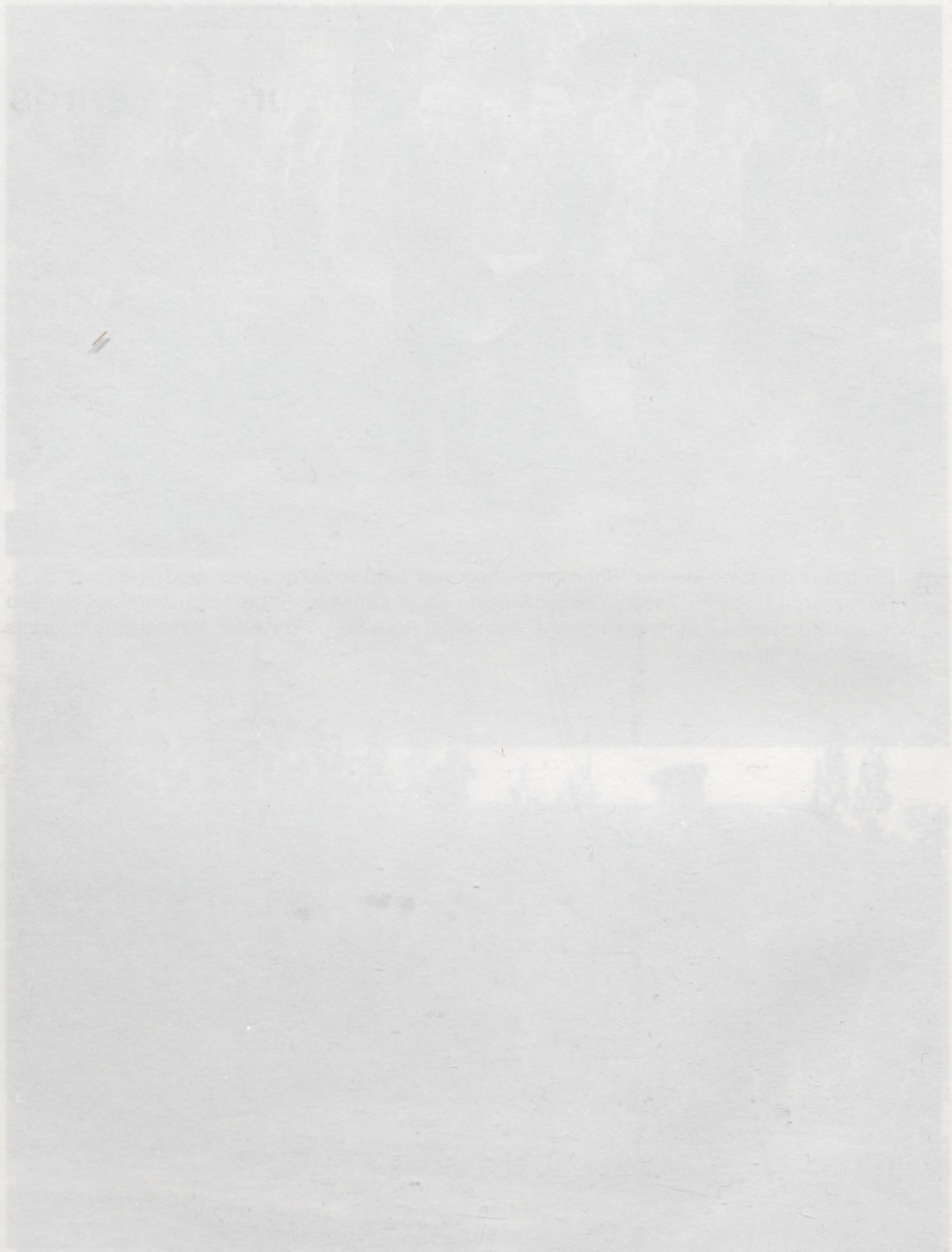
81.

82. Pirmajā rindā 1. no kreisās: Robežsargu brigādes saimnieciskās daļas vadītājs Pēteris Bušs, Robežsargu brigādes tieslietu pārzinis kapteinis J. Lapkašs, Robežsargu brigādes sevišķo uzdevumu virsnieks kapteinleitnants J. Bormanis, Robežsargu brigādes komandiera adjutants kapteinis A. Strazdiņš.

83. No mācītāja E. Berga pirmais pa labi iepirkšanas aģents Simanis (ebrejs, deportēts 1941. gada 14. jūnijā), otrais – brigādes saimniecības daļas pārzinis P. Bušs; trešais – kapteinis J. Lapkašs, ceturtais – ģenerāļa L. Bolšteina adjutants kapteinis A. Strazdiņš, piektais – pulkvedis V. Kalniņš.

Group of people, possibly a family or group of friends, standing outdoors. The image is very faded and blurry, making details difficult to discern.

Autora pēcvārds

Pirmie dokumentālie pierādījumi šajā grāmatā tika iegūti, kad autors radošajā apvienībā „Telefilma-Rīga“ uzņēma dokumentālu filmu (režisors) „Austrumu robeža“. Filmas sagatavošanas laikā divu gadu garumā tika atrasti dzīvi palikušie to dienu liecinieki, kuri dzīvoja Latvijā – robežsargi R. Goldbergs, J. Upenieks, O. Grants no 3. Abrenes bataljona, Jānis Birze no 2. Zilupes bataljona, aizvestie kīlnieki Olga Maslova, Izolda Brence, Ausma Vitauska (Gailis).

1991. gada augustā autors izmantoja Padomju Savienībā notikušo puču, kad valstī uz brīdi iestājās neizpratnes un neziņas posms, un steidzīgi devās uz bijušo Abrenes apriņķi, turot rokā ģenerāļa L. Bolšteina vadītās izmeklēšanas dokumentu pārrakstus, lai apskatītu bijušā 3. Abrenes bataljona 1. rotas Šmaiļu un Masļenku sardzes. Pitalovas (bijusī Abrene) VDK un milicijas darbinieki nepievērsa īpašu vērību mūsu kino ekspedīcijai augustā.

84. Andrejs Edvīns Feldmanis ar ģenerāļa L. Bolšteina vadītās izmeklēšanas komisijas dokumentu kopijām bijušajā Masļenku sardzē 1991. gada augustā pie pārtikas pagraba Ludzas upes krastā. (Foto no A. E. Feldmaņa kolekcijas)

Pierādījumi šā darba uzrakstīšanai tika meklēti arī citur pasaulē. Veiksme autoru pavadīja, strādājot Igaunijas Valsts arhīvā, kur tika atrasti līdz šim Latvijā npublicēti dokumenti saistībā ar neatkarīgo Baltijas valstu savstarpējām pretrunām, gan ar padomju okupāciju saistīti materiāli. Neveiksmīgi bija mēģinājumi piekļūt Lielbritānijas, Vācijas un ASV arhīvos esošiem izlūkošanas materiāliem. Lielbritānija un ASV noraidījumu nepauda atklāti, bet, izmantojot diplomātiskas un birokrātiskas atrunas, lika noprast nevēlēšanos pēc sešdesmit gadiem runāt par atstātajiem pierādījumiem.

Uz Vācijas četriem arhīviem tika aizsūtītas pieprasījuma vēstules, taču atbildi saņēmu tikai no diviem. Nelaiņa atbilde sekoja no Vācijas valsts arhīva Āhenē, savukārt militārārhīvs Freiburgā norādīja, ka Abvēra materiāli nav saglabājušies, kaut gan autora rīcībā ir krievu valodā iznākusi Jūliusa Madera grāmata „Abvērs: Trešā reihe vairogs un zobens“*. Šīs grāmatas autors nosauc un operē ar materiāliem par izlūkošanu un pretizlūkošanu Baltijas valstīs, kas varētu liecināt par dokumentu esamību kādā no Vācijas arhīviem. Autora rīcībā ir informācija, ka tas neatbilst patiesībai, jo Abvēra materiāli atrodas ASV un Krievijā.

Ilgu meklējumu ceļā ASV tika atrasts robežsargs Valdis Grīnvalds, kurš bez jau minētās publikācijas „Iebrukums Masļenkoš“ neilgi pirms nāves vēstulēs autoram atklāja svarīgu informāciju, kuru nebija publicējis savā rakstā. Tā izmantota šajā grāmatā.

Savukārt Austrālijā tika atrasta Jūlija Krieviņš. Viņas meita – Rita Veane – ieradās Latvijā, lai tiktos ar autoru un nodotu ģimenes fotogrāfijas. Divas no fotogrāfijām bija ar lielu vēsturisku vērtību. Autora rīcībā nonāca nošautās Hermīnes Puriņas un viņas dēla Voldemāra foto.

Sakarā ar Okupācijas muzejā izvietoto ekspozīcijas daļu par uzbrukumu neatkarīgās Latvijas robežsardzēm 1940. gada 15. jūnijā savās atmiņās vēlējās dalīties kapteiņa Jāņa Lapkaša dēls Eižens Lapkašs no ASV. Viņš muzejam nodeva Robežsargu brigādes fotouzņēmumus, no kuriem vērtīgākie ir saistīti ar ģenerāli L. Bolšteinu.

Cieņas apliecinājumus Okupācijas muzejam un savam tēvam robežsargam Kristam Tīģerim veltīja dēls Reinis Tīģeris no ASV. Ar R. Tīģera gādību muzejā nonāca ASV Kongresa locekļa Č. Dž. Kerstena izmeklēšanas dokumentu kopijas par PSRS noziegumiem pret Baltijas valstīm.

Ar R. Tīģera pūlēm ASV tika atrasta robežsarga F. Kancīša meita Aija, kura autora rīcībā nodeva tēva portretus.

Ne visai veiksmīga bija sarakste ar ASV dzīvojošā komandkapteiņa K. Kalača brāļa Kārļa dēlu Valdi.

Trimdā dzīvojošo tautiešu viedoklis par Latvijas okupāciju un tās sekām uzskatāmi parādās latviešu leģiona 19. divīzijas virsnieka T. Sīļa vēstulē bijušajam robežsargam Valdim Gīnvaldam (*sk. pielikumā dokumentu D15*).

* Мадер Ю. Абвер: щит и меч Третьего рейха. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999.

Neparedzēti īsā laika posmā grāmatas „Masļenku traģēdija – Latvijas traģēdija“ pirmais izdevums tika izpārdots. Lasītāju atsaucība bija liela. Autors saņēma daudz vēstuļu ar vēlējumiem un papildinājumiem. Atsaucās tā laika aculiecinieki no bijušā Abrenes apriņķa, bijušo robežsargu radi un bērni.

Okupācijas muzeja krājumi ievērojami papildinājās ar fotogrāfijām par pirmskara Latvijas robežu apsardzību.

Bez labiem novēlējumiem autors saņēma arī pārmetumus un draudus it kā par nepareizu informācijas sniegšanu.

Pēc grāmatas nonākšanas pie lasītājiem autors saņēma jaunu informāciju, kura daudzviet ļāva aizpildīt tās vietas, kur bija ierakstīts, ka tālāk ziņu trūkst. Autoram atsaucās ASV dzīvojošā kapteiņa M. Robiņa meita Ausma Zikmane, kura palīdzēja tēva biogrāfiju uzrakstīt pilnībā.

Ar lielu savīļņojumu atrakstīja seržanta E. Pūra meita Līvija Porniece gandarījumā par to, ka viņas tēvs ir pieminēts grāmatā. Pateicībā par cieņas parādīšanu tēvam Līvija Porniece Okupācijas muzejam nodeva 276 dokumentu vienības, no tām 41 fotogrāfiju. E. Pūris bija raudzījies tālu nākotnē ar domu, ka šie dokumenti kādreiz varēs liecināt par robežsargu dienesta gaitām uz austrumu robežas. Šos dokumentus viņš bija paspējis aizvest uz Saldus pagastu, kur bija iegādājies zemi un arī uzcēlis dzīvojamo māju „Priednieki”.

Pagājušā gadsimta 90. gadu vidū šajās mājās nejauši tika uzziets slēpnis ar šiem dokumentiem. Šis pienesums muzejam ir unikāla vērtība. Nodoto dokumentu vidū atrodas tādi, kuri pēc telefoniskām pavēlēm 1940. gada 16.–17. jūnijā sardžu priekšniekiem bija jāsadedzina. No robežsargu formas tērpa apkaklītes E. Pūris bija noārdījis militārās pakāpes zīmotni un pievienojis dokumentu klāstam.

Kad grāmatas teksts bija sagatavots, atklātībā parādījās Padomju Savienības versija par uzbrukumu Masļenkiem 1940. gada 15. jūnijā. Tā publicēta Mihaila Meļtjuhova grāmatā „Staļina vējā palaistās iespējas”.* Lūk, grāmatas apakšnodaļas „Padomju militārās klātbūtnes pastiprināšana Baltijā” fragments:

[..] 1940. gada 14. jūnijā tika noteikta Baltijas jūras un gaisa robežu blokāde. Tajā pašā dienā BSKA karaspēka komandieris izdeva pavēli, kā rīkoties ar karagūstekņiem. Saskaņā ar šo pavēli gūstekņu nodošanu NKVD rīcībā no robežas Bigosovas stacijā vajadzēja veikt 3. armijai, bet Solu un Marcinkancu stacijā – 11. armijai.

Tika noteiktas karagūstekņu pieļaujamās prasības, viņiem nedrīkstēja atņemt personiskās mantas (izņemot ieročus), bet par rekvizētām dārglietām bija jāizraksta kvīts. NKVD gatavoja nometnes 50–70 tūkstošiem karagūstekņu, savukārt NKVD robežkaraspēkam bija jānodrošina Sarkanās armijas daļu pārvietošana pār robežu, tāpēc tika izveidotas speciālas triecienu un iznīcinātāju grupas. Šo grupu uzdevumos ietilpa izlūkošana un rekognoscēšana, robežas pāriešanas vietas izvēle, pontonu novietošana uz ūdens šķēršļiem, bet pēc karadarbības sākšanas pretinieka robežsardzes komandpunktu, šķēršļu un mīnu lauku iznīcināšana.

* Мельтюхов М. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939–1941. – Москва: Вече, 2000.

Sakāpināta nervozitāte uz robežas 1940. gada 15. jūnijā veicināja šādus notikumus. 14. jūnijā 10. robežnodaļas priekšnieks biedrs Inečkins saņēma 28. (Sevišķā) strēlnieku korpusa komandiera pavēli par šīs robeždaļas operatīvo pakļautību viņam, sākot ar š. g. 12. jūniju, un 15. jūnijā pulksten 3 atrasties izejas pozīcijās strēlnieku korpusam un robežnodaļai. Pamatojoties uz šo pavēli, robeždaļas priekšnieks b. Inečkins pavēlēja izvest robežsargu iznīcinātāju grupas norādītā virzienā uz robežas, vienlaikus norādot, ka visiem komandieriem jāgaida speciāla pavēle par darbības sākšanu. 15. jūnijā pulksten 3.30 10. robežnodaļas 14. kordona iznīcinātāju grupas priekšnieks leitnants Komisarovs pašrocīgi pārgāja Padomju–Latvijas robežu, sagrāva un nodedzināja latviešu kordonu Masļenko, sagūstīja piecus robežsargus, sešus vīriešus, piecas sievietes un vienu bērnu un atgriezās mūsu teritorijā.

Tajā pašā robežapsardzības posmā 2. iznīcinātāju grupas priekšnieks poļitruks Beiko, saklausījis šaušanu un granātu sprādzienus, arī pārgāja robežu ar Latviju un īstenoja uzbrukumu latviešu kordonam Blontos, sagūstīja vienu seržantu, četrus robežsargus, piecus bērnus un atgriezās mūsu teritorijā. Leitnants Komisarovs un poļitruks Beiko no robežas noņēmti un pēc apgabala karaspēka štāba priekšnieka b. Rakutina rīkojuma tiek konvojēti uz robežsargu nodaļas štābu. Izmeklēšanu vada apgabala armijas štāba priekšnieks b. Rakutins. Latviešu kordonos sagūstītie atrodas mūsu teritorijā.

Lai nodrošinātu politisko darbu, 1940. gada 13. jūnijā operācijas sagatavošanas laikā Mehlis* apstiprināja grāmatu par Igauniju, Latviju un Lietuvu izsūtīšanas plānu uz Ļeņingradas kara apgabalu (attiecīgi 20 000, 20 000, 2 000), Baltkrievijas sevišķo kara apgabalu (2 000, 2 000, 20 000) un Kaļiņinas kara apgabalu (4 000, 4 000, 4 000). Kara padomes un ĻKA, BSKA politpārvalžu priekšnieki saņēma Sarkanās armijas Politpārvaldes direktīvu Nr. 5258ss par politdarbību karagājienā uz Baltiju, kurā šādā veidā skaidroja un pamatoja padomju puses darbību:

Neizlēmīgie Baltijas valstu vadītāji, nevēlēdami godprātīgi pildīt noslēgto līgumu ar Padomju Savienību, nostājās uz provokācijas ceļa attiecībā pret mūsu Dzimteni un Sarkanās armijas daļām, kas izvietotas Igaunijā, Latvijā un Lietuvā.

Padomju valdība, pretimnākot lietuviešu tautai, nodeva Lietuvas valstij Viļņu un Viļņas apgabalu. Neraugoties uz to, lietuviešu valdības pretpadomju orientācijas

* Mehlis Ļevs (1889–1953), Staļina palīgs (1924–1930). „Pravda” galvenais redaktors (1930–1937), Sarkanās armijas Politpārvaldes vadītājs, 1. ranga armijas komisārs (1937–1940), ģenerālpulkvedis (1944). PSRS Tautas komisariāta Valsts kontroles priekšnieks (1940–1946), vienlaikus arī Sarkanās armijas Politiskās pārvaldes priekšnieks un PSRS aizsardzības tautas komisāra vietnieks. Sakarā ar Sarkanās armijas neveiksmēm frontē Otrā pasaules kara sākumā Staļins nosūta Mehli uz Krimas fronti, kur ar savu klātbūtni un pavēlēm viņš dezorganizēja armijas komandierus, kā rezultātā Sarkanā armija nonāca aplenkumā un cieta milzīgus zaudējumus. Pēc neveiksmēm Mehlis tika atstādināts no aizsardzības tautas komisāra vietnieka amata, atsaukts no frontes un pazemināts militārā pakāpē. Ar ieteikumiem un ziņojumiem Staļinam piedalījās Sarkanās armijas virsniecības represijās. (Залесский К. А. Империя Сталина. Биографический энциклопедический словарь. – ВЕЧЕ, Москва, 2000.)

dēļ pēdējā laikā Lietuvā konstatēta vesela rinda gadījumu, kad tiek nolaupīti sarkanarmieši, lai iegūtu „mēles“ no mūsu armijas daļām.

Pēc Padomju valdības protesta, lietuviešu vara zem izmeklēšanas maskas it kā sodīja vainīgos, reizē izrēķinoties ar PSRS draugiem.

Kara laikā ar baltsomiem Igaunija, Latvija, Lietuva, Anglijas un Francijas kūdītas, savstarpēji veda sarunas par uzbrukumu dislocētajiem padomju korpusiem Baltijā, sapņojot ietriekt Sarkanu armiju jūrā. Rajonos, kur atrodas padomju karaspēks, ieperinās spiegi. Zem preses brīvības karoga avīzēs un radio tiek vesta patvaļīga pretpadomju propaganda un tajā pašā laikā tiek vajāti pilsoņi, kuri lasa „Izvestiju“.

Visa igauņu, latviešu un lietuviešu provokatoriskā darbība tiek virzīta, lai izjauktu savstarpējo palīdzības paktu ar PSRS. Tajā pašā laikā viņi uzsver savu gatavību pārņemt Baltiju kara placdarmā pret mūsu Dzimteni.

Izlasot šo fragmentu, varam secināt, ka Krievijas puse atļāvusi autoram interpretēt arhīva dokumentus, kuri saistīti ar uzbrukumu Latvijas robežkordoniem. Taču padomju historiogrāfijas garā M. Meļtjuhovs tomēr turpina laipot un melot. Sagrozīts ir sagūstīto personu skaits, īstie uzbrukuma pavēles devēji netiek nosaukti, vēl joprojām neatklāj dažu svarīgu dokumentu saturu, piemēram, sagūstīto robežsargu un civiliedzīvotāju nopratināšanas materiālus.

Pie NKVD dzelžainās kārtības nebija iespējams patvarīgi īstenot uzbrukumu, turklāt vēl neitrālas valsts teritorijā. Tas ir slepenībā plānots uzbrukums, kurā par grēkāžiem tiek izvēlēti izpildītāji (leitnants un poļitruks). Domāju, ka uzbrukumā aizstāvoties Latvijas robežsargi nošāva leitnantu Komisarovu.

Ar kādu cinismu autors raksta par aizvestajiem ķīlniekiem, minot bērnus un nosaucot neprecīzu skaitli.

Šīs grāmatas izplatīšana Krievijā nav nejauša. Tā liecina par Krievijas piekopto melu kampaņu pret neatkarību atguvušajām Baltijas valstīm. Šīs publikācijas ir tendenciozas, tās dezorientē lasītājus, un ar sagrozītu faktu palīdzību tiek nostiprināta doma, ka Latvijas okupācija notikusi likumīgi. Diemžēl šādas publikācijas parādās arvien vairāk. Latvijā tās netiek analizētas, par tām nav rakstīti komentāri, informēta sabiedrība, un, pats sliktākais, šī Latvijas apmelošana starptautiskā sabiedrībā netiek savlaicīgi skaidrota.

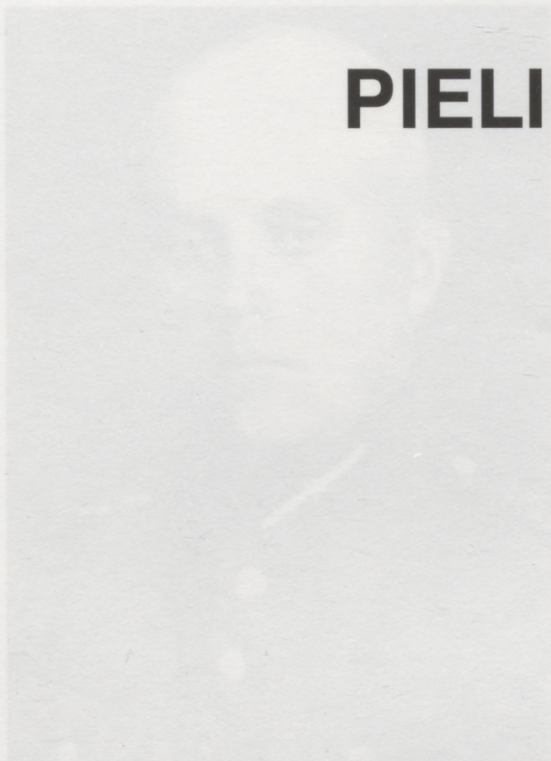
Kamēr Latvijā neko nedarīs, padomju okupācijas fakta atzīšana starptautiskajās tiesību sargājošās institūcijās kavēsies un Krievijas ņirgāšanās turpināsies.

Vēlēšanās atstāt neizvērtētu Padomju Savienības genocīdu pret Latviju pagājušā gadsimta vēsturē un nākotnē raudzīties ar sadziedētām rētām ir liela Latvijas diplomātiskā kļūda. Par notiekošo atbildība jāuzņemas visiem Latvijas ārlietu ministriem un prezidenta institūcijai kopš Latvijas neatkarības atgūšanas.

Paeglis Ēriks, Dāvja d.

PIELIKUMI

1897. gada 7. novembrī dzimis Tērbatas reālskolā.
1916. gadā beidzis lielkpaza Konstantīna Konstantinoviča kara skolu Kjeivā.
No 1916. gada 5. decembra līdz 1917. gada 17. maijam dienējis Rostovā 206. rezerves kājnieku pulkā.

No 1917. gada 21. maija līdz 21. decembrim dienējis 2. Rīgas Latviešu strēlnieku pulkā Valmierā.

1918.–1919. gadā preparācija dienestā pakāpē Denikina armijā cīnījies pret ielieņiem. 1919. gada beigās smagi saslimis un nosūtīts uz hospitāli Grieķijā Salonikos. Pēc izveseļošanās turpat Grieķijā strādājis kādā fabrikā.

1923. gadā atgriezies Latvijā.

1924. gada 1. novembrī ieskaņts aktīvajā dienestā Daugavpils kara olimnicā. Tur Ē. Paeglis ieņēmis darb-

važa un saimniecības priekšnieka vietu.

1927. gada 25. septembrī apprecējies ar baltkrievieti Jekaterinu Antonovu.

1928. gada 4. jūnijā piedzimis dēls Evalds Arņolds Paeglis.

1928. gada 11. jūnijā iecelts par III Robežapsardzības rajona 3. postena priekšnieku Ilūkstē.

1931. gadā pārcelts uz Jaunlāgales Robežapsardzības apgabalu.

1940. gada 15. jūnijā bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas komandieris.

1940. gada 5. oktobrī apcietināts.

1941. gada 24. maijā Baltijas Kara apgabala sovišķais tribunāls E. Paegli notiesājis uz 8 gadiem.

1951. gada 6. maijā pēc soda iziešanas Ē. Paeglis miris nomaņinājuma Krasnojarskas apgabalā.

Avoti:

LVVA, 5488. l., 1. apr., 2921. l.

LVA, 1966. l., 2. apr., P-8376-L1.

PIELIKUMI

Paeglis Ēriks, Dāvja d.

Dzimis 1897. gada 7. novembrī Rīgā. Beidzis Tērbatas reālskolu. 1916. gadā beidzis lielkņaza Konstantīna Konstantinoviča kara skolu Kijevā. No 1916. gada 5. decembra līdz 1917. gada 17. maijam dienējis Rostovā 206. rezerves kājnieku pulkā.

No 1917. gada 21. maija līdz 21. decembrim dienējis 2. Rīgas Latviešu strēlnieku pulkā Valmierā.

1918.–1919. gadā praporščika dienesta pakāpē Deņikina armijā cīnījies pret lieliniekiem. 1919. gada beigās smagi saslimis un nosūtīts uz hospitāli Grieķijā Salonikos. Pēc izveseļošanās turpat Grieķijā strādājis kādā fabrikā.

1923. gadā atgriezies Latvijā.

1924. gada 1. novembrī ieskaitīts aktīvajā dienestā Daugavpils kara slimnīcā. Tur Ē. Paeglis ieņēmis darb-

veža un saimniecības priekšnieka vietu.

1927. gada 25. septembrī apprecējies ar baltkrievieti Jekaterinu Antonovu.

1928. gada 4. jūnijā piedzimis dēls Ēvalds Arnolds Paeglis.

1928. gada 11. jūnijā iecelts par III Robežapsardzības rajona 3. posteņa priekšnieku Ilūkstē.

1931. gadā pārcelts uz Jaunlatgales Robežapsardzības apgabalu.

1940. gada 15. jūnijā bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas komandieris.

1940. gada 5. oktobrī apcietināts.

1941. gada 24. maijā Baltijas Kara apgabala sevišķais tribunāls Ē. Paegli notiesāja uz 8 gadiem.

1951. gada 6. maijā pēc soda izciešanas Ē. Paeglis miris nometinājumā Krasnojarskas apgabalā.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 2921. l.

LVA, 1986. f., 2. apr., P-8376-L I.

B2

Grīslis Rūdolfs, Jāņa d.

Dzimis 1895. gada 15. oktobrī Kuldīgas apriņķa Saldus pagastā. Beidzis Tirdzniecības skolu Rīgā. 1916. gadā beidzis Dušetes praporščiku skolu Kaukāzā.

Piedalījies Pirmajā pasaules karā 8. Valmieras Latviešu strēlnieku pulka sastāvā: Tīreļu purvā no 1917. gada janvāra līdz 1917. gada 25. februārim; pie Ložmetējkalna no 1917. gada 2. augusta līdz 1917. gada 8. augustam; Mazās Juglas upes rajonā pie Cekulu-Melnmuguru-Šmiziņu mājām no 1917. gada 19. augusta līdz 1917. gada 21. augustam; Nītaures muižas pozīciju aizstāvēšanā no 1917. gada 21. augusta līdz 1917. gada 4. oktobrim.

1922. gada 15. martā sācis dienēt Robežpolicijā Ludzas apriņķī.

1922. gada 14. oktobrī, būdams posteņa uzraugs, sardzes telpā pieņēmis nelegāli no Padomju Krievijas ieradušos Katrīni Šneideri, kuru pavadījis Latvijas pavalstnieks Bernsdorfs. Par šo personu ierašanos nav ziņojis policijai. Iespējams, ka abi bijuši R. Grīšļa radnieki. Pēc šā incidenta R. Grīslis pārcelts uz Jaunlatgales Robežpolicijas rajonu, kur dienējis netālu no Prokovas.

Sākot ar 1925. gada 16. janvāri, tiek slepeni uzraudzīts. Nekādas kompromitējošas darbības kontrolieris R. Grīšļa darbībā nav atradis.

1926. gada 23. janvārī R. Grīslis salaulājies ar Mariannu Rudzīti (dz. 1900. gada 5. aprīlī).

1926. gada 16. jūnijā R. Grīslis ticis iecelts par Jaunlatgales apriņķa II Robežapsardzības rajona priekšnieka palīgu.

1927. gada 16. janvārī nesaskaņu dēļ ar priekšnieku Merginu R. Grīslis pēc paša vēlēšanās pārcelts uz V Robežapsardzības rajonu.

1928. gada 1. jūnijā ieskaitīts Robežapsardzības Zilupes apgabala rajonā par grupas priekšnieku.

1931. gadā beidzis Robežapsardzības virsnieku kursus.

R. Grīslis apcietināts 1940. gada rudenī.

1942. gada 11. februārī piespriests nāvessods, kurš izpildīts Krasnojarskas apgabala Jeņisejskas cietumā 1942. gada 10. martā.

- Apbalvots: 1. Орденъ Св. Станислава 3-ей степени с мечами и бантомъ;
2. Орденъ Св. Анны 4-ой степени с надписью за храбростью;
3. Triju Zvaigžņu ordeņa V šķira;
4. Viestura ordeņa IV šķira.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1314., 1315., 1316., 1317. l.

LVA, 1986. f., 3. apr. P-9960-4. l.

standarta anketā Jelgavas apriņķa priekšniekam 5. punktā rakstīts: [...] *Strādnieks, mazturīgs, vienīgā manta – nepieciešamais apģērbs*. Anketu parakstījis Auces pilsētas galva O. Cārs 1939. gada 27. janvārī.

Slepenā izziņā, kuru 1939. gada 28. februārī Robežsargu brigādes komandierim iesniegusi Kara ministrijas Armijas štāba Informācijas daļa, rakstīts: [...] *Armijas štāba bataljona atvaļinātais dižkareivis Kārlis Beizaks Žaņa d. fiziski un garīgi attīstīts ļoti labi, uzvešanās ļoti laba; dienesta pienākumus zināja un izpildīja ļoti labi; alkohola lietošanā nav novērots; ļoti labs – spējīgs komandēt grupu. Pulkvedis G. Ķikulis*.

Karavīra svinīgo solījumu 3. Abrenes bataljonā parakstījis 1939. gada 8. aprīlī.

Kritis 1940. gada 15. jūnija rītausmā. Apglabāts Auces pilsētas Sniķerkalna kapos.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVVA, 5488. f., 1. apr., 300. l.

LVVA, 1317. f., 2. apr., 2083. l., 119. lpp., 119. lpp. o. p.

B3

Beizaks Kārlis, Žaņa d.

Dzimis 1915. gada 16. decembrī Priedulā Jelgavas apriņķī. Mācījies Vadakstes pamatskolā. Ģimenē ir daudz brāļu, tāpēc darbs tēva saimniecībā nespējis nodrošināt iztiku.

No 1937. gada 12. aprīļa līdz 1938. gada 24. septembrim dienējis Armijas štāba bataljona 3. rotā. 1938. gada 24. septembrī beidzis strēlnieku instruktoru rotas kursus Armijas štāba bataljonā ar vidējo atzīmi 9,80.

1938. gada 11. maijā paaugstināts par dižkareivi, kā arī kļuvis par 1. klases šāvēju vingrinājumā ar kaujas šauteni.

1939. gada 4. aprīlī nonācis 3. Abrenes bataljonā.

Robežsargu brigādes izsūtītajā

B4**Mednis Kārlis Heinrichs**

Dzimis 1900. gada 13. augustā. Beidzis reālskolas sešas klases. No 1919. gada 25. februāra līdz 20. aprīlim Alūksnes partizānu nodaļas sastāvā cīnījies pret lieliniekiem.

No 1919. gada 8. oktobra līdz 13. novembrim Kara skolas kursantu sastāvā piedalījies Rīgas aizstāvēšanas kaujās pret Bermonta uzbrukumiem. 1919. gada 21. oktobrī saindējies ar kaujas gāzēm. Piedalījies Kurzemes atbrīvošanas kaujās, kā arī kaujās Lielupes–Iecavas upju krastos no 1919. gada 26. līdz 29. novembrim.

No 1920. gada 8. jūnija līdz 9. jūlijam 5. Cēsu kājnieku pulka sastāvā piedalījies izlūku gājienā lielinieku frontē Prigorodkrasnoje apkaimē.

1920. gadā beidzis Latvijas kara skolu. 1922. gadā beidzis sakaru virsnieku kursus.

1929. gada 3. martā Valkā, Latgales ielā 8, slēdzis laulību ar igauņieti Irmu Leonīdu Nōu, dzimušu 1911. gada 30. martā Valgā.

1931. gada 23. jūnijā K. Mednim piešķirta leitnanta dienesta pakāpe, un 1935. gada 23. jūnijā viņš paaugstināts virsleitnanta pakāpē.

Virsleitnants K. Mednis bijis Robežsargu brigādes Sporta kluba Centrālās valdes loceklis un 3. Abrenes bataljona Sporta kluba priekšnieks.

PSRS Iekšlietu tautas komisariāta sevišķā apspriede 1942. gada 11. februārī K. Medni notiesājusi uz nāvi. Nāvessoda izpildes diena nav zināma.

Apbalvots: 1. Triju Zvaigžņu ordeņa V šķira;

2. Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīme;

3. Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņas 10 gadu jubilejas piemiņas medaļa;

4. Aizsargu Nopelnu krusts. Apbalvots 1933. gadā 23. maijā;

5. Igaunijas Baltās Zvaigznes V šķiras nopelnu ordenis un diploms.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVA, 5488. f., 1. apr., 2549. l. un 2550. l.

LVA, 1986. f., 2. apr., P-99614 L I.

Lazdiņš Vilis Jēkabs, Jāņa d.

Dzimis 1907. gada 1. septembrī Jaunsaules pagastā zemnieku ģimenē Mangu–Jāņu mājās. 1928. gadā beidzis I. Kļaviņa ģimnāziju Bauskā. Vēlāk dzīvojis Jaunsaules pagasta Pičkeļ–Jāņu mājās.

No 1929. gada 28. februāra līdz 1930. gada 1. septembrim dienējis 12. Bauskas kājnieku pulkā. 1930. gada 8. novembrī Robežapsardzības štābs saņēmis V. Lazdiņa iesniegumu par iestāšanos dienestā Robežapsardzībā.

1931. gada 1. maijā sācis pildīt dienesta pienākumus Jaunlatgales Robežapsardzības apgabalā 4. rajonā kā sardzes priekšnieks.

Ļoti labas ikgadējās dienesta atestācijas. 1939. gadā raksturots: [...] *Pieklājīgs, labi uzvedas sabiedrībā, fiziski attīstīts, sportists, brīvā laikā nodarbojas ar mūziku, daudz lasa.*

1936. gada decembrī ticis norīkots par Gauru 6 klašu pamatskolas militārās apmācības pasniedzēju.

1940. gada 15. jūnijā bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. sardzes priekšnieks.

Otrā pasaules kara laikā iesaukts Latviešu leģionā. 1943. gadā kritis Austrumu frontē.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.
LVVA, 5488. f., apr. 1., 2355. l.

B6

Puriņš Fridrihs, Jura d.

Dzimis 1893. gadā Mangaļu pagasta Jaunmīlgrāvjos. 1907. gadā beidzis pagasta skolu.

No 1913. gada līdz 1917. gadam dienējis Krievijas armijā 15. kavalērijas divīzijas 15. ulānu pulkā. Piedalījies kaujās pie Varšavas, Lietuvā. Apbalvots ar Jurā Krusta III un IV šķiru.

Latvijas Armijā iestājies brīvprātīgi. Kopš 1918. gada 18. novembra Kalpaka bataljonā – Cēsu rotā. Dienesta pakāpe – kaprālis, pēc tam 2. Ventspils kājnieku pulkā un 1. Kurzemes atsevišķā eskadronā kā virsseržants.

Piedalījies Latvijas atbrīvošanas karā Kurzemes un Latgales frontēs. Atvaļināts no karadienesta 1922. gada 15. martā.

Bijis uzraugs Ludzas apriņķa Robežapsardzības rajonā. Vēlāk pārcelts uz Jaunlatgales apriņķi tajā pašā amatā.

1940. gada 15. jūnijā bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes priekšnieks.

1941. gada 3. jūlijā Rīgas Centrālcietuma pagalmā tika atrasts sakropļots Fridriha Puriņa līķis. Apbedīts Rīgā, Meža kapos (Baltie krusti).

Apbalvots: 1. Lāčplēša Kara ordenis Nr. 1727. Apbalvots 1924. gadā;

2. Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīme;

3. Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņas 10 gadu jubilejas piemiņas medaļa.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. un 3236. l.

Nacionālās sardzes dokumenti, OMF inv. Nr. 600.

Grīnvalds Valdis, Jura d.

Dzimis 1913. gada 22. martā Mazzalves pagasta Puršēnos. Beidzis Mazzalves 4 klašu pamatskolu.

Dienējis 12. Bauskas kājnieku pulkā no 1935. gada 30. marta līdz 1936. gada 23. februārim.

1937. gada 7. jūlijā sācis dienēt 3. Abrenes bataljonā.

1937. gada 20. aprīlī V. Grīnvalds rakstījis bijušajam rotas komandierim, tagad jau 1. Dagdas bataljona komandierim pulkvežleitnantam Mārtiņam Kalniņam: [..] *Varbūt Jūs vēl atceraties kādu Grīnvaldu. Redziet, pulkveža kg., es iesniedzu lūgumu uz robežsargu dienestu un kandidātos esmu ieskaitīts, bet kad tikšu pieņemts daudzo kan-*

didātu dēļ nevar zināt. Varbūt Jūs, pulkveža kg., varētu šinī lietā ko palīdzēt, par to es Jums būtu ļoti pateicīgs, jo par karavīru man gribās būt uz virsdienestu es nevarēju palikt, jo tagad ir daudz virsnieku vietnieku un es esmu tikai kaprālis.

Pēc Latvijas Robežbrigādes likvidēšanas 1940. gada 9. oktobrī no represijām izvairījies Valdis Grīnvalds un viņa dienesta biedri turpat 1. rotas nometnē Augšpilī zvērējuši uzsākt cīņu pret okupācijas režīmu.

1941. gada jūlijā Valdis Grīnvalds brīvprātīgi iestājies vācu armijā, lai karotu pret komunistisko sistēmu un atriebtu Masļenkos noslepkavotos dienesta biedrus.

Valdis Grīnvalds karojis Krievijas plašumos, seržanta pakāpē komandējis ložmetējnieku vadu. Veļikajas upes sektorā smagi ievainots galvā, zaudējis kreiso aci. Ārstējies kara hospitāļos Vācijā. Nokļuvis amerikāņu gūstā.

1950. gadā ASV rietumu krastā Riversaidā noorganizējis pirmo Daugavas Vanagu apvienību. Apbalvots ar DV zelta krūšu nozīmi. Daugavas Vanagu Fonda biedrs un šīs organizācijas Kalifornijas nodaļas sabiedriska darbinieks.

Miris 20. augustā 1996. gadā Riversaidā (*Riverside*), Kalifornijā. Apbedīts blakus sievai Riversaidas kapos.

V. Grīnvalda liecība par notikumiem Masļenkos ļoti būtiski palīdzējusi izvērtēt patieso kaujas norisi 1940. gada 15. jūnija rītausmā. Par to viņš rakstījis trimdas presē.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1312. l.

Daugavas Vanagu Mēnešraksts. – 1973. – Nr. 3. – 73. lpp.

B8

Kancītis Fricis Alfrēds, Jāņa d.

Dzimis 1904. gada 26. maijā Jēkabpils apriņķa Ābeļu pagastā. Izglītība – pamatskolas 5 klases.

No 1925. gada 1. marta līdz 1926. gada 30. maijam dienējis Latvijas Armijā Latgales artilērijas pulkā.

1928. gada 19. aprīlī sācis dienēt Robežpolicijā Jaunlatgales apriņķī.

1929. gada 5. oktobrī apprecējies ar Elitu Vēvers, dzimušu 1908. gada 25. oktobrī Kacēnu pagastā.

1933. gada 24. oktobrī piedzimis dēls Indulis Kancītis.

1937. gada 4. novembrī (plkst. 8) Augšpils pagasta Straumēs (1. rotas 4. sardzes kordons) piedzimusi meita Aija Irēne Kancītis.

1940. gada 15. jūnijā bijis 3. Abrenes bataljona 4. sardzes priekšnieks. Karavīru atestācijās raksturots kā korekts, pieklājīgs, izpalīdzīgs.

Tā paša gada 19. jūlijā seržants Fricis Alfrēds Kancītis ticis komandēts uz Bauskas Robežapsardzības apgabala 10. atsevišķo rotu (komandieris kapteinis Skabārds).

1941. gada 10. februārī pēc paša vēlēšanās atvaļināts no dienesta.

F. Kancītis miris 1980. gada 14. februārī ASV, Minesotas pavalstī. Apglabāts Mineapoles kapos.

Avots:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1705. l.

Okupācijas muzeja krājumi, F. A. Kanciša meitas Aijas Irēnes vēstules un fotogrāfija.

Holandars Kārlis, Jēkaba d.

85. Kapteinis K. Holanders ar sievu, dēlu un vecākiem.

Dzimis 1892. gada 4. decembrī Cēsīs skolotāja ģimenē. (1888. gadā Baltijā notika cara senatora Manaseina revīzija. Sekas – sākās pārkrievošanas laikmets Baltijā, skolās ieviesa obligāto krievu valodu. Savos amatos varēja palikt tikai skolotāji ar krievu valodas zināšanām. Kārļa tēvs darbu zaudēja.)

1908. gadā Kārlis beidzis Cēsu pilsētas skolu. Kārlim bija divi vecāki brāļi Reinholds un Alfrēds un māsa Cecīlija. 1917. gadā beidzis Kazaņas I praporščiku skolu.

No 1917. gada 3. oktobra līdz 1918. gada 23. janvārim piedalījies kaujās pret Austroungāriju Krievijas armijas Petrozavodskas kājnieku pulkā.

1918. gada oktobrī brīvprātīgi iestājies čehoslovāku karaspēka formējumā.

Uz laiku nodibinoties Kolčaka varai Sibīrijā, čehoslovāku formējums aktīvo kara darbību pārtrauca un pārgāja dzelzceļu mezglu apsardzē.

1920. gada jūnijā Troickas pulks Tālajos Austrumos uzkāpa uz angļu kuģa „Voroņež“, ar kuru 1920. gada 3. oktobrī Kārlis Holanders iebrāucis Liepājas ostā.

1922. gadā beidzis virsnieku kursus. 1923. gadā beidzis sakaru virs-

nieku kursus. 1926. gadā beidzis lokomotīvu vadītāja kursus.

1933. gada 21. oktobrī salaulājies ar Mildu Annu Skulti (dz. 1904. g.).

1934. gada 6. augustā piedzimis dēls Uldis.

No 1936. gada 20. jūlija līdz 1940. gada 25. jūlijam K. Holanders bijis 3. Abrenes bataljona 3. rotas komandieris.

No 1940. gada 24. jūlija līdz 1940. gada 19. oktobrim bijis 3. Abrenes bataljona komandieris. Kārlis Holanders apcietināts 1941. gada 12. martā.

Nošauts Valkā 1941. gada 2. jūlijā, kad no vācu armijas bēgošās NKVD represīvās daļas vēl paguva izrēķināties ar apcietinātajiem, jo tos evakuēt vairs nebija iespējams.

- Apbalvots: 1. Triju Zvaigžņu ordeņa V šķira;
 2. Francijas Republikas Kara Krusts ar zelta zvaigzni;
 3. Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīme;
 4. Latvijas Republikas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemiņas medaļa;
 5. Viestura ordeņa V šķira.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVA, 5488. f., 1. apr., 1413. l.

LVA, 1986. f., 1. apr., 37776. l.

B10

Macītis Jānis, Ādama d.

Dzimis 1913. gada 11. jūnijā Kuldīgas apriņķī Skrundā. Tēva mājas – Sātiņu pagasta Siguldas. Agrā bērnībā nomirusi māte. Pamāte nevēlējusies mazā Jāņa klātbūtni un viņu audzinājusi vecāmāte – Marija Grīvmeistars.

No 1935. gada 29. oktobra līdz 1936. gada 29. septembrim dienējis 2. Ventspils kājnieku pulkā.

1936. gada 28. martā beidzis pulka virsštata sakaru kursus.

Jau pieaugušam Jānim neveicies arī personiskajā dzīvē. Dzīves atstumtība viņu ļoti nomākusi, tāpēc centies tikt prom no dzimtās puses. 1939. gada 12. septembrī iekļuvis Latvijas rezerves armijas iesaucamo sarakstos un ticis

iekļauts 3. Jelgavas kājnieku pulka 1. ložmetējnieku rotā.

Atvaļināts no kara dienesta 1939. gada 14. novembrī.

1940. gada 8. maijā sācis dienēt 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzē.

Kritis 1940. gada 15. jūnija rītausmā. Apglabāts Kuldīgas apriņķa Sātiņu kapsētā.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVA, 1373. f., 2. apr., 2083. l., 185. lpp.

LVA, 5488. f., 1. apr., 2467. l.

Cimoška Pēteris, Kazimira d.

Dzimis 1914. gada 27. janvārī Krāslavas pagasta Aišpuru sādžā.

No 1936. gada 13. oktobra līdz 1937. gada 30. septembrim un no 1939. gada 12. septembra līdz 1939. gada 14. novembrim dienējis Latvijas Armijas štāba bataljona 2. rotā Rīgā.

Dienesta pakāpe – dižkareivis.

Militārā izglītība – ložmetējnieks.

1. klases šāvējs ar kaujas šauteni.

1939. gada 12. septembrī iesaukts Latvijas Armijas rezervē un ieskaitīts 3. Jelgavas kājnieku pulka ložmetējnieku rotā.

Pēteris Cimoška bijis mākslinieciski apdāvināts jauneklis. Dienesta laikā Rīgā piedalījies operas uzvedumu masu

86. Armijas štāba rotas karavīri brīvajos brīžos piedalījās kā voluntieri Rīgas operas uzvedumu masu skatos (1939. g.). Otrajā rindā otrais no kreisās Pēteris Cimoška.

87. Pēteris Cimoška (trešajā rindā piektais no kreisās) pēc armijas sakarā ar darba līgumu strādāja Pierīgas zemnieku saimniecībā.

skatos. Atvaļināts no dienesta, nevarējis iejusties dzimtās sādžas pelēcīgajā sadzīvē, tāpēc iestājies Robežapsardzības dienestā.

Robežsargu svinīgo solījumu parakstījis 1940. gada 8. maijā.

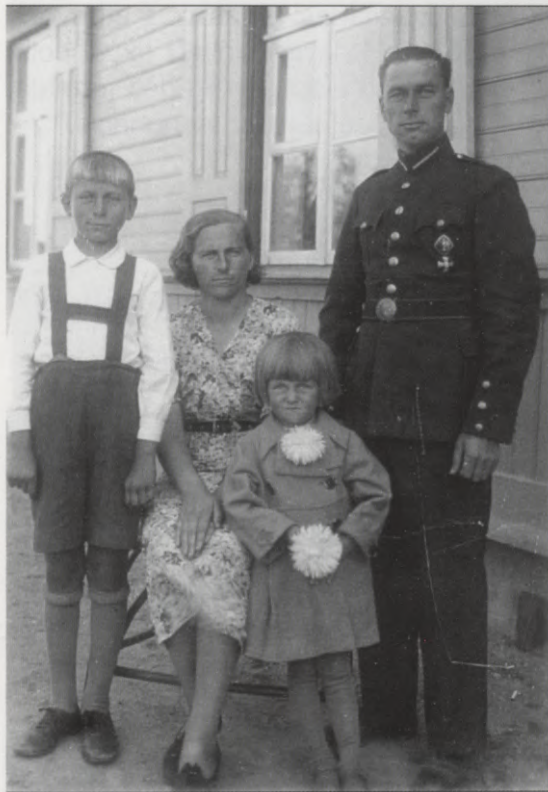
Kritis 1940. gada 15. jūnija rītausmā. Apglabāts Abrenes pilsētas katoļu kapos.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 717. l.

LVVA, 1373. f., 2. apr., 2083. l., 285. lpp.

P. Cimoškas brāļadēla Aivara Cimoškas ģimenes fotogrāfijas.

Krieviņš Žanis, Kārļa d.

Dzimis 1906. gada 7. februārī Liepājas apriņķa Gramzdas pagasta Krieviņos. Beidzis Gramzdas pamatskolas 4 klases.

Dienējis Latvijas Armijas 1. jātnieku pulkā, kur pēc pirmapmācības beigšanas strādājis pulka sedlinieku darbnīcā kā sedlinieks.

1928. gada 3. jūnijā Gramzdas ev. lut. draudzē salaulājies ar Jūliju Etiku, Jāņa m., dz. 1908. gada 16. jūnijā.

1928. gada 15. jūnijā piedzimis dēls Jānis Arturs Krieviņš.

1931. gada 5. martā iestājies Robežapsardzības 4. bataljona dienestā.

1934. gada 5. martā sargs Žanis Krieviņš ticis atvaļināts no dienesta, bet 30. oktobrī atkal rakstījis lūgumu par atjaunošanu Robežapsardzības dienestā. Karavīra svinīgo solījumu parakstījis

7. novembrī un dienestu sācis kā Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala IV rajona 8. posteņa sargs.

1935. gada 10. maijā plkst. 19.45 dzimusi meita Rita Ligita Krieviņš.

1940. gada 15. jūnijā Žanis Krieviņš bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes sargs.

1940. gada 9. oktobrī sakarā ar Robežsargu brigādes likvidēšanu kopā ar ģimeni pārcēlies uz dzīvi tēva mājās Gramzdas pagasta Krieviņos un strādājis par ceļa remontstrādnieku Priekules tuvumā.

Vācu okupācijas laikā iestājies dienestā 21. policijas bataljonā Liepājā.

1942. gada pavasarī pārgājis dienēt uz jaundibināto 28. policijas bataljonu un nosūtīts uz Ukrainu, kur apsargājis gūstā saņemtos padomju karavīrus.

1944. gada jūlijā bataljona sastāvā nosūtīts uz vācu-padomju fronti Igaunijā.

1944. gada oktobrī Kurzemes frontē pie Dobeles smagi ievainots mugurā. Ārstējies Irlavas hospitālī. Pēc ārstēšanās turpinājis dienestu 21. policijas bataljonā kā pavārs. Pēc kara 1945. gada vasarā sācis strādāt brālēna Jāņa Šteiņa saimniecībā. No filtrācijas nometnēm Žanis Krieviņš veiksmīgi izvairījies.

1946. gadā sācis strādāt par galdnieku Liepājas sērkokociņu fabrikā.

1950. gadā apprecējies otrreiz. Sieva Valija (meitas uzvārds nav zināms).

1950. gada 27. novembrī ticis apcietināts un 1951. gadā sodīts ar brīvības atņemšanu uz 25 gadiem.

1955. gadā sakarā ar amnestiju no soda izciešanas vietas ticis atbrīvots. 1974. gadā tā saucamā VDK paraugprāvā pret Žani Krieviņu vēlreiz tikusi celta apsūdzība par ebreju šaušanu vācu okupācijas laikā Liepājā, Šķēdes jūrmalā. Izmeklēšanas gaitā pierādījuma trūkuma dēļ uz apsūdzēto sola nav nonācis.

Žanis Krieviņš miris Liepājā 1988. gada 15. februārī.

88. Jūlija Krieviņš ar meitu Rītu bēgļu gaitās Vācijā.

Veane Rita (dz. Krieviņš)

Dzimusi 1935. gada 10. maijā.
Pašlaik dzīvo Austrālijā.

Krieviņš Jūlija (dz. Etiks)

Dzimusi 1908. gada 16. jūnijā.

1944. gada rudenī, kad izveidojās frontes līnija ap Kurzemi, Jūlijai Krieviņš ar meitu Rītu nav izdevies sastapties ar vīru Žani un dēlu Arturu Krieviņu, kuri tobrīd atradušies Liepājā. Jūlijai Krieviņš ar meitu izdevies nokļūt Vācijā. Pēc kara beigām abas izceļojušas uz Austrāliju. Jūlija Krieviņš mirusi Austrālijā 1993. gada 2. novembrī.

89. Jūlija Krieviņš 85 gadu jubilejā Austrālijā.

90. Robežsargu Ž. Krieviņa un E. Kalniņa ģimenes pie Latvijas-PSRS robežas Jaunlatgales aprīņķī 1931. gadā. Pirmais no kreisās – Ž. Krieviņš, pirmā no labās sēž J. Krieviņš kopā ar dēlu Arturu.

Krieviņš Arturs

Dzimis 1928. gada 15. jūnijā. Brīvprātīgi pieteicies dienēt Padomju armijā, pēc tam norīkots mācīties Viļņas kara skolā. 1948. gadā no kara skolas dezertējis, par ko notiesāts uz 8 gadiem ieslodzījumā. 1956. gadā atgriezies Liepājā.

Traģiski gājis bojā 1968. gada decembrī autokatastrofā.

Avoti:

LVA, 5488. f., 1. apr., 2000. l.

Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta arhīva nodaļa; izziņa Nr. M-46.

Okupācijas muzeja krājumi, Ritas Veanes vēstules un fotogrāijas.

B13**Goldbergs Roberts, Jāņa d.**

Dzimis 1912. gada 12. aprīlī Jelgavas apriņķa Lielplatones pagasta Silāčos. Beidzis Lielplatones pamatskolas 5 klases.

No 1934. gada 6. aprīļa līdz 1935. gada 24. februārim dienējis 3. Jelgavas kājnieku pulkā. 1934. gada 26. septembrī beidzis pulka instruktora kursus. 1934. gada 22. decembrī paugustināts par kaprāli.

1935. gada 6. novembrī sācis dienēt Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljonā.

No 1939. gada 1. maija līdz 24. jūlijam piekomandēts 3. Abrenes bataljona 4. rotai.

1940. gada 1. aprīlī piekomandēts 3. Abrenes bataljona štābam.

1940. gada 9. oktobrī sakarā ar Robežsargu brigādes likvidēšanu atvaļināts no dienesta.

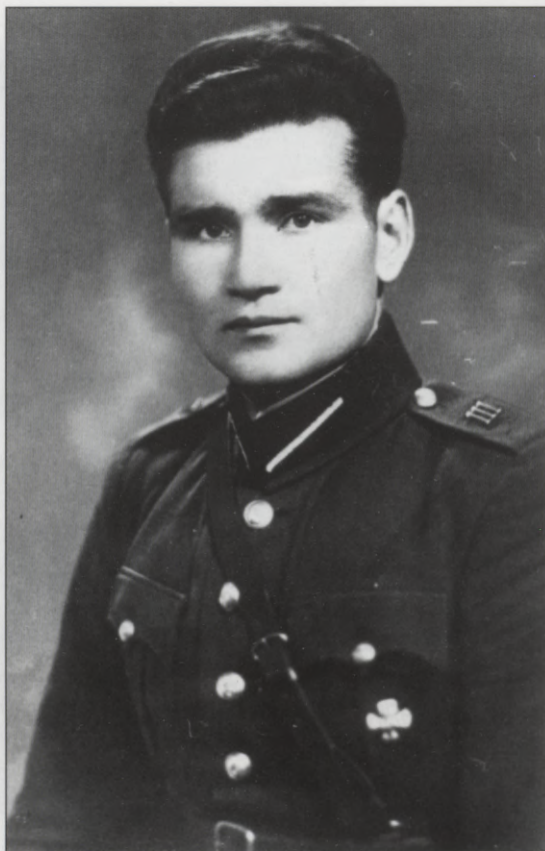
1941. gadā, vācu okupācijas laikā, sācis strādāt rūpnīcas VEF bruņotajā apsardzē.

No 1943. gada līdz 1944. gadam – rūpnīcas VEF apsardzes daļas priekšnieks.

1945. gada 23. martā PSRS Iekšlietu tautas komisariāta sevišķā apspriede R. Goldbergu par sadarbību ar vācu okupācijas varu notiesājusi uz 5 gadiem darba un pāraudzināšanas noietnē.

Pēc soda izciešanas R. Goldbergs strādājis par elektriķi dažādās Latvijas vietās. Kā sodītajam tas bija atļauts ne tuvāk par 101 kilometru no Rīgas.

Šobrīd dzīvo Rīgā.

Avoti:

Foto no R. Goldberga ģimenes arhīva.

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1239. l.

LVVA, 1373. f., 2. apr., 2084. l., 143. lpp.

LVA, 1986. f., 1. apr., 35023. l.

Puriņa Hermīne (dz. Kalniņa)

Dzimusi 1896. gada 23. februārī Liezeres pagastā Gravas muižā kalpu ģimenē. Vecāki strādājuši pie lielsaimnieka Pētera Purviņa Medzulas pagasta Kaulu mājās. Hermīnei bijis arī brālis Kārlis.

1924. gada 27. jūlijā Liezeres ev. lut. baznīcā salaulājusies ar Fridrihu Puriņu.

Laulību liecinieki:

1. Jānis Bite no Medzulas;
2. Kārlis Kalniņš no Gravas muižas (Hermīnes brālis).

91. Hermīne Kalniņa iesvētību dienā 1914. gadā.

92. Hermīne Kalniņa 1920. gada 27. augustā.

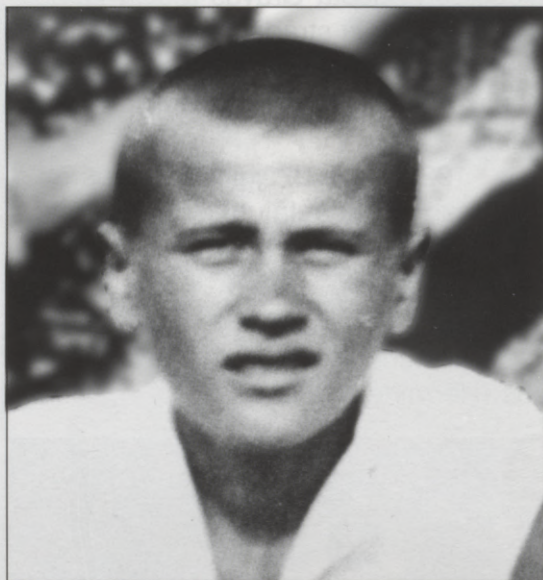
Nošauta 1940. gada 15. jūnijā uzbrukuma brīdī 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzei. Apbedīta jaunizveidotajos Abrenes pilsētas kapos Balastnīcas kalnā, luterāņu sektorā, Purvmalas pagasta teritorijā.

Puriņš Voldemārs, Fridriha d.

Dzimis 1925. gada 23. jūlijā Jana-voles pagastā Noviku sādžā. Tēvs L. K. o. k. Fridrihs Puriņš, māte Hermīne Puriņa. Mācījies Augšpils pagasta pamatskolā.

Sašauts 1940. gada 15. jūnijā uzbrukuma brīdī 3. Abrenes bataljona 1. rotas 2. sardzes pagalmā un no smagajiem ievainojumiem miris 1940. gada 16. jūnijā Rēzeknes slimnīcā.

Apbedīts jaunizveidotajos Abrenes pilsētas kapos Balastnīcas kalnā, luterāņu sektorā, Purvmalas pagasta teritorijā.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. un 3236. l.

Foto no H. Puriņas brāļa K. Kalniņa radu kolekcijas.

Polis Arvīds, Anča d.

Dzimis 1910. gada 27. novembrī Rīgā. Arvīds audzis bez vecākiem bērnu namā. 6 klašu izglītība. Mācījies amatskolā par galdnieku, bet līdzekļu trūkuma dēļ skolu nav pabeidzis.

No 1932. gada 1. aprīļa līdz 1933. gada 31. martam dienējis 10. Aizputes kājnieku pulkā par kaprāli.

Pēc dienesta Arvīds Polis zaudējis darbu un pastāvīgu dzīvesvietu (irējis tikai gultasvietu) Rīgā, Mūkusalas ielā 33, dz. 12.

Izmisumā rakstījis anonīmu vēstuli 10. Aizputes kājnieku pulka komandierim pulkvedim Krišjānim Luļakam: [...] *Bet rakstu tāpēc, ka atcerējos Jūsu vārdus par pulku kā ģimeni, un man liekas, ka es varu ģimenes tēvam prasīt padomu, par kuru ceļu man iet, vai palikt par noziedznieku, vai padarīt sev galu. Ceru ka man pietiks drosmes spert pēdējo soli Jūs droši vien atbildēsiet, es tomēr gaidīšu Jūsu padomu šai nozīmīgajā brīdī, tāpēc pierakstu šē klāt savu adresi. „Jaunākās Ziņas“ kantorī zem S.A. 9341.*

Pulkvedis palīdzējis, un drīz vien A. Polis ticis norīkots uz Jaunlatgales Robežapsardzības apgabalu. 1934. gada 3. novembrī parakstījis karavīra svinīgo solījumu.

1940. gada 15. jūnijā Arvīds Polis bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada 1. sardzes sargs.

Sakarā ar Robežsargu brigādes likvidēšanu 1940. gada 9. oktobrī ticis atvaļināts no dienesta.

Tālāk ziņu trūkst.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3145. l.

B16**Abrickis
Jēzups, Salimona d.**

Dzimis 1913. gada 18. septembrī Krievijā. Dzīvojis Kārsavas pagasta Aizelkšnos. No 1935. gada 6. februāra līdz 1936. gada 30. jūnijam dienējis 1. jātnieku pulkā. 1940. gada 3. janvārī parakstījis svinīgo solījumu Robežapsardzībā. Ieskaitīts par sargu 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada 1. sardzē.

1940. gada 17. aprīlī 1. rotas komandieris ar pavēli Nr. 241 iesniedzis bataljona štābā sarga Abricka Jēzupa ziņojumu mainīt uzvārdu pret Avotiņš.

1940. gada 18. aprīlī ar pavēli Nr. A 1-533 pulkvežleitnants Jansons atļāvis J. Abrickim kārtot uzvārda maiņu Iekšlietu ministrijā.

1940. gada 26. augustā sargs J. Abrickis lūdzis atļauju doties laulībā ar pilsoni Jadvigu Ciomnis, kura dzimusi 1915. gada 23. decembrī Kārsavas pagastā, Baložu mājās.

Iespējams, ka padomju okupācijas laikā 1940./1941. gadā J. Abrickis strādājis ar uzvārdu Avotiņš.

Tālāk ziņu trūkst.

J. Abrickis

(Īpašnieka paraksts.)

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 10. l.

Locāns Jānis, Sīmaņa d.

Dzimis 1908. gada 7. jūnijā Viļakas pagasta Uzoļovas sādžā. Katoļticīgs.

Beidzis Ludzas Valsts ģimnāzijas 1. klasi. Dienējis 3. Jelgavas kājnieku pulkā no 1931. gada 4. februāra līdz 1932. gada 25. februārim. Beidzis pulka instruktoru rotas kursus un paaugstināts par kaprāli.

1934. gada 10. aprīlī sācis dienēt Zilupes Robežapsardzības apgabālā.

1934. gada 23. decembrī Zilupes Robežapsardzības apgabala III grupas priekšnieks Šēnbergs uzrakstījis ļoti negatīvu sarga J. Locāna atestāciju: [...] *Sabiedrībā jautrs, ar kolēģiem satīcīgs. Darbā mazvērtīgs, liels neprašs, sliņķis, dara to, ko liek. Alkoholu lietojot, nav novērots. Nav spējīgs patstāvīgi rīkoties.*

1937. gada 2. jūnijā Malnavas katoļu baznīcā Jānis Locāns salaulājies ar Genovefu Lubanišs, dzimušu 1918. gada 22. februārī.

1939. gada 27. februārī J. Locāns pēc paša vēlēšanās ticis pārcelts uz 3. Abrenes bataljonu.

1940. gada 15. jūnijā bijis šā bataljona 1. rotas sargs.

Tālāk ziņu trūkst.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 2390. l. un 2391. l.

B18

Tīgeris Kristis, Jāņa d.

Dzimis 1904. gada 30. oktobrī Saldus pagastā.

1925. gada februārī ieskaitīts Kurzemes artilērijas pulkā. Šajā pulkā dienējis no 1925. gada 1. marta līdz 1926. gada 27. augustam.

1929. gada 6. septembrī sācis dienēt Dagdas Robežapsardzības apgabala III rajonā par sargu.

1934. gada 16. jūnijā ieskaitīts Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala IV rajonā par sargu.

1931. gada 20. augustā Rūjienas Ziemeļu draudzes mācītājs R. Slokenbergs Kristu Tīgeri salaulājis ar Olgu Upīti, Aleksandra m., dzimušu 1898. gada 29. maijā Naukšēnu pagastā.

1933. gada 1. jūnijā Ķoņu pagasta Smilškalnos piedzimis dēls Reinis Uldis Tīgeris.

1936. gada 30. jūlijā Augšpils pagasta Masļichas sādžā piedzimusi meita Biruta Valda Tīgeris.

1940. gada 15. jūnijā Kristis Tīgeris bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 1. vada rezerves sardzes sargs. Pēdējos sešus gadus pildījis slepenā aģenta pienākumus, izsekojis komunistisko kustību Gauru pagastā.

1942. gada 15. jūnijā Skrundā piedzimusi meita Aina Marija Tīgeris.

Pēc Otrā pasaules kara dzīvojis ASV.

Kristis Tīgeris miris 1980. gada 14. janvārī ASV.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 4201. l.

Okupācijas muzeja krājumi, Reiņa Tīgera 1999. gada vēstules un foto.

Hohlačovs Aleksandrs

Dzimis 1895. gada 22. maijā. Pēc tautības krievs. Tēvam pie Urāliem piederējusi kara zirgu audzētava. 1913. gadā kā savaļnieks iestājies 3. Urālu kazaku pulkā.

1914. gadā beidzis Orenburgas kazaku kara skolu. Pirmā pasaules kara laikā nokļuvis frontē Latvijā un, 1915. gadā kaujā ar vāciešiem atšķirts ar savu komandēto vadu no pulka, sācis bēgļot vāciešu aizmugurē Slagūnas apkārtnē netālu no Dobeles. Mežā ierīkojis trīs bunkurus, vienu izmantojis kā mājokli, divus paturot rezervē iekrišanas gadījumā. Naktīs strādājis pie apkārtējiem saimniekiem, pelnot iztiku. Iepazinies ar „Lielpokaiņu“ māju saimnieka meitu Luīzi Grinhofu un apprecējies. Bēgulošana beigusies līdz ar I pasaules kara beigām 1917. gadā.

1919. gada 26. martā brīvprātīgi iestājies Latvijas Armijā un sācis dienestu Dobeles komandantūrā.

1919. gada 6. maijā pārvietots uz 1. Latviešu atsevišķo jātnieku nodaļu un 1920. gada 1. aprīlī kļuvis par šī eskadrona vada komandieri.

1920. gada 6. maijā paaugstināts virsleitnanta dienesta pakāpē.

1921. gada 28. martā kopā ar Atsevišķo eskadronu ieskaitīts Jātnieku pulkā.

1923. gadā 19. oktobrī piedzimusi meita Valda Anna Hohlačova.

1924. gada 2. februārī piešķirta atļauja nēsāt Latvijas atbrīvošanas kara nozīmi.

Ar Ministru kabineta 1925. gada 25. oktobra lēmumu piešķirta Latvijas pavalstniecība.

1926. gada 17. martā piedzimusi meita Ņina Hohlačova.

1926. gada 15. novembrī paaugstināts kapteiņa pakāpē.

Ar Valsts prezidenta 1927. gada 14. pavēli armijai un flotei disciplinārā kārtā atvaļināts no aktīvā kara dienesta.

1928. gada 7. novembrī ieskaitīts Robežapsardzībā Valmieras Robežapsardzības apgabalā par posteņa priekšnieku.

1930. gada 30. novembrī paaugstināts par grupas priekšnieku un dienesta labā pārvietots uz Zilupes Robežapsardzības rajonu.

1930. gada 13. novembrī apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa V šķiru.

93. Latvijas karavīri Latgales frontē Latvijas Brīvības cīņās 1920. gadā. Centrā baltā krekļā – A. Hohlačovs.

1931. gadā pārvietots uz Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala IV rajonu.

1932. gada 13. jūlijā piedzimis dēls Aleksandrs Hohlačovs.

1935. gada 6. aprīlī iecelts par vada komandieri 3. Abrenes bataljonā.

A. Hohlačovs bijis ļoti sabiedriska cilvēks, Augšpils pagasta Lauksaimniecības biedrības biedrs, ļoti mīlējis zirgus. Dienestu Robežapsardzībā sācis, līdzīgi ņemot zirgu vārdā Mira.

1940. gada 1. jūlijā iecelts par 6. Atsevišķās rotas komandieri un dienesta labā pārvietots uz Liepājas–Aizputes Robežapsardzības apgabalu.

1940. gada 7. oktobrī apcietināts un saskaņā ar Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra 1940. gada pavēli Nr. 431 sakarā ar Robežsargu brigādes likvidēšanu 1940. gada 16. oktobrī atvaļināts no dienesta. (Čekas lietvedība ievēro kārtību.)

1941. gada 19. aprīlī PSRS iekšlietu tautas komisariāta sevišķā apspriede notiesā uz 8 gadiem.

Arī rakstnieks Kārlis Ieviņš savā romānā „Pie teiksmotā ezera“ tēlaini mēģinājis stāstīt par A. Hohlačova ienākšanu kara postīto latviešu likteņos, nenosaucot viņu īstajā vārdā.

A. Hohlačova biogrāfija uzskatāmi parāda cittautiešu patriotisko izvēli cīnīties par Latvijas neatkarību.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1410., 1411., 1412., 1413. l.

LVA, 1986. f., 2. apr., p-6877. l.

Foto no A. Hohlačova meitas Ņinas Hohlačovas ģimenes kolekcijas.

Reinvalds Artūrs Eižens

Dzimis 1904. gada 6. septembrī Mazsalacas pagasta Rauskas dzirnavnieka ģimenē. Beidzis Mazsalacas pamatskolu.

Pēc dienesta Latvijas Armijā iestāties Iekšlietu ministrijas administrācijas dienestā un pakļautības kārtībā dienējis dažādos Latvijas novados.

1928. gadā sācis darboties sabiedriskā un kultūras dzīvē.

30. gadu sākumā sāk darbu kā Jaunlatgales apriņķa 1. Policijas iecirkņa krimināluzraugs, Abrenē vadot muzikālu pašdarbības teātra trupu.

1934. gadā kā korespondents darbojies laikrakstā „Brīvā Zeme“, „Jaunākās Ziņas“, „Rīts“, „Daugavas Vēstnesis“.

Bijis 19. Abrenes aizsargu pulka biedrs un šī pulka jātnieku divizionā komandiera Korņiljeva adjutants.

No 1941. gada līdz 1944. gadam bijis Rēzeknes latviešu teātra direktors.

Otrā pasaules kara beigās atradies trimdā Vācijā pārvietoto personu nometnēs, kur izdevis laikrakstu „Tēvzeme“.

1949. gadā izceļojis uz ASV un apmeties uz dzīvi Kalifornijas pavalsts ziemeļos. Ar tādu pašu enerģiju un degsmi iesaistījies trimdas sabiedriskajā un kultūras dzīvē.

Kopš 1972. gada – Ziemeļkalifornijas latviešu evaņģēliski luteriskās draudzes priekšnieks. Kopš 1970. gada vadījis un rediģējis draudzes izdoto Ziemeļkalifornijas latviešu ev. lut. draudzes mēnešrakstu „Zelta Vārtu Vēstis“ (ar pseidonīmu Tiramežs). Šis izdevums bijis viens no plašākajiem un pieprasītākajiem izdevumiem svešumā nacionāļu un kristiešu vidū.

Šobrīd dzīvo Kalifornijas pavalstī ASV.

- Apbalvots: 1. Triju Zvaigžņu ordeņa goda zīme;
2. Viestura ordenis;
3. Aizsargu Nopelnu krusts.

Avots:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.
A. Reinvalda rakstiska liecība grāmatas autoram.

B21

Driņģis Staņislavs, Sebastjana d.

Dzimis 1900. gada 8. novembrī Daugavpils apriņķa Kalupes pagastā. Kara dienestā bijis no 1920. gada 2. augusta līdz 1922. gada 11. martam. Piedalījies Latvijas atbrīvošanas karā. Apbalvots ar Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīmi.

1928. gada 1. jūlijā pieņemts dienestā Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala II grupā. 1930. gada 23. februārī Daugavpils luteriskajā baznīcā salaulājies ar Olgu Grosbergis, dzimušu 1899. gada 25. decembrī.

1938. gada 15. oktobrī pēc paša vēlēšanās aizgājis no dienesta.

1939. gada 20. maijā pieņemts atpakaļ Robežapsardzībā. Savā otrajā iesniegumā Driņģis žēlojas: *[..] esmu ieguvis 7 ha lielu zemes gbalu un uz tās esmu uzcēlis dažas saimniecības ēkas, bet dažu trūkumu dēļ galīgi tās pabeigt nespēju, jo saimniecība pa lielākai daļai nekultivēta. Tādēļ esmu nolēmis atgriezties bijušā dienestā un ar atalgojuma palīdzību censties pacelt nepieciešamās ēkas saimniecībā.*

94. S. Driņģis ar sievu Annu Šmaiļu sardzē.

1939. gada 26. novembrī Staņislavs Driņģis apprecējās otrreiz ar Annu Zelvis, dzimušu 1912. gada 26. novembrī Jasmuižas pagastā Litiniškos.

1940. gada 25. jūlijā pārcelts dienestā uz 5. Krāslavas bataljonu.

Vācu okupācijas laikā strādājis par mežsargu Zaļumu mežniecībā Vaboles pagastā, Daugavpils apriņķī.

1944. gadā S. Driņģis ar ģimeni devies bēgļu gaitās. Ar kuģi „Lettland“ ieradies Austrumvācijā.

1945. gada pavasarī uzbrūkošā Padomju armija nogriezusi daļai latviešu bēgļu ceļu uz Rietumiem. S. Driņģis ticis mobilizēts Padomju armijā un piedalījies kaujās par Berlīnes ieņemšanu.

Pēc kara S. Driņģis atkal sācis strādāt par mežsargu Zaļumu mežniecībā.

Miris 1974. gadā un apglabāts Kalupes kapos.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 906. l.

Okupācijas muzeja krājumi, S. Driņģa radnieka Kivlinieka vēstules un fotogrāfijas.

B22

Kraucis Vilis, Antona d.

Dzimis 1913. gada 18. maijā Purvmalas pagastā. 5 klašu pamatskolas izglītība.

No 1935. gada 1. aprīļa līdz 1936. gada 31. martam dienējis 1. Liepājas kājnieku pulkā. Beidzis pulka instruktoru rotas kursus – kaprālis.

1937. gada 2. jūnijā sācis dienēt 3. Abrenes bataljonā.

1940. gada 15. jūnijā bijis šā bataljona 1. rotas 3. sardzes sargs.

Tālāk ziņu trūkst.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1957. l.

B23**Ozolnieks Alberts Oskars,
Kārļa d.**

Dzimis 1915. gada 7. aprīlī.

1935. gada 21. aprīlī salaulājies ar Annu Pečulis, dzimušu 1912. gada 29. decembrī, pēc tautības polieti.

1936. gada 9. februārī piedzimis dēls Gastons Džemss Ozolnieks.

3. Abrenes bataljonā sācis dienēt 1939. gada 11. novembrī.

1940. gada 10. aprīlī bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 3. sardzes sargs.

1940. gada 2. oktobrī pēc paša vēlēšanās no dienesta Robežapsardzībā ticis atbrīvots.

Alberts Ozolnieks pēc kara strādājis Rojā zvejnieku kolhozā „Banga“ par atslēdznieku.

Miris 1988. gadā un apglabāts Rojas kapos. Anna Ozolnieks mirusi 1954. gadā.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.
LVVA, 5488. f., 1. apr., 2913. l.

B24**Gailis Fricis Osvalds, Friča d.**

Dzimis 1913. gada 12. jūnijā trūcīgā zemnieku ģimenē. Dzīvojis Kalvenes pagasta Dīcmaņu mājās, luterticīgs. Beidzis Kalvenes pamatskolas 4 klases.

No 1935. gada 1. aprīļa līdz 1936. gada 31. martam dienējis 1. Liepājas kājnieku pulkā. Dienesta pakāpe – kaprālis. Bijis 6. Aizputes aizsargu pulka grupas komandieris.

1934. gada 9. septembrī Valtaiķu baznīcā noslēdzis laulību ar kalponi no Rudbāržu pagasta Natāliju Nēringu, dzimušu 1914. gada 3. martā, vācieti, luterticīgu. Laulājis mācītājs R. Freibergs. Laulību liecinieki:

1. Kartupels Tenis no Jelgavas,

2. Eņģelis Voldemārs no Krotas pagasta Kaiju mājām.

1933. gada 11. maijā Airītēs „Jāņu kalnos“ piedzimusi meita Ausma Biruta Nēringa.

Gailis Natālija

Dzimusi 1914. gada 3. martā.

1944. gadā Natālija Gailis ar abiem bērniem pārcēlusies pie radiem Nīgrandes tuvumā Meldzerē. Sākoties karadarbībai Kurzemē, mājas „Dzelmes“ Meldzerē jāatstāj, jo tur izveidojusies frontes līnija. Natālija ar bērniem kara pēdējo cēlienu dzīvojuši Skrundas mežos.

Pēc kara Natālija Gailis strādājusi Zaņas ciema kolhozā „Padomju rīts“ – laukstrādniece un slaucēja. Pirms aiziešanas pensijā strādājusi Saldus rajona kolhozā „Druva“ par naktssardzi. Aizejot pensijā, dzīvojuši pie meitas Saldū. Mirusi 2001. gada 9. jūnijā.

Vitauska Ausma (dz. Gailis)

Beigusi Zaņas pamatskolu un Liepājas medicīnas skolu 1951. gadā. 41 gadu nostrādājusi Saldus rajonā medicīnas aprūpē. Pensionāre, dzīvo Saldū.

Avoti:

Foto no Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja.

LVVA, 5488. f., 1. apr., 1140. l.

Ausmas Vitauskas rakstiska liecība grāmatas autoram.

1937. gada 5. jūnijā Kalvenes pagastā Dīcmaņos piedzimis dēls Ārijs Gailis (miris 1992. gadā).

1938. gada 6. jūnijā parakstījis „karavīra svinīgo solījumu“ un tajā pašā dienā ieskaitīts dienestā 3. Abrenes bataljonā.

1940. gada 15. jūnijā Fricis Gailis bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 3. sardzes sargs.

Pēc Latvijas Robežapsardzības likvidācijas 1940. gada 9. oktobrī Fricis Gailis ar ģimeni pārcēlies uz dzīvi Rīgā. Padomju okupācijas laikā pastāvīgu darbu nevarējis atrast un strādājis dažādus gadījuma darbus.

1943. gada aprīlī iesaukts latviešu leģionā. V. v. Fricis Gailis Austrumu frontē cīnījies 19. divīzijas 43. pulkā un kritis 1944. gada februārī.

B25

Strazdiņš Jānis, Jēkaba d.

Dzimis 1911. gada 22. februārī Krievijā. Piederīgs pie Lazdonas pagasta Salajkalnu mājām. Krievijā dzīvojis no 1911. gada līdz 1921. gadam. Dienējis 7. Siguldas kājnieku pulkā no 1933. gada 1. aprīļa līdz 1934. gada 31. martam. Kaprālis, beidzis pulka instruktoru rotu.

1936. gada 11. janvārī devies likumīgā laulībā ar Dragons Mariannu, Pētera meitu, dzimušu 1915. gada 14. jūnijā. Abi salaulāti Lazdonas pareizticīgo baznīcā. Laulības liecinieki:

1. Strazdiņš Aleksandrs no Mārcienas pag. „Gardienām“;

2. Duncis Roberts no Litenes pag. „Gaidumiem“;

3. Turjāns Kārlis un Turjāns Jānis no Lazdonas pag. „Diņķēniem“.

1938. gada 22. augustā Linavas pagasta Artjomos piedzimusi meita Vija Strazdiņš.

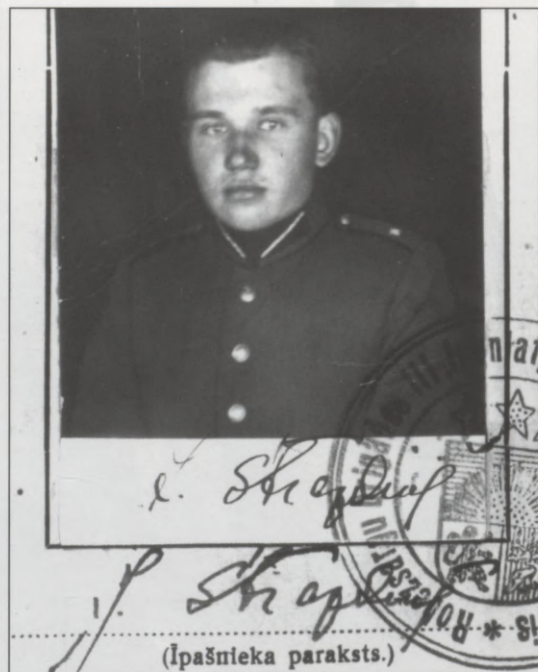
1940. gada 15. jūnijā Jānis Strazdiņš bijis 3. Abrenes bataljona 1. rotas 3. vada 7. sardzes priekšnieks.

Jānis Strazdiņš nav ticis represēts.

Visu pēckara Latvijas okupācijas laiku strādājis paraugsaimniecībā „Druva“ Saldus rajonā par kalēju. Pēc aiziešanas pensijā dzīvojis Saldus rajona Druvas pagastā. Miris 2001. gada 11. novembrī. Sieva Marianna mirusi 2000. gada 10. decembrī.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3930. l.

B26

Lapkašs Jānis, Reiņa d.

Dzimis 1898. gada 18. martā Valgas apriņķa Sinoles pagastā.

1915. gadā aizbraucis uz Pēterburgu, kur kā eksterns nokārtojis eksāmenus un ieguvis vidējo izglītību. Pašmācības ceļā apguvis ērģeļu spēli un spēlējis dievkalpojumos Velēnas baznīcā.

1917. gada 7. janvārī brīvprātīgi iestājies latviešu strēlniekos, iedalīts rezerves pulkā. 1919. gada 25. jūlijā brīvprātīgi iestājies Latvijas Armijā un 28. jūlijā iedalīts Rīgas Militārajā kriminālpolicijā.

1920. gada 25. janvārī pēc paša vēlēšanās pārvietots uz Armijas virspavēlnieka štāba izlūkošanas nodaļu un 5. novembrī pārvietots uz 9. Rēzeknes kājnieku pulku. 1921. gada 14. martā iecelts par 9. Rēzeknes kājnieku pulka tieslietu darbvedi.

1921. gada 3. oktobrī pārvietots uz jātnieku pulku un 15. oktobrī iecelts par pulka tieslietu darbvedi. Šajā laikā J. Lapkašs izstrādājis projektu, pēc kura Daugavpilī tika uzcelts piemineklis Atbrīvošanas karā kritušajiem jātnieku pulka karavīriem.

1926. gada 21. septembrī devies likumīgā laulībā ar Teodotiju Michailovu, krievieti, dzimušu 1902. gada 6. jūlijā.

1926. gada 13. novembrī dzimis dēls Juris Normunds Lapkašs.

1928. gada 16. maijā iecelts par Robežapsardzības štāba tieslietu darbvedi.

1930. gada 9. janvārī dzimuši dēli Nikolajs un Eižens Lapkaši.

1935. gada aprīlī Robežsargu brigādē piešķirta V šķiras kara ierēdņa pakāpe un iecelts par Robežsargu brigādes štāba tieslietu pārzini.

1936. gada 11. oktobrī piešķirta virsleitnanta pakāpe.

1938. gada oktobrī paaugstināts kapteiņa pakāpē.

1940. gada 9. februārī iecelts par Robežsargu brigādes mēnešraksta „Kopsolī” atbildīgo redaktoru.

1940. gada 7. decembrī amata likvidēšanas dēļ atvaļināts no aktīvā karadienesta.

Vācu okupācijas laikā strādājis Rīgā. Vispirms par policijas prefekta R. Stiglica palīgu, pēc tam – Oskara Dankera vadītajā Pašpārvaldes dienestā kā austrumu bēgļu pārraudzības vadītājs.

1945. gada janvārī atstājis Latviju un devies uz Vāciju.

Pēc kara ievēlēts par Ziemeļvācijas bēgļu komitejas koordinators. Nodibinoties DP (*Displaced Persons* – pārvietoto personu) nometnēm, kļuvis par Icehoe (*Itzehoe*) nometnes komandantu. Bēgļu izceļošanas laikā no Vācijas angļi savā zonā J. Lapkašu iecēluši par Vendorfas nometnes komandantu.

1951. gadā J. Lapkašs ar ģimeni atstājis Vāciju un izceļojis uz ASV.

Jānis Lapkašs miris 1966. gadā ASV. Apglabāts Detroitā Vudlāna kapsētas latviešu nodaļījumā.

- Apbalvots: 1. Triju Zvaigžņu ordeņa V šķira. Apbalvots 1934. g. 15. novembrī;
 2. Latvijas atbrīvošanas kara piemiņas zīme;
 3. Latvijas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas piemiņas medaļa;
 4. Lietuvas atbrīvošanas kara piemiņas medaļa;
 5. Latvijas Aizsardzības biedrības medaļa;
 6. Viestura ordeņa V šķira.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 2189. l.

Okupācijas muzeja krājumi, J. Lapkaša dēla Eižena vēstule un fotogrāfija.

B27

Kiors Antons

Dzimis 1901. gada 15. jūlijā Burtņiekos.

Piedalījies Latvijas Brīvības cīņās kā brīvprātīgais Cēsu pulka skolēnu rotas sastāvā.

1928. gadā beidzis Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāti. Pēc beigšanas pieņēmis ārsta praksi Liepājas apriņķī. No 1932. gada līdz 1935. gadam bijis 15. Liepājas aizsargu pulka ārsts.

No 1935. gada līdz 1940. gadam strādājis par ārstu Jaunlatgales apriņķī (vēlākais Abrenes apriņķis). No 1941. gada līdz 1944. gadam – Madonas apriņķa un Madonas ģimnāzijas ārsts.

1944. gadā atstājis Latviju un devies trimdā. Turpinājis ārsta darbu Vācijā (bez ārsta tiesībām).

1947. gadā izceļojis uz Angliju. Sākumā strādājis ogļraču nometnē Bērnslijā (*Barnsley*) par sanitāru (Anglijā ārsta diploms nav atzīts).

50. gados strādājis par sanitāru *Stockton-on-tees* pilsētā Duramas apriņķī, dzelzs rūpniecībā HEAD, WRITSON Co. Ltd. ambulancē.

Izceļojis uz Kanādu. 1956. gadā A. Kiors strādājis par analītiķi slimnīcā Vinipegā (atguvis ārsta prakses tiesības). No 1958. gada – lauku ārsts Vinipegas apkārtnē.

Miris 1977. gada 17. aprīlī Vinipegā. Apglabāts Bruksaidas (*Brookside*) kapsētā Vinipegā.

Apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa III šķiru.

Studentu korporācijas „Lettonia” filistrs.

Avoti:

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumi, 43042/R 32210.

Daugavas Vanagu fonda Lielbritānijā biedrziņa Laimoņa Ceriņa sniegtā informācija autoram.

Antona Kiora atraitnes Urzulas Kioras (Kanādā) vēstules un foto.

Robiņš Mārtiņš, Andreja d.

Dzimis 1907. gada 8. oktobrī Slokā 9 bērnu ģimenē kā vienīgais dēls.

No 1929. gada 26. februāra dienējis 2. Ventspils kājnieku pulkā. Tā paša gada 27. septembrī izturējis iestājek sāmenus Latvijas kara skolā.

1931. gada 1. septembrī beidzis kara skolu ar I šķiru un 30. septembrī nosūtīts uz 2. Ventspils kājnieku pulka 4. rotu.

1934. gada 6. janvārī precējies ar Mildu Linu Volganskis.

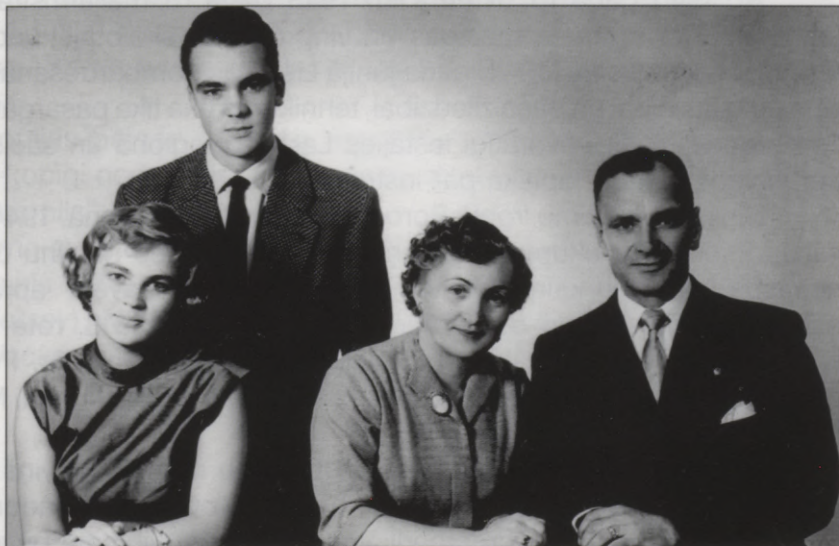
1936. gada 4. augustā Liepājā – Karaostā – dzimusi meita Ausma.

1937. gadā beidzis armijas fiziskās audzināšanas kursus.

1939. gada 15. aprīlī komandēts divīzijas štāba pilsētas komandanta adjutanta pienākumu pildīšanai.

1940. gadā ar armijas un flotes pavēli Nr. 320 dienesta lietā pārvietots uz Robežsargu brigādi. Tā paša gada 6. martā iecelts par 4. rotas 2. vada komandieri.

1940. gada 10. oktobrī atvaļināts no Robežsargu brigādes sakarā ar tās likvidēšanu.

95. Mārtiņa Robiņa ģimene pirms izceļošanas no Vācijas uz ASV: meita Ausma, dēls Andris un sieva Milda.

96. 1947. gadā arhibīskapa Teodora Grīnberga apciemojums 8252. būvrotas novietojumā Kēfertālē, Vācijā. 1. rindā no kreisās – L.S. rotu mācītājs Jānis Romanis (1944. gadā kalpojis Lielvircavas draudzē), arhibīskaps T. Grīnbergs, rotas komandieris kapteinis M. Robiņš. 2. rindā no kreisās – aizsegts Dr. J. Platais, Lidija Nīkurs, būvinženieris Roberts Nīkurs, administrators Ž. Indriksons.

1941. gada 13. maijā Liepājā dzimis dēls Andris.

No 1940. gada 15. oktobra līdz 1943. gada 15. maijam strādā Valsts Liepājas tehnikumā kā militārās mācības un vingrošanas skolotājs, vadot arī šīs mācību iestādes saimniecību. 1941. gada jūnijā Liepājas bombardēšanas laikā, pateicoties viņa aukstasinībai un pašaieliedzībai, tehnikuma ēka tika pasargāta no nodegšanas. 1943. gada maijā brīvprātīgi iestājies Latviešu leģionā un sācis dienēt leģionāru apmācības centrā Paplakā par instruktoru.

Cīņijies Austrumu frontē Borodovo-Kudraševas rajonā. 1944. gada Jāņu dienā sākās krievu uzbrukums augstienei 228,4, kuru pēc nepilnu divu dienu kaujām nosauca par Jāņu kalnu. No trim rotām, kuras aizstāvēja spraugu starp diviem ezeriem, cīņijusies arī grenadieru pulka 3. bataljona 8. rota, kuru komandējis kapteinis M. Robiņš. Šajā kaujā viņš ticis smagi ievainots. Par atkārtotu izcilu drošsirdību kapteinis Robiņš apbalvots ar I šķiras Dzelzs krustu. M. Robiņš ārstējies Vācijā, kur arī sagaidījis kara beigas.

Atbrīvots no Zedelheimas kara gūstekņu nometnes, viņš laimīgi saticies ar ģimeni, kura arī bija atstājusi Latviju, bēgot no otrreizējās padomju okupācijas.

1947. gada 9. janvārī amerikāņu zonā tikusi dibināta būvrotas (8252nd Labor Service Construction Baltic), kurā bijuši 147 baltiešu karavīri.

97. Kapteiņa M. Robiņa komandētā 8252. būvrotas parādē 50. gadu sākumā. Pirmais no kreisās – komandieris M. Robiņš, blakus – karoga nesējs Visvaldis Bokums.

1952. gada M. Robiņš iecelts par šīs rotas komandieri. 8252. inženieru rota veikusi arī lielus izbūves darbus DV namā Bērzainē, Vācijā.

1957. gadā ar ģimeni izceļojis uz ASV. Līdz aiziešanai pensijā strādājis kādā būvfirmā par darbu vadītāju.

Bijis Daugavas Vanagu biedrs un Ņūbransvikas Leikvudas draudzes loceklis. Miris 1997. gada 14. jūnijā Ņūbransvikā. 20. jūnijā no M. Robiņa atvadījās Latviešu virsnieku apvienība ASV un Latviešu Dzelzskrusta Kavalieru Savienība ASV, kuru biedrs viņš bijis.

Bēru ceremonijas beigās Latviešu virsnieku apvienības priekšnieks vltņ. F. Lucis uzaicināja kopīgi nodziedāt Latvijas Armijas vakara jundā dziedāto „Dievs kungs ir mūsu stiprā pils“.

M. Robiņa urna guldīta Brāļu kapos Katskiļos blakus viņa dēlam Andrim.

Dēls Andris miris 1978. gada 28. augustā Ņūbransvikā, Ņūdžersijā, ASV (*New Brunswick, New Jersey*). Milda Robiņa mirusi 2001. gada 30. jūnijā Džeksonā, Ņūdžersijā, ASV (*Jackson, New Jersey*).

Avoti:

LVVA, 5601. f., 1. apr., 3419. l.

M. Robiņa meitas Ausmas Zikmanes ģimenes kolekcija.

B29

Streips Hugo, Jēkaba d.

Dzimis 1902. gada 22. jūlijā Rīgā. Mācījies Nikolaja ģimnāzijā.

1915. gadā ģimene devusies bēgļu gaitās uz Petrogradu. No turienes lielkņazes Tatjanas Nikolajevnas bēgļu apgādāšanas komiteja Streipa ģimeni nosūtījusi uz Krimu – Eipatorijas pilsētu. Hugo Streips mācījies Tatjanas Nikolajevnas bēgļu komitejas „Gelela Gelleloviča“ ģimnāzijā un pabeidzis tās 6. klasi.

1917. gadā sakarā ar revolūciju Krievijā ģimnāzija tikusi slēgta. Tajā pašā gadā Hugo Streips atgriezies

Petrogradā pie māsas Alvīnes, kura bija kādas iestādes ierēdne. Šeit Hugo Streips gaidījis atļauju izbraukšanai uz Vidzemi.

Oktobra (valsts apvērsums) laikā H. Streips ticis nejauši sašauts uz ielas Petrogradā.

Atgriešanās laiku no Krievijas H. Streips savā dienesta lietā nav uzrādījis.

Hugo tēvs Jēkabs pēc atgriešanās no Krievijas ieguvis īpašumā amatnieku zemi Taurenes pagastā, un ģimene kopīgiem spēkiem uzbūvējusi mājas „Viesturi“. 1919. gadā H. Streips iestājies Latvijas Valsts dienestā, kur kalpojis bez pārtraukuma līdz 1. martam.

No 1920. gada līdz 1927. gadam bijis Malnavas lauksaimniecības skolas grāmatvedis.

1927. gada 8. jūnijā H. Streips ticis iecelts par apriņķa kancelejas darbvedi (konkrēts apriņķis dokumentos nav minēts).

1928. gada 26. augustā H. Streips ieskaitīts Jaunlatgales Robežapsardzības apgabala kancelejā par vecāko kancelejas ierēdni.

1930. gada 12. jūnijā precējies ar Eleonoru Gelvanovsku, dzimušu 1909. gada 25. aprīlī.

1929., 1931., 1932., 1933. gadā H. Streips ieskaitīts kandidātos Robežapsardzības apgabala darbveža amatam.

1931. gada 14. aprīlī Rīgā piedzimis dēls Laimonis Voldemārs Streips.

1942. gada 1. februārī piedzimis dēls Uldis Normunds Streips.

Materiālus par H. Streipa darbību vācu okupācijas laikā Latvijā pagaidām atrast nav izdevies.

Dēls Laimonis, kurš šobrīd dzīvo Latvijā, pēc šīs grāmatas 1. izdevuma iznākšanas autoram iesniedza Hugo Streipa rakstītas atmiņas rokrakstā un datorrakstā.

Abi šie pieraksti savstarpēji atšķiras. Rokrakstā rakstītie stāsta par H. Streipa darbu 3. Abrenes bataljonā. Savukārt datorrakstā veltīti dzimtas vēsturei. Iespējams, ka H. Streips savas dzīves stāstu pilnībā nemaz nav uzrakstījis. Streipu ģimenes dzīve un darbs vācu okupācijas laikā nav pieminēts. Datorrakstā rakstītās atmiņas sākas ar teikumu: *1981. gada pavasarī un vēlāk uzrakstījis Hugo Streips, 1992. gadā gramatiski sakārtojis viņa dēls Laimonis.*

1933. gada 18. novembrī H. Streips apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa II pakāpes goda zīmi.

Sakarā ar jauna Robežsargu brigādes militāra formējuma – 5. Krāslavas bataljona – izveidošanu dienestā uz turieni 1939. gada 25. oktobrī ticis pārcelts 3. Abrenes bataljona galvenais darbvedis Jānis Bērziņš. Viņa vietā tajā pašā darbā stājies H. Streips. Darbā uz Krāslavas bataljonu faktiski bija jādodas H. Streipam. Tā kā H. Streips Abrenē bija iegādājies privātmāju, tad sapratnes dēļ viņa vietā uz Krāslavas bataljonu devies J. Bērziņš.

1940. gada 10. oktobrī sakarā ar Robežsargu brigādes likvidēšanu H. Streips ticis atvaļināts no dienesta.

Otrā pasaules kara beigās izceļojis uz Vāciju un pēc tam uz ASV. Miris 1984. gadā Čikāgā, ASV. Apglabāts Čikāgā Cianas draudzes kapu latviešu daļā.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3934. l.

Okupācijas muzeja krājumi, Hugo Streipa atmiņu pieraksti.

B30

Krasovskis Jānis, Aleksandra d.

Dzimis 1906. gada 24. augustā Varšavā – polis.

Dzīvojis Krievijā, Ostrovā, tur beidzis 6 klašu dzelzceļnieku tehnisko skolu. Pēc atgriešanās no Padomju Krievijas vairākus gadus strādājis Latgales novados pie telefonu centrāļu būvēm kā telefona, telegrāfa elektromontieris.

No 1927. gada 1. marta līdz 1928. gada 1. jūnijam dienējis 9. Rēzeknes kājnieku pulkā. Pēc dienesta strādājis Baltinavas telegrāfa kantorī par montieri.

1936. gada 7. janvārī ir I rajona sargs Dagdas Robežapsardzības rajonos. 1932. gada 1. martā pēc paša

vēlēšanās pārcelts uz Robežapsardzības II rajonu.

1934. gadā pārvietots uz Jaunlatgali. 1930. gada 15. jūnijā Baltinavas pagasta namā noslēdzis laulību ar 1910. gada 14. janvārī dzimušo krievieti Mariju Burba.

1933. gada 3. februārī piedzimst meita Ekaterina Marija Krasovskis.

Dienesta atestācijā rakstīts: [...] *Nervozs, bailīgs, vienaldzīgs, dienesta pienākumus izpilda apmierinoši.*

1935. gada 3. aprīlī piedzimst dēls Miķelis Krasovskis.

1936. gadā ir 3. Abrenes bataljona 2. rotas 3. vada 8. sardzes sargs.

1937. gada 12. martā ir 3. Abrenes bataljona 2. rotas 2. vada 5. sardzes sargs.

1938. gada 11. septembrī piedzimst dēls Voldemārs Krasovskis.

Jānis Krasovskis nošauts Rīgā 1941. gada rudenī, bēgot, kad vācu policijas dienesta dienestnieks veda viņu uz Rīgas Centrālcietumu.

Avoti:

LVVA, 5488. f., apr. 1., 1959. l.

B31

Pūris Ernests, Kriša d.

Dzimis 1899. gada 13. oktobrī Kuldīgas apriņķī Vārmes pagastā. Beidzis 6 klašu Vārmes pamatskolu.

No 1918. gada decembra līdz 1919. gada 22. maijam dienējis Sar-kanajā armijā. Stučkas armijai atkāpjoties no Rīgas austrumu virzienā, E. Pūris dezertējis. Apcietināts un ievietots Rīgas Centrālcietumā. Atbrīvots, brīvprātīgi iesaistījies Latvijas atbrīvošanas karā.

No 1919. gada 15. jūlija līdz 1921. gadam dienējis 9. Rēzeknes kājnieku pulkā seržanta pakāpē.

No 1921. gada līdz 1927. gadam – tajā pašā pulkā virsseržanta pakāpē.

1928. gada 6. oktobrī sācis dienēt Robežapsardzībā.

1929. gada 20. oktobrī Pokrovas ev. luterāņu baznīcā noslēdzis laulību

98. Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona 4. rotas robežsargi augļu dārza stādīšanas talkā Kudravceva sādžā. Septītais no labās puses – E. Pūris (E. Puris).

ar Eižēniju Svārups, dzimušu 1910. gada 28. martā (pēc vecā stila).

1931. gada 3. augustā 9. Rēzeknes kājnieku pulkā tiek saņemts Ernesta Pures* iesniegums:

[...] *Griežos pie Jums ar lūgumu god. Pulkveža kungs neatteikt man izrakstīt un atsūtīt apliecību, no kuras būtu redzams, ka esmu atbrīvošanās kauju dalībnieks. Apliecinājums vajadzīgs zemes pirkšanas lietās.*

1933. gada 1. jūlijā paaugstināts par 3. rajona posteņa priekšnieku.

1936. gada 30. maijā Rīgas pilsētas slimnīcā piedzimst dēls Uldis Pūris.

1939. gada 27. februārī Kacēnu pagasta Podubnas sādžā piedzimst meita Līvija Pūris.

Apcietināšanas dienā 1940. gada 9. oktobrī E. Pūris ir 3. Abrenes bataljona 4. rotas 1. sardzes priekšnieks.

E. Pūris bija sabiedriska cilvēks. Veicināja pierobežas pagastos dzīvojošo krievu iedzīvotāju izglītošanu. Dienesta telpās analfabētiem ik nedēļu lasīja priekšā krievu avīzes. Organizēja kordziedāšanu Kacēnos. Sardzes telpā sarīkoja valsts svētku atzīmēšanu ar prezidenta K. Ulmaņa radio runas klausīšanos. Pats rakstīja un lasīja priekšlasījumu par Latvijas valsts izveidošanu. Plānoja un palīdzēja īstenot krievu viensētās augļu dārzu stādīšanu. Par velti vietējiem iedzīvotājiem ļāva lietot

* Arhīva dokumentos lasāms uzvārds arī bez garā patskaņa „ū“. Arī pats Ernests parakstījis dokumentus ar uzvārdu Puris.

rotas celmu izcelšanas mašīnu. Labs zīmētājs un kartogrāfs.

E. Pūris bijis apveltīts ar loģisku domāšanu un labām novērošanas spējām. Šo īpašību raksturo kāds personas lietā minēts piemērs. 1934. gadā 6. februārī, ciemojoties Elejā, uz lielceļa apturēts siena vezums, zem tā atrasta kontrabanda – 2 maiši ar žāvētām rozīnēm un 1 maišs ar žāvētām plūmēm.

Ļoti mīlējis savu ģimeni. Būdams ieslodzījumā Daugavpils cietumā, rakstījis pilnvaras sievai Eižēnijai parādu atprasīšanai, lai tā spētu uzturēt ģimeni. Priekšnojautas par neredzēšanos ar ģimeni diemžēl piepildījās.

1941. gada 3. novembrī PSRS NKVD 1. izmeklēšanas daļas 4. nodaļas operatīvās izmeklēšanas palīgs seržants Mironovs parakstījis izziņu, ka E. Pūris evakuēts no Daugavpils cietuma uz Jeņisejskas cietumu Krasnojarskas apgabālā, kur tiesāts 1942. gada 11. februārī un nošauts 1942. gada 10. martā.

Dēls U. Pūris miris 1999. gada 12. maijā.

99. E. Pūris ar sievu Eižēniju, dēlu Uldi un meitu Līviju 1939. gadā.

Avoti:

LVVA, 5488. f., 1. apr., 3232. l.

LVA, 1986. f., 2. apr., P-8053. l.

Okupācijas muzeja krājumi, E. Pūra meitas Līvijas Pornieces ģimenes fotogrāfijas.

PIEROBEŽAS JOSLĀ DŽĪVOJOŠĀ, PAR KOMUNISTISKĀS PROPAGANDAS IZPLATĪŠANU AIZDOMĀS TURAMĀ PILSONĀ PĒTERA KANAVĀLOVA DŽĪVESVIETAS KRATĪŠANAS PROTOKOLS

krācē vai mauti.

Kratīšanas protokols.

1924g. 16. Jānuarī es, Jānuarģals kolleģiālais apgabals
 III rajona 8. postena priekšnieks Pēteris Ernesti pamatojoties
 uz kriev. procl. līx 293 p. un ievārtu aģentūras ziņu pamata,
 Pilsona Pēteru Kanavālova aizturētājam gadījumā, ievārtos
 Jānuar pag. Dulbu ciemā. Pēteru Kanavālova dzīvokli izdarīt
 kratīšanu, divu pieaicinātu locekļu: Jāni Antuovu dzīvo,
 Jānuarģals apr. Jānuar pag. Cūcīnu ciemā un Andreja Pumpuru
 dzīvo Jānuarģals apr. Kocenu pag. Stavim ciema klāvētū.
 Dzīvokli sastapa Pēteri Kanavālova kumam pasākādeju savu
 ievārtās iemēslu, Pēteru Kanavālova pasākādeja, ka pē viņa
 nekādās politiskas kontabandas neatrodāt. Pie tam pīcārijā
 telpās kratīšanu, bet nexo kompromitāciju neatradu, izņemot
 maļkas šķūni Ahadu Vōnu parū apm. 24kg. smagu ar komunist
 literāturu, kuru pīcārijā pē protokola kālētiku pīcārijama.
 Kratīšanu ievārti pīcārijā 9²⁰ lēisgu pīcārijā 11²⁰ Pēteru Kanavālova laiku
 man nēkas žūdi nēds bijis, man nēds bijis pīcārijā izņemot
 literāru pīcārijā Vōnu parū komunist literāturu.
 Protokols tīra vīcārijā pīcārijā pīcārijā lēsit, un tīcārijā pīcārijā
 valodā, un tas sākau ar protokolu rano 21²⁰ - 5 part. parū. Cūcīnu
 Jānuar pag. Cūcīnu ciemā.
 Jānuar pag. Cūcīnu ciemā.
 Jānuar pag. Cūcīnu ciemā.

W. p. V. 2. apr. 16 p.
 Valdib. vestn. tē 147
 1925. 5/14
 Wētikumi par
 datu. pad. sabāļotikas Republikā

OMF 5500/173
 inv. Nr.

Jānuarģals jēd 16 vīcārijā pīcārijā pīcārijā

Avots: Okupācijas muzeja krājumi, OMF, inv. Nr. 5500/173. Pirmpublicējums.

N.p.v.r. aps. 16.p.
Valdib. vestn. Nr. 147
1938. g. 5. jūlijā
Noteikumi par
Latv. Pad. Sociālistiskās Republikas pierobežu

Ieroču vai mantu kratīšanas protokols.

1934. g. 16. janvārī es, Jaunlatgales robežapsardzības apgabala III rajona 5. posteņa priekšnieks Puris Ernests, pamatojoties uz krim. proc. lik. 293. p. un ievāko aģentūras ziņu pamata, pilsoņa Pētera Kanavālova aizturēšanas gadījumā, ierados Jaunlatg. apr. Linavas pag. Duļļu ciemā. Pētera Kanavālova dzīvoklī izdarīt kratīšanu, divu pieaicinātu liecinieku: Jāni Antonovu dzīvo: Jaunlatgales apr. Linavas pag. Cūciņu ciemā un Andreja Pumpura dzīvo Jaunlatgales apr. Kacēnu pag. Stariņu ciemā, klātbūtnē. Dzīvoklī sastapu Pēteri Kanavālovu, kuram paskaidroju savu ierašanās iemeslu un uz kāda pamata tiek izdarīta kratīšana. Pēters Kanavālovs paskaidroja, ka pie viņa nekādas politiskas kontrabandas neatrodies. Pēc tam pieaicināju mājas saimnieku, mājas saimnieka sievu un vecāko mājnietu Ansi Stūrīti un izdarīju dzīvokli un pārējās telpās kratīšanu, bet neko kompromitējošu neatradu, izņemot malkas šķūnī atradu vienu ar drāti sasietu paku apm. 2. klgr. smagu ar komunistu literatūru, kuru pievienoju pie protokola kā lietisku pierādījumu.

Kratīšanu iesāku plkst. 9.30, beidzu plkst. 11.00. Par kratīšanas laiku man nekas zudis, nedz bojāts nav nedz līdzī paņemts, izņemot lietiskos pierādījumus – vienu paku komunistu literatūru.

Protokols tika visiem klātesošiem priekšā lasīts un tulkots saprotamā valodā, un tas saskan ar protokolā rakstīto. – 5. post. pr-ks: E. Puris

Liecinieki:

1. J. Antonov
  2. A. Pumpurs
- māju saimnieks: Stūrītis

Izkratīta, jeb tā vietā atvietojoša persona.

D2

VĀCIJAS SŪTŅA LATVIJĀ ULRIHA FON KOCES UZ BERLĪNI SŪTĪTĀ
TELEGRAMMA PAR SARKANĀS ARMIJAS TEHNIKAS PĀRVIETOŠANOS
LATVIJAS VIRZIENĀ

115

Telegrama (Geh. Ch. V.)

Rīga, den 15.6.40 16.00 Uhr

Ankumft * 15.6.40 19.55 Uhr

Kr. 250 vom 15.6.40

Citissime!

Auch für Oberkommando
der Wehrmacht.

Kurier Hirschberg^{no} mit 9 Stunden Verspätung eingetroffen, meldete starke russische Truppenbewegungen in Richtung lettischer Grenze. Beobachtet wurden 14. Mai von 6 Uhr - 18 Uhr östlicher Zeit auf der Strecke Smolensk-Witebsk-Polock-Bi.... (Ortsname... 6 Buchstaben verstümmelt, ändert auf e) o... a.) in Eisenbahn abfahrend oder an Zwischenstation ansladend: 3 Züge mit Infanterie, 2 Züge mit Pakgeschützen, 1 Zug mit Feldhaubitzen, 1 Zug mit Feldgeschützen, 2 Züge mit Pionieren, 1 Zug mit Pioniermaterial zum Erdlokschlagen (Pontons, 2 Barkassen) 1 Zug mit Flakartillerie, mehrere etwa 80 Achsen starke Materialzüge, davon in einem Munition, die Polos entladen wurde.

b.) auf dem Marsch befindlich : 5 Schwadronen

Kavallerie mit bespannter Flak. 5 = 6 Panzerwagen.

Nachmittlung lettischer Eisenbesitzer in Dinaburg einlaufend von Mookan Züge seit drei Tagen mit beträchtlichen Verspätungen.

versteht in 5 St.
sind gegeben

Nr. 1 am Pol. Ig mit 5 Bogen
2 " R. A. M.
3 " St. S.
4 " R. A. M.
5 " U. G. Pol.
6 " *W. K. Pol.*

Wie ist Nr. _____

193853

Kotze.

Telegramm
an O. K. W. - Schreiber
mitgegeben.

Hill Tel. Nr. 1938.40 23.50 Uhr

Avots:

Vācijas Ārlietu ministrijas Politiskais arhīvs (Politische Auswärtiges Amt) Berlīnē. Ārlietu ministrijas Valsts sekretāra birojs. Aktis attiecībā uz Latviju. (Akten betreffend Lettland) 4.VIII.-31.VIII.44., 115. Ipp. Pirmpublicējums.

Dokumenta tulkojums no vācu valodas

Telegramma (Geh. Ch. v.)*
 Rīga 15.6.40 pl. 16.00
 Pienākusi 15.6.40 pl. 19.55

Nr. 250 no 15.6.40

Citissime!**

Ārī Vērmahta virspavēlniecībai.

Ar 9 stundu novēlošanos ieradies kurjers Hiršbergers ziņo, ka militāri spēcīgas krievu vienības atrodas kustībā Latvijas virzienā. 14. maijā no plkst. 6 līdz 18 pēc austrumu laika tika novēroti dzelzceļa posmā Smoļenska–Vitebska–Polocka–Bi... (vietvārds, 6 burti, sagrozīti, beidzas ar **o** vai **a**).***

a) Aizejoši ešeloni vai starpstacijās piekrauti. 3 ešeloni ar kājniekiem, 2 ešeloni ar prettanku lielgabaliem, 1 ešelons ar lauka haubicēm, 1 ešelons ar lauku ieročiem, 2 ešeloni ar sapieriem, 1 ešelons ar sapieru materiāliem saliekamiem tiltiem (pontoni, 2 baržas), 1 ešelons ar pretgaisa ieročiem, aptuveni – vairāk nekā 80 asu noturīgi ešeloni ar kara materiāliem, starp tiem novērošanas brīdī Polockas stacijā tika izkrauta munīcija;

b) pārvietošanās brīdī 3 kavalērijas eskadroni ar piejūgtiem zirgiem pie zenītliegabaliem, 5–6 bruņmašīnas.

Pēc latviešu dzelzceļu Daugavpils stacijas ierēdņu paziņojuma, Maskavas vilcieni 3 dienas ievērojami kavējās.

Koce

* Geheime Chafsache – slepeni, tikai priekšniekam.

** [Latīņu valodā – steidzami].

***Vācu izlūkam nesaprotamais vietvārds, domājams, ir dzelzceļa stacija Bigosova.

D3

1940. GADA 14. JŪNIJA SLEPENĀ PAVADVĒSTULE IGAUNIJA ARMIJAS
ŠTĀBA 2. DAĻAS PRIEKŠNIEKAM PAR JŪRĀ ATRASTĀM MANTĀM PĒC
SOMIJAS LIDMAŠĪNAS „KALEVA“ NOTRIEKŠANAS

14. juunil

40

Sõjavägede staabi II osakonna ülemale.

26

Sinjuures saadan Mereside "Keri" posti juurest meresõjala Soome reisijate lennuki hukkumisaigalt leitud järgmised esemed:

- ✓ 1) Üks tükk peanahka, pakitud paberisse.
- 2) Lennuki osi (tükke) 10 tükki.
- ✓ 3) Kaks halli meesterahva kaabut.
- ✓ 4) Üks korkvest (päästevöö).
- ✓ 5) Üks villane kampsun (sviiter).
- ✓ 6) Kolm paberist kotikest Soome ja Rootsi-keelsete pealkirjadega.
- ✓ 7) Ühe plommitud postikoti.
- ✓ 8) Ühe portfelli, mis ülevaatusel sisaldas järgmisi asju:
  - a) ühe vähema portfelli, milles oli: kaks ~~alk~~kirjade raamatut, ühe vahel neist kolm Saksa riigi reisupassi, mõningaid kirikirju ja duplikaate,
  - b) üks väike Euroopa kaart,
  - c) kolm märkmikku mustade kaantega,
  - d) üheksateist nimekaarti ühe Saksa firma nimetusega ja
  - e) üks kummist pildilõige "Johann Gutenberg

Peale eelnimetatud vähema portfelli, veel suuremast portfelist leitud asjad:

- a) üks trükiproovide album,
- b) üks kvitungi raamat,
- c) üks pliiats,
- d) üks trükiproovide raamat,
- e) kaks vähemat trükiproovide vihukest.

*Liide Keri post. muutu post. aart ühe
leht*

[Signature]
Kaptenmajor VR I/3

Operatiiv ja sideteenistuse
luurechvitser.

Avots:

ERA, 527. f., 1. apr., 386. l., 17. lpp.

Teksta tulkojums no igauņu valodas

Slepeni.

Armijas štāba II daļas priekšniekam.

14. jūnijā 40

26

Šeit klātpievienojot no jūras sakaru „Keri“ novērošanas posteņa nosūtu no Somijas reisa pasažierlidmašīnas avārijas vietas jūrā šādas mantas:

- 1) Vienu gabalu galvas ādas iesaiņotu papīrā.
- 2) Lidmašīnas atlūzas 10 gab.
- 3) 2 pelēkas vīriešu platmales.
- 4) Vienu korķa glābšanas vesti.
- 5) Vienu vilnas svīteri (džemperi).
- 6) Trīs papīra maisiņus ar uzrakstiem somu un zviedru valodā.
- 7) Vienu plombētu (aizzīmogotu) pasta maisu.
- 8) Vienu portfeli, kurā ir šādas mantas:

a) mazāks portfeli, kurā bija divas dienesta grāmatas, starp vienas no tām atradās trīs pases (Vācijas valsts ceļojuma pases), dažas dienesta vestes un dublikāts,

- b) viena maza Eiropas karte,
- c) trīs piezīmju grāmatas melnos vākos,
- d) 19 vienas vācu firmas saraksti,
- e) „Johans Gutenbergs“ gleznas kopija gumijā.

Bez iepriekšminētā mazākā portfeļa lielajā portfeli atradās vēl šādas mantas:

- a) viens iespiedparaugu albums,
- b) viena kvīšu grāmata,
- c) viens zīmulis,
- d) viena iespiedparaugu grāmata,
- e) divas mazākas iespiedparaugu burtnīcas.

Pielikumā „Keri“ novērošanas postenī sastādītais akts uz vienas lapas.

[paraksts]

Kapteiņmajors VR 1/3

Operatīvā un sakaru dienesta izlūkvirsnieks

D4

VĀCIJAS SŪTŅŅA LATVIJĀ HANSA ULRIHA FON KOCES UZ BERLĪNI SŪTĪTĀ
 INFORMĀCIJA PAR TRAĢISKAJIEM NOTIKUMIEM UZ LATVIJAS-PSRS
 ROBEŽĀS 1940. GADA 15. JŪNIJĀ*

117

Berlin, den 15. Juni 1940.

Gesandter von K e t z e teilte heute um 15 Uhr 35
 aus Riga telefonisch folgendes mit:

Wie ihm der Auswärtiger Minister soeben gesagt habe, sei heute
 Nacht ein lettisches Blockhaus an der lettisch-sowjetrussischen
 Grenze überfallen worden, offenbar von aus der Sowjetunion her-
 kommender Militärs. Dabei habe es auf lettischer Seite 2 Tote und
 3 Verwundete gegeben, eine Anzahl lettischer Soldaten sei über
 die Grenze verschleppt worden. Die Lettische Regierung habe
 für den ganzen Verfall keine Erklärung. Bisher sei weder in
 Moskau noch in Riga etwas über die Angelegenheit veröffentlicht
 worden.

Gesandter von Ketz stellte ein Telegramm mit weiteren Mit-
 teilungen der Lettischen Regierung in Aussicht.

(gen.) Weermann

193855

Lette.

Avots:

Vācijas Ārlietu ministrijas Politiskais arhīvs (*Politische Auswärtiges Amt*) Berlīnē. Ārlietu ministrijas Valsts sekretāra birojs. Aktis attiecībā uz Latviju. (*Akten betreffend Lettland*) 4.VIII.–31.VIII.44., 117. lpp. Pirmpublicējums.

* Pirmā informācija Vācijas Ārlietu ministrijai par notikumiem uz austrumu robežas tiek nosūtīta kā tulkojums no Latvijas Telegrāfa aģentūras oficiālā paziņojuma.

Dokumenta tulkojums no vācu valodas

Berlīne, 15. jūnijs, 1940. gads.

Sūtnis fon Koce šodien 15.33 telefoniski no Rīgas ziņo sekojošo:

Kā viņam ārietu ministrs tikko teicis, šonakt uz latviešu–Padomju Krievijas robežas tika uzbrukts latviešu guļkoku mājai, acīmredzams, no PSRS atnākušām vienībām, turklāt Latvijas pusē esot divi nogalinātie un trīs ievainotie, kāds latviešu karavīru skaits ar varu pārvesti pāri robežai. Latvijas valdībai par visu incidentu kopumā nav skaidrojuma. Līdz šim brīdim nedz Maskavā, ne Rīgā par šo lietu nav nekas publicēts.

Sūtnis fon Koce (*von Kotze*) solīja telegrammu ar Latvijas valdības turpmākiem izteikumiem.

(gez.*) Vērmanis (*Woermann*)

* Gezeichnet – telefona sarunu pierakstija.

D5

VĀCIJAS SŪTŅA LATVIJĀ HANSA ULRIHA FON KOCES ATKĀRTOTI SŪTĪTĀ
TELEGRAMMĀ VĀCIJAS ĀRLIETU MINISTRAM JOAHIMAM ULRIHAM FON
RIBENTROPAM PAR TRAĢISKAJIEM NOTIKUMIEM UZ LATVIJAS-PSRS
ROBEŽAS 1940. GADA 15. JŪNIJĀ

116

Telegramm
(Geh.Ch.V.)

Rīga, den 15. Juni 1940 17.39 Uhr
Ankunft, 15. Juni 1940 21.30 Uhr

Nr. 252 vom 15.6.

Citizenship!

Aussenminister mitteilte soeben folgendes:

In vergangener Nacht hat ein Überfall auf ein Wachhaus der Grenzschutzbrigade an der lettisch-russischen Grenze stattgefunden. Über die Vorgänge selbst fehlen bisher Einzelheiten. Bei Hellyerden fand man das Haus abgebrannt, 2 Grenzschutzsoldaten, eine Frau erschossen, eine Frau und ein Kind lebensgefährlich verwundet und feststellte ferner, dass zehn Grenzschutzsoldaten und eine noch unbestimmte Anzahl Zivilpersonen auf russisches Gebiet entführt sind. Munters hinzufügte, man wisse bis jetzt nicht, in welcher Form die Russen beabsichtigten, diesen Vorfall als von lettischer Seite provozierten Zwischenfall der Welt zu verkünden und welche Folgerungen sie daraus ziehen würden. Was er mir darüber mitgeteilt hätte, seien die reinen bis jetzt bekanntesten Tatsachen. Er hat den russischen Gesandten seit dem Vorfall nicht gesehen. Lettischerseits macht man sich auf ähnliche Ministerreisen nach Moskau gefasst wie bei litauischem Fall, wobei erschwerend ins Gewicht fällt, dass Ulmanis zugleich Ministerpräsident und Staatspräsident sowie für hiesige Verhältnisse überragende (Gr. verst.) Persönlichkeit. Die Erzwingung seines Rücktritts durch die Russen würde nach Auffassung in Regierungskreisen Lettland in völlige Verwirrung stürzen.

Kotze

Handwritten notes and stamps on the left side of the document, including a date stamp '15.6.40' and a list of names and titles.

Handwritten notes and stamps on the left side of the document, including a date stamp '15.6.40' and a list of names and titles.

Handwritten notes and stamps on the left side of the document, including a date stamp '15.6.40' and a list of names and titles.

Handwritten notes and stamps on the left side of the document, including a date stamp '15.6.40' and a list of names and titles.

Handwritten number '3' on the left side of the document.

Handwritten notes and stamps on the left side of the document, including a date stamp '15.6.40' and a list of names and titles.

193854

Handwritten signature 'Luttl' at the bottom of the document.

Avots:

Vācijas Ārlietu ministrijas Politiskais arhīvs (Politische Auswärtiges Amt) Berlīnē. Ārlietu ministrijas Valsts sekretāra birojs. Aktis attiecībā uz Latviju. (Akten betreffend Lettland) 4.VIII.-31.VIII.44., 116. lpp. Pirmpublicējums.

Dokumenta tulkojums no vācu valodas

TELEGRAMMA*

(Geh. Ch.V)

Rīga 1940. g. 15. jūnijs. Pl. 17.39

Pienākusi 1940. g. 15. jūnijā Pl. 21.50

Nr. 252 no 15.6.

Citissime!**

Ārlietu ministrs tikko darīja zināmu sekojošo:

Pagājušo nakti ir noticis uzbrukums Robežbrigādes robežkordonam uz latviešu–krievu robežas. Par notikušo pašlaik sīkāku ziņu trūkst. Rītausmā ēka nodedzināta, 2 robežsargi un viena sieviete nošauti, kāda sieviete un bērns smagi ievainoti, tālāk konstatēts, ka 10 robežsargi, pagaidām nenoskaidrots civilpersonu skaits pārvesti Krievijas pusē. Munters vēl piebilst, ka pašlaik nav skaidrs, kādā formā Krievija domā pasaulei skaidrot incidentu, kā starpgadījumu no Latvijas puses provocētu, un kādus secinājumus krievi no tā izdarīs un kā rīkosies tālāk. Par to, ko viņš man ir paziņojis, esot tikai līdz šim zināmie reālie fakti. Viņš krievu sūtni kopš šī uzbrukuma nav redzējis. Latvijas puse gatavojas darīt līdzīgi kā Lietuvas gadījumā, uz Maskavu sūtīs ministru, pie kam lietu sarežģī apstākļi, ka Ulmanis vienlaikus ir Ministru prezidents un Valsts prezidents, kā arī vietējos samēros pāri stāvoša personība.

Ja krievi viņu piespiestu atkāpties ar varu un draudiem, viņa atkāpšanās Latvijas valdības aprindas nonāktu pilnīgā apmulsumā.

Koce

* Dokumentā redzams, ka teksts sūtīts uz Vāciju 14 eksemplāros. 3. eksemplārs ir Vācijas ārlietu ministram, 1. un 2. eksemplāra adrešāts dokumentā nav salasāms. Iespējams, ka 1. eksemplārs tika sūtīts Ādolfam Hitleram.

Tā kā Vācijas sūtnis savus ziņojumus raksta diezgan sliktā literārā valodā, tulkojumā saglabātas stila īpatnības. Iespējams, ka Vācijas diplomātiskajā dienestā tas ir apzināti lietots stils.

** [Latīņu valodā – steidzami].

D6

LIELBRITĀNIJAS SŪTŅA ČĀRLZA VILJAMA ORDES 1940. GADA 15. JŪNIJA
ZIŅOJUMS NR. 279 PAR STĀVOKLI BALTIJĀ

INDEXED

N 5833/1224/59

LIMITED DISTRIBUTION.

Decypher. Mr. Orde, (Riga).
15th June, 1940.
D. 4.10 p.m. 15th June, 1940.
R. 9.00 p.m. 15th June, 1940.

18 JUN 1940 23
N 5833
18 JUN 40

No. 279.

dddddd

Your telegram No. 160.

Minister for Foreign Affairs states that Soviet Government have put forward no demands of this or any other nature tending towards [? assimilation of] Latvian army or increase of Soviet military influence. He also said no demands had been presented to Estonian Government. Visits of Latvian Minister of Defence to Moscow and Soviet Deputy Commissar for War to Latvia were perfectly friendly. But he is convinced that Russians are planning something. Last night a Latvian frontier guard post was burnt down; four corpses were found in it and the remaining men have disappeared.

Resignation of Lithuanian Government is ominous though General Rastikis who is to form new Government is, he remarked, in no sense a communist.

Minister for Foreign Affairs said that Soviet Government professed confidence that their relations with Germany will not deteriorate.

*this took time
only to reach Ogt &
is no longer of any
interest*

*2 copy should go
to the D.M.-1, for
record, with June 1940
L.C. - June 1940*

*July memo
- 19 June
E.O. Coote.
19/6.*

Avots:

Lielbritānijas Ārlietu ministrijas arhīvs. Public Record Office, FO 371/24761. Pirmpublicējums.

D7

ROBEŽSARGA J. MACIŠA LĪĶA TIESMEDICĪNISKĀS IZMEKLĒŠANAS
SLĒDZIENS

Slēdziens.

4.

Pamatojoties uz šo tiesasmedicīnas liķa izmeklēšanas protokolā, ka arī ieparinies ar lietas materiāliem, nāku pie slēdziena, ka robežsargs Macītis vēl dzīvs būdams dabūjis sekojoša rakstura veselības satricinājumu: 1) šauta rakstura brūci krūtīs labajā pusē, pie kam šāviņš iegājis krūtīs priekšpusē un iznācis labās sānos; 2) plēsta rakstura brūces kreisās kājas stilbā un 3) kreisās kājas pēdas sadragājumu un atrāvumu. Šāds veselības satricinājums bija dzīvībai bīstams, pieskaitāms pie ļoti smagiem miesas bojājumiem un viņa tiešās sekas bija robežsarga Maciņa nāve. Tuvākais nāves cēlonis – iekšējā un ārējā noasiņošana un viņas izsauktā sirds paralīze. Pievestais ievainojums krūtīs cēlis no šautenes lodes, turpretim plēstās brūces kreisās kājas stilbā un pēdas atrāvums, izsaukti no rokas granātas šķembām. Plašākie apliecinājumi Maciņa ķermenim varēja iecelties, liķim

Slēdziens.

Pamatojoties uz šo tiesasmedicīnas liķa izmeklēšanas protokolu, ka arī iepazinies ar lietas materiāliem, nāku pie slēdziena, ka robežsargs Macītis vēl dzīvs būdams dabūjis sekojoša rakstura veselības satricinājumu: 1) šauta rakstura brūci krūtīs labajā pusē, pie kam šāviņš iegājis krūtīs iekšpusē un iznācis labās sānos; 2) plēsta rakstura brūces kreisās kājas stilbā un 3) kreisās kājas pēdas sadragājumu un atrāvumu. Šāds veselības satricinājums bija dzīvībai bīstams, pieskaitāms pie ļoti smagiem miesas bojājumiem un viņa tiešās sekas bija robežsarga Maciņa nāve. Tuvākais nāves cēlonis – iekšējā un ārējā noasiņošana un viņas izsauktā sirds paralīze. Pievestais ievainojums krūtīs cēlis no šautenes lodes, turpretim plēstās brūces kreisās kājas stilbā un pēdas atrāvums, izsaukti no rokas granātas šķembām. [..]

Avots:

LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 20. lp.

VM

P A R S K A T S

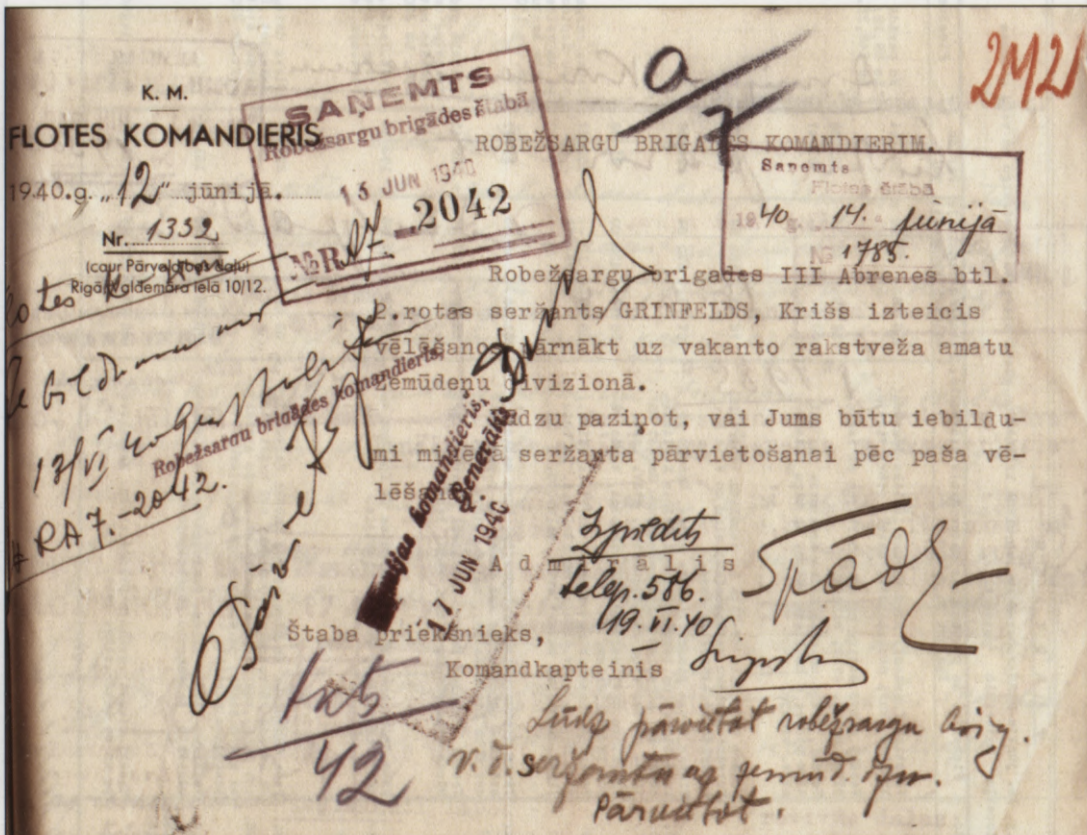
par Robežsargu brigādes III Abrenes bataljona 6. s. 16. joniņa PERS robežsargu lebrukumā kritušo un gūstā aizvesto robežsargu un viņu ģimeņu locekļu materiālo stāvokli.

Robežsargu amats, dien. pakāpe, uzvārds un vārds.	Ģimenes stāvoklis un apgāds.	Piederīgo un personīgais materiālais stāvoklis.	Pienākās sīga	Neguldīj. parāds kr. kaspit.	Parāds veikt.	Pierīšības
I. Kritušie.						
Sargs BEIZAKS, Karlis.....	Neprecējies.	Vecāki (amātei) RĪGĀ pieder lielāks īpašums, brāļiem, kuri nodarbināti, mater. stāv. videjs.	58 19	31 62	306 64	No parāda segti Ls 58 19; neesgi Ls 246 35.
" MACITIS, Jānis	"	Vecāki dzīvo satīpu pg un nodarbojas ar zemkopību; mater. stāv. videjs.	58 19	35 36	69 68	
" CIMOSKA, Pēteris	"	Vecāki, brāļi un māsa dzīvo Krāslavas pg, kur tiem pieder 9 ha liela saimn. un viņu mater. stāv. videjs.	53 09	5	93 47	
II. AIZVESTI GŪSTĀ.						
S-9r-ks, V. LAZDIŅŠ, Valdis.....	"	Vecāki un brāļi ar Viļa L. atbalstu iepirkusi Kurzemē lielāku saimniecību; viņu un Viļa L. materiālais stāvoklis labs.	76 83	465 98	26 57	
" serž. KANCITIS, Frīcis.....	Precējies:	Sievass tāvam pieder lielāka saimn. Kaņupu pg, kurā līdzekļus iegādājis s. P. K. V. (1. m. k.) s. K. J. ar pārcelšiem, materiālo saimniecību un īpaš. pārlies viņa robežā; mater. stāv. labs.	87 79	570 84	124 36	
Sargs POLIS, Arvīds	Neprecējies.	Tuvinīku nav; dzīvoja ļoti taupīgi, tapēc jābūt iesauņijumiem.	58 19	432 60	21 08	
" ABRICKIS, Jāzeps.....	"	Vecākiem Kārsavas pg pieder 3 ha liela saimn.; viņu mater. stāv. videjs, tāpat Jec. A. ja būtu iegādā diensējis, mater. stāv. uzlabotu.	58 19	15 parāds	306 77	Jauks sargs, iegād. visu nepiecieš. ietērpu un velosipedu; stāto mantu vērtība apm. Ls 150.--
" DRINĀIS, Staņislavs.....	Precējies, sieva Anna, dz. 1912. g. arī aizv. gūstā.	Tāvam pieder saimn. Kalupes pg, kuru mantos orālis - robežsargs; arī pašam tai P. pag. pieder 6 ha liela saimn., mater. stāv. labs.	61 58	65 35	31 07	
" KRAUCIS, Valdis	Neprecējies.	Vecāki lielākas saimn. rentnieki Paurmalas pg, māsa izpēcētas; mater. stāv. labs.	58 19	187 87	239 45	Veikālā pād. l. k. iegād. velosip. un ietērpu; atstāto mat. vērtība apm. Ls 250.--
" GAILIS, Frīcis	Precējies; sieva Matallija, dz. 1914. g. meita Ausma - Bir. 1935. g. d. Arījs, dz. 1937. 5. 6. visi aizv. gūstā.	Māte dzīvo kaut kur pie Alzputes un īpašuma tai nav; cik zināms, māti pabalatjis.	68 69	117 56	192 49	Veik. iegād. jauns velosip.; atstāto mt. vērt. apm. Ls 890.--
" OZOLNIEKS, Alberts.....	Precējies; sieva Anna, dz. 1912. g. 29. 12. un d. Gāstons - Džems, dz. 1936. g. 9. 2.	Paša Ozolnieka un viņa sievas vecāki dzīvo RĪGĀ, kur māte kopējai ar sievu ir bijis atstādātā; viņi tābr. kur, parakst. ar robežu stādājumiem, si arī O. sievai ja saņemtu puseatļojojumū, būtu iespējams pārtikt.	62 69	35 02	291 87	Sieva dzīv. RĪGĀ, atsevr. dzīvojt., nonācis grūdos; atstāto mt. vērt. Ls 230.--
" KRĒVIŅŠ, Jānis.....	Precējies; sieva Jūlija, dz. 1908. g. 1. 6. d. Jāns - Art., dz. 1928. 15. 6. m. Rita - Iga, 1935. 10. 5.	Vecākiem pieder saimn. Gavīcenes pg.; s. k. dzimta pārtītu, ja saņemtu puseatļojojumū.	72 08	361 88	121 41	
" GRINVALDS, Valdis.....	Neprecējies. ...	Vecāki miruši; svaīnim pieder saimn. Mazzalves pg un to mater. stāv. labs.	58 19	156 87	181 08	Veik. iegādājis drēbes.

Par precētiem - latimants *Paulaus*

D9

ROBEŽSARGA KRIŠA GRĪNFELDA PĀRVIETOŠANA DIENESTA LABĀ NO
3. ABRENES BATALJONA UZ ZEMŪDEŅU DIVIZIONU

D10

Abelāņu lūgums
Abelāņu lūgums
vado sargi grauds
Pegota karniā cēlyšit.

Bataljona priekšnieka vadītājam.

Tranzītam.

Kotārovs
Vojevičs

Suīdņu spēku vienā priekš. kapteiņš Šocklačovs.
Priekš. kapteiņš Šocklačovs dienēja 1. Jāņu pulkā
kā remontu instruktoru karniā un, Suīti
priekš. kapteiņš Jāņu pulkā apmēn
no 1919 g. līdz 1923 g. gadam karniā karniā vienā
priekš. kapteiņš dienā instruktoru iedziņ
patruvīti, karniā vienā atgānājis
priekš. kapteiņš pārvēstis priekš. kapteiņš
un uzturājis, kā arī priekš. kapteiņš
uzturājis. Šis instruktoru nosaukums
priekš. kapteiņš atkal ir 1. Jāņu pulkā.
"grūt."

Pēc kāda laika vienā vienā priekš. kapteiņš
Šocklačovs uzturājis karniā priekš. kapteiņš
grupas priekš. kapteiņš. Šis vienā dienā
Jāņu pulkā, karniā dienā 1924. 25. gada
no uzturājis pulkā instruktoru, karniā
priekš. kapteiņš pulkā priekš. kapteiņš
karniā. Vēlāk karniā karniā vienā vienā
dabūt no karniā karniā karniā kā priekš.
Šocklačovs bija labi karniā un veltīti
pat salīdzināti.
P. E. Karniā karniā ir karniā priekš. kapteiņš.
26. sept. 1940 g. Sargs: O. Grauds

Avots:

LVA, 1986. f., 2. apr., P-6877. l., 33. lp.

D11

PADOMJU KRIEVIJAS ROBEŽU NOSPRAUŠANAS DELEGĀCIJAS VADĪTĀJA
ALEKSANDRA TOIVO TELEGRAMMA AR PRASĪBU LATVIJAS ĀRLIETU
MINISTRIJAS ROBEŽU NOSPRAUŠANAS DELEGĀCIJAS VADĪTĀJAM
ROBERTAM AKMENTIŅAM NODROŠINĀT LATVIJAS ROBEŽSARGU
ATKĀPŠANOS NO IEŅEMTAJĀM POZĪCIJĀM

Noraksts no noraksta.

TELEGRAMA.

Ministerstvo inostranich del predsedatelju Latviskoju
pograničnoi delegaciji g-nu Akmentinu Riga

Soobčeniji vojennavo komandovanija vaša pogranohrana do sih por ne
otvedena granice raiona B Melnica tire Postroiki stop Blagovolite
potverdit rasporaženije ob otvode voisk i soobščit pričinu zaderžki
zapjataja stobi izbežat vozmožnije nedorazumenije stop Nr-II6L/454
nojabrja 22 dnja 1922

Predsedatel delegaciji Toivo

Par noraksta pareizibu: (paraksts)

Latvijas delegācijas
sekretārs (Cimerman)

Pareizi: Iekšējās apsardzības pārvaldes
rajona pārzinis

Avots:

LVVA, 1373. f., 1. apr., 543. l., 206. lp.

O. OZOLIŅA, VALKAS IEDZĪVOTĀJA, LIECĪBA PAR LATVIJAS ARMIJAS
ŠTĀBA INFORMĀCIJAS DAĻAI PAKĻAUTĀS RADIOPEILĒŠANAS STACIJAS
DARBĪBU VALKĀ

Latvijas Armijas sakaru dienests nodarbojās arī ar militāro pretizlūkošanu, kurā nozīmīgu vietu ieņēmusi PSRS armijas un citu slepeno radiosakaru uztveršana un atšifrēšana. Par PSRS agresīvajiem plāniem pret Baltijas valstīm bijis zināms jau 1937. gada beigās. 1938. gada pavasarī Valkā ieradās armijas sakarnieku grupa, kas izmitinājās atsevišķos īres dzīvokļos. Personīgi atceros divus – Ziemeļi un Cimmermani, kurš šeit pieņēma citu uzvārdu – Dzintars. Nezinu, vai tas bija uzvārds vai iesauka, bet saistībā ar minētajiem sarunās tika pieminēts kāds Brīvība. Ziemeļis īrēja dzīvokli 2. stāvā virs mums – Rīgas ielā 38 dz. 4. Tēvs bieži tur ilgi uzturējās un izteicās, ka biežā un ilgā radio skanēšana (parasti naktīs) esot saistīta ar Ziemeļa dienesta pienākumiem, jo uz parasto raidījumu fona dažkārt saklausāmi arī morzas signāli, kuri saistīti ar krievu vai vācu aģentiem. Jau tad tēvs teica, ka pasaules karš ir neizbēgams un sūrojās, ka, mums puikām, būs jādzīvo grūtā laikmetā. Šajā laikā viņš sāka mums mācīt krievu valodu, teikdams, ka tā noteikti noderēs, jo slikts esot tas karavīrs, kas neprot sava ienaidnieka valodu. (Tēvs un mans krusttēvs – kapt. Jānis Avotiņš – vēlējās mani pievērst virsnieka karjerai.) 1938. g. vasarā dažas nedēļas biju „militārajā audzināšanā“ Alūksnē pie sava krusttēva un tamdēļ zinu, ka armija tika gatavota (vismaz Alūksnes garnizons) pēkšņa PSRS armijas iebrukuma atvairīšanai un virsnieku ģimenēs bieži tika runāts par jūtamu valdības piekāpšanos PSRS uzspiestai „draudzībai“. To pašu runāja arī minētais Ziemeļis, ar kura ģimeni mūsu ģimenei bija ļoti tuvas attiecības. Turklāt mums bija arī tuvas attiecības ar Dzeņu ģimeni, kuras savrupmājā, Domes ielā 12, dzīvokli īrēja minētais Cimmermanis–Dzintars, kurš neslēpa, ka Dzeņu māja viņa dienesta pienākumiem ir ļoti piemērota. Tā atrodas, tolaik maz apbūvētā, Domes kalna augstākajā punktā, kas paceļas pāri pilsētai. Cimmermanis–Dzintars neslēpa, ar ko nodarbojas viņu grupa un ka no dzīvokļa reizēm tiek noraidīti dienesta ziņojumi. Šim nolūkam tika īrēta istaba pasta ierēdņa Poļa mājā, kas arī ir uz Merķeļa ielas, iepretim Dzeņu mājai un tā ir vēl augstāka ar jumta konstrukciju. Taču tur pastāvīgi minētajā istabā neviens nedzīvoja un, kā kara laikā tēvs stāstīja, tur ticis montēts raidītājs „pašu vajadzībām“. Atceros, ka Cimmermanis–Dzintars dažu detaļu izgatavošanu veica Dzeņu mājas verandā, kas bija pārvērsta mazā darbnīcā. Turklāt man ar draugu un skolas biedru Zigrīdu Dzeni bija ar detaļu aprakstiem jāiet uz Melnbārža un arī Zuša elektro un radio piederumu veikalu vajadzīgo nopirkt, pie kam bijām piekodināti neteikt patiesību, kas sūta. Šajā laikā pie Cimmermana–Dzintara bieži nāca būvtehniķis Ruciņš, kurš dzīvoja netālu – Domes ielā 15 (?) inženiera Kimerāla mājā, kur tagad bērnu dārzs. 1941. g. jūlija pirmajās dienās šeit tika apcietināti cilvēki, čekai meklējot „fašistu raidītāju“. Taču tas bija citu „fašistu“ raidītājs, kuru kopš 1941. g. 22. jūnija Valkā neatlaidīgi meklēja čeka un vietējā „kontrazvedka“, veicot

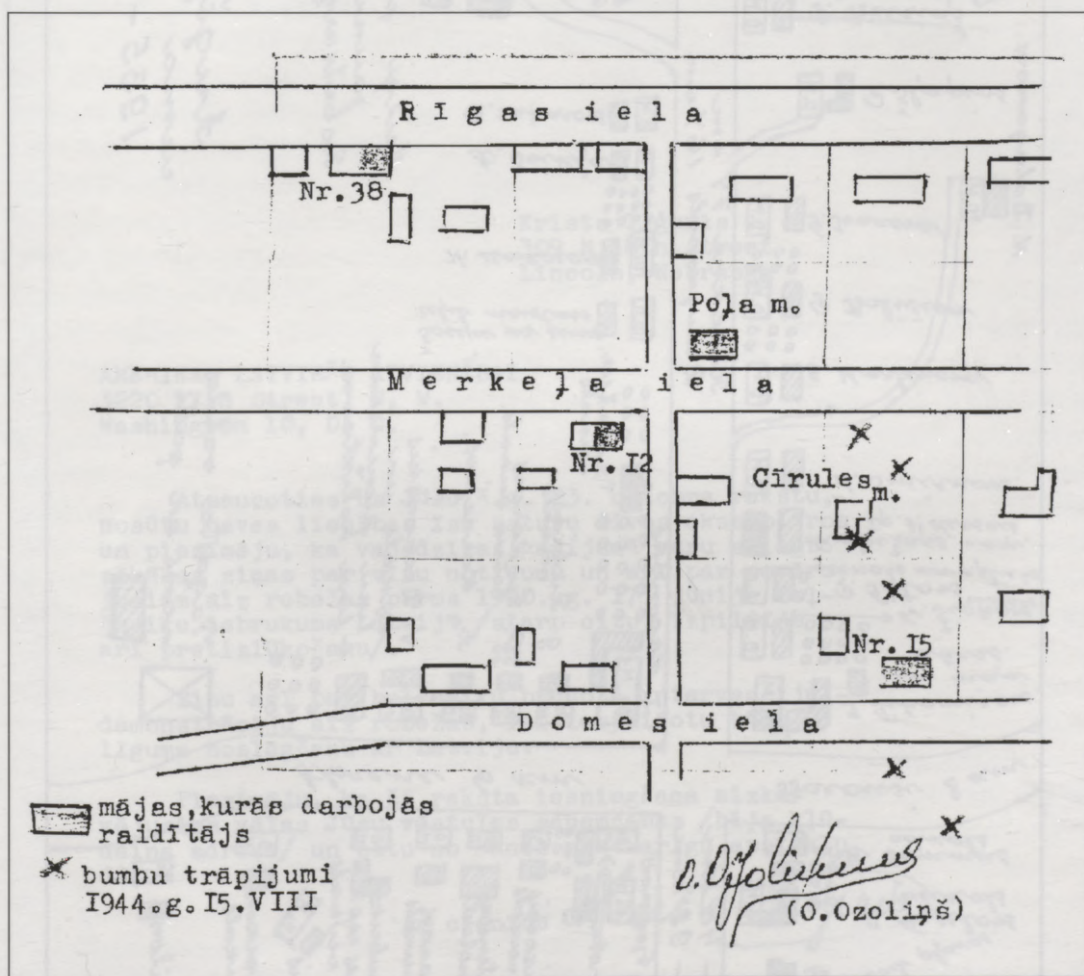
plašas kratīšanas. Arī mūsu dzīvoklis vairākkārt tika pārmeklēts. Šis raidītājs bija sācis darboties jau 1939. gadā kopš PSRS bāzu sākuma. Šajā laikā pēc krievu pieprasījuma tika likvidēts armijas izlūkošanas dienests un Valkā dislocēto grupai tika dots termiņš, līdz kuram Valka jāatstāj. Jāatstāj bija arī dienests armijā. Cik atceros, tas bija jau Somijas kara laikā, kad sākās arī baltvāciešu repatriēšanās. Tad arī pilsētā paklīda runas par sakaru dienesta virsnieka Brīvības (vai arī tolaik Brīvības mājā dzīvojošā) pašnāvību, kuram draudējusi karatiesa, jo it kā bijis vācu spiegs (citā variantā somu, zviedru, angļu utt.). Kādā sarunā ar māti, tēvs neslēpa, ka zin patiesību par minētās grupas turpināto „pašdarbību“, kas pēc oficiālas darbības izbeigšanas armijas sastāvā turpina raidīt, starp citu arī dezinformāciju, domātu krievu izlūkošanas dienestiem. Atceros, tēvs izteicās, ka „...vīriem ir pārāk resnas galvas“, jo pēc bāzu ierīkošanas krieviem iespējams precīzi nopeilēt pilsētu, no kuras tiek raidīta attiecīgā informācija.

Te jāpiebilst, ka Valka ir šajā ziņā īpašā situācijā, jo sastāv no divu valstu pilsētām, kuras ar peilēšanas palīdzību nav atšķiramas. Pretizlūkošanas grupas radiostacijas dislocēšana Valkā bija ar šo apstākli saistīta. To ir izmantojuši arī citi izlūkdienesti, izmantojot t. s. Putras kalnu tieši uz robežas un Domes kalnu. Pēdējais kara laikā tika izmantots no vācu abvēra. Valkā bija vācu diversantu skola un no šejienes tika sūtīti diversanti krievu aizmugurē, uzturot ar tiem radiosakarus. Abvēra raidītājs mainīja atrašanos no Putras kalna uz augstieni pie Lugažu stacijas, bet visvairāk uz Domes kalnu, kur 1944. g. augustā bija izvietots iepriekš minētajā Kimerāla mājā. 15. augustā šo Domes kalna kvadrātu bombardēja krievu bumbvedēji. Trāpīja mātes darba kolēģes Irmas Cīrules mājā un, izrādījās, tas bija pirmais zaudējums tikko nodibinātajai nacionālās pagrīdes grupai darbībai jaunā PSRS okupācijā, kas līdz 1946. g. darbojās pie Valmieras ar nosaukumu „Boļševiku iznīcināšanas bataljons“. Toreiz I. Cīrules mājā Domes ielā gāja bojā ne tikai Cīrule un audzināšanā pieņemts krievu pušelis, bet arī portatīvs raidītājs, ko tēvs bija šeit slēpis kopš 1940. gada sākuma vai rudens (precīzi nezinu). Tikko dibinātās grupas rīcībā palika speciāli īsvilņu raidījumu uztveršanai pielāgots radiouztvērējs, kurš tagad atdusas jau daudzus gadus mārķā netālu no Bāles stacijas.

Skaidrībai jāmin, ka Irma Cīrule ar manu māti strādāja Valkas pilsētas bibliotēkā un pie viņas slēpāmies 1941. g. padomju okupācijas pēdējās dienās lielo kratīšanu laikā, baidoties no aresta un bēgošo komunistu terora aktiem. Šeit dārzā bija izrakts bunkurs, bet raidītājs bija glabājies virs Cīrules mājas priekšnama griestiem. Taču bumbas sprādzienā priekšnams ar gaisa spiedienu bija sašķaidīts un izmētāts.

Pēc 1944. g. 15. augusta, kad tiku ieskaitīts grupā un ko uzskatu par savu pretošanās kustības gaitu sākumu, no manis vairs nekas netika slēpts par tēva saistību ar nacionālo pagrīdi iepriekšējos gados. Arī par sadarbību „mazajā naktsmūzikā“, kā minētie radioizlūki dēvējuši raidījumus, un īpaši ar minēto Ziemeļi, apspriežot „pašdarbībā“ noraidāmo informāciju un dezinformāciju. Taču šai grupai sakars ar vāciešiem nav bijis, jo grupa bijusi orientēta uz angļiem, bet par to jāstāsta atsevišķi. Turklāt ir zināms, ka igauņu Valgā kara sākumā darbojies neilgi kāds vācu izlūku raidītājs, kas meklēts arī Valkā un runas bija šajā sakarībā par kādu 1940. gadā

repatriējušos vācieti, kurus vācu ģenerālštābs vervēja un sūtīja atpakaļ. Taču manā rīcībā sīkāku ziņu nav. Varu pastāstīt tikai par minētajiem „mazās naktsmūzikas muzikantiem“. Čeka meklēja, protams, visus un uz aizdomu pamata tiesāja, bet attaisnodama un izceldama ar „operatīviem panākumiem“, kara tribunāla spriedumus bieži safabricēja, minot it kā ienaidnieka radistu notveršanu, kas var radīt iespaidu par vairāku raidītāju pastāvēšanu. Visticamāk ziņas par raidītāju Valkā, kas darbojies sadarbībā ar Vāciju, ir saistītas ar minēto grupu, kura vienīgā praktiski varēja 1939./1940. gadā Valkā darboties zem oficiāla aizsega un ar „pieradinātu“ savu klātbūtni, izmantojot konspiratīvus un vienlaikus legālus dzīvokļus.

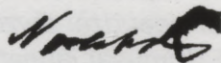
Avots:

O. Ozoliņa vēstule autoram 1999. gada 3. janvārī.

D14

BIJUŠĀ LATVIJAS ROBEŽSARGA K. TĪĢERA 1953. GADA 19. NOVEMBRA
VĒSTULE AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBAI PAR GATAVĪBU SNIEGT LIECĪBU
PAR PSRS UZBRUKUMU LATVIJAS ROBEŽPOSTEŅIEM
1940. GADA 15. JŪNIJĀ

Kristis Tīģeris
309 N 18th Street
Lincoln, Nebraska

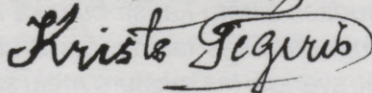
AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBAI
3220 17th Street, N. W.
Washington 10, D. C.

Atsaucoties uz Jūsu š.g. 23. oktobra rakstu, nosūtu savas liecības īsu saturu divos eksemplāros un piezīmēju, ka vajadzības gadījumā varu sniegt sīkākas ziņas par visu notikumu un arī par novērojumiem aiz robežas pirms 1940. g. 17. jūnija bolševiku iebrukuma Latvijā /starp citu, izpildīju arī pretizlūkošanu/.

Zinu arī par bolševiku bruņoto intervenciju--demonstrāciju aiz robežas, lai iespaidotu bēžu līguma noslēgšanu ar Latviju.

Piezīmēju, ka šī raksta iesniegšana aizkavējusies vēlas Jūsu vēstules saņemšanas /bija kļūdaina adrese/ un citu no manis neatkarīgu apstākļu dēļ.

Ar cīenību

Linkolnā,
1953 g. 19. nov.

Avots:

Okupācijas muzeja krājumi, K. Tīģera vēstule, OMF inv. Nr. 4115/2.

D15

T. SĪĻA VĒSTULE BIJUŠAJAM LATVIJAS ROBEŽSARGAM V. GRĪNVALDAM

1977. g. 28. novembrī.

Mīļais draugs – Laiki skrien un mums uz kamiešiem krājas gadu nasta un man jau jāsāk apzināties, ka esmu „iesaucamos“ gados. Latvijas okupantu vara mūsu jaunajai paaudzei tēvzemē jau sen stāsta un nu to ir sākusi plānveidīgi stāstīt arī trimdā dzimušai jaunatnei, ka Latvijā apspiestības dēļ izcēlusies tautas revolūcija, tā to nokratījusi un lūgusi Latviju uzņemt „brālīgo republiku saimē“. Trimdā esot atbēguši tikai kara noziedznieki un slepkavas, kas baidījušies no taisnā soda. Un kā jau pats zini, šiem meliem ir ietekme arī uz mūsu jaunatni, tie sāk apšaubīt vecāko stāstījumus un prasa pēc pierādījumiem, pēc konkrētiem datiem un plašākām liecībām, jo atsevišķu stāstījumi varot būt subjektīvi un personīgas aizstāvēšanās nolūkos teikti, lai savus pārkāpumus attaisnotu. Tā tas ir tagad, bet kā būs, kad mūžībā būs aizgājusi visa tā laika paaudze, kas vēl var no pieredzes liecināt. Esmu tagad „brīvkungs“ – pensijā, tāpēc laika vairāk par šīm lietām domāt. Esmu savācis jau dažādas liecības un dokumentus no citiem un tām pievienošu arī savas. To visu nodošu pie Stanforda Universitātes (Palo Alto) esošā Huvera institūta archīvā, kur jau glabājas D. P. tā laika trimdas archīva materiāli un arī DV organizācija ir nodevusi savus materiālus, kas tika savākti, lai uzrakstītu grāmatu par Latviešu leģionu. D. V. centrālā valde šos materiālus ir nodevusi ar noteikumu, ka tos bez viņas atļaujas nedrīkst skatīt ne viena persona nākošos 25 gados. Tā nu par šīm lietām domājot, atcerējos mūsu sarunu par Sarkanarmijas grupas uzbrukumu robežsargu mītnēi Maslenku sādžā – noprotokolēsim un abi parakstīsim. Man bija nodoms to darīt, iegriežoties pie Tevis braucot uz dziesmu svētkiem Losandželosā, bet viss „sagāja dēļ“ uz svētkiem netiku. Tā nu tagad mīļš lūgums uzraksti šo liecību un atsūti man. Gribu šo Tavu autentisko liecību pievienot pie tiem dokumentiem, kurus nodošu Huvera archīvā.

Mīļais draugs, mums tas jādara patiesības un sirdsapziņas vārdā – brutālās varas mainīsies, tautas dzīvos tālāk – vēsturi rakstīs uz dokumentu un liecību pamata. Mūsu pienākums ir tos atstāt nākošām audzēm, lai meli netiktu pausti kā patiesība, lai nākošās audzes zinātu kā īsti bija, kā rīkojas brutāla bezdievju vara, kas iet pāri līķiem un samīn mazākas tautas. Šis brutālais un asiņainais uzbrukums vēsturiskā skatījumā ir ļoti svarīgs, tas raksturo melu sistēmu un ir sākums mūsu tautas traģēdijai. Visas personas šinī notikumā ir vēsturiskas, bet diemžēl, par tām nav nekādu ziņu, jo šo lietu smalki izmeklēja un visas liecības noprotokolēja robežsargu brigādes komandieris ģen. Bolšteins, bet pēc Latvijas okupācijas skaidri redzot šīs lietas cēloņus un visas sekas, kas nāks – sadedzināja visus izmeklēšanas dokumentus un pats nošāvās. Tā neziņā aizgāja personas un viņu liecības.

Kad Tu raksti liecinājumu, tad vispirms būtu virsrakstā jāuzraksta apmēram tā:
**MANS LIECINĀJUMS PAR PERSONĪGI REDZĒTO SARKANARMIJAS GRUPAI
 UZBRŪKOT LATVIJAS ROBEŽSARGU MĪTNEI MASĻENKU SĀDŽĀ 1940. g. 15. jūnijā.**

Un tad būtu jāiesāk šādi: *Es, Valdis Grīnvalds, dzimis (datums un vieta) biju Latvijas robežsargs un pildīju (pienākuma apzīmējums, resp. pakāpe vai amata apzīmējums). Pēc šī ievada tad nu ir jāsāk stāstīt viss sīkumos: kur atradies uzbrukuma laikā, kad uzbrukumu pamanīji, ko tūlīt darīji, ko redzēji citus darot, kā rīkojās sarkanarmiešu grupa, cik daudz viņu izlikās varētu būt. Kādā veidā sarkanarmieši pēc sardzes mītnes nodedzināšanas pavēlēja visiem, arī privātpersonām, kas bija ieradusies ugunsgrēku dzēst, sekot viņiem pāri robežupītei Lža. Kaut kur esmu lasījis, kā pāriešana notikusi pie Blontu ūdensdzirnavām, jo tur viens robežsargs bijis nomaucis savus zābakus, lai atstātu zīmi, kur tiek aizvesti. Tad kur jūs novietoja un kāda bija apsardzība vai gūstekņiem arī kaut ko paskaidroja un ko pratināšanās jautāja. Kaut kur ir teikts, ka visi gūstekņi ap 30 personu vēlāk turēti Ostrovas cietumā un atlaisti uz Latviju tad, kad bijušas jau izsludinātas Saeimas vēlēšanas. Tā nu uzraksti visu, kā tieši bija.*

Tad pēc šī stāstījuma lūdzu uzraksti visu ko zini par šo lietu, resp. ko esi uzzinājis no citiem pēc tam, kad atgriezies no gūsta. Sevišķi būtu svarīgi uzzināt vārdus, kas bija tie divi apdegušie līķi, ko vēlāk atrada pie nodedzinātās mītnes. Ir rakstīts, ka sardzes priekšnieks Fridrichs Puriņš bijis atvaļinājumā Rīgā un notikuma vietā ieradies tikai ap pusdienas laiku un ka viņa sieva Hermīne Puriņa, ko noslepkavoja, esot sardzes patšautenes uz uzbrucējiem paspējuši izšaut vēl visas lentā esošās patronas un tad bēgot uz otru māju tur pat tuvumā, no uzbrucēju zalvēm nošauta, to stāstīja viņas dēls (14 g. v.), kas ievainots atrasts paslēpies tuvējās mājas bēniņos. Viņš arī esot izteicis, ka uzbrucēju varējis būt ap 50–60. Zēns aizvests uz Rēzekni, kur otrā dienā slimnīcā miris. Par šo 14 g. veco Valdemāru Puriņu nav nekādu tuvāku ziņu, bet kaut kāds raksturojums par viņu būtu no kāda paziņas vajadzīgs – vai viņš vēl gāja skolā, vai bija mazpulcēns un t. t. Tāpat vajadzētu tuvāku ziņu par Hermīni Puriņu, vienīgi ir zināms, ka viņa bijusi arī Augšpils aizsardžu pulciņa locekle, bet cik viņa veca un kur dzimusi, nav nekādu ziņu. Nav arī ziņu, kas notika ar Fr. Puriņu pēc Latvijas okupācijas, vai viņš palika dzīvs un kur ir tagad. Ja tu atceries, tad lūdzu raksturo visu Puriņu ģimeni tuvāk. Ir minēts ka kā gūstekņi tikuši aizvesti arī divu tuvāko sardžu priekšnieki, kas bijuši atskrējuši pie ugunsgrēka – vai atceries viņu vārdus – tas arī būtu svarīgi, kāds viņu liktenis. Tāpat kāds bija Blontu dzirnavnieka vārds, kas arī aizvests līdzī. Esmu lasījis, ka vienai robežsarga sievai no apcietināšanas izdevies izbēgt, tā lūgusi atļauju paņemt līdzī savu zīdaini un tā tumsā aizbēgusi. Vai tu zini, kāds tai vārds, varbūt to esi dzirdējis kādās pārrunās par šo lietu. Tā nu redzi cik liela nezināšana ir par visu šo drausmīgo lietu, jo visas oficiālās liecības ar vārdiem un ko kurš teicis ir vajadzējis sadedzināt. Protams Tu par visām šīm lietām vari rakstīt tikai to ko esi dzirdējis, bet jā to neuzrakstīsim, tad būs pilnīga tumsa par šo

noziegumu un cietušām personām. Cik zinu tad Tu nu esi vienīgais, kas vēl vari atstāt liecības par šo vēsturisko notikumu, kuru pieminēs kamēr vien latviešu tauta pastāvēs un vēsturnieki rakstīs, kā tika iznīcināta Latvijas valsts.

Tā nu mīļš lūgums – stājies tūlīt pie šīs liecības uzrakstīšanas un jādodomā, ka labāk būtu, ja es ierastos pie Tevis un to uzrakstītu protokola veidā un abi parakstītu, tad lūdzu raksti man vai zvani pa tālruni – [..]. Tad es mēģinātu pie Tevis aizbraukt ar autobusu, jo man nav mašīnas, sieva vēl strādā un lieto mašīnu. Bet man laika diezgan, varētu aizbraukt arī ar busu, vai vilcienu un tad ar taksīti nokļūt pie Tevis. Šī lieta ir jānokārto šīnī gadā, jo nākošgadā stāšos pie sava atmiņu un pieredzējumu uzrakstīšanas, ko atstāt bērniem un varbūt nodot arī archīvā. Liecinājuma beigās pieraksti arī to, kam un kad esi devis kādu liecinājumu par šo notikumu.

Tad nu, Valdi, gaidīšu no Tevis šo vēsturiski svarīgo liecinājumu.

Sirsnībā un draudzībā

Tavs Teodors Sīlis

Avots:

Okupācijas muzeja krājumi, OMF inv. Nr. 459/1–2.

AVOTOS UN LITERATŪRĀ VISBIEŽĀK SASTOPAMĀS KĻŪDAS UN
NEPRECIZITĀTES, APRAKSTOT UZBRUKUMU MASĻENKU SARDZEI
1940. GADA 15. JŪNIJĀ

(Pielikumā kļūdas un neprecizitātes sakārtotas hronoloģiskā secībā)

1.

Pirmās kļūdas sakarā ar uzbrukumiem Latvijas robežsargiem 1940. gada 15. jūnijā izplatīja Latvijas sūtnis PSRS Fricis Kociņš (1875–1941). 1940. gada 21. jūnijā uz pirmo sēdi sanāca okupācijas režīma sastādītais Latvijas Ministru kabinets („leļļu valdība“). Tajā pašā dienā Latvijas sūtnis PSRS F. Kociņš rakstīja okupācijas režīma ieceltajam Latvijas iekšlietu ministram Vilim Lācim (1904–1966) ziņojumu: „[...] *Augsti godājamais ministra kungs. Sakarā ar bij. Ārlietu ministra V. Muntera norādījumu š. g. 16. jūnijā pieprasīju pieņemšanu. Kad tai pašā dienā biju pie V. Molotova, informēju viņu par notikumu. V. Molotovs atbildēja: „Ja mūsējie būs vainīgi, mēs viņus bargi sodīsim.“ Līdz šim Ārlietu komisariāts mani vēl nav informējis par varbūtējiem viņa spertiem soļiem. Lūdzu neatteikt paziņot, vai tādi nav sekojuši no Padomju sūtņa Rīgā.*“

„Ja mūsējie būs vainīgi, mēs viņus bargi sodīsim“ – šāds teksts nav fiksēts F. Kociņa un V. Molotova sarunu laikā 16.–17. jūnijā ne padomju puses (pierakstīja Kozirevs), ne Latvijas puses oficiālajā pierakstā (Latvijas okupācija un aneksija / Sast. I. Grava-Kreituse, I. Feldmanis, J. Goldmanis, A. Stranga). Šajā ziņojumā ir lasāms arī šāds teksts: „[...] *aizvesti 2 sardzes priekšnieki, 9 sargi, 1 vietējā iedzīvotāja.*“ Šis F. Kociņa apgalvojums ir pretrunā ar Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona komandiera pulkvežleitnanta Oskara Jansona 1940. gada 19. jūnija ziņojumu Nr. A11-851 Robežsargu brigādes komandierim ģenerālim Ludvigam Bolšteiņam (1889–1940), kurā precīzi norādīts, ka gūstā aizvesti 10 Latvijas robežsargi. Šajā dokumentā gūstā aizvestās civilpersonas nav minētas. O. Jansona ziņojumu Robežsargu brigādes štābā saņēma 1940. gada 20. jūnijā, tāpēc 21. jūnijā F. Kociņam, rakstot šo ziņojumu jaunieceltajam Latvijas iekšlietu ministram, iepriekš minētais dokuments vēl nebija pieejams. Šodien nav iespējams konstatēt, kādā veidā F. Kociņa ziņojumā minētie fakti nākuši atklātībā un kurš pirmais šos datus ir norakstījis. Šie nepareizie dati un F. Kociņa izteikumi tika publicēti un pārpublicēti trimdas izdevumos. Latvijas sūtņa PSRS F. Kociņa ziņojums tika pievienots ģenerāļa L. Bolšteina vadītās izmeklēšanas komisijas lietai, un tas atrodas LVVA, 2574. f. (Ārlietu ministrijas Austrumu nodaļas fonds), 2. apr., 7082. l., 32. lp.

3. Abrenes bataljona 3. rotas komandieris kapteinis Kārlis Holanders (1892–1941), kas 1940. gada 15. jūnijā aizvietoja 3. Abrenes bataljona komandieri pulkvedi leitnantu Oskaru Jansonu, rakstīja dokumentu „*Saraksts 1940. gada 15. jūnijā nozudušiem 2. un 3. sardzes apkārtnes iedzīvotājiem, kurus pārveduši sev līdzī SPRS robežsargi pēc uzbrukuma minētām sardzēm.*“ Šis dokuments nav datēts. Sarakstā nosauktas 27 civilpersonas. (LVVA, 1373. f. (Iekšlietu ministrijas Robežsargu brigādes štāba fonds), 2. apr., 98. l., 102. lp. o.p.). Iespējams, ka tas pats cilvēks, kurš no F. Kociņa ziņojuma norakstīja nepareizo skaitli par aizvestajiem robežsargiem, lasīja arī šo kapteiņa K. Holandera izziņu. Sarakstā nosauktajām 27 personām

	<p>pieskaitīja 1 vietējo iedzīvotāju, kuru savā ziņojumā jaunieceltajam iekšlietu ministram Vilim Lācim minēja F. Kociņš. Tā trimdas publikācijās sāka figurēt aizvesto civilpersonu skaits – 28. Dažreiz kāds pieskaitīja vēl 10 personas, un tādējādi parādās arī skaitļi 37, 38. Vēsturnieks profesors E. Andersons (1920–1989) min 32 aizvestās civilpersonas. Šo skaitli viņš iegūst, 27 civilpersonām pieskaitot 5 robežsargus. Pēc uzbrukuma 2. un 3. sardzei no katras aizveda piecus robežsargus. E. Andersonam trimdā nebija pieejami oriģināldokumenti, un viņš nosauca skaitļus, kurus bija ieguvis atstāstā no citām personām. Vienā no atstāstiem tika minēts, ka pēc uzbrukuma Masļenkos gūstā saņemtas piecas personas.</p>	
2.	<p>Literatūrā rakstītais</p> <p>„1936. gada 26. martā robežsargus apvienoja atsevišķā karaspēka daļā – Robežsargu brigādē. Tās komandieri iecēla Valsts prezidents, bet pakļāva Iekšlietu ministram.“ (Andersons E. Latvijas bruņotie spēki. – Toronto: DV Centrālā valde, 1983. – 412. lpp.)</p>	<p>Pirmavotos konstatētais</p> <p>1. Pavēle 1935. gada 6. aprīlī Rīgā 1. paragr. Ar šo dienu valsts robežas apsargā karaspēka vienība – Robežsargu brigāde. Pamats Likums par valsts robežu apsardzību 1. p./ V.V. Nr. 75 – 1935. g./ 2. paragr. Ar Valsts Prezidenta š. g. 5. aprīļa 264. pavēli armijai un flotei esmu ieskaitīts aktīvajā karadienestā un iecelts par Robežsargu brigādes komandieri, un ar š. g. 6. aprīli uzņemos Robežsargu brigādes komandēšanu. <u>Robežsargu brigādes komandieris</u> L. Bolšteins (LVVA, 1373. f., 2. apr., 1176. l., 22. lp.)</p>
3.	<p>„Uzbrucēji nošāva robežsargu [..] Timušku [..].“ (Andersons E. Latvijas vēsture. 1920–1940: Ārpolitika. – 2. sēj. – Stokholma: Daugava, 1984. – 430. lpp.)</p>	<p>Nošāva robežsargu Pēteri Cimošku. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 93. lp.)</p>
4.	<p>„[..] uzbrucēji iebruka robežsarga Krastiņa mājā un smagi ievainoja Krastiņa sievu un kādu robežsargu.“ (Turpat.)</p>	<p>Uzbrucēji iebruka Žaņa Krieviņa mājā un smagi ievainoja Krieviņa sievu Lidiju Jūliju, kā arī ievainoja pašu Žani Krieviņu. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 25. lp., 25. lp. o. p.)</p>

5.

„[...] 11 robežsargus, 32 civiliedzīvotājus pēc pastrādātā „varoņdarba“ padomju karaspēks aizveda uz kādu kolhozu 1 km no Latvijas robežas.“ (Turpat.)

Kā ķīlniekus aizveda 10 robežsargus un 27 civilpersonas. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98., 102. lp., 102. lp. o. p.)

6.

„Pāris latviešu karavīru, varbūt no 7. Siguldas kājnieku pulka, šīs grāmatas autoram 1945. gadā apliecināja, ka viņu vienība, kas atradusies priekšējās aizsardzības pozīcijās, nebija savlaicīgi saņēmusi padošanās un sadarbības pavēli, īslaicīgi bija pretojusies padomju karaspēkam Latgales pierobežā.“ (Turpat – 448. lpp.)

Vistuvāk Latvijas-PSRS robežai Abrenes apriņķī atradās 7. Siguldas kājnieku 3. bataljons. Tas bija dislocēts Viļakā. Atcelto pretošanās pavēli padomju karaspēkam nepildīja 3. Abrenes bataljona 2. rotas komandieris kapt. R. Grīslis. Tā kā padomju karaspēks apgāja R. Grīšļa vadībā sagatavotās aizsardzības pozīcijas, tad Abrenes apriņķa teritorijā pret okupācijas karaspēku netika raidīts neviens šāviens (LVA, 1986. f., 2. apr., 54., 55. lp.). Pretošanās šāvieni neatskanēja arī 2. Zilupes un 1. Dagdas bataljonos.

7.

„During the same morning of June 14, in an unprovoked attack, Soviet troops overran a Latvian border guard post on the Russian frontier. Several people were killed, including a 14-year old boy who ran from the post carrying his father's decorations from the Latvian War of National Liberation. The attackers abducted post personnel as well as civilians from the vicinity.“ (Tā paša 14. jūnija rītā neprovocētā uzbrukumā padomju karaspēks ieņēma Latvijas robežposteni ar Krieviju. Vairāki cilvēki tika nogalināti, ieskaitot 14 gadus vecu zēnu, kas skrēja no posteņa, nesot tēva Atbrīvošanās cīņu apbalvojumus. Uzbrucēji saņēma gūstā robežposteņa personālu un civiliedzīvotājus no tuvākās apkārtnes.) (Streips L. (publicists trimdā, ASV). The Seizure and Destruction of Latvia by

1. Uzbrukums Latvijas robežsardzēm notika 15. jūnijā.

2. Četrpadsmitgadīgais Volde-mārs Puriņš (1926–1940) sava tēva apbalvojumus no degošās mājas nenesa. Viņa tēvs F. Puriņš apbalvojumus vienmēr nēsāja pie formas tērpa un to uzvilka, kad devās prom no dienesta vietas. Formas tērps ar apbalvojumiem (noteicošā loma bija Lāčplēša Kara ordenim) daudzas reizes palīdzēja F. Puriņam sabiedriskās vietās izkulties no nepatīkšanām, kurās viņš bija iekļuvis, lietojot alkoholu. (LVVA, 5488. f. (Robežapsardzības brigādes personīgo lietu kolekcija), 1. apr., 3235. l., 63. lp., 63. lp. o.p.) Sašautais V. Puriņš pirmajam aculieciniekam J. Locānam neko neteica par tēva apbalvojumiem. Plkst. 6.00 ievainotajam Voldemāram medicīnisko palīdzību sniedza Abrenes feldše-

7.	the Soviet Union // Latvia. – ASV, 1984. – 182. lpp.)	ris Antons Ostrovskis. Arī viņam Voldemārs nestāstīja par tēva apbalvojumu izglābšanu. Ģenerāļa L. Bolšteina izmeklēšanas protokolos nav minēts par izglābtajiem Fridriha Puriņa apbalvojumiem. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l.)
8.	„Jau 16. jūnijā rītā bruņotās padomju vienības, pārkāpušas Latvijas robežu Abrenes rajona Masļenkos, nodedzināja robežsargu mītni. Pēc iebrucēju aiziešanas tur atrada divu robežsargu un sievietes līķi. [...] Vienlaikus bija pazuduši 11 latviešu robežsargi.“ (Dekšenieks I. (žurnālists, starptautisko ziņu komentētājs TV PSRS okupācijas laikā Latvijā). Vasarā pirms pusgadsimta // Kurzemnieks. – 1990. – 19. jūn.)	Bruņotās padomju vienības iebrukums Masļenkos notika 1940. gada 15. jūnijā. Tobrīd tas bija Abrenes apriņķis. Pēc iebrucēju aiziešanas tur atrada trīs noslepkavotus Latvijas robežsargus. Uz PSRS gūstā aizveda 10 Latvijas robežsargus. Padomju laika starptautiskais komentētājs Imants Dekšenieks bieži uzstājās TV „Globusā“. Iespējams, ka viņam nebija tiesību ielūkoties Latvijas PSR CVVA specfondos, bet viņam bija pieejama trimdā izdotā periodika un grāmatas. Skaidri redzams, ka šajā publikācijā informāciju viņš smēlies tieši no trimdas avotiem.
9.	„Pazuduši (!?) ir 11 robežsargi un vairāki turienes iedzīvotāji.“ (Vanagu Kārlis (pseidonīms, publicists trimdā). Piemirstais noziegums // Austrālijas Latvietis. – 1990. – 13. jūn.)	Gūstā uz Padomju Savienību tika aizvesti 10 robežsargi. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 93. lp.)
10.	„[...] V. Grīnvalds piektdienas, 14. jūnija vakarā, saņēmis no Lazdiņa nakts paroli, to paziņoja posteņiem Maizītim un Timuškam.“ (Turpat.)	Robežsargi Maizītis un Timuška 3. Abrenes bataljonā nedienēja (LVVA, 5488. f., 1. apr., l. – 4956. l.). 2. sardzes priekšnieka v. i. V. Grīnvalds ar paroli slēpnī norīkoja P. Cimošku. Par gaitnieku norīkoja J. Macīti. Sardzes žurnāls sadega ugunsgrēkā. Ģenerāļa L. Bolšteina vadītā izmeklēšanas komisija, apskatot nošauto un daļēji apdegušo robežsarga J. Macīša līķi, konstatēja, ka viņam kājās bijuši garie zvejnieka zābaki.

		<p>J. Macītis bija pārkāpis dienesta reglamentu. Kā gaitnieks, patrulējot gar robežupi, bija nelikumīgi nodarbojies ar nakts zveju Ludzas upē. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 17. lp.)</p>
11.	<p>„[...] sarga Krūmiņa un ģimenes apdzīvotajā mājiņā eksplodējušas divas rokasgranātas.“ (Turpat.)</p>	<p>Otra atsevišķa mājiņa kordonā neatradās. Sargs Krūmiņš 2. sardzē nedienēja. Atsevišķā mājiņā dzīvoja robežsargs Žanis Krieviņš ar ģimeni. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 26. lp.)</p>
12.	<p>„[...] tad sūtnis F. Kociņš V. Molotovam piemin vakar notikušo uzbrukumu Masļenkos (sūtņa 21. jūnija ziņojums Nr. 15-1912 ārlietu ministram Rīgā). V. Molotovs atcērt: „Ja vainīgi būs mūsējie, mēs viņus bargi sodīsim.“ (Turpat.)</p>	<p>PSRS ārlietu tautas komisāra V. Molotova un Latvijas sūtņa Padomju Savienībā F. Kociņa sarunu pierakstā, ko veica S. Kozirevs, Padomju Savienības presē šāda V. Molotova izteiciena nav. Arī Latvijas sūtņa Padomju Savienībā F. Kociņa sarunas pierakstā šāda V. Molotova izteiciena nav. (Latvijas okupācija un aneksija. 1939–1940 / Sast. I. Grava-Kreituse, I. Feldmanis, J. Goldmanis, A. Stranga. – Rīga, 1995. – 338. lpp., dok. Nr. 142.)</p>
13.	<p>„Visus šos drūmos gadus mēs domājam mirušu esam robežsargu virsnieka Puriņa sievu Hermīni. Akcijas dalībniece Līga Baiže-Kadaka atklāja šo vēsturisko faktu – notikumu aculieciniece H. Puriņa bija pasludināta par nogalinātu, tomēr... Hermīne Puriņa, dzimusi Baiže, izglābās un visus šos gadus dzīvoja tēva mājās. [...] Abrenē pie kapu vārtiem aug liels, skaists ozols. Jādomā, mūsu senču stādīts. Pie šī ozola notika neliels aizlūgums par tiem, kurus 1940. gada jūnijā uz kapiem izvadīja no Abrenes Aizsargu nama.“ (Lāce P. (sabiedriska darbiniece, publiciste). Svēts brīdis Masļenkos // Rīgas Balss. – 1990. – 3. sept.)</p>	<p>Hermīne Puriņa, dzimusi Kalniņa, tika nošauta Masļenkos. Viņas vīrs bija virsnieka vietnieks Fridrihs Puriņš. (LVVA, 5488. f., 2. apr., 7082. l., 20. lp., 20. lp. o.p.; 1. apr., 3235., 3236. l.) Abrenes pilsētā atradās pareizticīgo kapi. Nošautos – Hermīni Puriņu, dēlu Volde māru Puriņu, robežsargu Pēteri Cimošku – apglabāja jaunizveidotajos, apvienotajos luterāņu un katoļu kapos netālu no Abrenes pilsētas, Balastnīcas kalnā, Purvmalas pagasta teritorijā. Šodien šie kapi ir izdemolēti un pamesti. Nošautos izvadīja no jaunuzceltās luterāņu baznīcas Abrenē. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 93. lp. o. p.)</p>

<p>14.</p>	<p>„Kaut gan pareizāk būtu atcerēties gan 14. jūniju, kad PSRS uzsāk totālu jūras un gaisa blokādi ap un pār Baltiju. [...] Tad pulksten 14 divas padomju Baltijas flotes lidmašīnas SB-2 uzbrūk no Tallinas izlidojuša galīgi nevainīgajai somu pasažieru lidmašīnai Ju-52 „Kalev“ ar deviņiem cilvēkiem un lidmašīna tiek notriekta jūrā, no tās uzpeldējošos dokumentus pievāca padomju zemūdene III-303.“ (Pētersons A. (bijušais Padomju armijas militārvēsturnieks). Kauja uz Latvijas robežas // Neatkarīgā Cīņa. – 1991. – 15. jūn.)</p>	<p>Vispārēja Baltijas telpas blokāde sākās 1940. gada 9. jūnijā, kad PSRS tautas aizsardzības komisārs Padomju Savienības maršals G. Timošenko un Sarkanās armijas ģenerālā štāba priekšnieks, Padomju Savienības maršals B. Šapošņikovs parakstīja slepenu direktīvu Nr. 02622. (Atmata. – 1994, 12.–18. apr. – Nr. 14./58.) Vietā, kur jūrā iekrita notriektā lidmašīna „Kalev“ (Ju-52), uzpeldēja padomju zemūdene III-301. (ERA, 527. f., 1. apr., 386. l., 16. lp., 16. lp. o. p.)</p>
<p>15.</p>	<p>„Un tad ar varu robežai pāri tiek aizdzīti 11 robežsargi un 28 civiliedzīvotāji.“ (Turpat.)</p>	<p>Kā ķīlnieki no Latvijas tika paņemti 10 Latvijas robežsargi un 27 civilpersonas. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 98. l., 102. lp., 102. lp. o. p.)</p>
<p>16.</p>	<p>„Krita arī sardzes priekšnieka sieva Hermīne Puriņa, par kuru vēl tagad Latvijas pierobežā dzīvo nostāsti, kā šī varonīgā sieviete līdz galam atšaudījusies ar vīra patšauteni.“ (Turpat.)</p>	<p>Latvijas robežsargiem uz Latvijas–PSRS robežas personīgi iegādātu patšauteņu nebija. Arī 1. rotas 2. sardzes bruņojumā patšauteņu nebija. 3. Abrenes bataljona 1. rotas bruņojumā bija viena angļu tipa patšautene „Lewis“, un tā atradās 1. rotas štābā Augšpilī. „Lewis“ tipa patšautene svēra apmēram 12 kg, un sievietei fiziski bija grūti šaut ar šo ieroci. Patšautene bija arī kaujai jāsagatavo. Padomju specvienību uzbrukums bija pēkšņs. Koka ēka tika cauršauta tā, ka pat iekšpusē nevarēja pārvietoties. (Grīnvalds V. Iebrukums Mašlenkos // Daugavas Vanagu Mēnešraksts. – 1979. – Nr. 2. – 15., 16. lpp.)</p>

17.

„Man vienīgajam rotā bija personīgais motocikls, un saņēmu uzdevumu doties uz robežu postenim.“ (Grants O. (bijušais Latvijas robežsargs). Neaizmirstamie traģiskie notikumi // Saldus Zeme. – 1992. – 13. jūn.)

18.

„Dabiski, ka 16. jūnijā Latvijas sūtnis Maskavā F. Kociņš valdības uzdevumā pieprasa pieņemšanu PSRS Ārlietu komisariātā. Un tikai pēc vairākkārtēja pieprasījuma viņu pieņem Molotovs, un Molotova vienīgā atbilde ir: „Ja mūsējie būs vainīgi, mēs viņus bargi sodīsim.““ (Turpat.)

19.

„Esmu pirmais 1940. gada 14.–15. jūnija nakts aculiecinieks uz robežas Masļenkos un Šmaiļos uz Latvijas–PSRS robežas“. (Grants O. Es redzēju šos baigos notikumus // Saldus Zeme. – 1989. – 18. jūl. – 3. lpp.)

20.

„Naktī uz 1940. gada 15. jūniju, kad krievu tanki jau ienāca Lietuvā, robežsargu mītnēm Masļenkos un Šmaiļos Abrenes apriņķī uzbruka ap 80 sarkanarmiešu. Masļenku robežsargu mītne, kurā bija iesvietas granātas, otrā rītā atrasta

3. Abrenes bataljona 1. rotā motocikli bija sargam Robertam Goldbergam, sardzes priekšniekam Jānim Blakšeniekam u. c. (OM krājumi, Roberta Goldberga liecības audioieraksts.)

Latvijas sūtnim Maskavā F. Kociņam nav vairākkārt jālūdz pieņemšana pie Molotova. Molotovs pats viņu 16. jūnija dienā un naktī izsauca trīs reizes. PSRS ārlietu tautas komisāra V. Molotova un Latvijas sūtņa Padomju Savienībā F. Kociņa sarunu pierakstā, kuru rakstīja S. Kozirevs (krievu valodā), šāda Molotova teiciena nav. Arī Latvijas sūtņa F. Kociņa un V. Molotova sarunu pierakstā (latviešu valodā) šāda V. Molotova izteiciena nav. (Latvijas okupācija un aneksija. 1939–1940 / Sast. I. Grava-Kreituse, I. Feldmanis, J. Goldmanis, A. Stranga. – Rīga, 1995. – 348. lpp., dok. Nr. 147.)

Pirmais šā notikuma aculiecinieks ir 1. rotas 2. sardzes robežsargs Valdis Grīnvalds, kurš piedalījās aizstāvēšanās kaujā pret padomju robežsargiem. Pirmais liecinieks, kurš pēc tam sniedza savu liecību ģen. L. Bolšteina izmeklēšanas komisijā, bija sargs J. Locāns. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 5. lp., 5. lp. o. p., 6. lp., 6. lp. o. p.)

Sardzei Masļenkos (1. rotas 2. sardze) uzbruka 25 NKVD kaujinieki. Šo skaitli nosauca ievainotais Voldemārs Puriņš. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 8. lp.) Sardzei Šmaiļos (1. rotas 3. sardze) uzbruka apmēram 25 NKVD

krāsmatās, turpat gulējuši divu robežsargu un sievietes līķi. Vēl kāda sieviete un zēns smagi ievainoti. Kā noskaidrojās, latviešu robežsargi varonīgi aizstāvējušies. Pie patšautenes ķērusies pat sardzes priekšnieka sieva Hermīne Puriņa, taču beigušās patronas, viņa izskrējusi pagalmā un tikusi nošauta. To, patvēries blakus mājas bēniņos, redzējis viņas ievainotais dēlēns, kurš vēlāk nomira Rēzeknes slimnīcā. Ugunsgrēku atsteigušies dzēst robežsargi no kaimiņu mītnes un vietējie iedzīvotāji, bet tos – pavisam 11 robežsargus un 28 civilpersonas – sarkanarmieši aplenkuši un aizveduši pāri robežai. (Šmits U. (žurnālists). Ģenerālis, kurš nepadevās // Lauku Avīze. – 1995. – 21. jūn.)

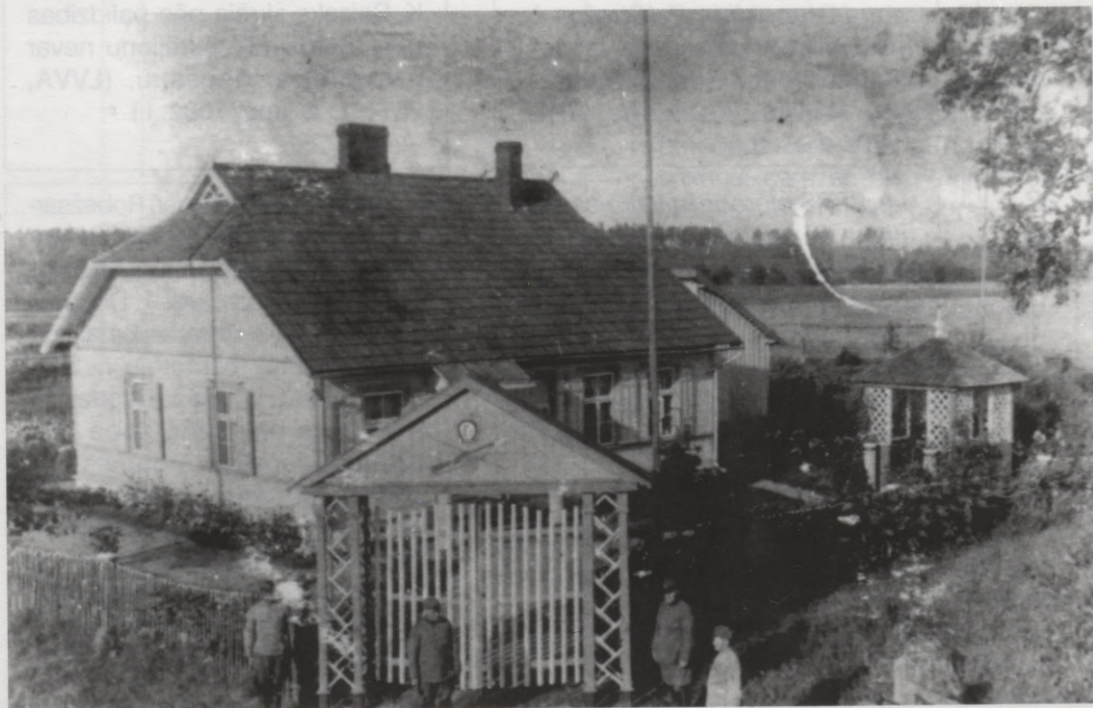
kaujnieki. Šo skaitli nosauca gūstā aizvestā ķīlniece Izolda Smukalne (Brence). (OMF, Izoldas Brences liecības audioieraksts) 2. sardzes ēka Masļenkos krāsmatās pārvērtās stundas laikā. To degošu vēl redzēja robežsargs Jānis Locāns. (LVVA, 2574.f., 2. apr., 7082. l., 5. lp. o. p.) Smagi ievainota tika Jūlija Krieviņš, robežsarga Žaņa Krieviņa sieva. Viegļus ievainojumus guva viņu dēls Arturs Krieviņš, kurš kopā ar tēvu tika aizvests gūstā. (LVVA, 5488. f., 1. apr., 2000. l., 81. lp., 81. lp. o. p., 82. lp.) 3. Abrenes bataljona 1. rotas bruņojumā bija viena angļu tipa patšautene „Lewis“, un tā atradās 1. rotas štābā Augšpilī. „Lewis“ tipa patšautene svēra apmēram 12 kg, un sievietei fiziski bija grūti ar to šaut; turklāt patšautene kaujai bija jāsaģatavo. Padomju specvienību uzbrukums bija pēkšņs. Koka ēka tika cauršauta tā, ka pat iekšpusē nevarēja pārvietoties. Bēgot no degošās sardzes ēkas, Voldemārs Puriņš patvērumu meklēja pagalmā sakrautajā malkas grēdā. 2. sardzē (kordona teritorijā) atradās trīs celtnes: sardzes ēka, saimniecības ēka un produktu pagrabs pašā upes krastā. Uzbrukuma brīdī tika aizdedzināta sardzes ēka, saimniecības ēka un ārpus kordona robežas D. Maslovam piederošā ēka, kur sardzes priekšnieks F. Puriņš sev bija iekārtojis kokamatniecības darbnīcu. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 5. lp. o. p.) Tuvākā apkārtnē aiz kordona robežas, no kurienes varēja redzēt abas degošās 2. sardzes ēkas, bija zemnieka D. Maslova privātmāja un robežsarga Žaņa Krieviņa mājiņa (dienesta dzīvok-

		<p>lis). Uzbrukuma brīdī par ķīlniekiem tika saņemta visa Maslovu ģimene. Kamēr norisa uzbrukums 2. sardzei, D. Maslova mājas apkaimē uzturējās uzbrucēji. D. Maslova dzīvojamā māja netika nodezināta. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 6. lp.) Žaņa Krieviņa mājiņā tika iemestas divas rokasgranātas. Uzbrukuma brīdī abās minētajās ēkās patvērumu rast nebija iespējams. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 25. lp.) Pie 2. sardzes (Masļenku kordona) tika saģūstīti un par ķīlniekiem aizvesti pieci robežsargi, otruš piecus saņēma ģūstā 3. sardzē Šmailos. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., 10. lp. o. p.)</p>
21.	<p>„Naktī no 1940. gada 13. uz 14. jūniju padomju karaspēka vienības uzbruka Latvijas robežsardzei Masļenkos, iemetot ēkā rokasgranātas un šaujot uz bēgošiem robežsargiem un viņu ģimenes locekļiem.“ (Streips L. (publicists). Latvija un latvieši 20. gadsimtā / Red. J. Goldmans. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. – 23. lpp.)</p>	<p>Uzbrukums Masļenku sardzei notika 1940. gada 15. jūnijā. Neviens robežsargs nebēga, bet pieņēma kauju. Pēc sardzes priekšnieka vietas izpildītāja Valda Grīnvalda pavēles robežsargs K. Beizaks skrēja pēc palīdzības uz 1. sardzi. Šo skrējieni nevar uzskatīt par bēgšanu. (LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l.)</p>
22.	<p>„PSRS pierobežā katrā sardzē bija 1 patšautene, katrā vadā 1 ložmetējs; pavisam kopā bija 32 ložmetēji un 109 patšautenes.“ (Robežapsardzība // Latvijas Brīvības cīņas 1918–1920. Enciklopēdija / Atb. red. I. Pētersone. – Rīga: Preses nams, 1999. – 250. lpp.)</p>	<p>1940. gada 1. janvārī Robežsargu brigādē 3 bataljonos uz austrumu robežas sargājamās joslas bija novietotas 98 sardzes. 1. Dagdas, 2. Zilupes un 3. Abrenes bataljonu apbruņojumā ložmetēju nebija. 1941. gada 1. janvārī 1. Dagdas un 2. Zilupes bataljonā kopā bija 53 patšautenes. 3. Abrenes bataljona 1940. gada 1. janvārī ieroču un munīcijas atskaite arhīvā neatrodas. Rēķinot vidējo skaitli no 1. Dagdas un 2. Zilupes bataljona, tur bruņojumā varēja būt 25 patšautenes. (LVVA, 1373. f., 2. apr., 2207. l., 4. lp.)</p>

ROBEŽKORDONI UZ LATVIJAS AUSTRUMU ROBEŽAS

100. 101. 102. 103.

(Foto no Okupācijas muzeja krājumiem)

Fotogrāfiju pirmpublicējumi:

11., 13., 15., 16., 21., 26., 27., 28., 30., 34., 35., 43., 45., 55., 60., 61., 62., 66. (augšējais attēls), 67. (augšējais attēls), 71., 72., 73., 78., 81., 87., 91., 93., 100., 101., 109., 111., 113., 117., 121., 122., 123., 124. (abi attēli), 125., 127., 131., 133., 137., 142., 143., 145., 146., 147., 148., 152., 157., 159., 164. (abi attēli), 165. (abi attēli), 167., 172., 175., 176., 181., 184., 185., 187., 197., 201., 204. (abi attēli), 205. (abi attēli), 207., 215., 216., 218., 220., 221., 223. (abi attēli), 225. (abi attēli), 226., 227., 228., 229., 230., 231. (visi attēli), 232., 234., 235., 236., 237., 238., 239., 240. (abi attēli), 241., 242., 243., 244., 245., 246., 247. (abi attēli), 248., 249., 250., 251., 252., 254., 288. (abi attēli), 289. (abi attēli), 291.

Dokumentu pirmpublicējumi:

255., 257., 261., 263., 265., 266., 267., 268., 269., 270., 271.–273., 274., 275., 276.–278.

AUTOBIOGRĀFIJA

Esmu dzimis 1939. gada 8. jūnijā Daugavpils Kara slimnīcā Latvijas Armijas virsnieka un medmāsas ģimenē.

1941. gada 14. jūnijs ir liktenīgs datums manai dzimtai. Šajā dienā Latvijas Armijas vasaras Litenē bojā iet tēvs Feldmanis. Šajā Jelgavas apriņķa Ele-Strūgām izved mani, māti Annu un Mariju.

Šodien, lasot mināllietu, redzams, vusi pavēli iznīcināt. Tā kā māte atradās nājumā, tad meklētajā Daugavpilī mūs

Kā noskaidro-
vagonā Jelgavas
nijā, tad māte, es un
paņemti neatrastā

14. jūniju var
dienu, kad esmu
reizi. Tikuši ārā no
mani parkā pie
jas nofotografēja, pēc
braucām uz Liepāju
mies pie tēva radiem.

1947. gadā

104.

Vārmes pamatskolā. 1959. gadā beidzu Irlavas vidusskolu, 1960. gadā mācījos Liepājas Pedagoģiskajā institūtā. No 1961. līdz 1965. gadam – režisora palīgs Liepājas teātrī. No 1965. līdz 1995. gadam – Latvijas Televīzijas, „Telefilma-Rīga“ kinodokumentālists. 1973. gadā beidzis Ļeņingradas Valsts teātra un mūzikas un kinematogrāfijas institūta mākslas filmas režisoru nodaļu. Kopš 1995. gada strādāju Okupācijas muzejā.

no metnē
Fridrichs
dienā no
jas pagasta
māsu Ritu,
vecomāti

tēva NKVD kri-
ka čeka ir de-
māti un mani.
dekrēta atvaļi-
dzīvesvietā
neatrada.

jās deportēto
stacijā 14. jū-
māsa bijām
vecātēva vietā.
uzskatīt par
piedzimis trešo
vagona, māte
Jelgavas staci-
tam visi trīs aiz-
un noslēpā-

sāku mācīties

Andrejs Edvīns Feldmanis

Personu Rādītājs

- Abrickis Jēzups 62, 330, 345 194, 285, 328, 330, 345
 69, 90, 104, 130, 234, 337, 338
 Agrums Aleksandrs 86
 Akmentiņš Roberts 161
 Aļeksejenko 183, 185
 Aļeksejevičs Jegors 173
 Aleksandrovš Andrejs 174, 176, 183, 347
 Aleksandrovš Ivans 171
 Alksnis Donāts 86
 Alksnis Emīls 23
 Alksnīte Marga 152, 348
 Alsiņš Arturs 179
 Andersons Edgars 24, 64, 199, 280, 332
 Andrejenko 185
 Andrejeva Tatjana 60, 328, 345
 Andrejevs Viktors 125, 347
 Anšmits 173
 Anteils Henrijs 317
 Artickis Vasilijš 28, 29, 179
 Avotiņš 234
 Avotiņš Jānis 271

 Āboliņš 34, 344
 Āriņš Alberts 143, 330, 345, 348
 Āviks Juhans 95

 Bagrads 33
 Bagrads Jānis 140
 Baiže-Kadaka Līga 283
 Balalaevs P. 170
 Balodis J. 197
 Baranovskis Dominiks 29, 121
 Barviķš Jānis 46, 60, 62, 76, 150, 194, 285, 328, 330, 345
 Bedzinašvili Šio 52, 320
 Bečš Ignats 148, 348
 Beklešovs Boriss 141
 Beķeris A. 83
 Beķeris K. 19
 Beiko 210
 Beizaks Harijs 124, 347
 Beizaks Kārlis 46, 61, 64, 65, 66, 111, 123, 124, 203, 217, 257, 287, 328, 330, 332, 333, 334, 335, 345, 347
 Beļsons 171
 Bergs E. 203
 Berģis Jānis 89
 Berķis Krišjānis 145
 Bernsdorfs 216
 Bettingera Marra 51, 317
 Bezuglijs 183
 Bērziņš 146
 Bērziņš Alfrēds 201
 Bērziņš Jānis 139, 251
 Bērziņš Kārlis 33, 90
 Bērziņš Pēteris 201
 Bētere Aleksandra 103
 Bētere Eduards 77, 79, 103
 Bokums Visvaldis 249, 351
 Bormanis Jānis 30, 205, 349
 Bīlenšteins A. 192
 Birstiņš 170
 Birze Jānis 207
 Bite Jānis 231
 Biteriņš Kristaps 123, 347
 Blakšenieks Jadviga 60, 328, 345
 Blakšenieks Jānis 46, 60, 62, 76, 150, 194, 285, 328, 330, 345
 Bļinova Anna 178
 Bļinovs Michails 177, 178
 Bokta Konstantīns 75, 140
 Bokums Visvaldis 249
 Bolšteins Ludvigs 14, 15, 18, 23, 30, 32, 72, 84, 89, 99, 100, 102, 104, 108, 111, 142, 145, 149, 195, 203, 204, 205, 279, 280, 282, 285, 301, 302, 343, 349, 350
 Bormanis Jānis 30, 205, 343
 Bredermanis Arvīds 185
 Brence Izolda 64, 153, 207, 332
 Brencis E. 112
 Bruže Pēteris 83
 Burba Marija 252
 Bušs Pēteris 205, 349
 Burkēvica Emīlija Irma 13, 343
 Burkēvics Kārlis 13, 27, 343
 Buteris J. 46

 Cārs O. 217
 Ceicans Bronislava 32
 Ceicans Julians 32
 Celmiņš Fricis 30, 195, 344
 Cēbergs Ludvigs 83
 Cimmermanis 271
 Cimoška Aivars 61, 226, 329, 245, 250
 Cimoška Pēteris 46, 61, 62, 64, 65, 123, 135, 203, 225,

- 280, 282, 283, 329,
330, 332, 333, 334,
345, 350
- Ciomnis Jadviga 234
- Cīrule Irma 272
- Cīrulis J. 26
- Coellers 51, 317
- Čičajevs Ivans 41
- Čoders Jānis 89
- Čubukova Ņina 76, 178
- Čubukovs Dmitrijs 178
- Čubukovs Mihails
178, 179
- Čubukovs Pēteris
169, 172, 173, 178
- Dailidē B. 95
- Dankers Oskars 254
- Darmakovs Domeniks
144, 150, 151
- Dauge Skaidrīte 27
- Dekšinieks R. 45, 282
- Dimitrijevs Ivans 90
- Dimitrijevs Pāvels 90
- Dinbergs Anatols 201
- Dragons Marianna 244
- Driņģis Anna
103, 240, 350
- Driņģis Staņislavs
57, 62, 75, 78, 104,
240, 241, 325, 350
- Driņģis Vincents 62, 330
- Dubovickis 69
- Duka Jānis 72, 91, 141
- Duncis Roberts 244
- Dutheila Beāte 51
- Dzenis Zigrīda 271
- Dzintars 271
- Egle Eižens 159
- Enģelis Voldemārs 242
- Etiks Jūlija
227, 229, 328, 345
- Ersts Ludvigs 147, 347
- Ešmits Kārlis 121
- Ezerkalns Oskars 169
- Ērniņš Roberts
24, 182, 349
- Feldmane Rita 5, 291
- Feldmanis Andrejs Edvīns
7, 45, 114, 125, 207,
291, 301, 311, 314,
317, 335, 344, 345,
346, 347, 348, 349,
350, 351
- Feldmanis Fridrihs
5, 291, 314
- Feldmanis Inesis
279, 283, 285
- Freimanis K. 32
- Fridrihs J. 35, 344
- Frolova Vera 140
- Frolovs Jānis 140
- Galviņš 170
- Gailis Ausma 103, 129
- Gailis Ārijs
103, 151, 243
- Gailis Fricis Osvalds
77, 78, 104, 129,
242, 243
- Gailis Natālija
103, 200, 243
- Gailītis Voldemārs
83, 84, 195, 196
- Gaļeckis Jānis 121
- Gēbelss Jozefs 96
- Gegers 152
- Gelvenovska Eleonora 250
- Gislers Nikolajs
160, 173, 174, 177,
178, 179, 180
- Goldbergs Kristaps 122
- Goldbergs Roberts
62, 70, 71, 75, 99,
101, 122, 123, 148,
170, 177, 207, 230,
285, 330, 332, 340,
341, 345, 346, 347,
349
- Goldmanis J.
279, 283, 285
- Grants Oļģerts
101, 102, 151, 152,
153, 187, 207
- Grantskalns Atis
201, 202, 349
- Grīnbergs Teodors
248, 350
- Grīnfelds Krišs
121, 141, 144, 145,
146, 147, 148, 151,
347
- Grīnhofa Luīza 237
- Grīnvalds Valdis
46, 60, 61, 62,
64, 65, 67, 90, 104,
123, 133, 135, 149,
150, 202, 203, 208,
221, 282, 287, 328,
330, 332, 333, 335,
345
- Grīnvalds Voldemārs 102
- Grīse Anita 125, 347
- Grīse Zenta 125, 347
- Grīslis Rūdolfs
31, 121, 150, 151,
199, 216, 281, 346
- Grīvāns Hugo 122
- Grīvmeistars Marija 224
- Gromovs Grigorijs 33
- Grosberģis Olga 240
- Gulajeva 185
- Gulbis Vilis 15, 343
- Halders Francis
161, 163, 348

- Heisters J. 46
 Henkūzens J. 100
 Hermanis Fricis
     62, 146, 150, 330, 347
 Hintenbergs Emīlija 343
 Hitlers Ādolfs 179
 Hohlačovs Aleksandrs
     71, 76, 91, 152, 237,
     238, 340, 341, 346, 350
 Hohlačova Ņina 237, 350
 Hohlačova Valda 237
 Hohlovs Pēteris 52, 320
 Holanders Alfrēds 223
 Holanders Cecīlija 223
 Holanders Kārlis
     34, 46, 71, 72, 91, 99,
     133, 134, 135, 223,
     279, 280, 340, 341,
     342, 344, 345, 346,
     350
 Holanders Reinholds 223
 Holanders Uldis 223
 Hubels Ed. 95

 Iljins Grigorijš 177
 Iljins Pāvels 140
 Iljins Stepans 140
 Imoberstegs Ksenija
     146, 147, 347
 Indriksons Z. 248
 Inečkins 210
 Isakovs I. 40
 Ivanovs Aleksandrs 103
 Ivanovs Jānis 103
 Ivanovs Fjodors 177, 179

 Jakovļevs Gavrils 179
 Jakovļevs Ivans 177
 Jakovļevs Vasilijs 177
 Jankovska Jadviga 140
 Jansons Oskars
     17, 31, 35, 39, 46, 62,
     71, 84, 129, 134, 141,
     175, 176, 194, 196,
     279, 332, 340, 344
 Jaunozoliņš Eduards 15
 Jākobsons J. 146, 147
 Jegorova Marija 174, 161
 Jegorovs Aleksandrs 153
 Jegorovs Jānis 153
 Jeļisejevs Ilja 174
 Jekste Alberts 201
 Jevsikova Lidija 142
 Josts Jānis
     62, 141, 142, 143,
     144, 150, 153, 196,
     330, 345, 347
 Josts Lidija 143
 Juraševskis P. 17

 Kalacis Kārlis 146, 208
 Kalmuste 163
 Kalnavārņa A.
     135, 141, 144, 151,
     152, 196
 Kalniņa Hermīne 336
 Kalniņš Eduards
     60, 68, 229, 328, 337,
     345, 350
 Kalniņš Erika Herta
     60, 68, 328, 337, 345
 Kalniņš Kārlis 231, 350
 Kalniņš Mārtiņš 17, 221
 Kalniņš Tatjana 60, 328,
     345
 Kalniņš Teodors 51, 317
 Kalniņš Voldemārs
     33, 89, 205, 343, 349
 Kalns Ādolfs 146
 Kalve Jāzeps 26, 34
 Kanariss Vilhelms (*Canaris*)
     163
 Kancītis Aija Irēne 222
 Kancītis Fricis Alfrēds
     46, 75, 76, 78, 90, 104,
     202, 222
 Kancītis Indulis 210
 Kartupels Tenis 242
 Kaupužs Dominiks 33
 Kaupužs Jevgēnijs 33
 Kaziņš N. 129, 146
 Kazunovs 52, 320
 Kažmers Pēteris 163
 Kerno Māts 51, 317
 Kerstens Č. Dž.
     200, 201, 202
 Kimerāls Antons 33, 35
 Kintigs T. 95
 Kiors Antons 100, 246
 Kreituse-Grava Ilga
     279, 283, 285
 Kirilovs Ivans 179
 Kirkuma Erna 147
 Kivlinieks 350
 Klārs 116
 Klincāns J. 34
 Kļava Ilgvars 5
 Kļaviņš I. 219
 Koce Ulrihs 91, 162
 Kociņš Fricis
     119, 198, 200, 279,
     280, 283, 285
 Komisarovs 210, 211
 Konkvests Roberts 197
 Kononovs Jānis
     69, 70, 338, 339
 Kononovs Pēteris 70, 339
 Konstantinovs Aleksandrs
     77
 Korņiļevs 141
 Kotts Metjū 7
 Kozirevs S. 285
 Krasovskis Ekaterina Marija
     252
 Krasovskis Jānis
     141, 145, 148, 149,
     251, 252
 Krasovskis Miķelis 252
 Krasovskis Voldemārs 252
 Krastiņš 250
 Kraucis Vilis
     69, 76, 77, 78, 90,
     104, 241, 337, 338
 Krieviņš Žanis
     59, 61, 62, 64, 65,
     68, 104, 132, 134,

- 135, 175, 227, 228,
229, 280, 283, 327,
328, 330, 332, 333,
334, 337, 338, 345,
347, 350
- Krieviņš Jānis Arturs
60, 68, 103, 227, 228,
229, 286, 328, 337,
345, 350
- Krieviņš Lidija Jūlija
60, 68, 69, 112, 135,
208, 228, 280, 328,
337, 338, 345, 350
- Krieviņš Rita Ligita
60, 68, 227, 328, 337,
345, 350
- Krieviņš Valija 214
- Kromins Jevgeņijs 160,
243
- Kronis Žanis 84, 86
- Krūmiņš 253
- Krūmiņš Alberts
147, 148, 347, 348
- Krūmiņš Emīlija 147, 347
- Kudravcevs Aleksandrs
182, 349, 351
- Kukoļkins N. 170
- Kullītis Jēkabs 201
- Kuļšs 152, 348
- Kupčs Jānis 148, 152
- Kurelis Jānis 166
- Kuzņecovs Aleksejs 177
- Kuzņecovs N. 39
- Kūlmanis Jānis Aleksandrs
30, 99, 108, 344, 346
- Ķikulis Grigorijs
61, 217, 330
- Ķuzis Pēteris 139
- Laimiņš E. 17
- Lapiņš Miķelis 151
- Lapkašs Eižens
30, 245, 246, 344, 349
- Lapkašs Jānis
33, 99, 100, 202, 205,
244, 245, 343, 346, 349
- Lapkašs Juris Normunds
245
- Lapkašs Nikolajs 245
- Lapsa Jānis 17
- Larionova Jevdokija 178
- Larionovi 143, 164, 165
- Larionovs Fjodors
75, 178
- Larionovs Pāvils 33, 73
- Larionovs Pēteris
75, 178, 179
- Larionovs Vasilijs
75, 140, 178
- Launi Antero 317
- Lazarevs Aleksejs 179
- Lazdiņš Vilis Jēkabs
46, 62, 68, 69, 90,
104, 135, 219, 330,
337, 338, 345
- Lācis Vilis
125, 134, 279, 280
- Leimanis K. 170
- Lešenkovs N. 175
- Legzdiņš Hugo 147
- Lesiņš Alīda 34, 344
- Lesiņš Jānis 34, 344
- Liepiņš Otto 150
- Liepiņš R. 95
- Locāns Genovefa
69, 70, 104, 338, 339
- Locāns Jānis
60, 70, 151, 235, 286,
328, 337
- Longnets Pauls 51, 317
- Losevs Jānis
69, 70, 338, 339, 340
- Lubanišs Genovefa 220
- Lukānovs Pāvels 179, 183
- Lūkins Jānis 70, 339
- Lule 95
- Lulla Arvīds 5
- Lutss Marija 51
- Lūsis 170
- Ļulaks Krišjānis 233
- Macītis Jānis
62, 64, 65, 100, 101,
102, 111, 125, 135,
203, 224, 282, 283,
329, 332, 333, 334,
345, 347
- Maders Jūliuss 208
- Maršavs J. 46
- Markss Karls 149
- Martī Frederiks 51
- Martīnova Marta 35
- Maslova Anna 103, 169
- Maslova Olga
70, 103, 169, 207, 339
- Maslovs Dmitrijs
59, 64, 69, 70, 103,
130, 167, 169, 172,
173, 174, 175, 176,
177, 179, 180, 183,
184, 185, 186, 194,
286, 287, 327, 333,
338, 339, 349
- Massings Rihards 162
- Matvejevs 41
- Megi Arnolds 163
- Meistars J. 143
- Mežulis Gustavs
27, 28, 146, 147, 150,
343, 347
- Mednis Kārlis Heinrichs
45, 46, 62, 76, 77,
89, 100, 180, 218, 332
- Mehlis Ļevs 210
- Meļņis J. 46
- Meļņuhovs Mihails
209, 211
- Mereckovs K. 39
- Mergins 216
- Merkulovs Vsevolods 41
- Michailova Polegeja 178
- Michailova Teodotija 245
- Miezītis
34, 72, 341, 344, 345
- Miezītis Ernests 83, 111

- Mihailova Valentīna 76, 103
Mihailovs 159
Mihailovs Dmitrijs 58, 75, 76, 103, 326, 349
Miņina-Stepanova 179
Molotovs Vjačeslavs 41, 54, 119, 129, 279, 283, 285, 321
Munters Vilhelms 23, 24, 41, 129, 166, 197, 279
Mūrnieks 89
- Nērings Ausma Biruta 242
Nērings Natālija 242
Nīcavs 62, 330, 345
Nīkurs Lidija 248
Nīkurs Roberts 248
Nīmanis Jānis 71, 91, 153, 340, 341, 346
Nonācs O. 95
Nou Irma Leonīda 218
Nosēvičs 148
Noviks Alfons 144
- Nesterovs 184
Ņikonovs Aleksandrs 33
Ņivskis A. 172, 176
Ņivskis Fjodors 176
- Oborinskis Pāvels 90
Ofermanis 317
Oksts 89
Ošāns Jānis 62, 330, 345
Orde Čārlzs 91, 92
Orehova Marta 69, 70, 338, 339
Orehovi 338
Orehovs Aleksandrs 70, 96, 134, 169, 170, 339
- Orehovs Aleksejs 178
Orehovs Grigorijs 178
Orinogejevs Vasilijš 178
Osipovs Aleksandrs 77
Ostrovskis 72
Ostrovskis Antons 252, 282
Ozermans 51
Ozoliņš A. 147
Ozoliņš Ojārs 166, 240
Ozolnieks Alberts Oskars 77, 78, 79, 104, 151, 242
Ozolnieks Anna 79, 151
Ozolnieks Gastons Džemss 77, 79, 151, 142
Ozols Ernests 72, 152, 341, 345, 348
Ozols Kārlis 26
- Paeglis Ēriks 24, 70, 71, 72, 215, 339, 340, 341
Paeglis Ēvalds Arnolds 215
Patmalnieks 170
Pavasars Roberts 83
Pavlovs 170
Pētersons Aivars 194
Pētersons Rihards 7, 314
Pečulis Anna 242
Petss Konstantīns 40, 115, 346
Piļsovs Fjodors 179
Pīrsons Lesters B. 200
Platais J. 248
Polis Arvids 68, 90, 104, 130, 233, 337
Polka Līvija 122
Porniece Līvija 209
Portjukds 170
Prisjažanijs Arkādijs 54
Pušķis P. 46
Puhks Joakims 95
Puķītis R. 141
Pumpuriņš Arnolds 122
- Pumpuriņš Eduards 62, 330
Puntužs 91, 346
Puriņa Hermīne 29, 57, 60, 65, 67, 123, 208, 231, 253, 254, 256, 283, 325, 328, 334, 336, 338, 344, 345
Puriņš Fridrihs 29, 46, 57, 59, 61, 62, 65, 69, 134, 175, 180, 220, 232, 251, 252, 253, 256, 281, 283, 286, 325, 327, 328, 329, 330, 332, 334, 336, 338, 344, 345
Puriņš Voldemārs 57, 60, 67, 71, 72, 123, 232, 251, 252, 253, 255, 256, 281, 283, 285, 286, 325, 328, 334, 335, 341, 344
Purviņš Pēteris 217
Pūris Eiženija 254, 347
Pūris Ernests 141, 142, 209, 252, 253, 254, 347
Pūris Līvija 253, 254
Pūris Uldis 253, 254
- Raappan Erkki 30
Radziņš Pēteris 189, 192
Rakutins 210
Reinholds Aivars 159
Reinvalds Arturs 72, 99, 147, 148, 150, 239, 341, 347, 348,
Ričīks Antons 111, 346
Ritums 148
Rjabiņins Jevgēnijs 33
Robiņš Andris 247, 248
Robiņš Ausma 247
Robiņš Mārtiņš 100, 108, 195, 209, 247, 248, 249

- Robiņš Milda 247, 249
 Roja 52, 318
 Romānis Jānis 248
 Romānovs 33
 Romāņina Klaudija
 66, 335, 345
 Rozefelds Augusts 23
 Rozītis Kārlis
 31, 35, 90, 91, 346
 Ruciņš 271
 Rudovičs Vikentijs 121
 Rudzīte Marianna 216
 Rullis Fricis 62, 330, 345
 Rusteiks S. 91, 95, 115
 Rūsis Arnolds 28, 148
- Salmanis Aivars 125, 347
 Savickis Jānis 172
 Seļavins Timofejs 59, 327
 Semjonovs Nikolajs 102
 Sēmans Oļegs 13, 57
 Siliņš Nikolajs
 201, 202, 349
 Simanis 205, 349
 Sirovs 186
 Silis Teodors
 202, 276, 278
 Skabārds 222
 Skaistkalns Emma 26
 Skaistkalns Jūlija 26
 Skalbe Jūlijs
 62, 330, 345
 Skulte Milda Anna 223
 Slokenbergs R. 236
 Sluijonovs Pēteris 103
 Smetona A. 95, 115
 Smilgzieds Arvids 57
 Smilgzieds Indriķis
 57, 175, 325, 344,
 348
 Smilgzieds Jūlija 57
 Smirnova Aleksandra 143
 Smirnovs Nikolajs 140
 Smukkalne Biruta 78, 346
 Smukkalne Dagnija 78, 103
 Smukkalne Elza
 78, 103, 346
 Smukkalne Emīlija 438
 Smukkalne Izolda
 74, 78, 103, 129,
 143, 169, 286, 345
 Smukkalne Silvija
 78, 103, 200, 345
 Smukkalns Ivars
 78, 103, 345
 Smukkalns Kārlis
 58, 75, 78, 79, 103,
 153, 170, 183, 200,
 326, 345, 346
 Somans Johanness
 (*Sooman*) 115, 116
 Spāde Teodors 145
 Spandegs Vilis 99
 Staškovska Velta
 143, 144
 Stašys 95
 Staļins J. 40, 209
 Staršinovs 33
 Stepanovs 171
 Stiera N. 170
 Stiglics R. 245
 Strautiņš 170
 Strazdiņš Aleksandrs 244
 Strazdiņš Arvids
 30, 68, 148, 149, 205,
 337, 343, 349
 Strazdiņš Jānis
 15, 83, 84, 86, 111,
 244, 343, 346
 Strazdiņš Marianna
 15, 176
 Strazdiņš Vija 244
 Streips Alvīne 250
 Streips Elionora 146
 Streips Hugo
 133, 134, 146, 149,
 150, 250, 251, 347
 Streips Laimonis 250, 251
 Streips Uldis 250
 Stukelis Edvards 201
 Sudoplatovs Pāvels
 41, 197
 Suitiņš Arnolds 24
- Šapošņikovs B. 39
 Šēnbergs 220
 Šits Kārlis 121
 Šķenders Gustavs 99, 160
 Šlokenbergs R. 221
 Šlesarenko 91, 346
 Šmeisers Hugo 196
 Šmuiskis Aleksandrs 86
 Šneidere Katrīne 216
 Šteiņš Jānis 227
 Šūmans V. 95
 Šustins S. 185
 Švarcs Ērmanis 46
 Šviklis Antons 33
- Terentjevs Jegors 173
 Tiģeris Aina Marija 236
 Tiģeris Biruta Valda 236
 Tiģeris Kristis
 69, 70, 200, 201, 202,
 236, 338, 339
 Tiģeris Reinis Uldis
 208, 236
 Timošenko G. 39, 284
 Tinisons A. (*Tōnisson*) 95
 Tokarevs Nikolajs 54
 Traksmā A.
 41, 51, 54, 116, 317,
 321
 Treivets 123, 347
 Tribucs V. 41
 Trukšāns Konstantīns 23
 Tuompo Viljo 30
 Turjāns Jānis 244
 Turjāns Kārlis 244
- Uessons A. 95
 Ulmanis Kārlis
 83, 122, 141, 146,
 161, 189, 198
 Uluotsa J. 95
 Upenieks Jūlijs
 121, 207, 346

Upīte Olga 236
 Urbši Jozus 54, 321

 Valli Lillevars 52, 318
 Vasiljevs Ivans 178
 Vasiljevs Jānis 103
 Vasiljevs Matrona 103
 Vaskums 171
 Vāvere Alfrēds 141
 Veane Rita
     208, 228, 328, 345, 350
 Veidnieks K.
     129, 134, 200
 Veitmanis K. 15
 Veits Andrejs 133, 347
 Vestmanis Kārlis 99
 Vetrovs M. 41
 Vēvers Elita 222
 Vēzis Jānis
     46, 153, 159
 Višinskis A. 200
 Villebrants Bo
     51, 317
 Vimba 24
 Vipulis Antons Hermanis
     35
 Visnapū Hendriks
     (*Visnapuu*) 95
 Vitauska Ausma
     123, 200, 207, 243
 Vītiņš Verners 201
 Vizbulis Zenta 202
 Vizulis Leontijs 344
 Volganskis Milda Lina
     247
 Voroniņš 186

 Zacharovs Arkādijs 77
 Zalcmanis Jānis 202
 Zandbergs Alfrēds 20
 Zariņš 170
 Zellītis Jānis
     75, 76, 141, 144, 153,
     194
 Zelvis Anna 241
 Zemgals Gustavs 189

Ziemelis 271, 272
 Zikmane Ausma 209
 Zubovs-Ziemelis 170
 Zvaigzne 152
 Zvejnieks M. 34, 344
 Zvirgzdiņš 148, 348

 Žiks Otto 90
 Žids Alberts 62
 Žīgurs 62, 330, 345

PIEZĪMĒM

ANDREJS EDVINS FELDMANIS

Tragedy of Masjenki – Latvia's Tragedy

COMMENTARY AND TEXT EXCERPTS

Kļūnīgs algadījums Masjenkos

Sestdienas rīta ausmā mūsu robezsargu rotine Masjenkos (Abrenes rajons) pie Latvijas – PERS robežas atrada nodedzinātu Turpat – atrasti divu robezsargu un vienas sievietes liki, ka arī vēl viena smagi ievainota sieviete un tāpat smagi ievainots 14 gadu vecs zēns. Bez tam ir pazuduši 11 robezsargi un vairāki vietējie iedzīvotāji. Sevīļņa izmeklēšanas komandā robezsargu brigādes komandiere ģenerāļleitnants vadība izbraukusi uz notikuma vietu, lai noskaidrotu kļūnīgo algadījumu.

- Upīte Olga 236
 Urbāis Jozus 54, 321

 Vaitis Uģis 52, 318
 Vasiļevs Jānis 178
 Vasiļevs Jānis 102
 Vasiļevs Matrons 103
 Vasiļevs 171
 Vācys Alfrīds 141
 Vasmāra
     236, 278, 328, 345, 350
 Vārnica K.
     129, 134, 200
 Vārnica K. 15
 Vērsis A. 135, 347
 Vērsis Kārlis 69
 Vērsis M. 41
 Vērsis Eda 222
 Vērsis Jānis
     46, 125, 159
 Vērsis A. 200
 Vērsis G.
     51, 277
 Vērsis 54
 Vērsis Antons Herms 26
     25
 Vērsis Jānis
     (1906) 66
 Vērsis Jānis
     123, 291, 297, 242
 Vērsis Jānis 201
 Vērsis Jānis 202
 Vērsis Leonīds 344
 Vērsis Māris Lina
     247
 Vērsis 186

 Vērsis Jānis 77
 Vērsis Jānis 202
 Vērsis Jānis 20
 Vērsis Jānis
     12, 13, 14, 153
     24
 Vērsis Jānis 241
 Vērsis Jānis 180

Zemelis 271, 272
 Ziemelis
 Zubovs-Ziemelis 170
 Zvaigzne 152
 Zvejnieks M. 34, 344
 Zvirgzdiņš 448, 348

 Zīks Otto 90
 Zīds Albers 62
 Zīgurs 62, 330, 345

ANDREJS EDVĪNS FELDMANIS

Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy

COMMENTARY AND TEXT EXCERPTS

es |
 a- | **Kļūmīgs atgadījums**
 k- | **Masļenkos**
 ū- |
 ū | Sestdienas rīta ausmā mūsu robež-
 uz | sargu mītne Masļenkos (Abrenes ra-
 to | jonā pie Latvijas — PSRS robežas)
 | atrasta nodedzināta. Turpat atrasti
 | divu robežsargu un vienas sievietes
 e- | līķi, ka arī vēl viena smagi ievainota
 t- | sieviete un tāpat smagi ievainots 14
 m | gadu vecs zēns. Bez tam ir pazuduši
 et | 11 robežsargi un vairāki vietējie ie-
 — | dzīvotāji. Sevišķa izmeklēšanas ko-
 | misija robežsargu brigades koman-
 o | diera ģen. Bolšteina vadībā izbrau-
 7. | kusi uz notikuma vietu, lai noskaid-
 3. | rotu kļūmīgo atgadījumu.

Pages 303 to 310: copies of newspaper stories from Great Britain, Sweden, Finland and Estonia regarding the June 15 attack on the Masļenki border post on the Latvia-USSR border.

Translation of the information in the Latvian press regarding the June 15 attack on the Masļenki border guard post on the Eastern border (text on page 301).

AN UNFORTUNATE INCIDENT AT MASĻENKI

Saturday morning at dawn our border guard building at Masļenki (in Abrene District at the Latvia-USSR border) was found burned down. The bodies of two border guards and one woman were found, as well as a woman and a 14-year old boy, both seriously wounded. In addition, 11 border guards and several civilians are missing. A special investigation commission led by Border Guard Brigade Commander General Bolšteins has gone to the scene of the event, to investigate the unfortunate incident.

REYNAUD RESIGNS
PETAIN AS PREMIER

PRICE 3d

TIMES

LONDON MONDAY JUNE 17 1940

THE

LATE LONDON EDITION

No. 48,644

RUSSIA OCCUPIES LITHUANIA

ULTIMATUM ACCEPTED

FROM OUR SPECIAL CORRESPONDENT

STOCKHOLM, JUNE 16

During the week-end Soviet troops effected the occupation of Lithuania. According to a message received by wireless from Kaunas, President Smetona has gone abroad with his family, but where he has gone cannot yet be ascertained. As the Lithuanian Government have resigned and a new one is not yet formed, the position is very confused, for according to the constitution the Prime Minister should act temporarily in default of a President.

Signs of a conflict with Russia appeared suddenly at the beginning of June, and this has developed rapidly in spite of the efforts of authoritative members of the Government who were sent to Moscow. On Friday the Soviet Government presented an ultimatum requiring Lithuania to form a Government which would enjoy the confidence of Moscow; to bring to trial the Minister of the Interior for what was alleged to be provocative activity against Soviet garrisons stationed in Lithuania; and to grant free passage to Soviet troops to the most important centres.

Lithuania intimated her acceptance, and yesterday afternoon troops crossed the frontier at four places to occupy particularly Vilna, Kaunas, Siauliai, Panevezys, and Raseiniai. Last night it was estimated that 200 Soviet tanks had reached Kaupas, and some were proceeding to other centres. After M. Merkys's Government resigned it was announced that General Rashtikis—who, as Commander-in-Chief of the Army, played the most important part in the formation of the Government last year after the German occupation of Memel—would form a new Government. Moscow objected, however, and a high official of the Foreign Commissariat has arrived from Moscow to superintend the formation of a Government.

Moscow charged Lithuania with having broken the pact of mutual assistance concluded last autumn by adhering to a military alliance with Latvia and Estonia. An authoritative statement has been issued from Riga denying that Lithuania had adhered to any such alliance, which exists only between Latvia and Estonia and was concluded in 1923.

There was a mysterious event at Maslenki, on the Latvian-Soviet frontier, where yesterday a frontier post was found to have been burnt down; the bodies of two frontier-guards were found, a woman and a boy were lying wounded, and a number of frontier-guards and civilians from the neighbourhood are reported to be missing. A commission has been sent to investigate.

THE TIMES - vadošā Lielbritānijas dienas avīze, ar labēju ievirzi un noslieci uz konservatīsmu.

Sid. 8: Franska reträttlinjen bruten.

Sveriges
snabbast
växande
tidning**EXTRA
AFTONBLADET****15
öre**Argång
111

Nr 161

Söndagen den 16 Juni 1940

Uppl. A 5 öre högre nr
20 lög o. böda**LITAUENS PRESIDENT HAR FLYTT**

Svensk-evakueringen i Estland börjad.

Med flyg till

FRANSKA REGERINGEN har lämnat

UMPA

seras till en b
procent nedsö
foria, Biografi,
aner och Novell
romaner. — 1
Bilder- och M
nya, fräscha es

extra RAE

å massor av bö

öpa böcker otr

LIGT! —

ar fantastiskt b

6×9 cm. 5

8×14 cm. ... 6

9,5×13,5 cm. 7

13×18 cm. .. 1.1

18×24 cm. .. 1.5

skinn. Förmäml.

T AR STORST!**ERGUMMI, 2 st. 10 öre****RTSPENNOR,**

... pr dussin 50 öre

ch läskpapper .. 75 öre

NGAR ... för 10 öre**VA****r****jas****ft****KRING KRIGET**

FRANSKA REGERINGEN har lämnat Tours och är på väg till en annan uppehållsort. Meddelandena är därför synnerligen knappa från regeringshåll, men i politiska kretsar har man inte uppgett hoppet att en energisk och snabb hjälp alljämt kan rädda delar av Frankrike.

*

EN LETTISK GRÄNSSTATION vid ryska gränsen har lagts i aska. Två gränsvakter och en kvinna anträffades döda. Elva gränsvakter och flera byinvånare ha försvunnit.

*

gar utkom inte regeringsorganet utan endast "XX:s Amaloes", som uppmanar befolkningen till ordning och disciplin för att bevara landets dyrbaraste egendom, den nationella kulturen. Det talas emellertid inte i artikeln om Litauens oavhängighet.

markes, och man anser i eng att den infödda befolkningen utnyttja tillfället för att frig det italienska herradömet.

AFTONBLADET – Zviedrijā iznākošā vakara avīze. Populāra starp zviedru strādniekiem. Avīze kritiski noskaņota pret Baltijas valstu okupāciju. Līdz 1940. gada rudenim bija savs avīzes korespondents Rīgā.

kammarväxlar. Länet blir långtristigt i det anvisningarna löpa i hela tio år.

AR
IDE
07A

Postimees

84. aastakäik

№r. 161

Esmaspäeval, 17. juunil 1940

Autobussid
1940. aasta
Kõikidele
Eestis
Kõikidele
Eestis

Autobussid
1940. aasta
Kõikidele
Eestis
Kõikidele
Eestis

Autobussid
1940. aasta
Kõikidele
Eestis
Kõikidele
Eestis

POSTIMEES - Igaunijas vadošā dienas avīze.

Umbus iga päev varahommikul

Telematuse ja peatoimetaja Tartu, ühiskondlikult
Telematuse ja peatoimetaja Tartu, ühiskondlikult
Telematuse ja peatoimetaja Tartu, ühiskondlikult
Telematuse ja peatoimetaja Tartu, ühiskondlikult

Üksiknumbrer 6 senti

Hinnata kaasaandeks iga pühapäeval
pühapäeval "Sõdemõde"
"Postimees" teatavasti
"Postimees" teatavasti
"Postimees" teatavasti

Sänapäet lehte 8 lehekülge

KIRILIND NR. 6
riiklikult valitud jutustuste jahtiga.
Kõikidele
Eestis
Kõikidele
Eestis

Läti piirivalve asu-koht tuhastatud

Kadunud 11 piirivalvurit

Riiast, 17. juunil. (Leta) Laupäeval varahommikul leiti tuhastatuna Läti piirivalve ajukoht Maslenti Aprone piirkonnas Läti ja Nõutogude Viidu piiri ääres. Ühtlasi leiti seal kätte piirivalvuri ja ühe naise laibad, üks raskesti haavatud naine ja üks raskesti haavatud 14-aastane poiss. Peale selle on kadunud 11 piirivalvurit ja mitu kohaliku elanikku. Sündmuskohale on sõitnud eriline juurdustuskomisjon piirivalveülema kindral Volsteinski juhtimisel, et selgitada sündmust.

1) Sõdemõde
2) Sõdemõde
3) Sõdemõde
4) Sõdemõde
5) Sõdemõde
6) Sõdemõde
7) Sõdemõde
8) Sõdemõde
9) Sõdemõde
10) Sõdemõde
11) Sõdemõde
12) Sõdemõde
13) Sõdemõde
14) Sõdemõde
15) Sõdemõde
16) Sõdemõde
17) Sõdemõde
18) Sõdemõde
19) Sõdemõde
20) Sõdemõde
21) Sõdemõde
22) Sõdemõde
23) Sõdemõde
24) Sõdemõde
25) Sõdemõde
26) Sõdemõde
27) Sõdemõde
28) Sõdemõde
29) Sõdemõde
30) Sõdemõde
31) Sõdemõde
32) Sõdemõde
33) Sõdemõde
34) Sõdemõde
35) Sõdemõde
36) Sõdemõde
37) Sõdemõde
38) Sõdemõde
39) Sõdemõde
40) Sõdemõde
41) Sõdemõde
42) Sõdemõde
43) Sõdemõde
44) Sõdemõde
45) Sõdemõde
46) Sõdemõde
47) Sõdemõde
48) Sõdemõde
49) Sõdemõde
50) Sõdemõde
51) Sõdemõde
52) Sõdemõde
53) Sõdemõde
54) Sõdemõde
55) Sõdemõde
56) Sõdemõde
57) Sõdemõde
58) Sõdemõde
59) Sõdemõde
60) Sõdemõde
61) Sõdemõde
62) Sõdemõde
63) Sõdemõde
64) Sõdemõde
65) Sõdemõde
66) Sõdemõde
67) Sõdemõde
68) Sõdemõde
69) Sõdemõde
70) Sõdemõde
71) Sõdemõde
72) Sõdemõde
73) Sõdemõde
74) Sõdemõde
75) Sõdemõde
76) Sõdemõde
77) Sõdemõde
78) Sõdemõde
79) Sõdemõde
80) Sõdemõde
81) Sõdemõde
82) Sõdemõde
83) Sõdemõde
84) Sõdemõde
85) Sõdemõde
86) Sõdemõde
87) Sõdemõde
88) Sõdemõde
89) Sõdemõde
90) Sõdemõde
91) Sõdemõde
92) Sõdemõde
93) Sõdemõde
94) Sõdemõde
95) Sõdemõde
96) Sõdemõde
97) Sõdemõde
98) Sõdemõde
99) Sõdemõde
100) Sõdemõde

OSTSEE-ZEITUNG

Nr. 14

Tallinn, Montag, 17. Juni 1940

1. Jahrgang

Ergänzender Vertrag

zwischen der Sowjetunion und Estland Regierung Estlands demissioniert, eine neue Regierung wird gebildet

Die räterussische Regierung unterbreitete der estländischen Regierung geforderten, deren Zweck in der Durchführung der Überführung des estländischen räterussischen Verteidigungspaktes besteht. Die estländische Regierung unter dem Vorbehalt des Staatspräsidenten nahm diese Bedingungen an und schickte die räterussische Regierung hiervon in Kenntnis.

In diesem Zusammenhang reichte die estländische Regierung ihre Resignation als Staatsoberhaupt zurück, woraufhin der Staatspräsident ernannt wurde, der zu gleicher Zeit

Ring im Osten Frankreichs

Südlich Besancon erreichte Schweizer Grenze. — Die deutschen Armee

Führer-Hauptquartier der Wehrmacht gibt bekannt, dass die zusammengebrochenen Massen unter starken Auflösungsgruppen, nach Süden und Südwesten nach zum Widerstand aufrufen, geworfen.

Durch den Zugriff einer bewaffneten Kommando-Gruppe persönlich geführten Lotreübergang unversehrt. Gegen die zurückgehenden Truppen ihre Vernichtungswerk fortzuführen. Dichte Kolonnen, die sich mit Bomben und Maschinengewehren angegriffen.

Die in Burgund und in der Langres vorbrechenden schnellen Truppen haben Raum gewonnen. 2 Flugplätze mit 39 startbereiten und mit Bomben beladenen Flugzeugen wurden hier genommen.

Südöstlich Besancon wurde die Schweizer Grenze erreicht und damit der Ring um die aus Lothringen und aus dem Elsaß weichen französischen Kräfte geschlossen.

Im nördlichen Lothringen nähern sich unsere Truppen von Nordwesten der Stadt St. Mihiel.

In Ausnutzung des Durchbruches durch die Maginotlinie südlich Saarbrücken sind unsere Divisionen dort trotz starken Widerstandes des Feindes im ständigen Vorgehen gegen den Rhein-Marne-Kanal. Chateaufort, Dieuze und Saarburg sind genommen.

Auch auf dem Westufer des Oberrheins ist unser Angriff über den Rhein-Rhone-Kanal auf die Vogesen zu in siegreichen Fortschreiten. In Elsaß unterstützen Kampf- und Sturzkampfverbände, sowie Flakartillerie das Heer wirksam im Entscheidungskampf.

Befestigungswerke und Bunker wurden mit Bomben schwersten Kalibern angegriffen.

Die deutsche Luftwaffe hat am 17. Juni 1940 ein zweites U-Boot unter der Führung von Oberleutnant zur See Apollonius merkt 53.000 BRT als vernichtet, darunter den britischen Hilfskreuzer „Orestis“ von 22.200 BRT. Einem weiteren U-Boot gelang

Dekanosow in Kaunas

Kaunas, 16. 6. (DPA.) Am Sonntagabend gegen 19 Uhr traf mit dem Sonderzug von Moskau kommend als Vertreter der Sowjetregierung der Wehrmacht des Volkskommissars des Äußeren Dekanosow in Begleitung des Sowjetattachés in Litauen, Wolodjafow, in

Zur Lage:

London, 17. Juni. Der französische Ministerpräsident Marshal Petain teilte im Rundfunk mit, daß der Kampf einzustellen ist. In der vergangenen Nacht sind Verhandlungen mit den Deutschen aufgenommen worden, um die Möglichkeiten einer Verletzung zu klären.

Litauen

Konfliktes „Toss“

Auf die litauische Regierung der Litauer, die Litauer bereit hat, die räterussischen Interessen anzugreifen, die entsprechend die Verträge in Litauen ratifiziert werden. Bald nach dem Abschluss des litauisch-räterussischen Verteidigungspaktes hat die litauische Regierung ein neues Bündnis mit Lettland und Estland abgeschlossen, wobei das, was Estland genannt wird, in der nämlichen Lettland und Estland durch einen Militärvertrag verbunden werden, um ein neues Bündnis aller 3 Staaten abzuschließen. Die Regierung hat festgestellt, daß dieses Bündnis in die Räteunion gerichtet ist. Mit dem Anschluß Litauens an die Räteunion sind die Fäden zwischen Generaloberst Petlanis, Litauen, Estlands verstärkt worden, wobei ohne Kenntnis der Räteunion geschehen ist. Außerdem ist bekannt, daß im Jahr 1940 das Dreieck von Litauen, Estland und Lettland ein militärisches Entente, die „Neue Drei“, in englischer, französischer und deutscher Sprache erscheint.

Alle diese Tatsachen zeigen, daß Litauen den räterussisch-litauischen Verteidigungspakt nicht nur nicht bekräftigt hat, sondern daß es beiden Seiten, litauische Bündnisse abzuschließen oder sich an Konflikten zu beteiligen, welche gegen einen der Vertragsschließenden gerichtet sind (Artikel 6 des Vertrages). Alle diese Verträge und die feierlichen Akte gegen die litauische Regierung sind trotz der außerordentlich wohlwollenden und Not Litauen gegenüber sich ihm selbst verhaltenen Politik der Räteunion erfolgt, bekanntlich hat die Räteunion auf eigenem Territorium ein hohes Gebiet und die Stadt

Riga: Zwischenfall

Riga, 16. 6. (Deta.) Am Sonntagmorgen wurde das Grenzwächterhäuschen auf der lettischen Seite im Gebiet Maslenki Uprene an der räterussisch-lettischen Grenze abgebrannt vorgefunden. Zugleich fand man dort die Leichen von zwei lettischen Grenzwächtern und einer Frau, eine weitere Frau und ein 14-jähriger Junge waren schwer verwundet. Außerdem sind 11 Grenzwächter und mehrere örtliche Einwohner verschollen. Eine Untersuchungskommission unter Vorsitz des Chefs der Grenzschutz General Wolstein ist an den Tatort gefahren.

u. a. in Tallinn werden, von der Sowjetunion nicht nur festgehalten, sondern auch, von der litauischen Polizei gefangen worden ist, nachdem die Räteregierung keine Freilassung verlangt hatte. 2 Den räterussischen Soldaten Offizieren und Soldatinnen gelang es, aus der litauischen Polizei zu fliehen, nachdem sie ermordet und getötet worden waren. Der ermordete Soldat Schminis ist bisher nicht aufgefunden worden. Mit solchen gegen die in Litauen stationierten Soldaten der Räteunion gerichteten Taten wollen die litauischen Behörden den Ruf nach der räterussischen Truppen in Litauen umstößeln machen. Es wird durch bestimmte Tatsachen bewiesen, die sich gerade in der letzten Zeit gebildet haben, wie die Verhaftung zahlreicher litauischer

OSTSEE-ZEITUNG – Divas reizes mēnesī Igaunijā iznākošā avīze vācu valodā.

den, da sie für die Propagandaschritte gegen die räterussische Armee direkt verantwortlich sind. Es ist in Litauen

ist als an: h der abtei- mer-

Tänast lehte 10 lk.

Üksiknumber 6 senti.

Tartumaa Teataja

Tartumaa häälekandja.

Nr. 70.

Tartus, esmaspäeval 17. juunil 1940. a.

8. aastakäik.

TARTUMAA TEATAJA – Tartu aprinõu
avize Igaunijä.

Läti piirivalve uurib juhtumit

Maslenki Aprene piirkonna piirivalve
asukohas.

ETA. Riia, 16. juunil.

(Leta.) Laupäeval varahommikul leiti
tuhastatuna Läti piirivalve asukoht Mas-
lenki Aprene piirkonnas Läti-N. Liidu
piiri ääres. Ühtlasi leiti seal kahe piiri-
valvuri ja ühe naise laibad, üks raskesti
haavatud naine ja üks raskesti haavatud
14-aastane poiss. Peale selle on kadunud
11 piirivalvurit ja mitu kohalikku elanik-
ku. Sündmuskohale on sõitnud eriline
juurdluskomisjon piirivalve ülema kind-
ral Bolsteinsi juhatusel, et selgitada sünd-
must.

arsal Petain.
Weygand.
teatab, et Prantsuse uude va-
suluvad ka Bonnet ja Flandin.
darquet olevat keeldunud astu-
susse. Ühtlasi teatatakse, et
Weygand on ka riigikaitse minis-
ter.
London, 17. juunil. (Reuter)
ringhäälingu teatel arutati
valitsuse elleõhitusel koosolekul
Prantsuse valitsusele saabunud
iglise peaministriit Churchillilt.
London, 17. juunil. (Reuter.)
ringhäälingu teatel Flandin ja
n nõustunud astuma Prantsuse
susse.
**ident K. Päts
innas tagasi.**

President vastu võttis, astude
viivitamata samme uue valitsus-
damiseks.
Nõukogude Liidu valitsuseg
tatud kokkuleppe tagajärjel as-
kogu: Liidu vägesid mitmetes
tesse Eestis, kus neid seni ei o-
Vabariigi Valitsus on kindel
kodanikuid suhtuvad Nõukogude
Liidu valitsus esitas elle-
estil valitsusele nõudmisel,
on Eesti ja Nõukogude
vastastikuse abistamise
kindlustamine.
us Vabariigi Presidendi
ttis esitatud nõudmised
võttu ja teatas sellest Nõukogude Liidu
valitsusele.

Author's Foreword For the English Reader

The book "Masļenku tragēdija – Latvijas tragēdija" (*Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy*) is offered as a document of indictment about the occupation that the Soviet Union imposed on independent Latvia.

The guilt of the two totalitarian regime states – the USSR and Nazi Germany – has been proved by history. This research record narrates three historically saturated days – June 15, 16 and 17, 1940 – in the fates of Latvia and Estonia.

Intentionally or not, the superpowers USA, Great Britain, France and Japan contributed to Latvia's occupation. USSR military intentions could be monitored in part by counterespionage. Bordering on the USSR, the geopolitical locations of Latvia and Estonia were well suited for this purpose. The espionage game was joined by the superpowers mentioned above, which also supplied Latvia's counterintelligence with funds to achieve their goals.

While researching this book, I tried, with the assistance of the Museum of the Occupation of Latvia, to gain access in the archives of USA, Great Britain and Germany to counterintelligence records dealing with the occupation of Latvia June 17, 1940, and the period preceding it. The German archives claimed that there were no such records, but the others did not reply to the Museum of Occupation's requests. Furthermore, British counterintelligence records of that period are kept secret until 2017.

It is essential that historic researchers of other nations become well acquainted with Latvia's history in order to fully understand and appreciate the interests of a small nation in relation to its larger neighbours.

I hope that the world order of the twenty-first century will not allow any secret deals and agreements among great powers at the expense of smaller nations. Latvia's experience in the twentieth century makes us wary and – hopeful.

Andrejs Edvīns Feldmanis

Commentary

Before the occupation in 1940, Latvia's "Eastern Frontier" — that is, its border with the USSR — was 352 km long. Beginning already in 1920, various military structures had been formed for its protection. The most recent, dating from 1935, was the Border Guard Brigade, of which three battalions — the First Dagda, the Second Zilupe and the Third Abrene Battalion — were stationed along the eastern border. In 1939, they were joined by the Fifth Krāslava Battalion. Each battalion was divided into four companies, twelve platoons, thirty-six patrols and twelve reserve patrols. Each patrol guarded a section of the border approximately 3.2 km long. In the 1920s, the patrol buildings were located close to the border zone, but, with the construction of new cordons in the 1930s, the buildings were removed further from the border. The government had to buy the land necessary for the cordons from local farmers. The majority of the local population was ethnically Russian, and only in the late 1930s did the government of President Kārlis Ulmanis begin the policy of encouraging Latvian farmers to move into the frontier area. The Russian part of the population consisted of those who had formerly worked as servants in the manor houses of Tsarist Russia, as well as soldiers and officers who had fought during the Russian Civil War in the White armies and later sought refuge from Bolshevik revenge in independent Latvia. However, there were also many impoverished smallholders, a minority of whom sympathised with the Soviet Union.

The eastern border of Latvia was Europe's dividing line between two worlds — that of Western democracy and of Soviet totalitarianism. As such, the Soviet-Latvian border was used for counterintelligence and information gathering on developments within the USSR by many intelligence services interested in East European politics. This interest by intelligence services, of course, included those of Latvia as well. Soviet intelligence also was active along the Soviet-Latvian border, and there was a special spy school established in the nearby town of Ostrov.

The precarious international situation in the Baltic region became especially dramatic after the August 23, 1939, signing of the non-aggression pact between Nazi Germany and the USSR, also known as the Molotov-Ribbentrop Pact. A secret protocol dividing spheres of influence was attached to the pact which assigned Latvia to the Soviet sphere. The pact led to Germany's attack on Poland September 1, 1939, beginning World War II, and also to the military base agreements forced by the USSR on Lithuania, Estonia and — on October 5 — on Latvia. Finland, which was also designated as being in the Soviet sphere of influence, refused to allow the deployment of Red Army units on its territory and was forced into war to defend itself. Finland's geographic location made this possible, but it would not have been a realistic option for the Baltic States. After

the signing of the Nazi-Soviet pact, the occupation of the Baltic states was only a question of time.

The deployment of Soviet army garrisons was followed by incidents in Lithuania, Estonia and Latvia that were poorly masked efforts to show the supposed aggressive tendencies of these states and thus justify the planned total occupation. Shortly before the occupation of Latvia by the Red Army on June 17, 1940, Soviet Special Forces units carried out previously-planned acts of provocation on Estonian and Latvian territory. On June 11, two Soviet destroyers sailed into Estonian territorial waters at the Loksa naval base in Hara Bay, followed on June 13 by a Soviet submarine. The Soviet side acted provocatively in an attempt to evoke a hostile response from the Estonian Navy and Coast Guard. However, Estonia did not respond to these provocations. On June 14, 1940, a Finnish passenger aircraft was shot down by Soviet warplanes over Estonian territorial waters. In Latvian territory, at dawn on June 15, there were attacks on three border patrols of the Third Abrene Battalion. One of them – the Second Patrol of the First Company – sustained casualties, and this tragedy ushered in fifty years of suffering for the people of Latvia, during which many thousands lost their lives or the lives of loved ones, their possessions, their right to a full life and their homeland.

This commentary is supplemented by two sections selected for translation: **June 14 in Estonia** and **The Attack on the Second Patrol of the First Company at Dawn on June 15**. The selections are found at the end of the commentary.

At the time of the attack on the border guard post at Masļenki, Soviet military personnel also attacked two other guard posts, taking hostage a total of ten Latvian border guards and twenty-seven civilians, who were brought for interrogation to the prison in the nearby Soviet town of Ostrov. After three weeks, all the prisoners were freed, except one. Only then did these citizens of Latvia learn that, on June 16, an ultimatum had been presented to the Latvian government, followed by the invasion and occupation of the whole territory of Latvia by the Red Army.

There could have been various motives for the attacks on the border guard posts. However, one of the most plausible seems to be an attempt by the USSR to present the incident to the international community as a provocation staged by Latvian border guards, in case, at the beginning of the occupation, the Soviet occupation forces met with armed resistance from the Latvian side. Such armed resistance, however, did not take place, possibly due to successful Soviet intimidation of the Latvian government before submitting its ultimatum. Evidence gained during the interrogation of prisoners from Latvia also pointed to Soviet desire to gain information needed for intelligence purposes.

A special commission started to investigate the tragedy on the Latvian-Soviet border, but it had barely begun its work when it was interrupted by the Soviet occupation of the country. Latvian historians in exile often referred to the incident, but were unable to research it further without access to the archival material left behind in Latvia, thus giving rise to many ambiguities. For ideological reasons,

the subject was off limits to historians in the Latvian SSR.

The author of the book *Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy* is Andrejs Edvīns Feldmanis (b. 1939), a professional filmmaker who, at the beginning of the 1990s, worked on the documentary film *Austrumu robeža* (The Eastern Border). The subject of the film was timely, since the Baltic States were re-emerging from fifty years of occupation. Feldmanis' father, First Lieutenant Fridrichs Feldmanis of the Latvian Army, had been murdered at the Litene army base by the Soviet occupation forces on June 14, 1940, for resisting arrest. For ten years, Feldmanis has not only gathered material from archives, but has documented it with evidence from eyewitnesses. It is these eyewitness accounts and a cinematographic way of viewing events that result in a distinctive telling of historical events seldom found in academic historical research. This can be experienced to some degree in reading the two translated chapters. The book is not translated in its entirety due to lack of funding.

On January 12, 1996, criminal proceedings were initiated by the Crimes of Totalitarian Regimes Investigation Unit of the Attorney General's Office of the Republic of Latvia pertaining to war crimes committed by Soviet military personnel at dawn on June 15, 1940. In the course of the investigation, the criminal aspects of the unprovoked attack were fully proven, qualifying the tragedy at Masļenki and at the other two border guard posts as an international crime – that of military aggression against the sovereign Republic of Latvia and its people. The findings in criminal proceedings No. 81210196 and the conclusions drawn were published on August 1, 1997, in the Latvian government's official gazette *Latvijas Vēstnesis*, page 5.

Rihards Pētersons
Senior Historian/Consultant
Museum of the Occupation of Latvia

June 14 in Estonia

The Estonian morning paper *Revaler Postimees* reported the University of Latvia's male choir performing in Tallinn:

... In all likelihood, the upcoming celebration of the Baltic States.

At 8:35 on the morning of June 14, a military telephone message to the Estonian Air Force requested permission for one PS-40 (Douglas DC-3) and one training aircraft to fly from Soviet territory to Pärnu and back by the 11:00 p.m. that day. The request was granted as a formality. In practice,

the arsenal did not receive the aircraft. All that the Estonian Air Force received was a reservation.

At 10:00, the passenger aircraft (Douglas DC-3) took off for Helsinki.

At 13:30, the training aircraft (Cessna 441) departed from the Estonian airfield at Pärnu.

The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

At 14:00, an American aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu on a visit to the Estonian airfield.

At 15:00, a German aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu.

The Estonian Air Force received the aircraft on June 14, 1941.

The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

At 16:00, a German aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu.

The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

At 17:00, a German aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu.

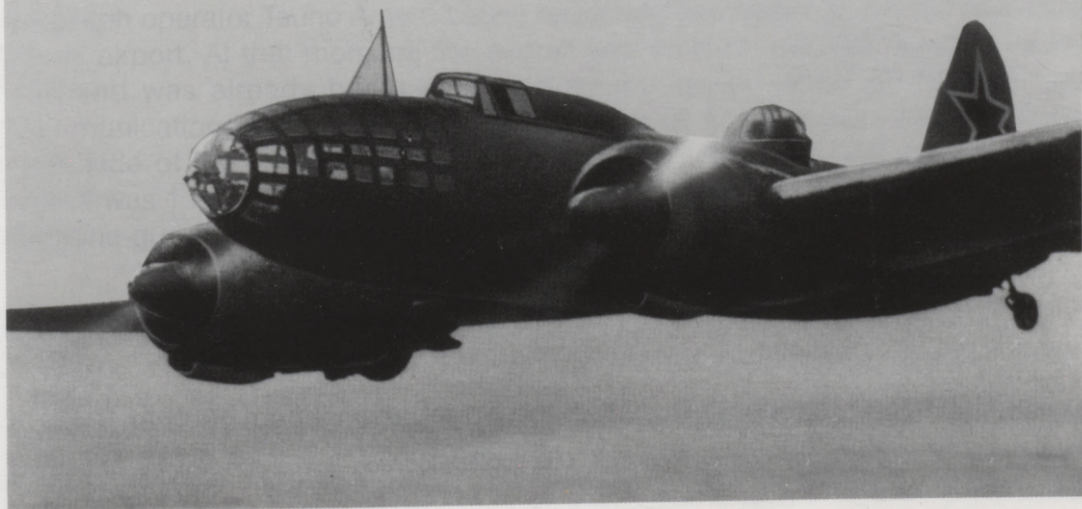
The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

At 18:00, a German aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu.

The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

At 19:00, a German aircraft (Cessna 441) departed from Pärnu.

The aircraft were not at full capacity. They were accompanied by two French pilots.

the subject was off limits to historians in the Latvian SSR.

The author of the book *Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy* is Andrejs Feldmanis (b. 1939), a professional filmmaker who, at the beginning of the 1990s, worked on the documentary film *Austrumu robeža* (The Eastern Border). The subject of the film was timely, since the Baltic States were re-emerging from fifty years of occupation. Feldmanis' father, First Lieutenant Fridrihs Feldmanis of the Latvian Army, had been murdered at the Līene army base by the Soviet occupation forces on June 14, 1940, for resisting arrest. For ten years, Feldmanis has not only gathered material from archives, but has documented it with evidence from eyewitnesses. It is these eyewitness accounts and a cinematographic way of viewing events that result in a distinctive telling of historical events seldom found in academic historical research. This can be experienced to some degree in reading the two translated chapters. The book is not translated in its entirety due to lack of funding.

On January 12, 1996, criminal proceedings were initiated by the Crimes of Totalitarian Regimes Investigation Unit of the Attorney General's Office of the Republic of Latvia pertaining to war crimes committed by Soviet military personnel at dawn on June 15, 1940. In the course of the investigation, the criminal aspects of the unprovoked attack were fully proven, qualifying the tragedy at Masļenki and at the other two border guard posts as an international crime – that of military aggression against the sovereign Republic of Latvia and its people. The findings regarding the findings, Nov 07/2010 and the documents drawn were published on August 7, 1997, in the Latvian government's official gazette *Latvian Yearbook* (page 3).

Roberts Petersons
Senior Historian/Consultant
Museum of the Occupation of Latvia

Soviet high-speed bomber IL-4, part of the Soviet arsenal from 1935 to 1942.

Photo from: W. Kopenhagen and R. Neustadt, *Das große Flugzeug-Typenbuch* [Berlin: Transpress VEB Verlag für Verkehrswesen, 1977], p. 336

The Estonian morning paper *Rahvaleht* featured a front-page story stating that the University of Latvia's male choir, conducted by Teodors Kalniņš, would be performing in Tallinn:

[...] *In all likelihood, the upcoming concert will be a soirée for the song-loving people of the Baltic States.*¹

At 8:35 on the morning of June 14, Major-General A. Traksmaa dispatched a customary telephone message to the commander of the Baltic Sea military base. He gave permission for one PS-84 "Douglas" (that is, a Soviet-built copy of the Douglas DC-3) and one training aircraft to cross Estonian air space on a round trip from Soviet territory to Paldiski and back again between the hours of 5:00 a.m. and 11:00 p.m. that day.² The granting of such permission by the Estonians was merely a formality. In practice, Estonia could not defend its own air space, since its arsenal did not include modern military aircraft and the latest anti-aircraft artillery. All that the Estonian armed forces could do was monitor its air space by radio observation.

At 10:00, the passenger aircraft *Kaleva* (a Junkers-52 belonging to the Finnish airline AERO) took off from Stockholm on its way to Tallinn, stopping over at Turku and Helsinki. At 13:54, the same aircraft started its return flight from the local [Estonian] airfield at Julemiste.³ The aircraft carried only seven passengers, half the full capacity. They were as follows: two German businessmen, Zoeller and Offermann; two French diplomatic couriers, Frederic Marty and Paul Longnet; Henry Antheil, an American diplomatic courier; Maria Luts, a Finnish woman who had come on a visit to her Estonian husband; and Mar Bettinger, a Swede.⁴ The author [A. E. Feldmanis — *trans.*] has not been able to substantiate the claim that the two German businessmen were, in fact, German intelligence agents trying to leave Estonia carrying secret documents. Judging from the passengers' affiliations, we can conclude that the Soviet authorities would have been interested in gaining possession of baggage carried by the passengers.

At 2:05 p.m., *Kaleva's* crew (pilot Captain Bo von Willebrand and radio-telegraph operator Tauno Antero Launi) requested permission to land at Helsinki's Malmi airport. At that moment, the aircraft was located over the Estonian island Keri and was already being observed by the senior officer at the Keri Sea Communications Centre, Mats Kernö. Two Soviet IL-4 bombers flew up along each side of the Finnish aircraft at a distance of about 50–100 metres. When *Kaleva* was 1 km northeast of Keri, one of the Soviet bombers fired off a round of machine-gun fire at the Finnish plane. At 2–3 km from the island several more

¹ "Riia ülikooli mehed laulavad Tallinnas", *Rahvaleht* (Tallinn), 14 June 1940, p. 2.

² Väljaläinud telefonogramm Nr. 388. Estonian State Archives (Eesti Riigiarhiiv, hereafter: ERA), f. 2315, n. 2, s. 94, no pagination.

³ A. Prisiazhnyi, "Poslednyi polët 'Kalevy': Kak byl sbyit finskii passazhirkii samolët", *Ekho planety*, no. 43 (1991), p. 20.

⁴ "Soome 'Kaleva' — lennukil hukkunud", *Uudisleht* (Tallinn), 16 June 1940, p. 7.

Estonian island Keri in the Gulf of Finland. 1930s. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. 0-54923)

short machine-gun bursts were fired. Smoke and flames enveloped *Kaleva*, and the plane fell into the sea. Three Estonian fishing boats were on the scene.⁵

At 2:55 p.m. the Soviet submarine „Щ-301“ surfaced at the crash site. First of all, the submarine approached the fishing boats, and the Soviet sailors checked the boats to see whether they contained aircraft flotsam that might already have surfaced. The sailors even smashed the portholes on one of the boats. Then the submarine crew hastened to collect any floating baggage.⁶ Sharp-eyed Estonian fishermen Lillevar Valli (the 14-year old son of a tailor from Prangli island) and Roja, from Tammiime fishing village near Tallinn, managed to gather up floating articles at the moment when a Finnish military plane circled the site and caused some confusion among the Soviet sailors. On the same day, the recovered articles were forwarded to the chief of the Estonian Army Headquarters' Section 2 (Intelligence and Counterintelligence). Possibly the retrieved articles were hidden in the fish catch and taken to Tallinn by the same fisherman, Roja. Accompanying the articles was also the single copy of a statement signed by the intelligence officer of the Operative Communications Service (see *Document D3 in the Appendix*).

The Finnish aircraft *Kaleva* was gunned down by an aircrew of the First Mine-Torpedo Aviation Regiment, led by the regimental commander Colonel Shio

⁵ ERA, f. 527, n. 1, s. 386, lk. 16.

⁶ Prisiashnyi, p. 22.

**SOVIET PROVOCATIONS
CARRIED OUT AGAINST
ESTONIA ON JUNE 14.**

1. Red Army bombers IL-4 pursue Finnish aircraft Kaleva.
2. IL-4 bombers shoot down the passenger plane Kaleva.
3. Red Army submarine "Щ-301" enters Estonian Army military base in Loksa Harbour.
4. Submarine "Щ-301" is located at the spot, where the aircraft Kaleva crashed into the sea.

Bedzinashvili, first pilot Captain Pètr Khokhlov*, and radioman and gunner Kazunov. This regiment was stationed in the vicinity of Leningrad. It was unusual for the regimental commander to take part in combat flights. His presence on the bomber makes it evident that a special operation was being carried out, and that the regimental commander himself was personally responsible for its outcome.

When the flight crew returned, the flight log entry was purposely falsified, stating that on June 23, after taking off from the Estonian military airfield in Lasname, an unmarked plane was brought down. The Lasname military airfield was located near the civilian airfield. On June 14, Estonia was an independent state and the gunning down of the plane would, in world opinion, have been an act of piracy. On June 23, on the other hand, if Estonia had already been occupied by the USSR, this act could be justified. The USSR could claim to have gone to the aid of the Estonian people, who had just freed themselves from their 'bourgeois' rulers, and the downing of *Kaleva* could be justified as the thwarting of an attempt by the hated former government to smuggle funds and secret documents out of the country.⁷ Presumably, this ruthless provocation against Estonia and Finland had been planned by Soviet intelligence services. The author of the present study will subsequently comment further on this theory in the coming chapters.

The Estonian government did not react to this incident by lodging a formal diplomatic protest with the USSR. Instead, on June 14 at 4:20 p.m., two hours

* Air force Lieutenant-General Pètr Khokhlov (1910–1990), a Hero of the Soviet Union, has written about the operations of the First Mine-Torpedo Aviation Regiment (MTAR) in the time before and during World War II. His memoirs, entitled *Nad tremia moriami* (Beyond three seas), have been published in two editions: the first by the publisher *Sovetskaia Rossiia* (Moscow) in 1982; and the second, expanded edition by Lenizdat in 1988. When readers familiar with the historical details read and compare the two editions, they will notice that they differ regarding one very significant event.

In the first edition, the author does not describe the gunning down of the Finnish aircraft *Kaleva* in June 1940. This begs the valid question of why it was necessary to publish this episode as an appendix in the second edition, if it could not be described in an historically accurate manner. We are once again presented with the Soviet misinformation. For example, the author claims that the Junkers-52 aircraft was without identifying markings. In addition, the author claims that the Junkers-52 pilots did not obey an order by Soviet pilots to return to Tallinn airport. If the Finnish plane had indeed returned to Tallinn airport, the Soviet bomber IL-4 would not have been permitted to land there. On the other hand, if the Finnish passenger plane had been forced to land at a Soviet air force base and items from it confiscated, this would have prompted an international protest. As well, the attention of military authorities of other countries would have been focussed on the activities of the Soviet armed forces in the as yet independent Baltic States. *Kaleva* simply had to be shot down without witnesses, in order to obtain the passengers' baggage. The presence of the submarine „Щ-301“ precisely at the planned crash site is evidence of Soviet intent.

By carefully examining Khokhlov's account, we uncover the contradictions. According to Khokhlov, the First MTAR was commanded by two commanders, the aforementioned S. Bedzinashvili and Nikolai Tokarev. Tokarev left the regiment in fall 1940, when he transferred to the Black Sea Fleet. Who, then, actually carried out the NKVD order to bring down the Finnish passenger plane *Kaleva*? At present, this question remains unanswered. Pètr Khokhlov was awarded the title of Hero of the Soviet Union for his role in the first surprise bombing of Berlin on the night of August 7, 1941.

⁷ Ibid.

after the disappearance of the Finnish aircraft, Major-General Traksmaa sent the usual telephone dispatch to the Soviet base at Paldiski:

*In order to prevent misunderstandings, please ensure the safety of civilian aviation flights on routes Tallinn–Helsinki and Tallinn–Stockholm.*⁸

On June 14 at 11:30 p.m., Soviet Foreign Minister Viacheslav Molotov summoned the Lithuanian foreign minister Juozas Urbšys to the Kremlin and handed him an ultimatum, the terms of which Lithuania had to accept by 10:00 the next morning.⁹ Thus ended June 14 in the Baltic States, and the following days did not presage much better.

⁸ Väljaläinud telefonogramm Nr. 392. ERA, f. 2315, n. 2, s. 94, no pagination.

⁹ E. Andersons, *Latvijas vēsture 1920–1940: Ārpolitika*, vol. 2 ([Stockholm] : Daugava, 1984), p. 429.

after the disappearance of the Finnish aircraft, Major General Teinonen sent the Kazunov. This regiment was transferred to the Soviet base at Helsinki in the autumn of 1944. In order to prevent misunderstandings, please ensure the safety of civilian boarding flights on routes Helsinki-Tallinn and Tallinn-Helsinki. On June 14, 1944, a Soviet Foreign Minister Vsevolod Molotov summoned the Finnish Foreign Minister Juho Kusti Paasikivi to the Kremlin and handed him a note in which the Soviet Union demanded that the Finnish government should immediately inform the Soviet Union of the location of the aircraft and the following day should land near the civilian airport. On June 14, Estonia had already been occupied and the shooting down of the plane would, in world opinion, have been an act of war. On June 23, on the other hand, if Estonia had already been occupied by the USSR, this act could be justified. The USSR could claim to have gone to the aid of the Estonian people, who had just freed themselves from their "bourgeois" rulers, and the downing of Kaeva could be justified as the thwarting of an attempt by the hated former government to smuggle funds and secret documents out of the country. Presumably, this ruthless provocation against Estonia and Finland had been planned by Soviet intelligence services. The author of the present study will subsequently continue further on this theory in the coming chapters.

The Estonian government did not react to this incident by lodging a formal diplomatic protest with the USSR. Instead, on June 14 at 4:20 p.m., two hours

the late Soviet Union General Petr Kholmov (1910-1990), a Hero of the Soviet Union, has written about the operations of the First Mine-Torpedo Aviation Regiment (MTAR) in the time before and after the war. His memoirs, entitled *Beyond the Front* (Beyond three seas), have been translated in two editions, the first by the publisher Sovetskaya Rossiya (Moscow) in 1982 and the second, expanded edition by Leningrad in 1996. While readers familiar with the historical details need not compare the two editions, they will notice that they differ regarding one very significant event.

In the first edition, the author does not describe the shooting down of the Finnish aircraft Kaeva in June 1944. This topic, the valid question of why it was necessary to publish this episode at all, is not even in the second edition. It could only be described in an historically accurate manner. We are consequently presented with the Soviet misinformation. For example, the author claims that the Junkers aircraft was without identifying insignia. In addition, the author claims that the Junkers aircraft did not obey an order by Soviet pilots to return to Tallinn airport. If the Finnish plane had obeyed orders to return to Tallinn airport, the Soviet bomber IL-4 would not have been permitted to land there. On the other hand, if the Finnish passenger plane had been forced to land at a Soviet air base, it would have been a clear violation of international law. As with the operations of military agencies of other countries, would have been focused on the activities of the Soviet armed forces in the so-called independent Baltic States. Kaeva simply had to be shot down without witnesses in order to obtain the passengers' baggage. The presence of the wreckage, the 3017 precisely at the planned crash site is evidence of Soviet intent.

By carefully examining Kholmov's account, we uncover the contradictions. According to Kholmov, the First MTAR was commanded by two commanders, the aforementioned S. Dzhanashvili and Nikolai Tokarev. Tokarev left the regiment in fall 1940, when he transferred to the Black Sea Fleet. This, then, actually carried out the NKVD order to bring down the Finnish passenger plane Kaeva.

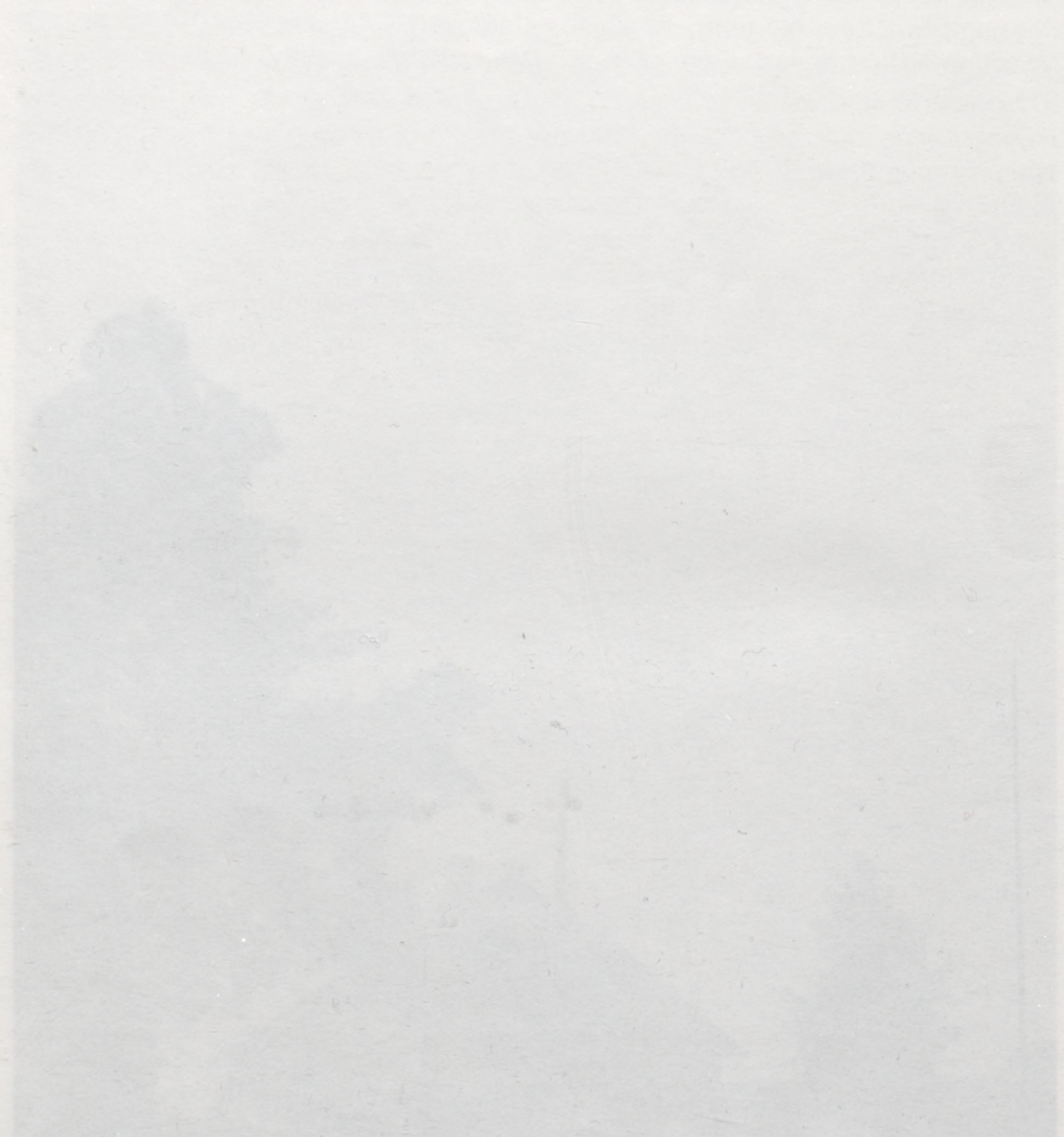
It is worth noting that the question remains whether the aircraft was shot down by the NKVD or by the Red Army. The author of the present study will return to this question in the coming chapters.

The Attack on the Second Patrol of the First Company at Dawn on June 15

The Attack on the Second Patrol
of the First Company at Dawn on June 15

The Second Platoon of the First Company, Third Abrene Battalion in 1932, also known as the Masļenki patrol (Masļenki farmstead also registered in the Augšpils Township documents as Lejnīeki).

Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 1940/2

The second patrol was commonly known as the Masļenki patrol, but it had also been assigned the Latvian name Lejnietki. When the Border Guard Brigade was formed in 1935, the names of the Third Abrene Battalion patrols were changed to more Latvian-sounding ones. Masļenki patrol played a role from the beginning of the formation of the Latvian eastern border. This cordon was enclosed between the hamlets of Ļživceva and Kožuhova and the Ludza (Lzha) border river. The patrol building, built in 1929/1930, was a wooden structure on a brick foundation, with a shingled roof. It may have been one of the first patrol buildings of this type built after the demarcation of the Soviet-Latvian border, and was included among the ten cordons that the Cabinet of Ministers decided to build in a two-year period along Latvia's eastern border sector.¹⁰ The area of the Lejnietki property was 0.2610 ha. It had been used by border guards since October 7, 1926. The legal issues surrounding the transfer of land ownership were still not settled at the beginning of the Soviet occupation of Latvia.¹¹

The patrol building consisted of five rooms and a kitchen. Two rooms were occupied by the patrol leader and his family, two rooms were the living quarters of

Masļenki patrol, summer 1932. From the right, first row: first – border guard Indriķis Smilgzieds, third – border guard Staņislavs Driņģis; second row: Jūlija Smilgziede with son Arvīds, Hermīne Puriņa, Fridrihs Puriņš with son Voldemārs. (Photo from personal archive of Arvīds Smilgzieds)

¹⁰ *Latvijas iekšējās drošības vēsture* (History of Latvia's Internal Security); (Rīga: Valters un Rapa, 1925), p. 45

¹¹ Latvian State Historical Archives (LVA), 1373. f., 2. apr., 1500. l.

LOCATION OF SECOND AND THIRD PATROL POSTS

1. Dmitrii Mikhailov's 3.7 hectare farmstead No. 7 in the hamlet of Šmaili, where the Third Patrol of the First Company, Third Abrene Battalion, rented service quarters.
2. Diagram of Blonti hamlet farmstead No. 8, belonging to Kārlis Smukkains.
3. Diagram of the cordon of the Second (Maslenki) Patrol of the First Company, Third Abrene Battalion.

four guards, and the fifth room was the patrol duty office. The dimensions of the building were 9.56 x 10.40 x 2.95 m. Also on the property was a brick cellar, built on the very bank of the river Ludza, and a small utility building together with a wood shed, covered by a tin roof. Outside of the cordon, patrol leader F. Puriņš had equipped a woodworking shop in a building owned by Dmitrii Maslov. In 1937, a wooden flagpole was erected at Lejnieki, a stone bridge was constructed over a nearby stream and a linden hedge planted.¹² In 1991, when the author of this book visited the former Lejnieki, only the cellar, the stone bridge and the foundations of the destroyed patrol building remained of the former structures. The linden trees had grown tall.

The patrol building had been built only 10 m from the border river Ludza. On the Soviet side, near Shkardy hamlet, was the topographically highest point – elevation 128.7 m. This unnamed hill on one side and the Ludza river on the other side formed a lowland where fog often formed, due to the large Markovka swamp which stretched on the Latvian side. The Lejnieki cordon occupied the narrow strip between the swamp and the river.

Beyond the borders of the cordon in the direction of the First Patrol, 70 m from the guardhouse, could be seen a small wooden house which belonged to local farmer Dmitrii Maslov, and was rented by the family of border guard Žanis Krieviņš.¹³

The composition of the Second Patrol of the First Company had changed considerably with time, and its patrol leader Warrant Officer Fridrichs Puriņš had changed positions fairly often as well. He had the bad habit of using alcohol now and then. When he had been drinking, he would usually go to pick fights with the Russians living near the border, whom he considered to be disseminators of Communist ideas among the local population.¹⁴ The patrol leader had the right, without advance notice, to enter farms which were located in the 2 km border zone and carry out searches. Another border guard had to serve as a witness.¹⁵ On February 4, 1923, a Russian Adventist named Timofei Seliavin, who distributed religious literature, had arrived from Daugavpils at a house in Bārtuļi hamlet in Ludza District. Being under the influence of alcohol, Puriņš took away the peddler's passport, pushed around those present, and threatened to arrest all.¹⁶ If Puriņš had been sober, he might have discovered something genuinely subversive as well.

Puriņš often disobeyed service orders. Because he had been decorated with the Lāčplēsis Order for bravery in Latvia's War of Liberation, many transgressions were overlooked and the border guard administration kept quiet about them. However, for his latest offence – beating up the Russians – he was

¹² LVVA, 1373. f., 2. apr., 11496. l., p. 57

¹³ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., p. 26

¹⁴ LVVA, 5488. f., 1. apr., 3235. l., p. 64, p. 64 verso

¹⁵ "Noteikumi par valsts robežu" (Regulations regarding the Guarding of the State Border), *Valdības Vēstnesis* (Rīga), 27 April 1928, p. 1 (section 16)

¹⁶ LVVA, 5448. f., 1. apr., 3235. l., p. 24, 26

kept confined 7 days and nights. Puriņš served his sentence from August 1 to 8, 1936.¹⁷ The battalion administrators even supported his frequent absences to visit his farm, so that they would not have to listen to so many complaints from the Russian population about Puriņš' behaviour.

Warrant Officer Puriņš was also known and disliked by the Soviet border guards. The Soviet side constantly tried to entrap Puriņš in various border incidents. This is clearly characterised by an excerpt from the 1937 fourth-quarter report of the Latvia–USSR First District Border Conflict Investigation and Settlement Commission:

[..] *The USSR representative reports that on August 5 of this year at 19:45 in the Lielās Dzirnavaš region one of our border guards–instructors tried needlessly to draw a Russian border guard into a conversation, with the words: Zdorov bratishchi, kak zhivète?** Not receiving a reply, he continued: *Pochemu vi na nas serdites?** Are the apples ripe yet?

The true facts are as follows: Walking along the border, the border guard

Third Abrene Battalion, First Company, Second and Third Patrol border guards with their families at Mašlenki, July 1939. From the left, in the foreground: Voldemārs Puriņš, Arturs Krieviņš. From the left, second row: Ērika Herta Kalniņš, Tatjana Kalniņš (b. Andrejeva), Jadviga Blakšenieks, Rita Krieviņš, Jūlija Krieviņš (b. Etiks), Hermīne Puriņš (b. Kalniņš). From the left, last row (standing): Eduards Kalniņš, Valdis Grīnvalds, Jānis Locāns, Kārlis Beizaks, Žanis Krieviņš, unknown, Jānis Blakšenieks. (Photo from personal archive of Rita Veane)

¹⁷ LVVA, 1373. f., 2. apr., 1531. l., p. 273

* Greetings, chum, how is it going?

** Why are you angry with us?

leader Warrant Officer *Fridrihs Puriņš* was not wearing a cap. He returned the greeting "zdoorov, zdoorov, zdoorov", and there was no further conversation, as also attested by our border guards, who witnessed the occurrence. The matter will be decided in the next meeting.¹⁸

Warrant Officer *Puriņš* had fought in the Latvian War of Liberation 1919–1920 against the Bolsheviks, and was still a legendary person among the border guards, who respected him for his patriotism.

There was no question that *Puriņš* had started the said conversation with the border guard after first removing his cap, so that he would be recognised because of his bald head.

On the Soviet side, the inhabitants had been moved out of a 5-km wide zone along the border. Churches had been looted, and villages were deserted. Apples ripened in abandoned orchards, and the Soviet border guard had been biting into an unripe apple, as the Soviet border guards were in the habit of doing. *Fridrihs Puriņš* expressed his contempt for the Soviet system even with his gibes. This dispute took place in the area of the Ninth Patrol of the First Company.

The members of the last patrol staff before the Soviet occupation were militarily better trained than the previous ones. Border guards *Jānis Macītis* (*Biography B10 in the Appendix*) and *Pēteris Cimoška* (*Biography B11 in the*

Servicemen of the Latvian Army Headquarters Battalion, Second Company, autumn 1939. Second row, first from the left – *Pēteris Cimoška*. (Photo from private collection of the family of *Aivars Cimoška*, *Pēteris Cimoška*'s nephew)

¹⁸ LVVA, 1373. f., 2. apr., 71. l., p. 116

The Brass Band of the Third Abrene Battalion, 1939. From the left, first row: unknown, unknown, Jūlijs Skalbe, Vilis Lazdiņš, Nīcavs, Jānis Josts, Staņislavs Driņģis, Jānis Blakšenieks; second row: Roberts Goldbergs, Jānis Ošāns, Jānis Baraviks, Eduards Pumpuriņš, Alberts Āriņš; third row: Vincents Driņģis, Žīgurs, unknown, Žanis Krieviņš, unknown, Fricis Rullis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)

Appendix) had been drafted into the reserve army on September 12, 1939. Both guards had received further military training in the machine gun company of the Third Jelgava Infantry Regiment. It appears they were good friends and joined the Border Guards on the same date and in the same patrol. The most experienced was Žanis Krieviņš (*Biography B12 in the Appendix*). He had already been in the Border Guard service for six years, furthermore in the same posting. Kārlis Beizaks came from the Latvian Army Headquarters Battalion, highly recommended by Colonel Grigorijs Ķikulis, Chief of the Army Staff Information Section (Intelligence, Counterintelligence). Valdis Grīnvalds also joined the Third Patrol with a recommendation. Whilst his recommendation was not as impressive as that of Beizaks, the fact that he often stood in for patrol leader Puriņš proved that he enjoyed his appointment. On March 20, 1940, Valdis Grīnvalds had very successfully completed a training course for border guards in Riga. It is possible that his superiors had given indication that Puriņš would soon be replaced.

Right at midnight, the battalion brass band wound up its rehearsal in the service quarters.¹⁹ One of the band members, border guard Roberts Goldbergs (*Biography B13 in the Appendix*), hastened on his motorcycle to the battalion headquarters in Abrene. He was on duty at the battalion headquarters the next night and on June 15 at 00:30 he had to relieve Fricis Hermanis. Hermanis was the battalion's weapons master and had been asked by Goldbergs to substitute

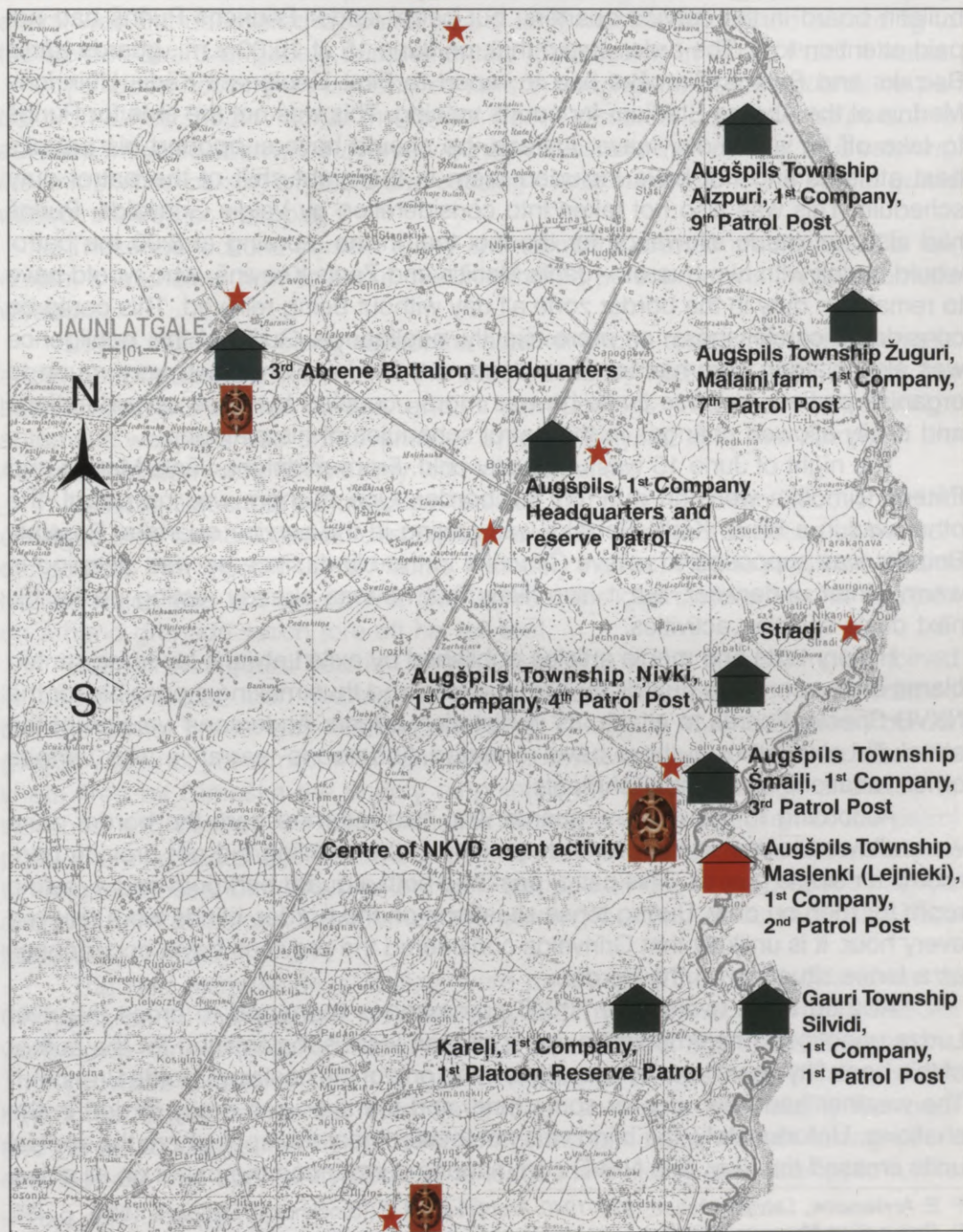
¹⁹ Occupation Museum collections, Roberts Goldbergs' testimony audio recorded in 1991.

LOCATION OF THE BORDER GUARD POSTS OF THE FIRST COMPANY OF THE THIRD ABRENE BATTALION ON THE LATVIAN-USSR BORDER

★ Illegal communist cells

NKVD supporters

for him during the rehearsal.

We will never know the patrol duty roster that Valdis Grīnvalds had drawn up, since it was destroyed in the patrol building fire. The order signed on June 11 by Battalion Commander Lieutenant-Colonel Oskars Jansons was posted on the bulletin board in the service quarters, but patrol leader Fridrihs Puriņš had not paid attention to it. The order stated that, on June 15 at 10:00 a.m., guards Kārlis Beizaks and Pēteris Čimoška had to report to First Lieutenant Kārlis Heinrichs Mednis at the Abrene Stadium for sports training. This was not the time for Puriņš to take off for a two-day leave. Instead, he should have supported his patrol's best athletes and not have included them in the night shift of the patrol duty schedule. This was also not taken into consideration by Valdis Grīnvalds. Puriņš had also not made allowance for the fact that in the morning at 8:00 the patrol would be left with two guards – Jānis Macītis and Žanis Krieviņš, who would have to remain on duty in the border zone all day without being relieved. This could be considered carelessness, or, more exactly, negligence. Guilty of this negligence was also platoon commander First Lieutenant Mednis, who liked very much to organise parties. At those times he was more occupied by these considerations and easily allowed changes in the patrol schedules of his platoon.

The night of June 15 was unusually cold. From midnight, Jānis Macītis and Pēteris Čimoška were on duty on the border. One of them was on patrol, the other was in a blind. Kārlis Beizaks was resting in the service quarters. Possibly Beizaks was supposed to relieve Čimoška in the blind, since he was sleeping in warm winter underwear, but it is also likely that he was already resting up for his next day's sporting activities.

History texts and media articles published by exile Latvians lay unwarranted blame on the cordon's guards for being asleep and thus making it possible for the NKVD Special Forces to attack, as in historian Edgars Andersons' version of the attack.²⁰ Later, other authors have repeated Andersons' narrative with various other variations and embellishments.

According to regulations, guards who had returned from the border zone were allowed to rest in the patrol duty office, if the building did not provide bedrooms for single guards. This patrol post had both a guard bedroom and a resting room for men on duty. During tense situations on the border, blinds were relieved every hour. It is unlikely that Grīnvalds considered the previous day's occurrences as a tense situation on the border.

At 2:30 a.m., twenty-five NKVD commandos managed to cross the river Ludza unnoticed (the time and number of men were substantiated for the author of this book fifty years later by eyewitness and one of the hostages Izolde Brence).²¹ The weather had been dry for some time, and the river was easily forded in the shallows. Unfortunately, the blind was not located near the spot where the special units crossed the river. The NKVD commandos surrounded the patrol on all sides.

²⁰ E. Andersons, *Latvijas vēsture 1920–1940: Ārpolitika*, vol. 2 ([Stockholm]: Daugava, 1984), p. 430.

²¹ Occupation Museum collections, Izolde Brence's audio recording, 1991.

The house of guard Žanis Krieviņš and the nearby newly built house of Dmitrii Maslov were surrounded as well. Hand grenade packets had been placed around the guardhouse except at the front door. This signifies that the attackers had at first intended to capture the patrol post without firing shots. The Soviet soldiers' attack was first uncovered by patrol guard Jānis Macītis, who acted according to the Border Guard Brigade's Supplementary Instructions, in which Point 4 states:

[..] Upon noticing an unidentified person nearing the border, guards on patrol or in blinds should not hail the person from a distance, but allow the person to advance within 20-30 m without revealing themselves, and then call out, thus catching the unidentified person off guard and causing him to surrender to the border guard without the use of weapons.²²

These instructions contain many shortcomings and contradictions. For example, it is unclear how to act, if the unidentified person begins firing automatic weapons.

In this case, after being hailed, the attacker shot a round from his automatic at the patrol guard. At the time of the attack, visibility was near zero. A thick fog had covered the cordon territory and its surroundings. In this combat situation automatic weapons had an advantage. Unfortunately, all thirty-five patrols of the Abrene Battalion were armed only with combat rifles.

With the first shots the attackers realised that they had been discovered and changed their combat tactics, destroying the guard post and shooting all the border guards. Patrol guard Jānis Macītis, seriously injured, tried to reach the guardhouse, which was not yet on fire. Not far from the guardhouse Macītis stepped on a hand grenade which tore off his left foot.

Best off was guard Pēteris Cimoška, who was in the blind. Cimoška joined in the firing, since, upon hearing the bursts of automatic gunfire, he understood that the Soviet border guards were attacking. The Third Abrene Battalion border guards were not yet armed with lightweight submachine guns. However, after the shots fired by Cimoška the enemy pinpointed the blind's location and tried to surround and destroy it. Firing, Cimoška retreated in the direction of the patrol post, where he heard Valdis Grīnvalds defend the post with separate shots. Arriving at the guardhouse, Cimoška unexpectedly stepped on one of the grenade packets and was torn to pieces. Later, when the burning building collapsed, Cimoška's body was charred.²³

The Red Army soldiers' bullets were penetrating the building, and Valdis Grīnvalds could move about only by lying flat. The telephone communications were down. Grīnvalds asked Kārlis Beizaks for a combat rifle from the bedroom. This provides evidence that the guard weapons were stored in one of the bedrooms. Grīnvalds opened return fire through a window, but visibility was poor and he could only shoot in the direction of the attackers without taking direct aim. Beizaks had apparently decided to leave the building and attempt to run to

²² LVVA, 1373. f., 2. apr., 1570. l.

²³ LVVA, 2524. f., 2. apr., 7082. l., p. 24 verso

the First Patrol for help. He jumped out the window and was lost in the fog. As was discovered later, he managed to cover only 199 m.²⁴ Beizaks had passed by Žanis Krieviņš' house and was shot by the attackers surrounding the house. Later, the coroner's inquest also found grenade fragments in his body.²⁵ Hand grenades had been thrown at the running Beizaks. Since there was still evidence of resistance from the guardhouse, the attackers threw in firebombs through the windows. The inside of the building caught fire.

At this moment, mortally wounded, Jānis Macītis collapsed at the front door, calling for help. Help was impossible since the building was filling up with choking smoke. With his last efforts Macītis crawled outside and was later found dead 8.5 m from the foundation with charred legs. Thus, good friends and service comrades both died a hero's death.

In the service quarters of the guardhouse were also patrol leader Puriņš' wife Hermīne Puriņa (*Biography B14 in the Appendix*) and her fourteen-year old son Voldemārs (*Biography B14 in the Appendix*). They had each chosen their own way of leaving the burning building. Puriņa jumped out the window on the south side of the building, holding a pillow, apparently with the thought of protecting herself from bullets. Grenades had already exploded on the spot where she landed and nearby lay body parts of Pēteris Cimoška. Hermīne Puriņa was shot 8.3 m from the window, and her body was later found in the strawberry beds.

Voldemārs tried to save himself by running out the door. He succeeded

Scorched body of border guard Jānis Macītis. Photo included in entry No. 4 of the inspection report. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr. 7082. I., p. 26)

²⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. I., p. 28

²⁵ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. I., p. 22

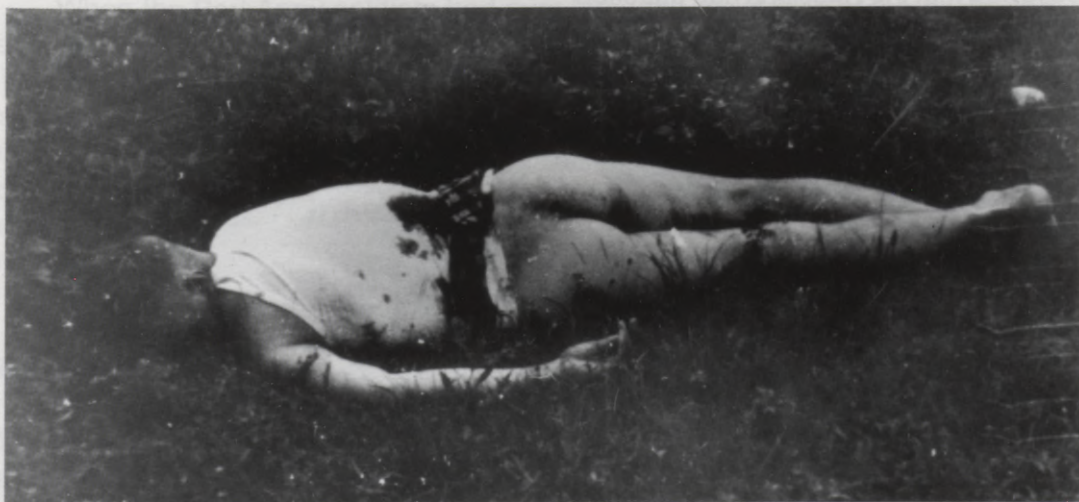
and headed for a hiding place in the woodpile, which was located a distance from the burning buildings. One of the Russian attackers had taken shelter behind the wood pile and shot the running Voldemārs in the abdomen and the leg.

At this moment, the building's only defender Valdis Grīnvalds also left the burning building. Throwing down the rifle on the floor, he jumped out the window facing east and jumped into the river unscathed.²⁶ There he was captured by Soviet border guards. An excerpt from Grīnvalds's memoirs:

[..] I was herded into a large room with several tables, but no benches. After approximately 15 minutes, a Russian officer entered the room and asked in a loud voice, whether I was an officer and my name. I answered that I was not an officer, but he replied – well, we will see. I remarked that my Russian was very weak. My wristwatch was no longer working, since it was full of water

Kārlis Beizaks with fiancée Klauđija Romāņina in Augšpils Township. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)

Body of border guard Kārlis Beizaks. Photo included in entry No. 6 of the inspection report. (Photo from LVA, 2574. f., 2. apr. 7082. I.)

²⁶ V. Grīnvalds, "Iebbrukums Masļenkos", *Daugavas Vanagu Mēnešraksts*, no. 2 (1979), p. 16

after jumping into the river. As I was barefoot, without my coat, with wet over-pants and without a cap, I began to freeze. I thought that, since I was a prisoner, I ought to be adequately clothed. I began banging on the door. Someone opened it and demanded in a harsh voice to know what I wanted. I drew attention to my condition, and said that I was cold. After a while, the door opened, and an old greatcoat and rubber slippers were thrown in. That, then, was my clothing during my confinement.

It was now daylight. Walking around the room, I noticed scattered makhorka (a coarse tobacco) on some of the tables. Picking up a newspaper from the floor I rolled myself a Russian cigarette. Again I banged on the door, since I had no matches. The guard opened the door and lighted my cigarette. The stuff stank, but I wanted to smoke.

I began to consider the situation, believing that the Russians had attacked

Hermīne Kalniņa dressed in the uniform of her fiancé Fridrihs Puriņš, early 1920s. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 11991)

Body of Hermīne Puriņa, wife of patrol leader Fridrihs Puriņš. Photo included in entry No. 5 of the inspection report. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr. 7082. l., p. 26)

everywhere, and wondering what our army was doing now.²⁷

Simultaneously with the attack on the guardhouse, the NKVD men also attacked guard Žanis Krieviņš' house. In the building at the time were Žanis Krieviņš, his wife Lida Jūlija (*Biography B12 in the Appendix*), son Arturs (*Biography B12 in the Appendix*), five-year old daughter Rita (*Biography B12 in the Appendix*) and six-year old Ērika, the daughter of border guard Eduards Kalniņš.

First, hand grenades were thrown through two of the windows.

An excerpt from the notes taken June 16 during the interrogation of Lida Krieviņa at Riga Hospital No.1, recorded on behalf of the Brigade Headquarters by the adjutant Captain Arvīds Strazdiņš:

Towards morning, around 03:00, I woke up from a deafening blast. I felt a blow to my head and throughout my body. It turned out that a hand grenade had been thrown in and that I was seriously wounded. My husband and children were not hurt. My husband called out: "Red Army soldiers!" and ordered the children to crawl under the bed, but dragged me into the hall, since rifle fire and automatic rifles could be heard outside. At that point, someone outside shouted in Russian for everyone to come out and began to break in the door, until the door gave in. Through the broken door in came three Red Army soldiers, armed with rifles with drawn bayonets. They took my husband and 12-year old son Arturs with them – I don't know what became of them. For a time, I passed out from my injuries. When I came to, I went outside to look for my husband, but there was no one outside. I saw that the guardhouse was burning.²⁸

After Žanis Krieviņš dragged his wife out into the hall, a second hand grenade was thrown into the room. The explosion injured Krieviņš lightly in the head and also injured his son Arturs. The Red Army soldiers took both of the injured across the river as hostages.

When the Red Army soldiers had overcome the resistance of the patrol and captured those still alive, they started to evacuate their own wounded and dead. It would not have been wise to leave material evidence, but because of poor visibility they could not gather up battle gear strewn about. With such a delay reinforcements could arrive, for which the Russians had prepared themselves by positioning a lookout 250 m from the Maļenki cordon in the direction of the First Patrol. It was at this very spot that First Patrol leader Vilis Lazdiņš and guards Arvīds Polis (*Biography B15 in the Appendix*) and Jēzups Abrickis (*Biography B16 in the Appendix*) were captured as they were rushing to the attack location.

An excerpt from the June 16, 1940, interrogation records of Jānis Locāns (*Biography B17 in the Appendix*):

[..] The night from June 14 to 15 of this year at 02:50 I was on duty at the First Platoon reserve patrol in Kareļi, when Third Patrol guard Kraucis telephoned to Kareļi and told me the following: "There is a fire at the Second Patrol. Set off the alarm signal!" It appeared to me that after these words Kraucis did not hang up the

²⁷ Ibid.

²⁸ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., p. 25, p. 25 verso

telephone, but I heard him calling out to someone: "Get up! Why are you sleeping?" Then I switched the telephone to the First Patrol, where the call was answered by patrol leader Warrant Officer Lazdiņš, whom I told what Kraucis had said about the fire and the setting off of alarm signals at the Second Patrol.²⁹

Patrol leader Vilis Lazdiņš removed from duty border guard Jēzups Abrickis, who had been scheduled to be in the blind from 00:30 to 04:30.

[..] Afterwards I went to my lodging about 200 m from the reserve patrol, woke up the landlord Jānis Losevs and asked him to ride a bicycle to guard Tīgeris (Biography B18 in the appendix), who lived approximately 400 m from the patrol. I myself went back to the patrol post. I tried to telephone to the Second and First Patrols, but there was no answer there either. At that point my wife Genovefa Locāns rode up on her bicycle and continued on to the Second Patrol, while I remained to await the arrival of Tīgeris. 5–7 minutes after my wife had left, Tīgeris arrived. I left him in my place to look after the telephone exchange and rode a bicycle to the Second Patrol. Approximately 250 m from the Second Patrol on the foot path I saw three bicycles. Not bothering to find out to whom they belonged, I continued on to the Second Patrol. Arriving at the patrol post, I saw the guardhouse so completely burned down, that there were only flaming walls to be seen. On the other side of the road, I saw the house belonging to Dmitrii Maslov, in which the leader of the Second Patrol Puriņš had installed a woodworking shop, burned to the foundations. Approaching the burning Second Patrol guardhouse, between the house where guard Krieviņš lived and the guardhouse itself, I came upon the wife of Krieviņš, Lidija, and saw that she was wounded, with blood streaming. I asked Lidija Krieviņš what had happened here. She did not answer, but instead asked me: "Where are my children, where is my husband, what have you done?" I left Lidija Krieviņš and continued on, where, by the wood pile, I saw patrol leader Puriņš' son Voldemārs. He was huddled with scorched hair and clothing, very tired, and asked me to give him first aid. I hurried on to the patrol post, and in the yard I saw the patrol leader's wife Hermīne Puriņš lying on the ground. She seemed only to have lost consciousness, so I got some water from the well and poured it on her, but found that she was dead. At the west side of the guard building, I saw the quite charred body of a guard, but did not recognise him. At the north-west side of the guard building I saw the body of another guard, but could not identify him either. So I pulled the body by the hand a few metres from the burning building and doused it with water. When I arrived at the fire location, I did not see anyone alive nearby. When I had been at the Second Patrol post fire location for some 15 minutes, citizen Dubovickis from Gauri Township's Markovka hamlet and citizen Jānis Kononovs arrived. I told Kononovs to go to Orekhov's house to find out if there were any First and Third Patrol guards which could hasten to help the Second Patrol. Myself, I ran to the house of Dmitrii Maslov to gather help. Up the path, on the little hill about 50 m from the patrol post, I saw two shallow trench holes. Dmitrii Maslov's house was

²⁹ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., p. 6

empty, and, inside, clothing and beds had been ransacked.

Dmitrii Maslov and his daughter Olga were captured in the bathhouse. It was the eve of the Orthodox Pentecost, and that night both had been brewing ale.

From Maslov's house I hurried back to the Second Patrol post and, on the way, running by the telephone lines, I saw that they had been severed and hung down in the field. Seeing this, I realised that it was because of the damage to the wires that I had not been able to summon the Second and the Third Patrols from the reserve patrol. While I had been in the reserve patrol, I had not heard any firing or grenade explosions, and would not have been able to hear them, since I was indoors, besides which the distance between the reserve patrol and the Second Patrol is about 4 km as the crow flies, or 4.5 km by road. The first time I heard shots fired was when I was on my way from the reserve patrol to my landlord Jānis Losevs. Then I heard several shots fired at different intervals, and also saw the glow of the fire in the direction of the Second Patrol. Later, when I examined the three bicycles found by the footpath about 250 m from the Second Patrol, I recognised one of them as a ladies' bicycle belonging to my wife Genovefa. My wife has disappeared, and I have not seen her since she rode to the Second Patrol on the said bicycle.³⁰

Jānis Kononovs did as Jānis Locāns requested and ran to the Orekhovs, whose farmstead was near the site of the disaster.

An excerpt from the interrogation records of Marta Orekhova:

[..] On the morning of June 15, Pēteris Kononovs came running to our Masličī (Masļenki) farm and told us that the Second Patrol post was burning, but that there was no one there. My husband got up and hurried to the fire on his bicycle. He soon returned, saying that the Second Patrol post was burning, that there were people shot and wounded, and hurried to Third Patrol to report to the border guards. He promised to hitch up the horse afterwards and transport the wounded. I have not seen my husband since that time.³¹

Marta Orekhova's records are signed by Jānis Lūkins in her stead, since Orekhova was illiterate.

The attackers had also blockaded this road, which ran along the narrow strip of land between the swamp and the river, and connected the Second and Third Patrol posts. Orekhov was captured on this stretch.

The attackers also had to fear the local Home Guards (*Aizsargi*), among whom were ethnic Russians.

Around 3:30 a.m., guard Jānis Losevs returned to the First Patrol. The border rear communication lines (a 14 km strip) had not been damaged. Through the First Platoon reserve patrol in Kareļi, where guard Kristis Tīģeris was on duty, guard Losevs telephoned First Company commander Captain Ēriks Paeglis* in Augšpils. Losevs also telephoned the battalion headquarters in Abrene. In the Third Abrene

³⁰ Ibid.

³¹ LVVA, 2524. f., 2. apr., 7082. l., p. 12, p. 12 verso

* Commander of the First Company since November 1, 1939

Battalion headquarters at Sargi, guard Roberts Goldbergs received the call and the first objective information about the events in the Second Patrol post. Goldbergs, in turn, telephoned the camp of the Third Company in Radova, where Captain Kārlis Holanders was taking the place of battalion commander Oskars Jansons. Holanders asked Goldbergs to telephone without delay the Abrene Town Home Guards and the police, and to inform them about what had happened on the border.³²

Around 4:30 a.m., information about what had occurred had been forwarded to First Company commander Captain Ēriks E. Paeglis, who at that time was on duty in the company camp at Saulneši in Augšpils.

Paeglis himself was at that point convinced that there had been an attack by the local Communists. Immediately he ordered the Second Platoon commander Captain Aleksandrs Hohlačovs and Sergeant Jānis Nīmanis to take ten well-armed border guards and leave for the attack site.

Kārlis Holanders asked Goldbergs to prepare his personal motorcycle and

Border guard Roberts Goldbergs on his personal motorcycle. On receiving telephoned orders from Captain Kārlis Holanders, Goldbergs rode this motorcycle at dawn on June 15, 1940, to the attack point at Mašlenki. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 8298)

wait for him. Holanders arrived at headquarters at 4:30 a.m. and immediately requested that Goldbergs ride to the attack site to obtain new information. Around 5:00 a.m. Goldbergs reached the Third Patrol in Šmaiļi. The guardhouse window had been lifted out, the door broken open, the telephone receiver torn off, and the telephone lines cut at the nearby telephone pole.

Goldbergs' ride to the Second Patrol in Mašlenki was within the rifle sights of the Soviet border guards on the USSR side, since they were awaiting a possible counter-attack by the Latvian border guards.

Aleksandrs Hohlačovs and Jānis Nīmanis and the other

³² Occupation Museum collections, audio recording of Roberts Goldbergs' testimony

guards arrived at the site around 5:00 a.m.

Goldbergs left the site at 5:00 a.m. and reported on the situation at the Second and Third Patrol posts. At 5:30 he returned to headquarters. Captain Holanders sounded battle alarm in the Third Abrene Battalion, but it came two and a half hours too late.

The first persons to arrive at the incident site saw what had happened and became flustered. The wounded Voldemārs Puriņš was not given proper first aid, since, first of all, information was wanted from him about the perpetrators of the attack. Puriņš was able to give the number of attackers – twenty-five Soviet border guards.³³

Around 6:00 a.m., the hastily assembled Abrene Home Guards, together with police inspector Arturs Reinvalds of the district's First Precinct, arrived on a fire engine.³⁴

Voldemārs Puriņš' wounds were finally dressed at 6:00 a.m. by doctor's assistant Ostrovskis from Abrene. Puriņš died from his severe wounds and blood poisoning on June 16 in Rēzekne Hospital.

After 6:00 a.m., First Company commander Captain Ēriks Paeglis arrived at the attack site, having spent two and a half hours at company headquarters organising precautionary measures. These tragic events took place in the platoon under his command. Captain Paeglis had been appointed commander of the First Platoon on October 31, 1939, the same date that his predecessor Captain

The Town of Abrene's fire engine, summer 1939. From the left: Augšpils Township Chairman Jānis Duka, Mayor of Abrene Ernests Ozols, Purvmala Township Chairman Miežītis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)

³³ LVVA, 2574. F., 2. apr., 7082. l., p. 13 verso

³⁴ LVVA, 2574. f., 2. apr., 7082. l., p. 13

Kārlis Holanders was appointed commander of the Third Platoon. Changing around of officers with long service records within the Third Abrene Battalion had become an inexcusable habit, which, moreover, did not improve service performance. It seems that this particular switching of company commanders had not proved itself very successful.

The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed. The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed. The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed.

Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed. The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed.

The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed. The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed.

The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed. The wounded Voldeņšs Puriņš was not given proper first aid since first of all information was wanted from him about the preparation of the attack. Puriņš was unable to give the number of attacks, the number of Soviet bombers and the number of Soviet soldiers who were killed.

ILLUSTRATIONS

- 1 The meeting point of the borders of Latvia, Estonia and Russia, beginning of 1920s. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 1235)
- 2 Lieutenant Kārlis Burkēvics with wife Emīlija Irma (b. Hintenbergs) in the service-issue droshky during the mid-1920s in Jaunlatgale (from 1938-Abrene, presently Pytalova). The only means of transportation near the border were horses and bicycles. Later the border guards acquired personal motorcycles, which they used also for service duties, receiving compensation. (Photo from Occupation Museum collections, file of Oļegs Sēmans, OMF inv. No. 1332)
- 3 General Ludvigs Bolšteins, Commander of Latvia's Border Guard Brigade, visiting Estonia in the late 1920s. Bolšteins is in the centre, in the uniform of the Border Police. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. A-40-63)
- 4 Latvia's Minister of the Internal Affairs Vilis Gulbis (foreground) and General Ludvigs Bolšteins, Commander of Latvia's Border Guard Brigade (behind him, on the right) at the Latvia-USSR border in territory guarded by the First Company of the Third Abrene Battalion, late 1930s. (Photo from the personal archive of Jānis Strazdiņš)
- 5 The consecration of the new flag of the Third Abrene Battalion in Abrene Stadium, late 1930s. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 4382)
- 6 Nineteenth Abrene Home Guard Regiment on training exercises, summer 1939. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- 7 District Police Chief Gustavs Mežulis, acting as godfather to Laimonis, the fourteenth child of the Skaistkalns family in the Abrene Home Guards' Hall, 1939. In the foreground, from the right: Jūlijs and Emma Skaistkalns. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- 8 Latvian border guards together with Soviet border guards at the Rītupe Railroad Station, late 1920s. First from the left: Lieutenant Kārlis Burkēvics. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 4071)
- 9 Latvia-USSR border railroad-crossing point at Rītupe, popularly known as the "Gates of Paradise". (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 9595)
- 10 Border Guard Brigade and Latvian Army Intelligence Section officers, together with Finnish officers. From the left, first row: third – General Ludvigs Bolšteins, Commander of the Border Guard Brigade, fifth – Colonel Voldemārs Kalniņš, Chief of Staff of the Border Guard Brigade; second row: Head of Special Assignments Captain Jānis Bormanis, Border Guard Brigade Legal Affairs Supervisor Jānis Lapkašs, Adjutant to the Commander of the Border Guard Brigade Commander Captain Arvids Strazdiņš, unknown, Latvian Army Military Prosecutor Colonel Jānis

- Kulmanis, unknown, Latvian Army Intelligence Section chief Lieutenant Colonel Fricis Celmiņš. (Photo from the personal archive of Eižens Lapkašs)
- [11] Purvmala Township 6-grade elementary school "Atmoda", founded in 1919. From the left, first row: Purvmala Township Chairman Miežītis, Captain Kārlis Holanders, teacher Alīda Lesiņš, Purvmala Township Agricultural Society head Āboliņš, teacher Jānis Lesiņš; in second row, sitting between A. Lesiņš and Āboliņš, school principal M. Zvejnieks. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [12] New Year's carnival in the Abrene Home Guards' Hall, 1939/1940. From the left, first – Lieutenant Colonel Oskars Jansons, embraced by a local Russian woman; third – wife of the principal of the Augšpils Russian Gymnasium; fifth – Augšpils Russian Gymnasium Principal J. Fridrihs. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [13] Long-range cannon in the Aegna Island fortifications in Estonia before the Soviet occupation June 17, 1940. The cannon was last fired in combat at the fleeing Polish submarine "Orzeł", which escaped interment in Tallinn harbour during the night of September 18, 1940. See: K. Ar'iakas, "Vneshniaia politika Estonii v 1939 gody", *Raduga*, no.1 (1990), p. 52. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. 0-149394)
- [14] Loksa harbour, Estonia. 1930s. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. 0-29086)
- [15] Construction of guard building at Volochko for the Third Abrene Battalion in 1940, not long before the Soviet occupation. (Photo from Occupation Museum collections, file of Leontijs Vizulis, OMF inv. No. 9354)
- [16] Border guard training of the First Company of the Third Abrene Battalion at Augšpils, 1940. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- [17] Soviet high-speed bomber IL-4, part of the Soviet arsenal from 1935 to 1942. (Photo from: W. Kopenhagen and R. Neustadt, *Das große Flugzeug-Typenbuch* [Berlin: Transpress VEB Verlag für Verkehrswesen, 1977], p. 336)
- [18] Estonian island Keri in the Gulf of Finland. 1930s. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. 0-54923)
- [19] The Second Platoon of the First Company, Third Abrene Battalion in 1932, also known as the Masļenki patrol (Masļenki farmstead also registered in the Augšpils Township documents as Lejnīeki). (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 1940/2)
- [20] Masļenki patrol, summer 1932. From the right, first row: first – border guard Indriķis Smilgziedis, third – border guard Staņislavs Driņģis; second row: Jūlija Smilgziede with son Arvīds, Hermīne Puriņa, Fridrihs Puriņš with son Voldemārs. (Photo from personal archive of Arvīds Smilgziedis)
- [21] Third Abrene Battalion, First Company, Second and Third Patrol border guards with their families at Masļenki, July 1939. From the left, in the

- foreground: Voldemārs Puriņš, Arturs Krieviņš. From the left, second row: Ērika Herta Kalniņš, Tatjana Kalniņš (b. Andrejeva), Jadviga Blakšeniēks, Rīta Krieviņš, Jūlija Krieviņš (b. Etiks), Hermīne Puriņš (b. Kalniņš). From the left, last row (standing): Eduards Kalniņš, Valdis Grīnvalds, Jānis Locāns, Kārlis Beizaks, Žanis Krieviņš, unknown, Jānis Blakšeniēks. (Photo from personal archive of Rīta Veane)
- [22] Servicemen of the Latvian Army Headquarters Battalion, Second Company, autumn 1939. Second row, first from the left – Pēteris Cimoška. (Photo from private collection of the family of Aivars Cimoška, Pēteris Cimoška's nephew)
- [23] The Brass Band of the Third Abrene Battalion, 1939. From the left, first row: unknown, unknown, Jūlijs Skalbe, Vilis Lazdiņš, Nīcavs, Jānis Josts, Staņislavs Driņģis, Jānis Blakšeniēks; second row: Roberts Goldbergs, Jānis Ošāns, Jānis Baravīks, Eduards Pumpuriņš, Alberts Āriņš; third row: Vincents Driņģis, Žīgurs, unknown, Žanis Krieviņš, unknown, Fricis Rullis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [24] Scorched body of border guard Jānis Macītis. Photo included in entry No. 4 of the inspection report. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr. 7082. I., p. 26)
- [25] Kārlis Beizaks with fiancée Klaudija Romāņina in Augšpils Township. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- [26] Body of border guard Kārlis Beizaks. Photo included in entry No. 6 of the inspection report. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr. 7082. I.)
- [27] Hermīne Kalniņa dressed in the uniform of her fiancé Fridrihs Puriņš, early 1920s. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 11991)
- [28] Body of Hermīne Puriņa, wife of patrol leader Fridrihs Puriņš. Photo included in entry No. 5 of the inspection report. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr. 7082. I., p. 26)
- [29] Border guard Roberts Goldbergs on his personal motorcycle. On receiving telephoned orders from Captain Kārlis Holanders, Goldbergs rode this motorcycle at dawn on June 15, 1940, to the attack point at Mašļenki. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 8298)
- [30] The Town of Abrene's fire engine, summer 1939. From the left: Augšpils Township Chairman Jānis Duka, Mayor of Abrene Ernests Ozols, Purvmala Township Chairman Miezītis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [31] Blonti Mill in Augšpils Township, early 1960s. When Izolda Smukkalne went to visit the former property of her father, it was already deserted. In August 1991, the author found only the mill's foundation. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 8408)
- [32] Blonti Mill proprietor Kārlis Smukkalns with family at the mill pond, sum-

- mer 1937. From the left: Silvija (1932–1943), Izolda (1925), Ivars (1937), Elza (1897–1948), Kārlis (1895–1946), Biruta (1928). (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 8409)
- 33 Section of the Latvian-Russian border from Seventh Patrol to the Ninth Patrol in the territory of the First Company of the First Abrene Battalion, summer 1939. (Photo from personal archive of Jānis Strazdiņš)
- 34 Administration building for the District of Abrene, spring 1940. (Photo from Occupation Museum collections, OMF. inv. No. 11789)
- 35 Augšpils Township council and border guards – members of an organising committee, late 1930s. From the left, first row: fourth – Township Chairman Jānis Duka, sixth – Captain Kārlis Holanders, seventh – Township secretary Kārlis Rozītis; second row: first – Šješarenko, third – Captain Aleksandrs Hohlačovs, Puntužs, Corporal Jānis Nīmanis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- 36 The Riga-Tallinn express train near Valka on the Latvian side of the border, late 1930s. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- 37 Ruins of the guard house of the Second Patrol of the First Company, Third Abrene Battalion, burned during the attack by the NKVD Special Forces units June 15, 1940, in Masļenki. (Photo from LVVA, 2574. f., 2. apr., file 7082, p. 26)
- 38 Latvian Army military prosecutor Colonel Jānis Aleksandrs Kūlmanis. (Photo from LVVA, 5601. F., 1. apr., 3354. l., p. 27 reverse side)
- 39 Captain Jānis Lapkašs in his office at Border Guard Headquarters, early 1930s.
- 40 Former border guard Oļģerts Grants (1911–2000) in the original camp of the First Company at Augšpils, September 10, 1991. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- 41 Newly erected camp of the First Company, Third Abrene Battalion, at Augšpils, spring 1940. (Photo from personal archive of Jānis Strazdiņš)
- 42 Eighth/Ninth Patrol of the Second Company, Third Abrene Battalion (double patrol – Saulieši in Linava Township). Border guard Antons Ričiks with his beehives in cordon territory, summer 1939. (Photo from personal archive of Jānis Strazdiņš)
- 43 Estonian-Latvian border crossing at Valka, summer 1939. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- 44 Summer residence of Konstantin Päts, President of Estonia. 1930s. (Photo from Eesti Filmiarhiiv, No. 0-54700)
- 45 Lāčplēša iela in Abrene, 1939. (Photo from Latvian History Museum, 1917–1940 collection, CVVM 206062)
- 46 Border guard Jūlijs Upenieks, one of Captain Rūdolfs Grīslis' resistance group participants. Presently living in Saldus. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- 47 Funeral procession for a border guard to the Kacēni Lutheran Cemetery. (Photo

- from Occupation Museum collections, file of Līvija Polka, OMF inv. No. 1160)
- [48] Confirmation at the Abrene Lutheran Church, July 27, 1937. On the way to the church: from the left, first – border guard Kristaps Biteriņš, border guard Roberts Goldbergs, at the front of the procession – Pastor Treivets. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 8300)
- [49] Border guard Kārlis Beizaks' funeral in the Auce Cemetery Chapel, June 18, 1940, with his parents and brothers. (Photo from personal archive of Harijs Beizaks)
- [50] Border guard Kārlis Beizaks carried out from the Auce Cemetery Chapel, June 18, 1940. (Photo from personal archive of Harijs Beizaks)
- [51] Barn on the Siguldi farm, where last respects were paid to the murdered Jānis Macītis before burial on June 18, 1940. On September 25, 1991, an episode was filmed here for the documentary *The Eastern Border*. From the left: film director Andrejs Feldmanis, Jānis Macītis' sister Zenta Grīslē, cameraman Aivars Salmanis, sound director Viktors Andrejevs, Grīslis' daughter Anita. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- [52] Augšpils in Abrene District, summer 1939.
- [53] The house of the family of border guard Žanis Krieviņš. The windows through which NKVD Special Forces attackers threw in hand grenades are marked x. (Photo from LVVA, 2574. f. 2. apr., 7082. l., p. 26)
- [54] The store of First Company, Third Abrene Battalion (branch of the Latvian Army Economic Store), late 1930s. Store manager – border guard Andrejs Veits. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [55] Lāčplēša iela in Abrene, spring 1940. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 11794)
- [56] Greeting card written by patrol leader Warrant Officer Jānis Josts to E. Pūris. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 5600/42)
- [57] Wedding photo of Alberts Āriņš' second marriage on September 28, 1940 to Aleksandra Smirnova, who, like his first wife, was also an ethnic Russian. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [58] Border guard Krišs Grīnfelds at the beginning of the 1930s. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 524/4)
- [59] Amateur drama group led by Hugo Streips, chief clerk of the Third Abrene Battalion, late 1930s. From the left, first row: third – Hugo Streips, fourth – Abrene District Police Chief Gustavs Mežulis; second row: third (sitting) – Ksenija Imobērstigs; last row: fifth – Fricis Hermanis. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [60] Amateur musical troupe led by Arturs Reinvalds, Abrene District Criminal Police inspector, early 1940. Shown in photo: 1 – Erna Kirkuma, 2 – Ksenija Imobērstigs, 3 – J. Jākobsons, 4 – Abrene District Chairman Gustavs Mežulis, 5 – A. Ozoliņš, 6 – Alberts Krūmiņš, 7 – Arturs Reinvalds, 8 – Emīlija Krūmiņa (b. Smukkalns), 9 – Ludvigs Ersts. (Photo from Gulbene

- History and Arts Museum)
- [61] Policemen of the First Precinct of Abrene District, summer 1939. From the left, first row: first – Nosēvičs, second – police official Alberts Krūmiņš, third – Precinct Chief Ignats Bečs, Criminal Police Inspector Arturs Reinvalds; second row: first – Jānis Kupčs, third – Ritums, fourth – Abrene District Political Police Chief Arnolds Rūsis, seventh – Zvirgzdiņš. (Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [62] From the left: Abrene Deputy Mayor Kuļšs, Abrene Mayor Ernests Ozols, I. Korņiljevs. (Photo from the family archive of Ernests Ozols' daughter Marga Alksnīte)
- [63] View of Valka, summer 1939. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- [64] Remains of pillboxes built in 1939 in the Soviet Union on the St. Petersburg-Warsaw highway not far from the Latvian Border Guard post (Third Company, Ninth Patrol) at Lielmeļņica, 1991. The USSR began to build these bogus fortifications to give the impression that it was preparing to ward off imminent aggression from Western countries, including Latvia. (Photo from personal archive of Aivars Reinholds)
- [65] Visit to Estonia by Colonel-General Franz Halder, Chief of German Army General Staff, June 26 to 29, 1939. German Army military specialists observing Estonian Army manoeuvres. (Photo from Estonian Museum of History, negative No. 7630)
- [66] Location of former radio monitoring post, set up by Latvia's intelligence service in the 1930s in Valka at No. 38, Rigas iela, May 2000. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 12152)
- [67] Location of former radio monitoring post, set up by Latvia's intelligence service in the 1930s in Valka at No. 12, Merķeļa iela, May 2000. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 12147)
- [68] Location of former radio monitoring post, set up by Latvia's intelligence service in the 1930s in Valka at Nr. 15, Domes iela, May 2000. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 12148)
- [69] Location of former radio monitoring post, set up by Latvia's intelligence service in the 1930s in Valka – the Polis family residence on Merķeļa iela, May 2000. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 12150)
- [70] Abrene Russian Orthodox Church, summer 1939. (Photo from Occupation Museum collections, OMF negatives inv. No. 11797)
- [71] The service transfer of a border guard family to another patrol in the Jaunlatgale Border Guard region, early 1930s. This region later became the territory of the First Company of the Third Abrene Battalion. (Photo from Occupation Museum collections, OMF inv. No. 9349)
- [72] Border guard Indriķis Smilgzieds of the Mašlenki patrol in his Border Guard service fur coat, early 1930s. (Photo from Occupation Museum

collections, file of Arvīds Smilgziedis, OMF inv. No. 9349)

- 73] Border guard Roberts Goldbergs of the Fourth Patrol (also known as the Ņivki patrol), First Company, Third Abrene Battalion, in his service sleeping quarters. (Photo from personal archive of Roberts Goldbergs)
- 74] Grave of an unknown soldier of the Latgale Partisan Regiment from Latvia's War of Liberation. It is located beside the Rītupe–Radava road near the Rītupe Railroad Station. According to local stories, the grave was under the care of Captain Roberts Ērniņš of the Third Abrene Battalion. Aleksandrs Kudravcevs, a farmer from Linava Township, voluntarily agreed to the appropriation of the land free of charge. The gravesite was consecrated on November 18, 1936. (Photo from Occupation Museum collections)
- 75]
- 76] Dimitrii Maslov, actually Dimitrii Mikhailov, a Russian farmer from Masļenki hamlet, on whose land the cordon of the Second Patrol, First Company of the Third Abrene Battalion was located, and who had co-operated with the Latvian Counterintelligence Service since the 1920s. (Photo from LVA, 1986. f., 2. apr., P-6578. I., p. 6)
- 77] Latgale Song Festival in Daugavpils June 16, 1940. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- 78] Latvian Army choirs and orchestras rehearsing at the Latgale Song Festival in Daugavpils, June 15, 1940, at the Stropi festival site. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- 79] From the left: Nikolajs Siliņš and Atis Grantskalns in Daugavpils, 1930s. (Photo from Occupation Museum collections, file of Nikolajs Siliņš). Atis Grantskalns and Nikolajs Siliņš were graduates of the Faculty of Law, University of Latvia, who, after the withdrawal of the Red Army from Riga, in the first days of July, 1941, took the initiative in organising the exhumation and identification of victims murdered by the NKVD at the Riga Central Prison.
- 80]
- 81] Funeral of General Ludvigs Bolšteins, Commander of the Border Guard Brigade in the National Cemetery, June 22, 1940. (Photos from personal archive of Eižens Lapkašs)
- 82] From the left, first row: first – Border Guard Brigade Quartermaster Bušs, Border Guard Brigade Legal Affairs Supervisor Captain Jānis Lapkašs, Border Guard Brigade Head of Special Assignments Captain Jānis Bormanis, Captain Arvīds Strazdiņš, adjutant to the Commander of the Border Guard Brigade.
- 83] To the right of the pastor: first – purchasing agent Simanis (Deported June 14, 1941), second – Brigade Quartermaster Bušs, third – Captain Jānis Lapkašs, fourth – General Bolšteins' adjutant Captain Arvīds

Strazdiņš, fifth – Colonel Voldemārs Kalniņš.

- [84] Andrejs Edvīns Feldmanis with copies of the documents of the investigation committee headed by General Ludvigs Bolšteins at the former Masļenki patrol post's food cellar on the bank of Ludza River, August 1991. (Photo from personal archive of A. E. Feldmanis)
- [85] Captain Kārlis Holanders with his wife, son and parents. ((Photo from Gulbene History and Arts Museum)
- [86] Army Headquarters Company servicemen volunteered in their free time as extras for performances at the Riga Opera, 1939. Second row, second from the left – Pēteris Cimoška. (Photo from collection of P. Cimoška's nephew Aivars Cimoška)
- [87] After army service, Pēteris Cimoška (third row, fifth from the left) worked on a contract at a farm near Riga. (Photo from collection of P. Cimoška's nephew Aivars Cimoška)
- [88] Jūlija Krieviņš with daughter Rita as refugees in Germany. (Photo from Occupation Museum collections, file of Rita Veane)
- [89] Jūlija Krieviņš on her 85th birthday in Australia. (Photo from Occupation Museum collections, file of Rita Veane)
- [90] The families of border guards Žanis Krieviņš and Edvards Kalniņš at the Latvia–USSR border in Jaunlatgale District, 1931. First from the left – Žanis Krieviņš, first from the right – Jūlija Krieviņš with son Arturs. (Photo from Occupation Museum collections, file of Rita Veane)
- [91] Hermīne Kalniņa on her confirmation day, 1914. (Photo from collection of Hermīne Puriņa's brother Kārlis Kalniņš)
- [92] Hermīne Kalniņa August 27, 1920. (Photo from collection of Hermīne Puriņa's brother Kārlis Kalniņš)
- [93] Latvian soldiers at the front line in Latgale during Latvia's War of Liberation, 1920. In the centre, in white shirt – A. Hohlačovs. (Photo from collection of Hohlačovs' daughter Nina)
- [94] Staņislavs Driņģis with his wife Anna at the Šmailī border guard post. (Photo from Occupation Museum collections, file of Kivlinieks, a relative of Staņislavs Driņģis)
- [95] Family of Mārtiņš Robiņš prior to leaving Germany for the USA: daughter Ausma, son Andris and wife Milda. (Photo from collection of Mārtiņš Robiņš' daughter Ausma Zikmane)
- [96] Archbishop Teodors Grīnbergs visiting the 8252nd Construction Company in Käfertal (a suburb of Mannheim, Baden-Württemberg), Germany, in 1947. From the left, first row: I. Romans, pastor to the US Army's Labour Service Companies in Germany; Latvian Lutheran Archbishop Teodors Grīnbergs; Company Commander Mārtiņš Robiņš. From the left, second row: (hidden) Dr. J. Platais, Mrs. Nīkurs, engineer Nīkurs, administrator Ž. Indriksons. (Photo from collection of Mārtiņš Robiņš' daughter Ausma Zikmane)

- [97] 8252nd Construction Company on parade, commanded by Captain Mārtiņš Robiņš, early 1950s. First from the left – Commander Robiņš, beside him – flag-bearer Visvaldis Bokums. (Photo from the collection of Mārtiņš Robiņš' daughter Ausma Zikmane)
- [98] Men of the Border Guard Brigade Third Abrene Battalion, Fourth Company, planting fruit trees in Kudraceva hamlet. Seventh from the right – E. Pūris. (Photo from the collection of E. Pūris' daughter Līvija Porniece)
- [99] E. Pūris with wife Eižēnija, son Uldis and daughter Līvija, 1939. (Photo from collection of E. Pūris' daughter Līvija Porniece)
- [100]–[103] Four border cordons on Latvia's eastern border. (Photo from Occupation Museum collections)
- [104] The author of the book, Andrejs Edvīns Feldmanis (born June 8, 1939), at the Jelgava Railroad Station on June 14, 1940, after his mother had succeeded in persuading NKVD men to let the family out of a deportation railroad wagon. She had argued that it was the grandfather who had been on the deportation list, but since he could not be located, the whole family had been arrested.

Gostā aizvesto algriešanās	117
Uzbrukumā cietušo personu mantu, parādu un veselības izmeklēšanas lieta	131
NKVD agentu tīks-Abrenes apriņķa ziemeļdaļas pagastos	137
II daļa. Latvijas-PSRS robežkonflikta vietas izveides iemesli	155
Latvijas un Igaunijas austrumu robežu, PSRS teritorijas izlūkkošanas virziens	157
Bijušās Masļenas sadzīves zemnieks Dmitrijs Masļovs	167
Dmitrija Masļova apcietināšana, apsūdzības izmeklēšana, sodīšana	181
Secinājumi	187
Autora pēcvārds	207
Pielikumi	213
Autobiogrāfija	291
Personu rādītājs	292
Tragedy of Masļeni – Latvia's Tragedy	301
Newspaper Accounts	303
Author's Foreword for the English Reader	311
Commentary	312
June 14 in Estonia	316
The Attack on the Second Patrol of the First Company at Dawn	323
June 15	323
Illustrations	343

Satura rādītājs

Priekšvārds.....	5
Zinātnisko redaktoru piezīme.....	7
I daļa. Latvijas–PSRS robežkonflikts 1940. gada 15. jūnijā.....	9
Latvijas valsts austrumu robežas izveide	11
Latvijas valsts neatkarības draudi 1939. gada rudenī	21
Baltijas neatkarības ierobežošana un okupācijas sagatavošana	37
1940. gada 14. jūnijs Abrenes apriņķī	43
14. jūnijs Igaunijā	49
1. rotas 2. sardze un uzbrukums tai 15. jūnija rītausmā	55
1. rotas 3. sardze un uzbrukums tai 15. jūnija rītausmā	73
Uzbrukums 1. rotas 7. sardzei	81
15. jūnijs Abrenes apriņķī un Rīgā	87
15. jūnijs Igaunijā	93
Ģenerāļa L. Bolšteina izmeklēšanas komisija	97
16. jūnijs Abrenes apriņķī un Rīgā	109
16. jūnijs Igaunijā	113
17. jūnijs Abrenes apriņķī	117
Gūstā aizvesto atgriešanās	127
Uzbrukumā cietušo personu mantu, parādu un veselības izmeklēšanas lieta	131
NKVD aģentu tīkls Abrenes apriņķa pierobežas pagastos	137
II daļa. Latvijas–PSRS robežkonflikta vietas izvēles iemesli.....	155
Latvijas un Igaunijas austrumu robeža, PSRS teritorijas izlūkošanas virziens	157
Bijušās Masļihas sādžas zemnieks Dmitrijs Maslovs	167
Dmitrija Maslova apcietināšana, apsūdzības izmeklēšana, sodīšana	181
Secinājumi	187
Autora pēcvārds	207
Pielikumi	213
Autobiogrāfija	291
Personu rādītājs	292
Tragedy of Masļenki – Latvia's Tragedy	301
Newspaper Accounts.....	303
Author's Foreword for the English Reader	311
Commentary	312
June 14 in Estonia	315
The Attack on the Second Patrol of the First Company at Dawn	323
June 15	323
Illustrations	343

Satura rādītājs

2	..... Priekšvārds
7	..... Zinātnisko redakciju piezīme
8	..... I daļa. Latvijas PSRS robežkonflikts 1940. gada 15. jūnijā
11	..... Latvijas valsts austrumu robežas izveide
21	..... Latvijas valsts neatkāpās draudi 1939. gada rudenī
37	..... Baltijas neatkāpās ierobežošana un okupācijas esatuvosana
43	..... 1940. gada 14. jūnijā Atpēnes spriņķi
49	..... 14. jūnijā Igaunijā
55	..... 1. tolas 2. sarge un uzbrukums tai 15. jūnijā Rīgas mēram
73	..... 1. tolas 3. sarge un uzbrukums tai 15. jūnijā Rīgas mēram
81	..... Uzbrukums 1. tolas 7. sargei
87	..... 15. jūnijā Atpēnes spriņķi un Rīga
93	..... 15. jūnijā Igaunijā
97	..... Ģenerāļa J. Bolšajns izņemšana
109	..... 16. jūnijā Atpēnes spriņķi un Rīga

PATEICĪBA

Mairai Andžejevskai, Zanei Nemmei, Aināram Bambalam, Izoldai Brencei, Agitai Burdajai, Aivaram Cimoškam, Ligitai Drubiņai, Kristīnei Ducmanei, Inārai Ermansonei, Gundegai Feldmanei-Zāns, Robertam Goldbergam, Rutai Jostsonei, Andrim Kražem, Dainai Kļaviņai, Metjū Kottam, Taigai Koknevičai, Jevgeņijam Krominam, Sanitai Kupčai, Eiženam Lapkašam, Ērikam Leitim, Hugo Legzdiņam, Vladimiram Mārtinsonam, Guntai Mindei, Arnoldam Megi, Gundegai Michelei, Valteram Nollendorfam, Leldei Ozolai, Dainai Ozoliņai, Ojāram Ozoliņam, Ilmāram Pētersonam, Rihardam Pētersonam, Brigitai Radziņai, Aivaram Reinholdam, Nikolajam Rižovam, Arvīdam Smilgziedim, Dagnijai Staško, Ojāram Stepenam, Heinriham Strodam, Jānim Strazdiņam, Inesei Dreimanei, Džemam Švarcam, Reinim Tiģerim, Edītei Uzticai, Ritai Veanei, Leontijam Vizulim, Īrai Zaneribai, Irīnai Zeibartei, Annai Zoldnerei.

ĪPAŠA PATEICĪBA

Uldim Strēlim – Ģenerālprokuratūras totalitāro režīmu noziegumu izmeklēšanas nodaļas virsprokuroram,
 Dailai Štolcei – Ģenerālprokuratūras totalitāro režīmu noziegumu izmeklēšanas nodaļas prokurorei,
 Gulbenes Vēstures un mākslas muzejam,
 Latvijas Nacionālajai bibliotēkai,
 Igaunijas Nacionālajai bibliotēkai Tallinā (*Eesti Rahvusraamatukogu*),
 Zviedrijas Karaliskajai bibliotēkai Stokholmā (*Kungliga Biblioteket*),
 Bodleja bibliotēkai Oksfordā, Lielbritānijā (*Bodleian Library, University of Oxford*).

Grāmatas pirmais vāks

Robežpostenis Masļenkos 20. gadu sākumā. Fotografija dāvināta D. Bogoļubovam. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF inv. Nr. 265)

Pirmā vāka iekšpusē

Robežsargu brigādes 3. Abrenes bataljona karoga devīzes puse. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OM palīgfonda inv. Nr. 834)

Aizmugures vāks

Kolāža – krusts. Abrenes ev. lut. baznīca 1939. gadā. Tās pašas baznīcas četras sienas 1999. gada vasarā. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OM palīgfonda inv. Nr. 811, 4118, 4120, 4121, 4222)

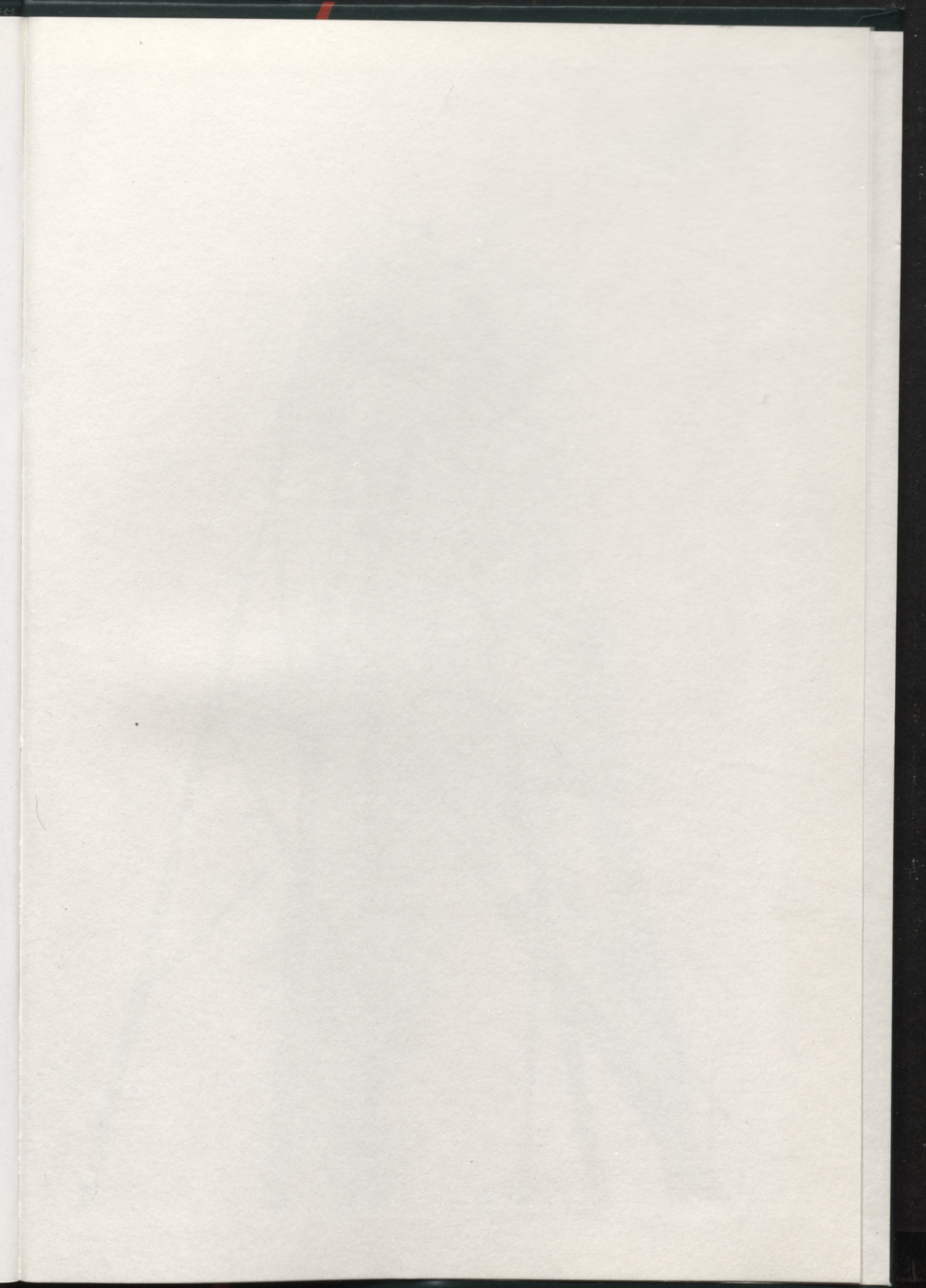
Aizmugures vāka iekšpusē

2. Zilupes bataljona robežas sargtornis. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OM palīgfonda inv. Nr. 460)

Aizmugures vāka iekšpuses pretējā pusē

3. Abrenes bataljona robežas sargtornis 1. rotas 7. sardzē Žuguros. (Foto no Okupācijas muzeja krājumiem, OMF negatīva inv. Nr. 3022)

LĀTVIJAS NACIŅĀLA BIBLIOTEKA

0302044548

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

4.5

